

OP Gruppens verksamhetsberättelse och bokslut 2017

OP Gruppens verksamhetsberättelse och bokslut 1.1–31.12.2017

Innehåll

Verksamhetsberättelse	
År 2017 i sammandrag.....	5
OP Gruppens nyckeltal.....	5
Direktionsordförande Tony Vepsäläinens kommentarer.....	7
Omvärlden	8
Resultat och omslutning	9
OP Gruppens strategi och numeriska mål.....	11
Hur gruppen främjat ägarkundernas och omvärldens framgång.....	12
Andra viktiga händelser i januari–december	13
Icke-finansiell rapport	13
Kundrelationer och kundförmåner.....	15
Flerkanalstjänster.....	16
Nya affärsrörelser	16
Allmänna principer för riskhantering och kapitalutvärdering	16
Kapitaltäckning.....	17
Riskposition.....	18
Segmentens resultat.....	22
Bankrörelse	22
Skadeförsäkring.....	24
Kapitalförvaltning	26
Övrig rörelse.....	28
Förändringar i OP Gruppens struktur	28
Personal och ersättningar.....	29
Information om direktionsledamöternas och revisionsdirektörens anställning	29
OP Andelslags förvaltning	30
Investeringar och tjänsteutveckling	31
Utsikter för 2018	31
Den juridiska strukturen hos sammanslutningen av andelsbanker och OP Gruppen	31
Resultaträkning.....	38
Balansräkning	39
Rapport över förändringar i eget kapital.....	40
Kassaflödesanalys	41
Segmentrapportering	43
Innehållsförteckning över noterna	47
1. Principer för upprättandet av bokslutet	49
2. Principer för riskhantering och kapitalutvärdering	76
3. Ändringar i principerna för upprättandet av bokslutet	97
Noter till resultaträkningen	98
4. Räntenetto	98
5. Försäkringsnetto	99
6. Provisionsintäkter, netto	99
7. Nettointäkter från placeringsverksamhet	100
8. Övriga rörelseintäkter	102
9. Personalkostnader	102
10. Avskrivningar och nedskrivningar	103
11. Övriga rörelsekostnader	103
12. Nedskrivningar av fordringar	104
13. OP-bonus till ägarkunder	104
14. Inkomstskatt	104
Noter angående tillgångar	105
15. Kontanta medel	105
16. Fordringar på kreditinstitut	105

17. Finansiella tillgångar för handel	105
18. Derivatinstrument	106
19. Fordringar på kunder	106
20. Investeringsstillgångar	107
21. Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal	109
22. Investeringar som behandlas enligt kapitalandelsmetoden	109
23. Immateriella tillgångar	109
24. Materiella tillgångar	112
25. Övriga tillgångar	113
26. Skattefordringar och skatteskulder	113
Noter angående skulder och eget kapital	115
27. Skulder till kreditinstitut	115
28. Derivatinstrument	115
29. Skulder till kunder	116
30. Försäkringsskuld	117
31. Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	122
32. Skuldebrev emitterade till allmänheten	122
33. Avsättningar och övriga skulder	124
34. Tilläggsandelskapital	129
35. Efterställda skulder	129
36. Eget kapital	131
Övriga noter till balansräkningen	134
37. Omklassificerade skuldebrev	134
38. Skuldebrev belåningsbara i centralbanker	134
39. Efterställda skuldebrev	135
40. Ställda säkerheter	135
41. Erhållna finansiella säkerheter	135
42. Klassificering av finansiella tillgångar och skulder	136
43. Klassificering av poster återkommande värderade till verkligt värde enligt värderingsmetod	137
Noter angående ansvarsförbindelser och derivat	142
44. Åtaganden utanför balansräkningen	142
45. Eventualförpliktelser och eventualtillgångar	142
46. Operationella leasingavtal	142
47. Derivatinstrument	143
48. Finansiella tillgångar och skulder som dragits av från varandra eller som omfattas av ett rättsligt bindande ramavtal om nettning	147
Övriga noter	149
49. Innehav i dotterföretag, strukturerade företag och gemensamma verksamheter	149
50. Närståendetransaktioner	157
51. Rörliga ersättningar	159
52. Händelser efter bokslutsdagen	162
Noter till riskhanteringen	163
OP Gruppens riskposition	163
53. OP Gruppens risktoleranser	163
54. Länderfördelning för OP Gruppens exponeringar	165
55. Nedskrivningar av finansiella tillgångar	166
Bankrörelsens riskposition	167
56. Fordringar på kreditinstitut och kunder samt problemfordringar	167
57. Utvecklingen hos kreditförluster och nedskrivningar	169
58. Strukturen för upplåningen i OP Gruppen	170
59. Löptidsinformation om finansiella tillgångar och skulder enligt återstående löptid	170
60. Löptider för finansiella tillgångar och skulder enligt förfall eller omprissättning	171
61. Ränte- och marknadsriskens känslighetsanalys	172
62. Likviditetsreserven	173

Skadeförsäkringsrörelsens riskposition	174
63. Skadeförsäkringsrörelsens riskhanteringsförmåga	174
64. Skadeförsäkringsrörelsens riskkänslighet	174
65. Premieinkomstens och försäkringsbeloppens klassfördelning	175
66. Storskadeutvecklingen	175
67. Försäkringsrörelsens lönsamhet	176
68. Information som beskriver försäkringsskuldens karaktär	177
69. Uppskattad löptidsfördelning för försäkringsskulden	177
70. Placeringsverksamhetens riskposition	178
71. Känslighetsanalys av placeringsriskerna	178
72. Ränterisk	179
73. Valutarisk	180
74. Motpartsrisk	180
Kapitalförvaltningens riskposition	181
75. Förvaltade tillgångar i kapitalförvaltningen	181
76. Information som beskriver livförsäkringsrörelsens karaktär samt känslighetsanalys av Försäkringsskulden	181
77. Förväntade löptider för livförsäkringens försäkrings- och placeringsavtal	185
78. Lönsamhet hos Livförsäkringens affärsverksamhet	187
79. Fördelningen av Livförsäkringens placeringar	187
80. Känslighetsanalys av Livförsäkringens placeringar	187
81. Livförsäkringens ränteplaceringars riskposition	188
82. Livförsäkringens placeringars valutarisk	189
Kapitaltäckning	190
83. Kapitalbas	190
84. Totalt riskvägt exponeringsbelopp	190
85. Nyckeltal för kapitaltäckningen	191
86. Hushållsexponeringar enligt ratingklass (AIRB)	192
87. Företagsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)	194
88. Institutsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)	194
89. OP Gruppens kapitaltäckning	195
Bokslutsutlåtande	196
Revisionsanteckning	197
Revisionsberättelse	

År 2017 i sammandrag

Resultatet översteg en miljard euro tredje året i följd, affärsrörelsen växte stabilt

- Resultatet före skatt var 1 077 miljoner euro (1 138). Resultatet blev 5 % mindre än rekordresultatet i fjol.
- Intäkterna ökade totalt med 4 %. Räntenettot ökade med 3 %, nettoprovisionsintäkterna med 8 % och nettointäkterna från placeringsverksamheten med 27 %. Försäkringsnettot minskade med 14 %.
- Kostnaderna ökade med 13 %. Ökningen i kostnaderna berodde främst på att utvecklingssatsningarna för förnyelsen av den nuvarande affärsrörelsen samt övriga kostnader för genomföringen av strategin har ökat.
- Nedskrivningarna av fordringar, 48 miljoner euro (77), hölls låga och motsvarade endast 0,06 % av krediter och övriga fordringar.
- CET1-kapitaltäckningen var 20,1 %, dvs. ungefär lika stor som vid slutet av året innan.
- Bankrörelsen:** Utlåningen ökade med 5 % och inlåningen med 6 %. Räntenettot i bankrörelsen och provisionsintäkterna ökade vardera med 4 %. Resultatet före skatt ökade med 16 % främst beroende på den kraftiga ökningen i intäkter.
- Skadeförsäkringen:** Premieintäkterna från privatkunder ökade med 2 %, medan premieintäkterna från företagskunder minskade något. Skadeförsäkringens resultat före skatt minskade med 14 %. Resultatet belastades av att diskonteringsräntan sänktes till 1,5 % i september samt av att skadeutvecklingen var svagare än året innan.
- Kapitalförvaltningen:** De förvaltade medlen ökade med 5 %. Resultatet före skatt i kapitalförvaltningen ökade med 9 % till följd av den kraftiga utvecklingen i nettoprovisionsintäkterna.
- Övrig rörelse:** Resultatet försvagades i synnerhet av att satsningarna på att utveckla tjänster ökade samt av övriga åtgärder för att genomföra strategin.
- Chefdirektör Reijo Karhinen gick i enlighet med sitt direktörsavtal i pension 31.1.2018. Juris magister, MBA och teknologie doktor Timo Ritakallio börjar som ny chefdirektör för OP Gruppen 1.3.2018.
- Resultatet före skatt 2018 uppskattas bli ungefär detsamma som eller mindre än 2017.

Affärsrörelsen och samhällligheten utvecklas till förmån för ägarkunderna

- Utvecklingssatsningarna på cirka 450 miljoner euro under 2017 prioriterade säkerställningen av myndigheternas och lagstiftningens krav, effektiviteten och smidigheten i verksamheten samt utvecklingen av affärsrörelsen.
- Under 2017 öppnades Pohjola Sjukhus i Uleåborg och Kuopio. Sjukhusbygget i Åbo framskrider som planerat.
- Antalet ägarkunder hos andelsbankerna ökade med 86 000 till över 1,8 miljoner och antalet gemensamma kunder inom OP Gruppens bank- och försäkringsrörelse ökade med 40 000 till nästan 1,8 miljoner.
- I november hölls det största elektroniska valet i Finland. Då valdes vid 81 andelsbanker nästan 2 400 ägarkunder till fullmäktige för de fyra följande åren.
- OP Gruppens mål var att donera sammanlagt 100 år av frivilligarbete till det 100-åriga Finland. Tillsammans med samarbetsparterna utfördes frivilligarbete för sammanlagt 274 år.
- OP-bonus ökade med 6 % till 220 miljoner euro (208).

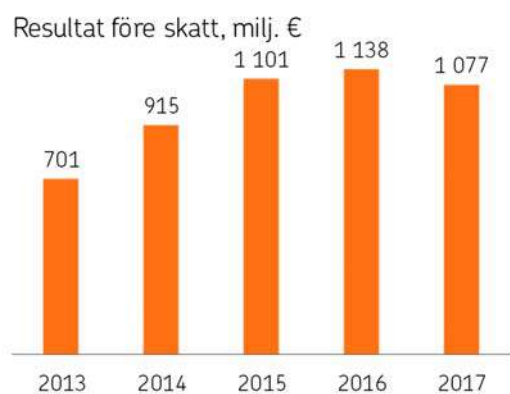
OP Gruppens nyckeltal

	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Resultat före skatt, milj. €	1 077	1 138	-5,4
Bankrörelse	666	574	16,0
Skadeförsäkring	210	244	-13,9
Kapitalförvaltning	247	226	9,2
Övrig rörelse	-45	95	
Ny OP-bonus som samlats till ägarkunder	220	208	5,7
	31.12.2017	31.12.2016	Förändring, %
CET1-kapitaltäckning, %	20,1	20,1	0,0*
Avkastning på ekonomiskt kapital, %**	21,3	22,7	-1,4*
Kapitalbasen i förhållande till minimibeloppet av kapitalbasen (konglomeratlagen), %***	148	170	-22*
Nedskrivningar av fordringar i kredit- och garantistocken, %	0,06	0,09	0,0*
Ägarkunder (1 000)	1 833	1 747	4,9

Som jämförelsetal för resultatet har använts talen för motsvarande perioder 2016. För balansräkningstal och andra tal av tvärsnittstyp har som jämförelsetal använts talet vid slutet av 2016 om inte annat nämns.

*förändring i relationstalet **12 mån. glidande

***Relationstalet enligt konglomeratlagen har beräknats för försäkringsbolag med de övergångsbestämmelser som ingår i solvensbestämmelserna för försäkringsbolag.

Direktionsordförande Tony Vepsäläinens kommentarer

År 2017 var lyckat i många hänseenden för OP Gruppen. Genomföringen av strategin som djupt förnyar vår verksamhet avancerade på bred front, vår finansiella ställning stärktes ytterligare, affärsrörelsen fortsatte att växa stabilt över lag och i vår samhälleliga roll åstadkom vi synliga, konkreta resultat.

OPs årsresultat har stabiliserat sig vid enmiljardsstrecket. Trots att kostnaderna ökat i anslutning till att strategin genomförs, är det uppnådda resultatet på nästan 1,1 miljoner euro det tredje bästa i OP Gruppens historia. Det goda resultatet höjde gruppens CET1-kapitaltäckning tillbaka till över 20 procent.

Resultatet stärktes av att intäkterna ökade över hela linjen. Såväl räntenettot och provisionsintäkterna som intäkterna från placeringsverksamheten ökade. Kvaliteten på kreditportföljen hölls god, vilket medförde att kreditförlusterna hölls synnerligen små. Tillväxten i utlåningen fortsatte snabbare än marknaden i synnerhet inom krediter till företag och bostadssammanslutningar.

Under 2017 satsade vi cirka 450 miljoner euro på utveckling. Merparten av investeringarna riktades sig till att säkerställa att verksamheten uppfyller kraven i regelverket, till omfattande förnyelser av bassystem samt till att effektivisera verksamheten. De mest synliga förnyelserna för våra kunder var vår förnyade nättjänst op.fi och våra nya mångsidiga alternativ för mobilbetalningar.

Vi tog många steg på vägen mot att i enlighet med vår strategi bygga upp nya tjänstekoncept. Vi öppnade nya sjukhus i Uleåborg och Kuopio, vi lanserade nya mobilitetstjänster för kunderna och vi öppnade marknadsplatsen OP Hem som en plattform för tjänster för boende.

Vi firade Finlands 100-åriga självständighet med ett för OP Gruppen typiskt frivilligarbete, vi sporrade vår personal, våra förtroendevalda, våra kunder och alla finländare att ge Finland en dag med frivilligarbete som gåva. OP Gruppens gåva till fosterlandet bestod till slut, med samarbetsparternas hjälp, av 274 år. Mötesplatsen för frivilligarbetet, Hiiop100.fi, fortsätter med att förena uppgifter och frivilligarbetare också i år.

OP Gruppen finns till för sina kunder. Gruppens ägarkunder ökade under 2017 med över 86 000. I november 2017 ordnade vi det största elektroniska valet i Finland, där sammanlagt nästan 2 400 ledamöter valdes till andelsbankernas fullmäktige i de banker som deltog i valet. Som en del av vår grunduppgift och samhälleliga roll främjar vi aktivt välfärden, jämlikheten, ansvars känslan och människonära samarbete i vår omvärld i hela Finland.

Reijo Karhinen, som i fem årtionden verkat i gruppen och sedan 2007 lotsat den som chefdirektör, gick i pension i enlighet med sitt direktörsavtal vid slutet av januari 2018. Hans karriär inom OP Gruppen saknar motstycke. OP blev under hans tid som chefdirektör blev den ledande finansgruppen i Finland, återgick till att helt ägas av sina kunder och förnyades modigt och ansvarsfullt. Ett varmt tack till Reijo för ett unikt livsverk. OP Gruppen fortsätter att förnya sig och genomföra sin kundägda grunduppgift. Vi önskar Timo Ritakallio välkommen att leda OP Gruppen som ny chefdirektör från början av mars – lycka och framgång tillsammans!

Omvärlden

Konjunkturutvecklingen stärktes klart 2017. Förtroendet för ekonomin fortsatte att förbättras mot årets slut. Enligt preliminära uppgifter var världsekonomin tillväxt den snabbaste på över fem år. Den ekonomiska tillväxten inom euroområdet nådde 2017 den bästa takten under det innevarande decenniet.

Inflationen förblev måttlig trots den gynnsamma ekonomiska utvecklingen. Europeiska centralbanken (ECB) fortsatte sin stimulerande politik. ECB köpte värdepapper på marknaden under hela året för 60 miljarder euro i månaden. Styrräntorna förblev oförändrade.

Euriborräntorna förblev negativa. 12 månaders euribor sjönk något till följd av den rikliga likviditeten, men 3 månaders euribor hölls oförändrad. De långa räntorna steg en aning under 2017.

I Finland var den ekonomiska tillväxten stark på bred front. Exporten återhämtade sig och uppvisade de största siffrorna för det innevarande decenniet. Företagen ökade investeringarna i takt med att lönsamheten förbättrades och behovet av tilläggskapacitet ökade.

Konsumenternas förtroende ökade rekordartat med stöd av den gynnsamma utvecklingen i sysselsättningen som fick konsumtionen att skjuta i höjden. Det byggdes flitigt, bostadshandeln ökade och de genomsnittliga bostadspriserna steg en aning.

Den positiva ekonomiska utvecklingen fortsätter under den närmaste tiden såväl i Finland som inom euroområdet. Finanspolitiken kommer att stramas åt under året, men de korta räntorna kommer att stiga endast en aning. De största riskerna inom den närmaste framtiden har att göra med den allt större osäkerheten på finansmarknaden samt med den politiska miljön.

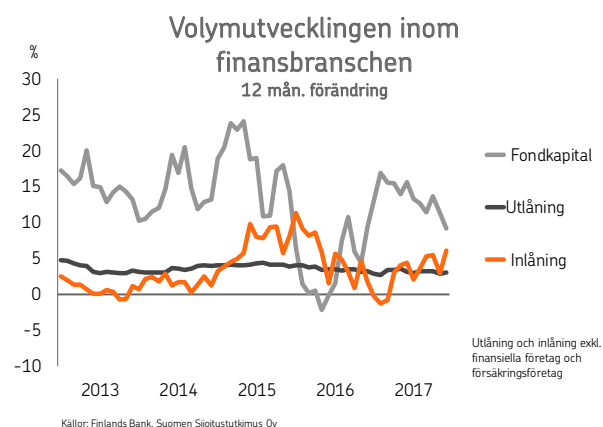
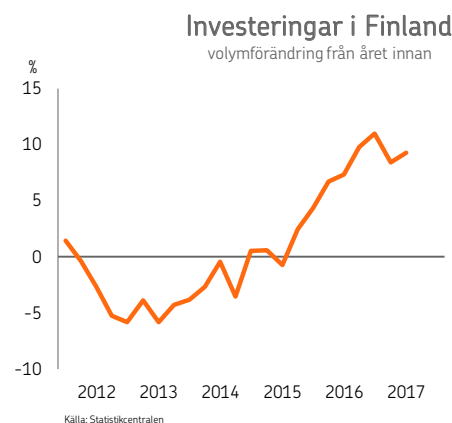
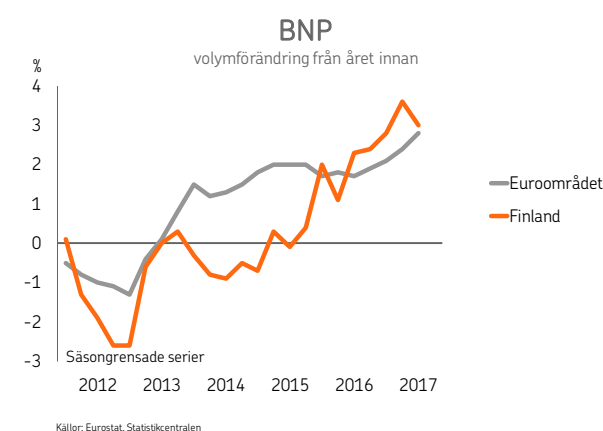
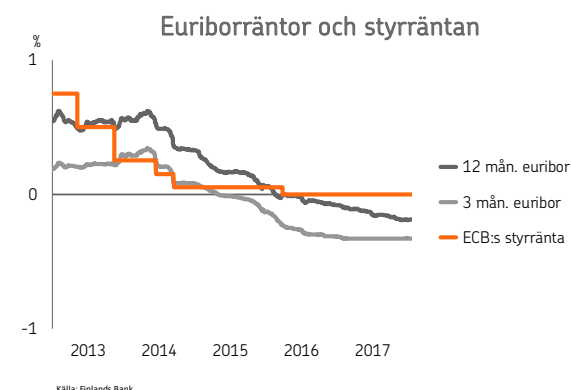
Utlåningen till hushållen ökade från året innan med 2,7 procent. Konsumentkrediter togs ut i större omfattning än året innan. Snitträntan på nya uttagna bolån sjönk ytterligare och stannade under en procent. Krediterna till företag och bostadssammanslutningar ökade med 4,3 procent jämfört med ett år tidigare. Efterfrågan på hushålls- och företagskrediter väntas öka ytterligare.

Inlåningen ökade på årsplanet till 6,1 procent och ökningen i inlåningen från hushåll bromsade in till 3,3 procent. Inlåningen från företag ökade med 8,0 procent jämfört med ett år tidigare medan ökningen i inlåningen från offentlig sektor var fortsatt kraftig.

Värdet av de i Finland registrerade placeringsfonderna ökade 2017 med 8,9 procent till 116,2 miljarder euro. Av ökningen härstammade 4,5 miljarder euro från nettoteckningar och 5,1 miljarder euro från den gynnsamma marknadsutvecklingen.

Den goda trenden i samhällsekonomin och den positiva utvecklingen på placeringsmarknaden stödde försäkringsbranschen. Priskonkurrensen, som stramades åt under den senare hälften av året såväl för privatkunder som för

företags- och samfunds-försäkringar, belastade dock utvecklingen hos premieinkomsten.

Resultat och omslutning

Resultatanalys, milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Resultat före skatt	1 077	1 138	-5,4
Bankrörelse	666	574	16,0
Skadeförsäkring	210	244	-13,9
Kapitalförvaltning	247	226	9,2
Övrig rörelse	-45	95	
Intäkter			
Räntenetto	1 094	1 058	3,4
Försäkringsnetto	478	558	-14,4
Provisionsintäkter, netto	928	859	8,0
Nettointäkter från placeringsverksamhet	495	390	26,9
Övriga rörelseintäkter	94	122	-23,3
Andel av intresseföretagens resultat	27	1	
Intäkter totalt	3 115	2 989	4,2
Kostnader			
Personalkostnader	758	762	-0,6
Avskrivningar och nedskrivningar	246	160	54,2
Övriga rörelsekostnader	769	646	19,0
Kostnader totalt	1 773	1 567	13,1
Nedskrivningar av fordringar	48	77	-38,0
Ny OP-bonus som samlats till ägarkunder	220	208	5,7

Balansräkningens nyckeltal, milj. €	31.12.2017	31.12.2016	Förändring, %
Fordringar på kunder	82 240	78 604	4,6
Investeringsstillgångar	22 506	25 105	-10,3
Skulder till kunder	65 549	60 077	9,1
Försäkringsskuld	9 950	10 586	-6,0
Skuldebrev emitterade till allmänheten	26 841	28 287	-5,1
Eget kapital	11 121	10 237	8,6
Omslutning totalt	137 242	133 747	2,6

Januari–december

OP Gruppens resultat före skatt översteg för tredje året i följd gränsen på en miljard euro. Det uppgick till 1 077 miljoner euro (1 138). Resultatet minskade jämfört med rekordresultatet 2016 med 5,4 procent till följd av den kostnadsökning som genomföringen av strategin förorsakade. Resultatet minskade också genom att försäkringsnettot och intäkterna av engångsnatur minskade. I räkenskapsperiodens resultat ingick intäkter av engångsnatur för 41 miljoner euro (76). Räntenettot, nettoprovisionsintäkterna och nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade däremot från jämförelseperioden.

Räntenettot ökade med 3,4 procent till 1 094 miljoner euro. Bankrörelsens räntenetto ökade med 4,4 procent, men hela gruppens räntenetto minskade av att räntenettot för segmentet Övrig rörelse minskade. Försäkringsnettot stramades åt med 14,4 procent till 478 miljoner euro i synnerhet till följd av att sänkningen av diskonteringsräntan var större och skadeutvecklingen svagare än under jämförelseperioden. Sänkningen av diskonteringsräntan ökade försäkringsärsättningarna med 102 miljoner euro (55). Nettoprovisionsintäkterna var 928 miljoner euro, dvs. 69 miljoner euro större än ett år tidigare. Fondernas provisionsintäkter ökade med 12 miljoner euro och avkastningsprovisionerna från kapitalförvaltningen med 33 miljoner euro. Nettoprovisionsintäkterna från betalningsrörelsen ökade med 11 miljoner euro eftersom provisionskostnaderna minskade med 29 miljoner euro. Totalt minskade provisionskostnaderna med 24 miljoner euro.

Nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade med 26,9 procent till 495 miljoner euro. Intäkterna från egetkapitalinstrument bland tillgångar som kan säljas ökade med totalt 172 miljoner euro från jämförelseperioden. Realisationsvinsterna uppgick till totalt 263 miljoner euro (201). Nedskrivningarna av tillgångar som kan säljas minskade med 13 miljoner euro. Värdeförändringarna i derivatens kredit- och motpartsrisk som beror på marknadsförändringar ökade nettointäkterna från värdepappershandeln med totalt 33 miljoner euro från jämförelseperioden. De kortfristiga räntekompletteringarna i livförsäkringen minskade nettointäkterna från placeringsverksamheten med 67 miljoner euro från jämförelseperioden.

De övriga rörelseintäkterna minskade från jämförelseperioden med 23,3 procent till 94 miljoner euro. Återbärningar av mervärdesskatter av engångsnatur från tidigare år och räntor på dem bokfördes för totalt 22 miljoner euro. OP Gruppen sålde sitt avtals- och betalterminalbestånd för kortinlösen- och betalterminaltjänster till Nets under det andra kvartalet. Bland övriga rörelseintäkter bokfördes intäkter av engångsnatur på 25 miljoner euro från affären. Extra avskrivningar och övriga kostnader bokfördes för affären för 6 miljoner euro. Under jämförelseperioden bokfördes intäkter av engångsnatur för 76 miljoner euro för affären med Visa Europe Ltd. Intresseföretagens resultat förbättrades med 26 miljoner euro från jämförelseperioden då antalet företag som konsolideras som intresseföretag i OP Gruppen ökade.

Kostnaderna ökade med 13,1 procent till 1 773 miljoner euro (1 567). Kostnadsökningen berodde främst på att kostnaderna för utveckling av den nuvarande affärsrörelsen, kostnaderna för nya affärsrörelser samt avskrivningarna och nedskrivningarna

ökade. OP Gruppens betydande satsningar på utveckling av tjänsterna ökade utvecklingskostnaderna med 62,2 procent. De direkta utvecklingskostnaderna var totalt 219 miljoner euro (135). De nya affärsrörelsernas andel av ökningen i kostnader totalt var 30 miljoner euro. Avskrivningarna enligt plan ökade med 24,5 procent till 191 miljoner euro. Merparten av ökningen i avskrivningar berodde på satsningarna på utveckling. Avskrivningarna ökade från jämförelseperioden med 49 miljoner euro till 55 miljoner euro. Nedskrivningar av förvaltningsfastigheter bokfördes för totalt 39 miljoner euro (6). Personalkostnaderna, 758 miljoner euro (762), minskade från jämförelseperioden.

Resultatförsvagande nedskrivningar på olika resultatposter för krediter och fordringar samt placeringar bokfördes för totalt 89 miljoner euro (136), varav 48 miljoner euro (77) bokfördes för krediter och övriga fordringar. Nettonedskrivningarna av krediter och övriga fordringar var mycket små, dvs. 0,06 procent (0,09) av kredit- och garantistocken.

OP Gruppens inkomstskatt för räkenskapsperioden var 223 miljoner euro (223). Den effektiva skattesatsen var 20,7 procent (19,6).

OP Gruppens eget kapital ökade med 8,6 procent till 11,1 miljarder euro (10,2). Det egna kapitalet ökade av räkenskapsperiodens resultat och Avkastningsandelarna. I eget kapital ingick Avkastningsandelar för 2,9 miljarder euro (2,7), av dem bestod 0,3 miljarder euro (0,3) av uppsagda Avkastningsandelar. Avkastningsmålet för Avkastningsandelarna för 2017 och 2018 är 3,25 procent. Den ränta som samlats för Avkastningsandelarna under räkenskapsperioden uppskattas vara totalt 90 miljoner euro. För 2016 betalades räntor för totalt 83 miljoner euro i juni 2017. Fonden för verkligt värde minskade med 142 miljoner euro till 176 miljoner euro.

Resultaträkningens huvudposter per kvartal

	2017				2017	2016	Förändring
Milj. €	1–3	4–6	7–9	10–12	1–12	1–12	%
Räntenetto	258	272	285	279	1 094	1 058	3,4
Försäkringsnetto	117	145	80	137	478	558	-14,4
Provisionsintäkter, netto	237	220	217	254	928	859	8,0
Nettointäkter från placeringsverksamhet	122	113	170	90	495	390	26,9
Övriga intäkter	36	45	14	25	121	123	-2,0
Intäkter totalt	770	795	765	784	3 115	2 989	4,2
Personalkostnader	202	191	171	193	758	762	-0,6
Övriga kostnader	215	246	244	310	1 015	806	26,0
Kostnader totalt	417	437	415	504	1 773	1 567	13,1
Nedskrivningar av fordringar	8	15	5	20	48	77	-38,0
OP-bonus till ägarkunder	51	55	55	56	217	206	5,4
Resultat före skatt	295	288	290	204	1 077	1 138	-5,4

OP Gruppens strategi och numeriska mål

I enlighet med strategin, som fastställdes i juni 2016, har OP Gruppen som mål att gradvis förändras från en ren finansaktör till ett flerbranschföretag med gedigen finanskompetens i den digitala tiden. Strategin lyfter fram utvecklingen av kundupplevelsen genom att digitalisera tjänster och funktioner. OP Gruppen kommer under de närmaste åren att utvidga hälso- och välbefinnandetjänsterna till gruppens fjärde affärsområde vid sidan av bank-, skadeförsäkrings- och kapitalförvaltningsrörelserna.

OP Gruppen genomför ett omfattande utvecklingsprogram för att sätta fart på digitaliseringen av gruppens tjänster. Strategin omsätts i praktiken inom projekt som leds systematiskt. Under 2016–2020 kommer upp till 2 miljarder euro att satsas på utvecklingsinvesteringar i nuvarande och ny affärsverksamhet. De investeringar som krävs för att förnya och effektivisera affärsrörelsen ökar gruppens kostnader och försämrar lönsamheten innan nyttan hos investeringarna realiserar i form av en förbättring av nyckeltalen.

Gruppens utvecklingssatsningar ökade i enlighet med strategin betydligt under räkenskapsperioden och de var cirka 44 procent större än ett år tidigare. Merparten av satsningarna riktade sig till att utveckla den nuvarande affärsrörelsen, men de nya affärsrörelsernas andel ökar i framtiden. Utvecklingssatsningarna 2017 var större än 450 miljoner euro.

Utvecklingsinvesteringarna säkerställer att den nuvarande affärsrörelsen är konkurrenskraftig och kontinuerlig samt att verksamheten är förenlig med bestämmelserna och skapar förutsättningar för nya kundorienterade affärsmodeller.

Förnyelsen av ICT-arkitekturen och bassystemen för rörelsesegmenten fortsatte under räkenskapsperioden i syfte att förbättra gruppens konkurrenskraft och möjliggöra nya digitala tjänster. De viktigaste satsningarna under räkenskapsperioden riktade sig till att på grupplanen förnya ICT-plattformen, betalnings- och kortsystem samt system för skadeförsäkring.

Den elektroniska försäljningen och kommunikationen inom kapitalförvaltningen utvecklades också.

Under räkenskapsperioden lanserades på marknaden förnyade nättjänster för privat- och företagskunder (op.fi). Flera nya funktioner lanserades i OP-mobilen och Pivo. Under räkenskapsperioden togs också i bruk de första helt digitala tjänsterna: inom OP Nano-tjänstefamiljen lanserades en hemförsäkring i maj och en reseförsäkring i september. Flera nya produkter lanserades, till exempel den nya trafikförsäkringen, ränteskyddsprodukter för bolån, multivalutakoncernkontot och cyberförsäkringen.

Flera omfattande projekt som beror på myndigheterna och lagstiftningen pågick under räkenskapsperioden. De största av dem hänförde sig till ändringar i bestämmelserna om dataskydd och penningtvätt, det nya betaltjänstdirektivet (PSD2) samt kapitalförvaltning (MiFID II och T2S) och ekonomiförvaltning (IFRS9).

OP Gruppen har satsat på att effektivisera verksamheten på flera fronter. År 2017 blev det möjligt att med robotik spara kostnader för 9 miljoner euro (1).

Inom de nya affärsrörelserna öppnades sjukhus i Uleåborg och Kuopio och flera nya tjänster för mobilitet och handel lanserades. Dessutom togs nya tjänster för boende i pilotbruk. Utgångspunkten för utvecklingen av nya affärsrörelser är att de på ett naturligt sätt ska ansluta sig till den nuvarande affärsrörelsen.

OP Gruppens numeriska mål	31.12.2017	31.12.2016	Mål 2019
Kundupplevelse, NPS (-100-+100)			
Varumärket	21,5	22,7	25
Kundmöten	58	53	70, på sikt 90
CET1-kapitaltäckning, %	20,1	20,1	22
Avkastning på ekonomiskt kapital, % (12 mån. glidande)	21,3	22,7	22
Kostnader för nuvarande affärsrörelse (12 mån. glidande), milj. €	1 661	1 532	Kostnaderna 2020 på samma nivå som 2015 (1 500)
Ägarkunder, miljoner	1,8	1,7	2,1 (2019)

Förvaltningsrådet preciserade OP Gruppens effektivitetsmål 26.10.2017. Enligt det tidigare målet skulle kostnaderna för OP Gruppens nuvarande affärsrörelse 2019 ligga på högst samma nivå som 2015. Det nya målet är att kostnaderna för OP Gruppens nuvarande affärsrörelse 2020 är lika stora som kostnaderna 2015.

Hur gruppen främjat ägarkundernas och omvärldens framgång

OP Gruppens verksamhet bygger på kooperativa värden, en stark kapitaltäckning, kunnig riskhantering och respekt för kunderna. Gruppens värden är människonärhet, ansvarskänsla och framgång tillsammans. Gruppens grunduppgift är att med sin starka kapitaltäckning och effektivitet skapa bestående ekonomisk framgång, trygghet och välfärd för sina ägarkunder och omvärlden.

Eftersom OP Gruppen är ett kooperativt företag styrs verksamheten av en dubbelroll. I affärsrörelserollen erbjuder gruppen kunderna konkurrenskraftiga produkter och tjänster samt ser till att verksamheten är lönsam och att kapitaltäckningen utvecklas. I den samhällseliga rollen främjar OP omvärldens framgång och välfärd på lång sikt genom att verka som en positiv förändringskraft i omvärlden. Den samhällseliga rollen innebär effektiva handlingar för samhällets bästa såväl på det lokala planet som på riksplanet – digitalt och fysiskt. Gruppens framgång mäts i hur gruppen lyckas i båda rollerna.

Januari–december

Under räkenskapsperioden fortsatte OP Gruppen de Finland framåt-initiativ som beslut fattats om tidigare. Målet för Finland framåt-initiativen är att öka spelrummet och den ekonomiska aktiviteten för OPs breda kundkår och hela Finland.

Finansiering av tillväxtpotential hos företag

OP Gruppen fungerar som förmedlare i två finansieringsprogram för sme-företag som garanteras av Europeiska investeringsfonden (EIF) och som möjliggör en finansiering på totalt 300 miljoner euro. EIF beviljar en riskdelningsgaranti på

50 procent för krediterna. Programmen har riktats till projekt hos växande och innovativa företag samt till investeringar. Avtalet för det första finansieringsprogrammet undertecknades i mars 2016 och det är avsett för företag som sysselsätter färre än 500 personer. Avtalet som undertecknades i januari 2017 riktar sig däremot till en målgrupp med företag som sysselsätter färre än 250 personer. OP har inom ramen för programmen redan beviljat mer än 300 företagslån för totalt 180 miljoner euro. OP Gruppen stöder den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen i framtiden genom att finansiera företag med tillväxtpotential.

I november undertecknade OP Gruppen ett avtal om ett nytt garantiprogram för stora och medelstora företag med Europeiska investeringsbanken (EIB). Med avtalet gav OP medelstora finländska företag tillgång till ett finansieringspaket på 300 miljoner euro.

#Familjeextra som stöd för babyfamiljer

Från maj 2016 till slutet av 2017 erbjöd OP Gruppen babyfamiljer produkter och tjänster som underlättade deras vardag. I #Familjeextra-initiativet ingick en hälso- och utkomstförsäkring för ofödda barn samt en avgiftsfri NewLife-livförsäkring för föräldrar till barn under ett år. Dessutom erbjöds familjer som skött sina låneärenden avtalsenligt och som fick barn före slutet av 2017 en möjlighet till amorteringsfrihet för bolån i högst 12 månader utan expeditonsavgifter.

Hälsöförsäkringar beviljades under kampanjtiden till över 26 600 barn som föddes – dvs. nästan var tredje baby som föddes i Finland fick en hälsoförsäkring som gåva. Värde på förmånen var cirka 12 miljoner euro under kampanjtiden. Under kampanjtiden beviljades över 13 300 NewLife-försäkringar. Dessutom utnyttjades amorteringsfriheten för cirka 29 500 lån.

Hiiop – OP Gruppens gåva till 100-åriga Finland

Under Finlands 100-årsjubileumsår ville OP Gruppen ge Finland som gåva 100 år av frivilligarbete och sänka tröskeln för att utföra frivilligarbete. Alla finländare uppmuntrades att delta och OP lanserade en portal för frivilligarbete som var öppen för alla på adressen Hiiop100.fi. OPs alla 12 000 anställda fick delta i frivilligarbete en dag på arbetstid. Under jubileumsåret gjorde OP Gruppens anställda och förtroendevalda runt om i Finland tillsammans med samarbetsparter och finländare över 274 år av frivilligarbete.

Finlands största elektroniska val

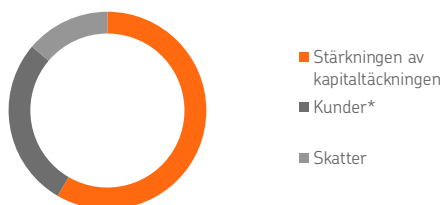
I 81 andelsbanker i OP Gruppen förrättades i november ett elektroniskt fullmäktigeval där ägarkunderna inom sig valde fullmäktige till sin bank för de följande fyra åren. Det fanns totalt över 1,5 miljoner röstberättigade ägarkunder. Av rösterna avgavs 66 % elektroniskt och 34 % genom poströstning. Till andelsbankernas fullmäktige valdes sammanlagt nästan 2 400 ledamöter bland över 5 600 kandidater.

Användningen av resultatet

Eftersom OP Gruppen är ett kooperativt företag har den inte som mål att maximera vinsten för ägarna, utan att så effektivt som möjligt producera de tjänster som ägarkunderna behöver. Gruppen använder den gemensamma framgången för

ägarkundernas bästa i form av koncentreringsförmåner och andra ekonomiska förmåner samt för att upprätthålla och utveckla betjäningens förmågan.

Uppskattning av hur OP Gruppens rörelseresultat för räkenskapsperioden används då det fastställs efter räkenskapsperiodens slut:

*) Kunder = kundbonus, försäkringsrabatter och räntor på ägarkundernas placeringar

OP behöver en stark kapitaltäckning såväl för att framgångsrikt genomföra sin grunduppgift som för att uppfylla de ökande myndighetskraven. Merparten av rörelseresultatet används för att stärka kapitaltäckningen. Det här betyder att gruppen måste vara effektiv och ha resultatkapacitet också i fortsättningen.

En betydlig del av resultatet återbetalas till ägarkunderna genom OP-bonus och genom olika förmåner och rabatter. I enlighet med grundprincipen för kooperativa företag ska nyttan fördelas i proportion till hur mycket varje medlem anlitar andelslagets tjänster. Förmånshelheten består av OP-bonus som samlas för nästan alla ärenden i proportion till mängden ärenden samt av förmåner och rabatter på banktjänster samt på skadeförsäkrings- och kapitalförvaltningsprodukter. Dessutom erbjuds vissa tjänstekoncept endast till ägarkunder. Ägarkunderna kan också placera i sin andelsbank via Avkastningsandelar. På Avkastningsandelarna betalas en årlig ränta som utgör bankernas vinstutdelning.

Mätt enligt de skatter som OP Gruppen betalar för resultatet är den en av de största skattebetalarna i Finland. Genom att betala skatten i Finland främjar gruppen hela Finlands framgång.

Andra viktiga händelser i januari–december

ECB erbjöd euroområdet kreditinstitut en serie av fyra riktade långfristiga refinansieringstransaktioner (TLTRO-II), var och en med en löptid på fyra år, främst för att stöda tillväxten. Bankerna kan inom ramen för TLTRO-II låna ett belopp som motsvarar högst 30 procent av deras utlåning till företag och hushåll inom euroområdet i slutet av januari 2016 med undantag av bolån till hushåll. För att kunna upprätthålla den goda tillväxten deltog OP Gruppen under räkenskapsperioden i TLTRO-II-transaktioner med 1 miljard euro. OP Gruppen har deltagit i TLTRO-II-transaktioner med totalt 4 miljarder euro.

OP Gruppen underrättades 2.2.2017 om att ECB beslutat att fastställa ett riskviktsgolv för OP Gruppens hushållsexponeringar för en tid på 18 månader. Beslutet beror på att ECB noterat brister i styrnings- och valideringsprocessen för den IRBA-metod (Internal Ratings Based Approach) som OP Gruppen tillämpar för kapitaltäckningsanalysen, i synnerhet att valideringar försenats. De centralaste bristerna är korrigerade. Korrigeringen av de återstående bristerna framskrider planenligt.

Finansinspektionen påförde 7.3.2017 Helsingforsnejdens Andelsbank en offentlig varning och en påföljdsavgift på 400 000 euro för brister i anslutning till utredningsskyldigheten vid investeringsrådgivningen. Korrigerande åtgärder har vidtagits och kunderna har inte förorsakats ekonomisk skada. Varningen baserar sig på en inspektion av flera olika aktörer som Finansinspektionen utförde hösten 2015.

OP Gruppen och Nets undertecknade 5.4.2017 ett avtal enligt vilket OP 28.6.2017 sålde sitt avtals- och betalterminalbestånd för kortinlösen- och betalterminaltjänster till Nets. Med tjänsterna för kortinlösen och betalterminaler kan köpmännen ta emot kortbetalningar som ett betalningssätt för inköp. Genom köpet övergick cirka 15 000 köpmäns avtal om kortinlösen- och betalterminaltjänster från OP till Nets. OP och Nets har samarbetat inom de tjänster som är föremål för köpet sedan 2011. OP Gruppen har under räkenskapsperioden bokfört en positiv resultateffekt av engångsnatur på 19 miljoner euro för affären.

OP Gruppen har lämnat in sitt svar på Konkurrens- och konsumentverkets utredningsbegäran från 2015. Myndigheterna reder ut OP Gruppens marknadsställning inom hushållsbankstjänster och prissättningen av skadeförsäkringsprodukter. Myndigheterna utreder fortfarande ärendet.

Icke-finansiell rapport

OP Gruppens mål är att vara föregångare inom samhällsansvaret. Grunden för ansvaret utgörs av grunduppgiften, de gemensamma värdena, den starka kapitaltäckningen och kompetenta riskhanteringen, vilka stöds av den kundägda affärsmodellen. Eftersom OP är ett kooperativt företag, styrs verksamheten av en dubbelroll: i affärsrörelserollen fokuserar OP på resultatet, kapitaltäckningen och på att verksamheten är effektiv. I den samhälleliga rollen har OP till uppgift att främja kundernas och omvärldens välfärd och framgång.

OP Gruppens rörelsesegment är Bankrörelse, Skadeförsäkring och Kapitalförvaltning. Hälso- och välbefinnanderörelsen ingår i rörelsesegmentet skadeförsäkring. Närmare information om OP Gruppens affärsmodell finns i de segmentvisa avsnitten i den här verksamhetsberättelsen.

OP har förbundit sig att utöver lagar och föreskrifter även följa de internationella åtaganden som styr verksamheten. OP undertecknade 2011 FN:s Global Compact-initiativ och förband sig att följa initiativets tio principer om mänskliga rättigheter, rättigheter i arbetslivet, miljö och antikorrupcion. Principerna i Global Compact har integrerats i OPs nya leverantörsavtal.

Målen för OP Gruppens samhällsansvar styrs och koordineras av samhällsansvarsprogrammet, som sammanfattar resultatet av samhällsansvaret för de centrala verksamhetsområdena på grupplanen. Samhällsansvarsprogrammet uppdaterades under 2017, och det övergripande temat är "ansvarskänsla som en positiv förändringskraft". Programmet baserar sig på fyra teman: 1) Vi främjar hållbar ekonomi, 2) Vi stöder den regionala livskraften, 3) Vår verksamhet är människonära och engagerande och 4) Vi främjar hälsa, trygghet och välfärd.

Samhällsansvarsprogrammets teman har härletts från väsentlighetsanalysen.

OP undertecknade FN:s principer för ansvarsfull placering 2009 bland de första finländska kapitalförvaltarna. Efter det har rutinerna för ansvarsfull placering utvecklats allt mer målmedvetet, och samtidigt har man deltagit i en mer omfattande utveckling av branschen. OP är en av de grundande medlemmarna i föreningen för ansvarsfulla placeringar i Finland (FINSIF ry). I uppföljningen av internationella normer utnyttjar vi en opartisk samarbetspartner som för placeringsverksamheten tillhandahåller fortlöpande analys om hur internationella normer genomförs i placeringsobjekten. Dessutom granskar samarbetspartnern OPs kapitalförvaltnings- och fondbolags placeringar två gånger per år med hänsyn till försummelser av internationella normer. Screeningen omfattar de direkta och aktiva placeringar i aktier och företagslån som förvaltas av OPs kapitalförvaltningsbolag.

OP offentliggör samhällsansvarsrapporten för 2017 som en del av årsrapporten i februari 2018. Som referensram för rapporteringen används GRI-standarderna (GRI Standards).

Miljöaspekter

OP har som mål att bygga upp en hållbar ekonomi och stöda bekämpningen av och anpassningen till klimatförändringen. OP utvecklar produkter och tjänster, som uppmuntrar kunderna att agera ansvarsfullt och miljövänligt, och beaktar hur verksamheten påverkar naturens mångfald. OP vill minska de risker som klimatförändringen för med sig och erbjuder information om klimatförändringen och lösningar på dess negativa konsekvenser. Principerna för god affärssed, som uppdaterades 2017, omfattar de viktigaste miljöprinciperna.

Enligt samhällsansvarsprogrammet, som uppdaterades 2017, är OPs mål att vara koldioxidpositivt före 2025. De mest betydande direkta och indirekta utsläppseffekterna förorsakas av affärslokalernas värme- och elenergi. OP gör sina affärslokaler mer utsläppssnåla, till exempel genom att producera och utnyttja förnybar energi.

Utsläppen beräknas enligt GHG-protokollet (Greenhouse Gas Protocol), och växthusgaserna rapporteras som CO₂-ekvivalenter. År 2017 var de direkta (scope1) och indirekta (scope2) utsläppen 20 964 CO₂e-ton. OP bedömer årligen effekterna av klimatförändringen i en CDP-klimatförändringsenkät.

OP ger upphov till växthusgasutsläpp även indirekt genom sin verksamhetsmiljö. Genom att offentliggöra OP-aktiefondernas koldioxidintensitet och koldioxidavtryck halvårsvis erbjuder OP placerarna ett nytt nyckeltal för koldioxidrisken som stöd vid valet av fonder. Under 2017 kompletterades utbudet med fondspecifika samhällsansvarsanalyser av OP-aktiefonderna. Av analysen framgår bl.a. respektive fonds positiva miljöpåverkan.

OP tillämpar också WWF:s Green Office-system. Green Office tillämpas i kvarteret i Vallgård och dessutom vid tre andelsbanker. Green Office är ett sätt att öka personalens miljömedvetenhet. Som praktiska verktyg i lokalerna används dessutom energiuppföljningssystem, avfallsrapportering och miljöcertifiering av byggnader (LEED). I enlighet med direktivet

om energiprestanda har OP genomfört en energibesiktning som krävs av stora företag.

Sociala aspekter, aspekter som gäller personal och mänskliga rättigheter

OP förverkligar sin grunduppgift både via sin affärsrörelseroll och via sin samhällseliga roll. I den samhällseliga rollen bär OP ansvar för såväl ägarkunderna som samhället och regionen i stort. Den långvariga och långsiktiga kännedomen om den lokala omvärlden gör det möjligt att finansiera hushåll och företag också i svåra tider. Finansiering av lokal företagsverksamhet är en av de viktigaste förutsättningarna för långvarig regional välfärd. OP är den ledande bostads- och företagsfinansören i Finland.

År 2017 var OPs gåva till det 100-åriga Finland Hiiop – 100 år av frivilligarbete. Under jubileumsåret gjorde OP Gruppens anställda och förtroendevalda runt om i Finland tillsammans med samarbetspartner och finländare över 274 år av frivilligarbete. Frivilligarbete utfördes på en bred bas med organisationer inom den tredje sektorn till förmån för varierande målgrupper. Vålgörenhetsdonationerna 2017 uppgick till totalt 2,3 miljoner euro, varav cirka 870 000 euro riktade sig till universitet.

I Ekonomikunskapsprojektet håller OP Gruppens frivilliga på olika håll i Finland kurser i ekonomikunskap för unga som kommit via Finlands Ungdomssamarbete. Dessutom fungerar en del av bankernas frivilliga som personliga ekonomimentorer för enskilda unga. Ekonomikunskapsprojektet riktas speciellt till unga som har svårt att hantera sin ekonomi. År 2017 deltog 130 av OPs anställda i Ekonomikunskapsprojektet. Projektet koordineras av Diakonianstalten i Helsingfors.

OP Gruppens mål är att vara den attraktivaste arbetsgivaren inom finansbranschen och en av de mest uppskattade stora arbetsgivarna i Finland. I personalärenden ligger fokus på att förnya och utveckla kompetensen, ledarskapet och kulturen. En kunnig och motiverad personal är en framgångsfaktor som hjälper gruppen att svara på utmaningar som förändringarna i omvärlden och digitaliseringen för med sig. Förändringen inom finansbranschen och kraven på förnyelse av kompetensen tillsammans med kraven i bestämmelserna ökar behovet av kompetensutveckling, vilket också återspeglar sig i ett allt större utbildningsutbud. I OP Gruppen användes 2017 i genomsnitt 15 timmar per person för utbildning. Regleringen och myndighetstillsynen ställer stora kompetenskrav, och dessutom har inom OP Gruppen internt fastställts innehåll som alla måste behärska. De här kunskaperna övervakas och rapporteras enligt olika behov genom utförda nätkurser. Gemensamma nätkurser för alla anställda i OP Gruppen är bl.a. förhindrande av penningtvätt, principer för god affärssed, informationssäkerhet på arbetsplatsen och säkerhetsintroduktion.

OP Gruppen ser mångfald som en resurs och det är viktigt att ge alla lika möjligheter, rättigheter och bemötande. OP anslöt sig till FIBS Mångfaldsnätverk 2017 och har förbundit sig att främja mångfald i sin värdekedja. OPs mål för att främja mångfalden är att det ska finnas minst 40 procent av vardera könet i bestämda chefsuppdrag. Vid slutet av 2017 var kvinnornas andel i de här uppdragen 21 procent. De anställda behandlas jämlikt bl.a. när det gäller avlöning, rekrytering och avancemang. Personalens fördelning bl.a. enligt kön, lön och ålder i olika befattningsgrupper följs upp årligen. OP tar hänsyn till säkerheten i all verksamhet i anslutning till personal och

arbetsförhållanden. Vid slutet av 2017 hade OP Gruppen 12 269 anställda, av vilka 30 procent är män och 70 procent kvinnor.

I OP Gruppen är det av största vikt att behandla personuppgifterna omsorgsfullt och försiktigt. Personuppgifterna behandlas alltid enligt dataskyddslagstiftningen samt god sed för informationshantering och informationsbehandling. Verksamheten är förenlig med god bank- och försäkringssed.

OP respekterar mänskliga rättigheter och strävar efter att förebygga diskriminering i all sin verksamhet. OPs egen verksamhet är inte direkt förknippad med betydande risker eller effekter i fråga om mänskliga rättigheter. Indirekta effekter kan dock uppkomma från leverantörskedjan eller verksamheten vid placerings- och finansieringsobjekt. OP strävar efter att förebygga kränkningar av de mänskliga rättigheterna och motarbeta barnarbete och tvångsarbete i sin verksamhet och sin leverantörskedja. Aspekter som gäller mänskliga rättigheter ingår i OP Kapitalförvaltnings process för uppföljning och påverkan av internationella normer. Kraven på leverantörernas samhällsansvar har fastställts i upphandlingsavtalen. OP-Fondbolaget Ab:s ägarpolicy tar beträffande påverkansarbetet vid bolagsstämmor också ställning till frågor som gäller mänskliga rättigheter.

Bekämpning av korruption och mutor

Principerna för god affärssed, som uppdaterades i december 2017, innehåller OP Gruppens principer för samhällsansvar som alla anställda inom OP Gruppen ska iaktta i sitt arbete oberoende av roll, position eller verksamhetsställe. Principerna för god affärssed kompletteras av mer detaljerade regler och anvisningar. För att säkerställa att anvisningarna om principerna för god affärssed iaktas finns det en nätkurs som är obligatorisk för alla anställda i OP Gruppen. Vid slutet av 2017 hade 89 procent av de anställda i Finland avlagt nätkursen i principer för god affärssed. Anvisningarna för hantering av intressekonflikter inom OP Gruppen syftar till att förebygga korruption.

Varje företag inom OP Gruppen ansvarar för sin del för att anvisningarna om förebyggande av intressekonflikter och korruption iaktas i företaget. Varje person i ledningen och personalen måste känna till anvisningarna. Varje chef ansvarar för övervakningen av hur anvisningarna iaktas och i sista hand ansvarar varje företags verkställande direktör och styrelse för övervakningen. Anvisningarna om hantering av intressekonflikter ska med regelbundna mellanrum behandlas i företaget och av personalen och alltid då en person introduceras i en ny uppgift. OP har säkerhetspersonal som arbetar med att bekämpa oegentligheter och som behandlar interna och externa fall av missbruk i gruppen. Händelser som uppfyller rekvisitet för brott polisanmäls alltid och ärenden som gäller missbruk rapporteras till den behöriga myndigheten, t.ex. Finansinspektionen, och internt till OPs direktion. OP har i enlighet med lagen om förhindrande av penningtvätt metoder för kundkännedom och fortlöpande uppföljning och ger personalen utbildning, anvisningar och skydd. Tvivelaktiga transaktioner anmäls till centralen för utredning av penningtvätt i enlighet med lagens krav.

Risker och riskhantering beträffande den icke-finansiella rapporten

Riskhanteringen och compliance-funktionen övervakar också riskerna i anslutning till icke-finansiella aspekter samt kravefterlevnaden. En realisering av risker som gäller miljön, sociala aspekter, personalen, brott mot mänskliga rättigheter, korruption och mutor skulle försvaga OP Gruppens anseende och eventuellt skada kund- och intressentgruppsrelationerna. Sådana icke-finansiella risker hanteras bland annat genom att fästa uppmärksamhet vid dem i affärsrörelsens riskkartläggningar och i riskanalyserna av nya produkter, tjänster och verksamhetsmodeller samt genom att försäkra att man i mån av möjlighet strävar efter att eliminera de risker som identifierats i dem. Risken reduceras också genom att se till att personalen är medveten om och iakttar anvisningarna som gäller det ovan nämnda.

Kundrelationer och kundförmåner

OP Gruppens ägarkunder ökade under januari–december med 86 000 till över 1,8 miljoner.

Vid slutet av december uppgick andelsbankernas ägarkunders placeringar i andelsbankernas Avkastningsandelar och medlemsandelar till totalt 3,1 miljarder euro (2,9).

Antalet kunder i OP Gruppen ökade i januari–december nettomässigt med 38 000. Vid slutet av december var antalet kunder 4 395 000. Antalet privatkunder var 3 950 000 och antalet företagskunder 445 000. Antalet gemensamma kunder inom bank- och skadeförsäkringsrörelsen ökade med 40 000 till nästan 1,8 miljoner under januari–december.

Andelsbankernas ägarkunder samlar OP-bonus för sina bank-, skadeförsäkrings- och kapitalförvaltningsärenden. Värdet av den nya bonus som ägarkunderna samlat genom att koncentrera sina ärenden var totalt 220 miljoner euro (208) för januari–december. Bonus användes för bank- och kapitalförvaltningstjänster för totalt 103 miljoner euro (101) och för försäkringspremier för skadeförsäkringsprodukter för 114 miljoner euro (107). OP-bonus användes för 2 315 000 försäkringsräkningar (2 200 000), av vilka 327 000 (297 000) betalades helt med bonus.

Under räkenskapsperioden beviljades ägarkunderna 70 miljoner euro (67) i koncentreringsrabatter på skadeförsäkringar. Dessutom köpte, sålde och bytte ägarkunderna andelar i de flesta fonder utan separata kostnader. Förmånens värde under räkenskapsperioden var 5 miljoner euro (3).

Den ränta som ackumulerats på Avkastningsandelar under räkenskapsperioden uppskattas till sammanlagt 90 miljoner euro (83). På Avkastningsandelarna betalas en ränta på 3,25 procent (3,25) för 2017.

Flerkanalstjänster

Gruppens servicenät består av flera kanaler: kontors-, nät-, telefon- och mobiltjänster. Personlig kundbetjäning erbjuds på kontor och digitalt. Gruppens mål är att erbjuda branschens bästa kundupplevelse i flera kanaler genom fortlöpande och betydelsefulla möten i alla kanaler.

OP-mobilen var i december huvudkanal för kundernas dagliga ärenden med nästan 18 miljoner besök (13) på en månad. Antalet besök i nättjänsterna var cirka 9 miljoner (10). Antalet besök i mobilapplikationen Pivo var över 2,5 miljoner i december (1,8). OP Företagsmobilen, som lanserades 2016, hade 360 000 besök i december (41 000).

Under räkenskapsperioden lanserades flera nya mobilbetalningssätt för kunderna: Pivos kompisbetalning, Pivos betalknapp samt Siirto-betalningar i Pivo och OP-mobilen. Med Pivos kompisbetalning och Siirto-betalningen kan kunderna överföra pengar till en annan person med hjälp av mottagarens telefonnummer. Över 333 000 OP-kunder har redan registrerat sig i Siirto-tjänsten. Med Pivos betalknapp kan kunderna betala inköp i nätaffärer utan nyckeltalslista eller kortkod. Pivos betalknapp är redan ett alternativt betalsätt i över 4 000 nätaffärer.

OP förstärkte i september sitt tjänsteutbud inom mobil betalning riktat till företag genom att köpa tjänsten Payment Highway. Med tjänsten kan OPs företagskunder erbjuda sina kunder nya mobila betalningssätt såsom Pivo och Siirto samt återkommande betalningar med kreditkort. Tjänsten kan användas till exempel för att beställa mat på nätet eller för att tanka utan kort.

OPs nättjänst op.fi har förnyats och den betjänar såväl privatkunder som företagskunder i bankärenden och privatkunder i försäkringsärenden. Den nya tjänsten har från första början utvecklats tillsammans med kunderna, och respons samlas fortfarande in av kunderna för att vidareutveckla tjänsten.

Trots att nättjänsterna och mobiltjänsterna har växt, har OP Gruppen fortfarande det mest omfattande kontorsnätet i landet: 407 kontor (442) runt om i Finland. Det egna kontorsnätet stöds dessutom av ett omfattande nätverk av ombud och partner som är särskilt viktigt vid försäljningen av skadeförsäkringar.

OP Gruppen har stor närvaro i de vanligaste sociala medierna, där den har sammanlagt närmare 370 000 följare (300 000). Utöver gruppens konton i sociala medier på riksplanet, har många andelsbanker egna Facebook-sidor där de delar publikationer som är avsedda för den lokala kundkåren. I mars öppnades op.media, som är ett nytt gemenskapligt nätmedium för OPs ägarkunder och företagskunder. Tjänsten har varje månad cirka 350 000 besökare.

Nya affärsrörelser

Hälsa och välbefinnande

Pohjola Hälsa Ab:s sjukhusnätverk kompletterades under räkenskapsperioden med två nya Pohjola Sjukhus. Pohjola Sjukhus i Helsingfors och sjukhuset i Tammerfors, som öppnades 2016, fick i maj sällskap av ett sjukhus i Uleåborg och i augusti av ett sjukhus i Kuopio. Alla fyra Pohjola Sjukhus erbjuder omfattande bashälsovård och specialistsjukvård, undersökningar, operationstjänster samt rehabilitering. Sjukhusnätverket fullbordas i och med Pohjola Sjukhus i Åbo som öppnar i maj 2018.

Förvaltningsrådet behandlade vid sitt sammanträde 28.9.2017 följande etapper i utvidgningen av hälso- och välbefinnanderörelsen enligt strategin. Under de kommande åren är avsikten att utvidga affärsrörelsen bland annat genom att bygga upp ett riksomfattande läkarstationsnätverk. Dessutom reds ut hur tjänsteurvalet kan utvidgas till omsorgstjänster för äldre.

Kunderna har varit nöjda med betjäningen vid Pohjola Sjukhusen. NPS-talet som operationspatienterna gett var i januari–december 97 (96).

Mobilitet

I november 2016 tog OP sitt första steg inom mobilitetstjänster genom att lansera tjänsten OP Kulku i huvudstadsregionen. Tjänstens syfte är att sänka tröskeln för att börja använda elbilar genom att erbjuda konsumenter och småföretag möjlighet att köra elbilar till en månadsavgift. OP Kulku utvidgades under våren och sommaren till Tammerfors och Åbo med näromgivning. I juli lanserades OP Kulkus bildelningsalternativ där kommuner kan skaffa elbilar som de anställda eller kommuninvånarna kan använda tillsammans. De här delade bilarna får användas också på fritiden. I Kotka startade i november ett stadsbilsexperiment som grundar sig på tjänsten.

OP meddelade i april att den tillsammans med Fortum ska bygga cirka hundra laddningsställen för elbilar runt om i Finland. De nya laddningsställena kommer att placeras i anslutning till andelsbankernas kontor och byggandet av dem pågår för närvarande.

I maj lanserade OP DriveNow-bildelningsbilarna i Finland. Den som registrerat sig som användare i tjänsten DriveNow har tillgång till 150 bilar i Helsingfors och dess närregioner till ett pris som baserar sig på antalet körminuter. Under det tredje kvartalet infördes nya funktioner i DriveNow-tjänsten, t.ex. timpaket och dynamisk prissättning. Vid slutet av december hade DriveNow redan över 16 000 kunder i Finland.

I slutet av augusti lanserade OP parallellt med den minutbaserade tjänsten DriveNow och den långvariga hyrtjänsten OP Kulku tjänsten OP Periodbil, där minimihyrestiden är en månad.

Allmänna principer för riskhantering och kapitalutvärdering

Det strategiska målet är att säkerställa gruppens riskhanteringsförmåga under alla omständigheter och att

risktagningen hålls måttfull i förhållande till riskhanteringsförmågan. Varje företag i gruppen ska koncentrera sig på att genomföra sin roll enligt sin betjänings- och riskhanteringsförmåga i enlighet med gruppens gemensamma affärsmodeller.

Målet för riskhanteringen och kapitalutvärderingen är att trygga riskhanteringsförmågan för OP Gruppen och företagen i gruppen och genom det säkerställa kontinuiteten i verksamheten. Riskhanteringsförmågan bildas av en högklassig riskhantering som är dimensionerad enligt verksamhetens omfattning och krav samt en tillräcklig kapitaltäckning och likviditet som baserar sig på lönsam affärsrörelse.

Riskhanteringen och kapitalutvärderingen omfattar identifiering, mätning, analys och begränsning av risker. Dessutom omfattar den tillförlitligt och oberoende fastställande av det kapital- och likviditetsbehov som olika riskslag och affärsverksamheter kräver samt planmässig allokering av kapital och likviditet per rörelsesegment enligt den nuvarande och den planerade risktagningen.

OP Andelslag (centralinstitutet) ansvarar för riskhanteringen och kapitalutvärderingen på grupplanen för OP Gruppen och för att gruppens riskhanteringssystem är tillräckliga och tidsenliga. Centralinstitutet ger de företag som ingår i gruppen anvisningar för att säkerställa riskhanteringen och övervakar att de handlar i enlighet med myndigheternas bestämmelser, sina stadgar, centralinstitutets anvisningar och OP Gruppens interna rutiner samt i kundrelationer i enlighet med adekvata och etiskt acceptabla rutiner. De företag som hör till OP Gruppen svarar för den egna riskhanteringen och kapitalutvärderingen i enlighet med omfattningen och arten av deras verksamhet.

I OP Gruppen begränsas de mätbara riskerna med toleranser, limiter och kontrollgränser som styr verksamheten såväl på grupplanen som i andelsbankerna och OP Andelslagskoncernens företag. Centralinstitutets förvaltningsråd har satt ut risktoleranser för OP Gruppens kapitaltäckning, risktagning, koncentrationsrisker samt kredit-, likviditets-, marknads- och försäkringsrisker 2017.

OP Gruppens principer för riskhantering och kapitalutvärdering beskrivs närmare i not 2 till bokslutet "OP Gruppens principer för riskhantering och kapitalutvärdering".

Kapitaltäckning

Kapitaltäckning enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat

OP Gruppens kapitalbas uträknad enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat (konglomeratlagen) överskred lagens minimibelopp med 3,6 miljarder euro (4,3). Bufferten minskade till följd av det Pelare 2-kapitalkrav (P2R) på 1,75 procent som ECB fastställt utifrån tillsynsmyndighetens bedömning i kombination med den höjning av kapitalkravet som beror på tillväxten i bankrörelsen samt de riskviktsgolv som ECB fastställt. P2R-kravet höjde kapitalkravet för kapitaltäckningen enligt kreditinstitutslagen från 12,5 procent till 14,3 procent beräknat på de riskvägda posterna. Gruppens kapitalbas i förhållande till minimikapitalbaskravet var 148 procent (170). P2R-kravet sänkte relationstalet med 16 procentenheter. Relationstalet var 162 procent utan de riskviktsgolv som ECB

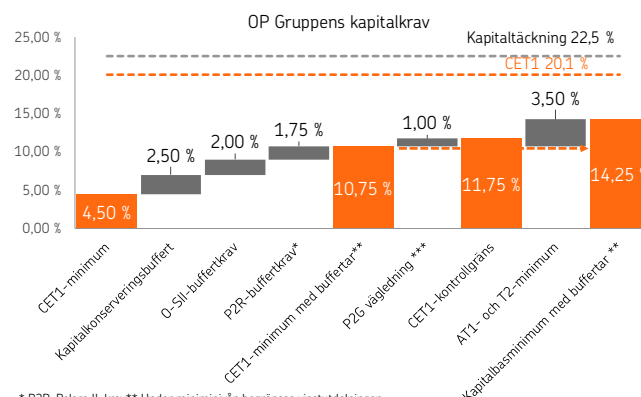
fastställt. Till följd av bankrörelsens buffertkrav och försäkringsbolagens solvenskrav beskriver minimikapitalet för kapitaltäckningen enligt konglomeratlagen, 100 procent, den nivå inom vilken konglomeratet kan verka utan myndighetsåligganden på grund av underskridning av buffertar.

Kapitaltäckning för kreditinstitut

OP Gruppens CET1-kapitaltäckning var 20,1 procent (20,1). De riskviktsgolv som ECB fastställt sänkte kapitaltäckningen med 2,0 procentenheter. Ökningen i kärnprimärkapitalet överskred den ökning i det totala riskvägda exponeringsbeloppet, som beror på att utlåningen ökat. De kalkylerade justeringarna av förmånsbestämda pensionsplaner (IAS 19) inverkade på gruppens CET1-kapitaltäckning med cirka -1,0 procentenheter, dvs. något mindre än vid slutet av 2016.

Kapitaltäckningen i OP Gruppens kreditinstitutsverksamhet är stark i förhållande till den lagstadgade kapitaltäckningen och de kapitalkrav som ställs av myndigheterna. Den lagstadgade minimigränsen är 8 procent för kapitalrelationen och 4,5 procent för CET1-kapitaltäckningen. Kapitalkonservationsbufferten på 2,5 procent enligt kreditinstitutslagen, O-SII-buffertkravet på 2 procent och ECB:s P2R-krav höjer i praktiken den lägsta gränsen till 14,3 procent för kapitalrelationen och till 10,8 procent för CET1-kapitaltäckningen.

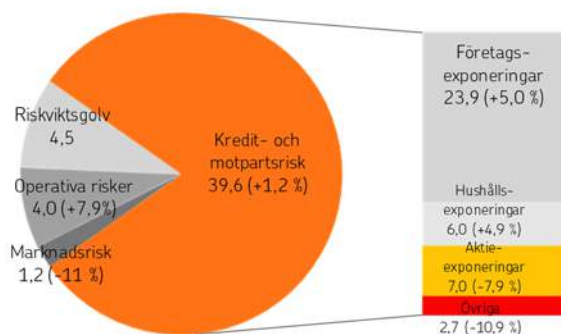
* P2R-Pelare II-krav** Under miniminivån begränsas vinstutdelningen
*** P2G-vägledning som aktiverar effektiviserad övervakning, om underskrids

Kärnprimärkapitalet i gruppens kreditinstitutsverksamhet var 9,9 miljarder euro (8,9). Kärnprimärkapitalet ökade till följd av bankrörelsens resultat, emissionen av Avkastningsandelar och utdelningen från gruppens försäkringsföretag. Korrigeringarna enligt IAS 19 som dragits av kärnkapitalet minskade något jämfört med årsskiftet 2016. Beloppet av Avkastningsandelarna i kärnprimärkapitalet var 2,8 miljarder euro (2,6). De

Avkastningsandelar som återbetalats i januari 2018, 0,1 miljarder euro, räknas inte till kärnprimärkapitalet.

Det totala riskvägda exponeringsbeloppet uppgick till 49,2 miljarder euro (44,1), vilket är 11,6 procent större än vid slutet av fjolåret. I siffrorna för slutet av 2016 har inte beaktats ECB:s lägsta gräns för riskvikten, vars andel av tillväxten är 88 procent. Den lägsta gränsen för riskvikterna för hushållsexponeringar som ECB fastställt var 4,5 miljarder euro, och utan den var det totala riskvägda exponeringsbeloppet 44,7 miljarder euro och ökningen från årsskiftet 1,4 procent. De genomsnittliga riskvikterna för företagsexponeringarna minskade något till följd av att kvaliteten på kreditstocken förbättrats och kalkyleringen optimerats. De genomsnittliga riskvikterna för hushållsexponeringarna ökade något.

Totalt riskvägda exponeringsbelopp
31.12.2017 49,2 mrd.€
(förändring från årets början 12 %)

Finans- och försäkringskonglomeratets interna investeringar i försäkringsföretag behandlas i enlighet med ECB:s tillstånd som riskvägda poster. I aktieexponeringarna ingår 6,5 miljarder euro i riskvägda poster för gruppens interna innehav i försäkringsföretag med en riskvikt på cirka 280 procent.

Finansinspektionen fattar ett makrotillsynsbeslut kvartalsvis. Finansinspektionen beslöt i december 2017 att tills vidare inte ställa något konkraktiskt buffertkrav för bankerna. För bolånen trädde en lägsta gräns för riskvikten på 15 procent i kraft vid början av 2018 för minst två år. Med riskiviktsgolvet vidtas förberedelser för den systemrisk som förorsakas av att hushållens skuldsättning enligt Finansinspektionen ökat. Den lägsta gränsen för riskvikten påverkar inte OP Gruppens totala riskvägda exponeringsbelopp med beaktande av de lägsta gränser för riskvikt för hushållsexponeringarna som ECB fastställt. Utan ECB:s lägsta gräns för riskvikten skulle Finansinspektionens lägsta gräns för riskvikt på 15 procent för bostadskrediter försvaga CET1-kapitaltäckningen med uppskattningsvis 1,2 procentenheter.

I de kommande EU-bestämmelserna ingår ett krav som beskriver skuldsättningsgraden, dvs. bruttosoliditetsgraden (Leverage Ratio). Bruttosoliditetsgraden för OP Gruppens bankrörelse är enligt nuvarande tolkningar uppskattningsvis 7,9 procent (7,4) enligt siffrorna vid slutet av räkenskapsperioden. Enligt utkastet till bestämmelserna är miniminivån 3 procent.

Finansministeriet förbereder att inta en systemriskbuffert i kreditinstitutslagen. Enligt utkastet skulle Finansinspektionen kunna fastställa en systemriskbuffert på 0–5 procent. Bufferten

påverkar OP Gruppen endast om den överskrider OP Gruppens O-SII-buffert, som för närvarande är 2 procent.

Skade- och livförsäkring

Skadeförsäkringens och livförsäkringens kapitalbaser minskade till följd av utdelningar. Försäkringsbolagens solvensställning hölls god.

	Skadeförsäkring*		Livförsäkring	
	31.12. 2017	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2016
Kapitalbas, milj. €**	902	983	1 317	1 455
Kapitalkrav, milj. €**	666	687	674	742
Solvensprocent**	135	143	195	196
Solvensprocent (utan beaktande av övergångsbestämme lse)	135	127	151	149

*från Skadeförsäkringens jämförelsetal har exkluderats OVY Oy (tidigare OVY Försäkring Ab)

**med beaktande av övergångsbestämmelser

ECB:s tillsyn

OP Gruppen lyder under ECB:s tillsyn. ECB har för OP Gruppen ställt ett buffertkrav som baserar sig på tillsynsmyndighetens bedömning (SREP). Det buffertkrav som ECB fastställt och som trädde i kraft 1.1.2017 (P2R) var 1,75 procent. Dessutom har ECB som kapitaltäckningsvägledning (P2G) fastställt 1,0 procent. Om gränsen överskrids påverkas t.ex. vinstutdelningen inte av det. ECB meddelade ett beslut som trädde i kraft 1.1.2018 om att samma buffertkrav gäller också 2018.

De relevanta lägsta gränser för riskvikter för hushållsexponeringar som ECB fastställt är 15,4 procent för exponeringar med säkerhet i fastighet och 32,7 procent för privatkunders övriga exponeringar. De lägsta gränserna för riskvikter gäller enligt beslutet åtminstone till det tredje kvartalet 2018.

Skulder i enlighet med lagen om resolution

Enligt bestämmelserna om resolution av kreditinstitut och värdepappersföretag har resolutionsmyndigheten rätt att på ett sätt som påverkar placerarens ställning ingripa i villkoren för placeringsprodukter som banken emitterat. Resolutionsmyndighet för OP Gruppen är EU:s resolutionsnämnd (Single Resolution Board) i Bryssel. Resolutionsmyndigheten håller på att fastställa ett minimibelopp för skulder (MREL) enligt resolutionslagen för OP Gruppen på grupplanet.

Riskposition

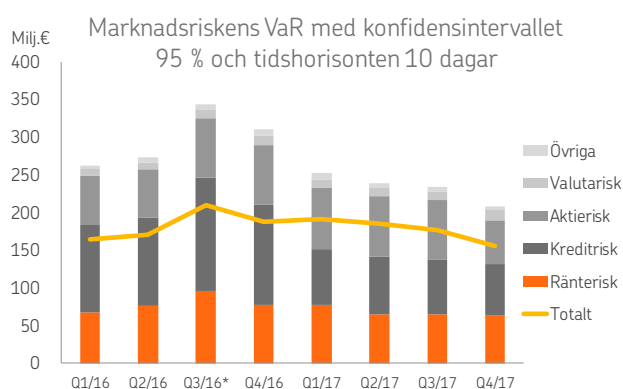
OP Gruppens riskposition har hållits stabil. Riskhanteringsförmågan är stark och tryggar förutsättningarna för gruppens affärsrörelse.

Den goda riskhanteringsförmågan och moderata målrisknivån höll kreditriskpositionen stabil.

OP Gruppens finansieringsposition och likviditet är goda. Tillgången på finansiering har hållits god. Under räkenskapsperioden emitterade OP Gruppen långfristiga obligationslån för totalt 4,0 miljarder euro. Dessutom deltog OP Gruppen i den andra serien av ECB:s riktade långfristiga refinansieringstransaktioner (TLTRO-II) med 1 miljard euro. Inlåningens andel av kreditstocken har hållits stabil under räkenskapsperioden.

OP Gruppens marknadsriskposition var stabil under räkenskapsperioden. Nyckeltalet VaR, som mäter gruppens marknadsrisk, var 156 miljoner euro (188) vid slutet av räkenskapsperioden.

I VaR ingår försäkringsföretagens totala omslutning, trading-funktionen, likviditetsreserven och gruppens treasurys ränteposition.

* Den separata balansräkningen (pensionsförsäkringsbeståndet) som överförts från Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Suomi ingår i siffrorna från och med Q3/16.

De operativa riskerna uppskattas i enlighet med målet vara moderata. Den snabba utvecklingen av verksamheten och tjänsterna ställer dock ytterligare utmaningar för riskhanteringen de närmaste åren.

Riskerna i förmånsbestämda pensionsplaner ansluter sig till ränte- och marknadsrisken, framtida pensionshöjningar samt till den längre förväntade livslängden. En förändring i den ränta som tillämpas vid diskontering av pensionsåtagandet har en väsentlig inverkan på pensionsåtagandets belopp. Den minskning i nettoskulden för förmånsbestämda pensionsplaner som under räkenskapsperioden bokförts i övrigt totalresultat förbättrade räkenskapsperiodens totalresultat före skatt med 48 miljoner euro. Nettoskulden minskade av att intäkterna från placeringsverksamheten var god och av att förhöjningsantagandet för kommande arbetspensioner minskade. Förhöjningarna i beloppet av fribrevspensioner, vilka gjordes på basis av försäkringsnämndens rekommendation, och arbetsdomstolens dom om bestämmelserna i finansbranschens kollektivavtal ökade nettoskulden för tilläggspensioner med sammanlagt 45 miljoner euro. Ökningen i nettoskulden för förmånsbestämda pensionsplaner under jämförelseperioden försvagade totalresultatet före skatt med 329 miljoner euro.

En av compliance-funktionens centrala prioriteringar under 2017 var att säkerställa att OP Gruppen skulle efterleva de krav som ställdes av de bestämmelser som trädde i kraft 2018.

Bankrörelse

Bankrörelsens centrala risker är de kreditrisker som uppstår i kundrörelsen samt marknadsrisken.

Bankrörelsens kreditriskposition förblev stabil och riskerna måttfulla. Det sammanlagda beloppet av problemfordringar var 2,9 miljarder euro (2,6), varav sunda lånefordringar som beviljats en eftergift uppgick till 1,9 miljarder euro (1,7). Ökningen i problemfordringarna beror på den ökade användningen av lånefordringar som beviljats en eftergift samt delvis också på svagare ratingar till följd av uppdateringen av ratingklasskalan. Med problemfordringar avses över 90 dagar förfallna fordringar, övriga fordringar med risker och lånefordringar som beviljats en eftergift på grund av kundens ekonomiska svårigheter. Lånefordringar som beviljats en eftergift är fordringar där man på kundens initiativ kommit överens om lättnader i den ursprungliga betalningsplanen för att hjälpa kunden att klara av tillfälliga betalningssvårigheter. Andelsbankerna strävar efter att aktivt finna lösningar för att kunderna ska klara av tillfälliga betalningssvårigheter. Ändringar i betalningsplanen som beror på annat än kundens ekonomiska svårigheter klassificeras inte som problemfordringar. Nedskrivningarna hölls låga och utgjorde 0,06 procent av kredit- och garantistocken (0,09).

Kredit- och garantistocken växte under räkenskapsperioden med 3,5 miljarder euro till 84,8 miljarder euro (81,3).

Privatkundernas andel av kredit- och garantistocken var 58,9 procent (60,2). Exponeringar mot privatkunder delas in i sex huvudklasser, och av dem hörde 83,5 procent (84,2) till de två bästa klasserna och 3,6 procent (3,5) till de två svagaste klasserna. Företagskundernas (inkl.

bostadssammanslutningarnas) exponeringar utgjorde 38,5 procent (37,5) av kredit- och garantistocken. Av företagskundernas exponeringar utgjorde exponeringarna i de bästa ratingklasserna 1–5,5 55,4 procent (55,2), medan exponeringarna inom de två sämsta ratingklasserna uppgick till 554 miljoner euro (526), dvs. 1,2 procent (1,2).

Inte en enda exponering mot en kund överskred tio procent av kapitalbasen efter avdragsposter och annan kreditriskreducering. Bankrörelsens kapitalbas som täcker exponeringar mot kunder uppgick till 11,0 miljarder euro (10,4).

I exponeringarna mot företag och bostadssammanslutningar var de mest betydande branscherna enligt exponeringsbeloppet uthyrning och förvaltning av bostäder 18,1 procent (17,7), energi 9,8 procent (9,1) samt övrig förvaltning av fastigheter 9,3 procent (10,2). Av exponeringarna i branschen uthyrning och förvaltning av bostäder var 93,5 procent exponeringar i bostadssammanslutningar och 13,1 procent exponeringar med garantier från offentlig sektor.

Uppföljningen av exponeringarna inom Bankrörelsen redovisas nu enligt exponeringsgrupper i stället för de tidigare kundsektorerna. Jämförelseuppgifterna har justerats i enlighet med den nya uppföljningen.

Bankrörelsens ränterisk mätt med effekten av en räntesänkning på en procentenhet på räntenettet under 12 månader var vid slutet av december -81 miljoner euro. Mätningmetoden har

2017 ändrats så att den beaktar de ändringar om nollgolv för referensräntan på bolån som godkänts i konsumentskyddslagen.

OP Gruppen förvaltade vid slutet av räkenskapsperioden insättningar som omfattas av insättningsgarantin för ett totalbelopp på 34,3 miljarder euro (32,6). Ur insättningsgarantifonden ersätts högst 100 000 euro till varje kund i OP Gruppen.

Skadeförsäkring

Skadeförsäkringens centrala risker är de försäkringstekniska riskerna i anslutning till skadeutvecklingen, marknadsriskerna för de placeringar som utgör täckning för försäkringsskulden, en oväntad förlängning av livslängden för förmånstagare till försäkringsskulden för pensioner, nivån på den ränta som använts för att värdera försäkringsskulden samt differensen mellan försäkringsskuldens diskonteringsränta och marknadsräntorna.

En förlängning av den förväntade livslängden med ett år skulle öka försäkringsskulden för pensioner med 45 miljoner euro. En sänkning av den räntenivå som används vid värderingen av försäkringsskulden med 0,1 procentenheter skulle öka försäkringsskulden med 27 miljoner euro.

Det har inte skett några betydande förändringar i skadeförsäkringens försäkringstekniska risker. Den viktigaste marknadsrisken i skadeförsäkringen är den förhöjande effekt som en nedgång i marknadsräntorna har på försäkringsskuldens värde och kapitalkravet.

Placeringarnas riskposition var stabil under räkenskapsperioden. Nyckeltalet VaR, som mäter risken, var 52 miljoner euro (57) vid slutet av räkenskapsperioden. Inga betydliga förändringar skedde i placeringssportföljens tillgångsslagsfördelning. Försäkringsskuldens ränterisk har skyddats utöver med räntederivat också med obligationslån. Ränte- och kreditrisken i portföljen förblev stabil. Säkringsgraden för ränterisken för försäkringsskulden har hållits stabil.

Kapitalförvaltning

De centralaste riskerna i kapitalförvaltningen är marknadsriskerna i livförsäkringens placeringstillgångar, räntan som tillämpats vid värderingen av försäkringsskulden samt att de försäkrades förväntade livslängd växer snabbare än beräknat.

En förlängning av den förväntade livslängden med ett år skulle öka försäkringsskulden med 27 miljoner euro. En sänkning av den räntenivå som används vid värderingen av försäkringsskulden med 0,1 procentenheter skulle öka försäkringsskulden med 32 miljoner euro.

Det finns en buffert för placering- och kundbeteenderiskerna i anslutning till de separata försäkringsbestånd som överförts från Suomi-bolaget. Bufferten räcker till för att täcka en betydande negativ avkastning på placeringstillgångarna i de separata bestånden varefter OP Gruppen bär riskerna för bestånden.

I livförsäkringens försäkringstekniska risker har kundbeteenderisken skyddats med ett återförsäkringsavtal, och till följd av det är kundbeteenderisken mindre än under fjolåret.

Placeringarnas riskposition var stabil under året. Nyckeltalet VaR, som mäter risken, var 61 miljoner euro (68) vid slutet av räkenskapsperioden. Inga betydliga förändringar skedde i placeringssportföljens tillgångsslagsfördelning.

Försäkringsskuldens ränterisk har skyddats utöver med räntederivat också med obligationslån. Ränte- och kreditrisken i portföljen förblev stabil. Säkringsgraden för ränterisken i försäkringsskulden är något högre än vid början av året.

Övrig rörelse

De centrala riskerna inom Övrig rörelse är likviditetsreservens kredit- och marknadsrisker samt likviditetsriskerna. Marknadsrisken har störst betydelse för skuldebrev som ingår i likviditetsreserven.

Marknadsrisken i relation till marknadsvärdet av skuldebrev i likviditetsreserven (VaR 95 %) förblev stabil under räkenskapsperioden. Placeringarna minskade något. Inga betydliga förändringar skedde i tillgångsslagsfördelningen.

OP Gruppen tryggar sin likviditet med en likviditetsreserv som i huvudsak består av tillgodohavanden på centralbanker och fordringar som godtas som säkerhet för centralbanksfinansiering. Likviditetsreserven och de övriga källorna för tilläggsfinansiering i enlighet med beredskapsplanen räcker till för att täcka finansieringsbehovet för minst två år i situationer där marknadsupplåningen inte skulle fungera och där inlåningsstocken skulle minska måttligt.

Skuldebrev som godtas som säkerhet minskade bland annat till följd av att de användes som säkerhet i TLTRO-II-finansieringstransaktionen.

OP Gruppens likviditet och tillräckligheten hos likviditetsreserven följs upp bland annat med ett LCR-relationstal som mäter likviditetstäckningskravet. Enligt övergångsbestämmelserna ska LCR-relationstalet vara minst 80 procent 2017 och minst 100 procent från början av 2018. OP Gruppens LCR-relationstal var vid slutet av december 123 procent.

Likviditetsreserv

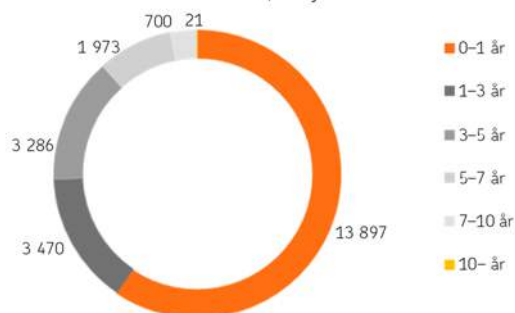
Mrd. €	31.12.2017	31.12.2016	Förändring, %
Tillgodohavanden på centralbanker	12,8	9,3	37,2
Skuldebrev som godtas som säkerhet	9,1	11,2	-18,7
Företagskrediter som godtas som säkerhet		0,1	
Totalt	21,9	20,6	6,2
Fordringar som inte godtas som säkerhet	1,5	1,4	5,8
Likviditetsreserven till marknadsvärde	23,3	22,0	6,2
Värderingsavdrag (Haircut)	-0,7	-0,7	2,5

Likviditetsreserven till säkerhetsvärde	22,7	21,3	6,3
---	------	------	-----

Likviditetsreserven omfattar skuldebrev emitterade av stater, kommuner, finansiella institut och företag med god rating samt värdepapperiserade fordringar och krediter som godtas som säkerhet. Skuldebrev i likviditetsreserven har i reservkalkylen värderats till marknadsnoteringar.

Fördelningen av de finansiella tillgångar som ingår i likviditetsreserven enligt maturitet 31.12.2017, milj.€

Rating

Ratinginstitut	Kortfristig upplåning	Utsikter	Långfristiga upplåning	Utsikter
Standard & Poor's	A-1+	Stabila	AA-	Stabila
Moody's	P-1	Stabila	Aa3	Stabila

OP Företagsbanken Abp har rating från Standard & Poor's Credit Market Services Europe Limited och Moody's Investors Service Ltd. Vid bedömningen av OP Företagsbankens rating beaktar ratinginstituten hela OP Gruppens ekonomiska situation.

Ratingen ändrades inte under räkenskapsperioden.

Standard & Poor's bekräftade i juli 2017 OP Företagsbanken Abp:s långfristiga rating till AA- och kortfristiga rating till A-1+. Utsikterna för ratingarna hölls stabila.

Segmentens resultat

OP Gruppens rörelsesegment är Bankrörelse, Skadeförsäkring och Kapitalförvaltning. Hälso- och välbefinnanderörelsen ingår i rörelsesegmentet Skadeförsäkring. Den rörelse som inte hör till rörelsesegmenten presenteras i segmentet "Övrig rörelse". Rapporteringen per rörelsesegment följer principerna för upprättandet av OP Gruppens bokslut.

Bankrörelse

- Resultatet före skatt var 666 miljoner euro (574).
- Intäkterna ökade med 6,8 procent. Räntenettot, nettoprovisionsintäkterna och nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade från jämförelseperioden. Kostnaderna ökade med 5,3 procent på grund av utvecklingskostnaderna och volymökningen.
- Utlåningen ökade på ett år med 4,6 procent och inlåningen med 5,8 procent. De uttagna företagskrediterna ökade med 1,6 procent och de uttagna bolånen minskade med 2,4 procent från jämförelseperioden.
- Nedskrivningarna, 47 miljoner euro (76), utgjorde 0,06 procent (0,09) av kredit- och garantistocken.
- De mest betydande satsningarna inom bankrörelsen gällde förnyelsen av system för finansiering och betalning. De nya räntesäkringsalternativen för bolån och verktygen för mobilbetalning har fått ett positivt bemötande.

Bankrörelsens nyckeltal

Milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Räntenetto	1 184	1 134	4,4
Provisionsintäkter, netto	631	605	4,3
Nettointäkter från placeringsverksamhet	18	-15	
Övriga intäkter	37	27	37,0
Intäkter totalt	1 870	1 751	6,8
Personalkostnader	354	378	-6,2
Avskrivningar och nedskrivningar	51	44	15,0
Övriga rörelsekostnader	565	499	13,1
Kostnader totalt	970	921	5,3
Nedskrivningar av fordringar	47	76	-38,3
OP-bonus till ägarkunder	187	180	4,1
Resultat före skatt	666	574	16,0
Kostnads-intäktsrelation, %	51,9	52,6	-0,7
Milj. €			
Uttagna bolån	6 954	7 125	-2,4
Uttagna företagskrediter	7 389	7 275	1,6
Förmedlade bostads- och fastighetsaffärer, st.	13 080	12 664	3,3
Mrd. €			
Utlåning	31.12.2017	31.12.2016	Förändring, %
Bolån	37,5	36,8	1,8
Krediter till företag	19,7	19,0	4,0
Bostadssammanslutningar och övriga krediter	25,0	22,8	9,7
Utlåning totalt	82,2	78,6	4,6
Garantier	2,6	2,8	-6,5
Inlåning			
Daglig- och betalningsrörelseinsättningar	40,1	37,1	8,1
Placeringsinsättningar	17,9	17,7	1,0
Inlåning totalt	58,0	54,8	5,8

Utlåningen ökade på ett år med 4,6 procent till 82,2 miljarder euro.

Inlåningen ökade på ett år med 5,8 procent till 58,0 miljarder euro. Placeringsinsättningar ökade med 179 miljoner euro, dvs. 1,0 procent, under året. Insättningar på brukskonton och i betalningsrörelsen ökade på ett år med 8,1 procent.

De bostads- och fastighetsaffärer som OP Gruppens Fastighetscentraler förmedlade ökade med 3,3 procent från jämförelseperioden. OP Gruppen utvecklar nya digitala tjänster också för boende. Sommaren 2017 öppnades nättjänsten OP Hem, som är det första steget mot ett ekosystem för boende.

Kundernas intresse för att skydda bolån och bostadssammanslutningars krediter mot en ränteuppgång har ökat och intäkterna från ränteskydden femdubblades från jämförelseperioden till 34 miljoner euro (7).

Studiestödsreformen trädde i kraft 1.8.2017. Den medför att det nu är möjligt att per månad ta ut upp till 60 procent mer studielån med statsborgen än tidigare. Inom OP Gruppen togs under augusti–september ut ett rekordbelopp i studielån, totalt 98 miljoner euro. Studielån togs ut under 2017 för sammanlagt 253 miljoner euro (184).

OP Gruppen undertecknade under räkenskapsperioden med Europeiska investeringsbanken (EIB) ett avtal om en finansieringsmodell med riskdelningsgaranti för stora och medelstora företag. Med avtalet gav OP Gruppen medelstora finländska företag tillgång till ett finansieringspaket på 300 miljoner euro. Riskdelningsgarantin riktas till lämpliga finansieringsobjekt hos OP Gruppens medelstora företagskunder. Dessutom pågår två andra garantiprogram från Europeiska investeringsfonden (EIR): SME InnovFin och SME Initiative. Med programmen har kundernas investeringar stötts för 180 miljoner euro.

I september lanserades OP Gräsrotsfinansiering: en helt digital tjänst som förenar företag som behöver finansiering med placerarna. OP fungerar som förmedlare av finansiering i tjänsten. Tjänsten är för företagen en ny form för att finansiera tillväxten och för placerarna ett sätt att stöda verksamhet som motsvarar deras värden och stöda lokala företag. OP Gruppen ordnade två finansieringsomgångar under räkenskapsperioden. I bästa fall skapar gräsrotsfinansiering ny tillväxt och nya arbetsplatser i Finland och den passar därför som finansieringsform för OPs samhällsliga verksamhet.

Under våren togs Siirto-tjänsten i bruk i OP-mobilen och Pivo, och efter det har det blivit vanligt att betala med telefonnummer bland våra kunder. Pivo lanserades som ett betalsätt i nätbutiker och mobilnyckeln började stegvis tas i bruk i OP-mobilen.

OP Gruppen fick erkänsla för produkterna och tjänsterna under räkenskapsperioden. OP Gruppen tog första plats bland de finländska bankerna i Global Finances tävling World's Best Bank.

Vid slutet av december översteg antalet bankkunder 3,7 miljoner. OP Gruppen fick i januari–december 143 000 nya bankkunder, dvs. 9,3 procent mindre än ett år tidigare, vilket berodde på att det andra och tredje kvartalet 2016 var exceptionellt goda med hänsyn till ökningen i antalet kunder.

Bankrörelsens resultat

Bankrörelsens resultat före skatt var 666 miljoner euro (574), dvs. 16,0 procent större än jämförelseperiodens resultat. Intäkterna ökade med 6,8 procent och kostnaderna med 5,3 procent. Till följd av de ökade intäkterna stärktes kostnads-intäktsrelationen till 51,9 procent (52,6). Nedskrivningarna var små, 47 miljoner euro (76), vilket motsvarar 0,06 procent av kredit- och garantistocken (0,09).

Räntenettet ökade med 4,4 procent till 1 184 miljoner euro (1 134) till följd av att utlåningen ökade och kostnaderna för upplåningen minskade.

Nettoprovisionsintäkterna från bankrörelsen ökade med 26 miljoner euro till 631 miljoner euro (605) till följd av att provisionerna för ränteskydd och bostadsförmedlingen ökade.

De totala nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade med 33 miljoner euro. Nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade på grund av den positiva CVA-justeringen till följd av ränteändringarna och andra ändringar på marknaden. CVA-justeringen var 21 miljoner euro positiv, medan den för jämförelseperioden var 12 miljoner euro negativ.

De övriga rörelseintäkterna ökade av intäkterna på 4 miljoner euro i anslutning till försäljningen av kortinlösen- och betalterminaltjänsterna samt krediteringen av upplåningskostnader på 9 miljoner euro från segmentet Övrig rörelse.

Kostnaderna ökade med 5,3 procent till 970 miljoner euro (921). Personalkostnaderna minskade med 23 miljoner euro till 354 miljoner euro (378). De övriga rörelsekostnaderna ökade med 13,1 procent. ICT-kostnaderna ökade med 51 miljoner euro. ICT-kostnaderna ökade av satsningarna på utveckling och de ökade volymerna.

Skadeförsäkring

- Resultatet före skatt var 210 miljoner euro (244). Nettointäkterna från placeringsverksamheten uppgick till 179 miljoner euro (97). Resultatet före skatt till verkligt värde var 119 miljoner euro (311).
- Premieintäkterna ökade med 0,9 procent (1,6). Nettointäkterna från placeringar till verkligt värde var 135 miljoner euro (85).
- Diskonteringsräntan för pensionsåtaganden sänktes i september till 1,5 procent. Sänkningen av diskonteringsräntan ökade försäkringsersättningarna med 102 miljoner euro (55).
- Den operativa totalkostnadsprocenten var 96,1 (87,6) och den operativa driftskostnadsprocenten 20,3 (18,5). Totalkostnadsprocenten var 97,6 (89,1). Den sänkta diskonteringsräntan och den svaga skadeutvecklingen försämrade totalkostnadsprocenterna.
- OP Gruppen säljer hela aktiestocken i sitt baltiska dotterbolag Seesam Insurance AS jämte filialerna i Lettland och Litauen till Vienna Insurance Group (VIG). Parterna har undertecknat köpbrevet 18.12.2017.
- Förnyelsen av skadeförsäkringens bassystem har börjat. Under räkenskapsperioden lanserades en ny trafikförsäkring samt en hemförsäkring och reseförsäkring i den helt digitala tjänstefamiljen OP Nano.

Skadeförsäkringens nyckeltal

Milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Premieintäkter	1 432	1 420	0,9
Försäkringsersättningar	970	883	9,8
Övriga kostnader	3	3	4,3
Försäkringsnetto	459	534	-14,0
Nettointäkter från placeringsverksamhet	179	97	84,7
Övriga nettointäkter	-25	-33	-24,9
Intäkter totalt	614	598	2,7
Personalkostnader	116	115	0,8
Avskrivningar och nedskrivningar	50	41	22,6
Övriga rörelsekostnader	236	196	20,0
Kostnader totalt	402	352	14,1
OP-bonus till ägarkunder	2	2	5,0
Resultat före skatt	210	244	-13,9
Totalkostnadsprocent	97,6	89,1	
Operativ totalkostnadsprocent	96,1	87,6	
Operativ skadeprocent	75,8	69,1	
Operativ driftskostnadsprocent	20,3	18,5	
Operativ riskprocent	69,3	63,3	
Operativ omkostnadsprocent	26,9	24,3	
Solvensprocent*	135	143	
Stora skador med skadekostnad för egen räkning	78	61	
Förändringarna jämfört med avsättningarna för skador under de föregående åren (run off-resultat)	35	60	

*med beaktande av övergångsbestämmelser.

Premieintäkterna från privatkunderna och Baltikum ökade. Premieintäkterna från företagskunder var mindre än under jämförelseperioden. Den allt hårdare priskonkurrensen, särskilt inom trafikförsäkringen och företagsförsäkringarna, återspeglade sig i intäktsutvecklingen bland såväl privat- som företagskunderna. Skadeutvecklingen var klart svagare än under jämförelseperioden.

Utvecklingen av nät- och mobiltjänster hör till skadeförsäkringens prioritetssområden inom såväl försäkringstjänsten som ersättningstjänsten.

De nya tjänsterna Skadehjälp och skadeanmälan i OP-mobil har använts flitigt. Av privatkundernas skador anmäls nästan 70 procent (70) elektroniskt. Under räkenskapsperioden lanserade gruppen den nya, helt digitala OP Nano-tjänstefamiljen och inom den en hemförsäkring i maj och en reseförsäkring i september.

Under 2017 öppnades inom skadeförsäkringssegmentet Pohjola Sjukhus i Uleåborg och Kuopio. Sjukhusbygget i Åbo framskrider som planerat.

OP Gruppen säljer hela aktiestocken i sitt baltiska dotterbolag Seesam Insurance AS jämte filialerna i Lettland och Litauen till Vienna Insurance Group (VIG). Parterna har undertecknat köpebrevet 18.12.2017. Avsikten är att företagsaffären ska genomföras under 2018, förutsatt att affären får myndigheternas godkännande och att de övriga villkoren för affären uppfylls.

Skadeförsäkringens resultat

Resultatet före skatt var 210 miljoner euro (244). Försäkringsnettot sjönk med 14,0 procent till 459 miljoner euro främst till följd av sänkningen av diskonteringsräntan. De nettointäkter från placeringar som bokförts i resultaträkningen ökade med 82 miljoner euro. Realisationsvinster från placeringar uppgick till 132 miljoner euro (55). Resultatet före skatt till verkligt värde var 119 miljoner euro (311).

Den operativa totalkostnadsprocenten var 96,1 (87,6). De operativa nyckeltalen innehåller effekterna av förändringarna i diskonteringsräntan, men inte avskrivningar av immateriella tillgångar som uppkommit i samband med företagsköp.

Premieintäkter

Milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Privatkunder	786	771	1,9
Företagskunder	584	591	-1,3
Baltikum	62	58	8,2
Totalt	1 432	1 420	0,9

Utan sänkningen av diskonteringsräntan ökade försäkringsersättningarna med 4,8 procent. Skadekostnaden för nya storskador på egendom och verksamhet var större än under jämförelseperioden. Under januari-december registrerades 85 nya (78) stora skador på egendom och verksamhet och skadekostnaden för egen räkning var för dem totalt 78 miljoner euro (61). Till den här klassen räknas skador på över 0,3 miljoner euro. Förändringen i avsättningarna för de lagstadgade pensionerna var mindre än under jämförelseperioden. Under januari-december var förändringen i avsättningarna för pensionerna -8 miljoner euro (10). I slutet av september sänktes diskonteringsräntan till 1,5 procent. Vid slutet av 2016 var den genomsnittliga diskonteringsräntan 1,97 procent. Sänkningen av diskonteringsräntan ökade försäkringsersättningarna med 102 miljoner euro (55), vilket försvagade den operativa totalkostnadsprocenten med 7,1 procentenheter (3,9).

Förändringarna jämfört med skadorna under de föregående åren, utan inverkan av förändringen i diskonteringsräntan, förbättrade det försäkringstekniska bidraget med 35 miljoner euro (60).

Den operativa skadeprocenten var 75,8 (69,1). Den operativa riskprocenten exklusive indirekta skaderegleringskostnader var 69,3 (63,3).

Kostnaderna ökade med 14,1 procent till följd av de ökade ICT-kostnaderna och utvidgningen av hälso- och välbefinnanderörelsen och var 50 miljoner euro större än under jämförelseperioden. Den operativa driftskostnadsprocenten var 20,3 (18,5). Den operativa omkostnadsprocenten, som innehåller de indirekta skaderegleringskostnaderna, var 26,9 (24,3).

Operativt försäkringstekniskt bidrag och totalkostnadsprocent (CR)

	1-12/2017		1-12/2016	
	Bidrag milj. €	CR, %	Bidrag milj. €	CR, %
Privatkunder	93	88,1	130	83,1
Företagskunder	-41	107,0	41	93,1
Baltikum	3	95,3	5	91,1
Totalt	55	96,1	176	87,6

Sänkningen av diskonteringsräntan försvagade den försäkringstekniska lönsamheten för såväl privatkunderna som i synnerhet företagskunderna. Företagskundernas bidrag utan den förändring i diskonteringsräntan som överstiger planen var 4 miljoner euro negativt. Den svaga skadeutvecklingen belastade storkundernas lönsamhet.

Placeringsverksamheten

Skadeförsäkringens nettointäkter från placeringarna till verkligt värde var 135 miljoner euro (85). Nettointäkterna från placeringarna har beräknats genom att från intäkterna från placeringstillgångarna dra av värdeförändringen i försäkringsskulden till marknadsvillkor.

Placeringsbeståndets fördelning

%	31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	68,0	74,4
Alternativa placeringar	4,7	3,2
Aktier	8,5	8,1
Kapitalplaceringar	1,9	2,9
Fastigheter	8,3	9,8
Penningmarknaden	8,5	1,9
Totalt	100	100

Under räkenskapsperioden har olikvida fonder med säkerhet i fastighet och låg risk i placeringsbeståndet flyttats från klassen obligationslån och räntefonder till klassen alternativa placeringar. Jämförelseuppgifterna i tabellen har justerats.

Skadeförsäkringsrörelsens placeringsbestånd var vid slutet av rapportperioden 3 903 miljoner euro (3 876). Placeringarna på investeringsnivån stod för 95 procent (91), och 66 procent (62) av placeringarna hade en rating på minst A-. Vid slutet av räkenskapsperioden var ränteplaceringarnas modifierade duration 5,1 (5,4).

Den genomsnittliga avkastningen på direkta placeringar i obligationslån till förfallodagen beräknad enligt anskaffningsvärdet för instrumenten (running yield) var 1,8 procent (1,7).

Kapitalförvaltning

- Resultatet före skatt var 247 miljoner euro (226). Resultatet före skatt till verkligt värde var 163 miljoner euro (262).
- Nettoprovisionsintäkterna ökade med 16,6 procent från jämförelseperioden. I synnerhet ökade avkastningsprovisionerna från kapitalförvaltningen, nettoförsäljningen och bruttot av de förvaltade medlen från jämförelseperioden.
- Nettointäkterna från livförsäkringens placeringsverksamhet minskade med 41 miljoner euro, dvs. 36,9 procent. De kortfristiga räntekompletteringarna minskade nettointäkterna från placeringsverksamheten med 67 miljoner euro från jämförelseperioden. Nettointäkterna från placeringar till verkligt värde var 96 miljoner euro (78).
- Bruttot av de förvaltade medlen ökade på ett år med 4,6 procent till 78,0 miljarder euro.
- Under räkenskapsperioden vidtogs förberedelser för ändringarna i regelverket och förfaringssätt som motsvarar MiFID II togs i bruk vid årsskiftet. Utvecklingen av den elektroniska försäljningen och skötseln av ärenden fortsatte under räkenskapsperioden.

Kapitalförvaltningens nyckeltal

Milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Provisionsintäkter, netto			
Fonder och kapitalförvaltning	276	225	22,7
Livförsäkringar	174	169	2,7
Kostnader	64	64	0,7
Provisionsintäkter, netto, totalt	385	330	16,6
Nettointäkter från livförsäkringens riskrörelse	27	24	10,0
Nettointäkter från livförsäkringsrörelsens placeringsverksamhet	70	111	-36,9
Övriga intäkter	25	17	45,1
Intäkter totalt	507	483	5,0
Personalkostnader	75	89	-15,4
Avskrivningar och nedskrivningar	28	25	10,3
Övriga rörelsekostnader	130	119	9,0
Kostnader totalt	233	233	-0,1
OP-bonus till ägarkunder	28	25	14,8
Resultat före skatt	247	226	9,2
Mrd. €	31.12.2017	31.12.2016	Förändring, %
Förvaltade medel (brutto)			
Placeringsfonder	24,6	23,5	4,7
Institutionella kunder	24,2	24,6	-1,7
Private Banking	19,1	17,3	10,5
Fondanknutna försäkringsbesparingar	10,2	9,2	10,3
Förvaltade medel totalt (brutto)	78,0	74,5	4,6
Milj. €	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Nettoförsäljning			
Spar- och placeringskunder	711	327	
Private Banking-kunder	563	437	28,8
Institutionella kunder	623	434	43,5
Nettoförsäljning totalt	1 897	1 198	58,3

De förbättrade utsikterna i den globala ekonomin avspeglades positivt på placeringsmarknaden, varför efterfrågan på kapitalförvaltningsprodukter fortsatte att öka och värdet på de förvaltade medlen ökade. Nettoförsäljningen uppgick till 1 897 miljoner euro (1 198), och bruttot av de förvaltade medlen ökade på ett år med 4,6 procent till 78,0 miljarder euro (74,5). I de förvaltade medlen ingick medel från företag som hör till OP Gruppen för cirka 13 miljarder euro.

OP Gruppen har permanent slopat handelskostnaderna för fonder för sina ägarkunder. Ett tecken på att fondförmåner väcker intresse bland kunderna är att antalet fondandelsägare i OP-fonderna under räkenskapsperioden ökade med nästan 62 000 brutto. Det totala antalet spar- och placeringskunder ökade under räkenskapsperioden med cirka 17 000 och uppgick vid slutet av december till cirka 783 000.

OP-fondernas Morningstar-klassificering var 2,9 (3,1).

Utvecklingen av den elektroniska försäljningen och skötseln av ärenden inom kapitalförvaltningen fortsatte under räkenskapsperioden. De elektroniska avtalens andel uppgår redan till 51 procent (38) av de nya avtalen inom kapitalförvaltningen. Av placeringsfondorderna gjordes 80 procent elektroniskt (74). Dessutom har utvecklingsprojekt i anslutning till ändringar i regelverket, t.ex. MiFID II och T2S, avancerat under räkenskapsperioden. Med satsningarna skapas beredskap för att vidareutveckla affärsrörelsen under de nya bestämmelserna.

Kapitalförvaltningens resultat

Resultatet före skatt ökade till 247 miljoner euro (226). Ökningen i resultatet stöddes i synnerhet av den goda utvecklingen i provisionsintäkter från kapitalförvaltningen. Också intresseföretagens resultat var bättre än under jämförelseperioden. Realisationsvinsterna ökade från jämförelseperioden med 11 miljoner euro till 113 miljoner euro. Resultatet till verkligt värde var 163 miljoner euro (262).

Nettoprovisionsintäkterna ökade med 16,6 procent från jämförelseperioden och uppgick till 385 miljoner euro (330). Nettoprovisionsintäkterna utgjorde 0,50 procent av bruttot av de förvaltade medlen.

Nettointäkterna från livförsäkringens placeringar till verkligt värde var 96 miljoner euro (78). Nettointäkterna från placeringarna har beräknats genom att från intäkterna från placeringstillgångarna dra av värdeförändringen i försäkringsskulden till marknadsvillkor. De s.k. separata balansräkningar som överförts från Suomi-bolaget ingår inte i nettointäkterna.

Kostnaderna låg på ungefär samma nivå som under jämförelseperioden sedan ICT-kostnaderna ökat med 11 miljoner euro (utvecklingskostnadernas andel av tillväxten 5 miljoner euro), avskrivningarna ökat med 3 miljoner euro och personalkostnaderna minskat med 14 miljoner euro bland övriga rörelsekostnader. Kostnaderna utgjorde 0,29 procent av bruttot av de förvaltade medlen.

Försäkringsskuldens ränterisk skyddas med räntekompletteringar och räntederivat. De kortfristiga räntekompletteringarnas nettoökning var 51 miljoner euro under räkenskapsperioden (-16). Under jämförelseperioden minskade nettoförändringen i de kortfristiga räntekompletteringarna försäkringsskulden. Räntekompletteringarna av försäkringsskulden (utan de separata balansräkningarna) var vid räkenskapsperiodens slut 405 miljoner euro (432). Av räntekompletteringarna utgjorde 87 miljoner euro (36) kortfristiga räntekompletteringar.

Livförsäkringens placeringstillgångar utan de tillgångar som utgör täckning för fondanknutna försäkringar, räntederivat som skyddar försäkringsskulden och de separata balansräkningarna uppgick till 3 830 miljoner euro (4 100). Andelen placeringar i ränteportföljen som till sin rating räknas till investeringsnivån var 95 procent (93). Vid slutet av räkenskapsperioden var ränteplaceringarnas modifierade duration 4,4 (4,9). Den genomsnittliga avkastningen på direkta placeringar i obligationslån (utan de separata balansräkningarna) till förfallodagen beräknad enligt anskaffningsvärdet för instrumenten (running yield) var 1,7 procent (1,6).

Placeringsbeståndets fördelning

%	31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	69,5	76,2
Alternativa placeringar	9,3	7,1
Aktier och aktiefonder	6,1	6,3
Fastigheter	6,9	7,2
Penningmarknaden	8,2	3,2
Totalt	100	100

Intäkter från placeringsverksamheten i livförsäkringens separata balansräkningar

Av de försäkringsbestånd som överförts från Suomi-bolaget 2015 och 2016 bildades i samband med beståndsöverlåtelsen separata balansräkningar med en vinstutdelningspolicy som avviker från den övriga livförsäkringsrörelsen.

Placeringstillgångarna i den separata balansräkningen för det individuella livförsäkringsbeståndet utan de räntederivat som skyddar försäkringsskulden uppgick vid slutet av räkenskapsperioden till 891 miljoner euro (1 066). Nettointäkterna till verkligt värde var 19 miljoner euro (17). Nettointäkterna har beräknats genom att från intäkterna från placeringstillgångarna dra av värdeförändringen i försäkringsskulden till marknadsvillkor.

Placeringsbeståndets fördelning: separat balansräkning för det individuella livförsäkringsbeståndet

%	31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	78,5	81,1
Alternativa placeringar	9,4	7,7
Aktier och aktiefonder	1,0	2,9
Fastigheter	6,6	6,7
Penningmarknaden	4,4	1,6
Totalt	100	100

Placeringstillgångarna i den separata balansräkningen för det individuella pensionsförsäkringsbeståndet utan de räntederivat som skyddar försäkringsskulden uppgick vid slutet av räkenskapsperioden till 2 573 miljoner euro (3 049). Nettointäkterna till verkligt värde var 86 miljoner euro. Nettointäkterna har beräknats genom att från intäkterna från placeringstillgångarna dra av värdeförändringen i försäkringsskulden till marknadsvillkor.

Placeringsbeståndets fördelning: separat balansräkning för det individuella pensionsförsäkringsbeståndet

%	31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	75,8	71,4
Alternativa placeringar	12,3	1,4
Aktier och aktiefonder	0,7	2,4
Fastigheter	7,4	6,1
Penningmarknaden	3,8	18,7
Totalt	100	100

Övrig rörelse

Övrig rörelses nyckeltal

Milj. €	1–12/2017	1–12/2016	Förändring, %
Räntenetto	-75	-61	23,6
Provisionsintäkter, netto	-63	-59	6,4
Nettointäkter från placeringsverksamhet	230	199	15,7
Övriga rörelseintäkter	632	572	10,4
Andel av intresseföretagens resultat	7	-6	
Intäkter totalt	732	646	13,3
Personalkostnader	213	180	18,0
Avskrivningar och nedskrivningar	118	50	
Övriga rörelsekostnader	446	321	38,9
Kostnader totalt	777	552	40,9
Nedskrivningar av fordringar	0	0	
Resultat före skatt	-45	95	

Segmentet Övrig rörelses resultat

Resultatet före skatt för segmentet Övrig rörelse var -45 miljoner euro (95). Resultatet försämrades av att kostnaderna ökade till följd av de ökade satsningarna på utveckling samt av att nedskrivningarna av förvaltningsfastigheter ökat. De totala intäkterna ökade med 13,3 procent till 732 miljoner euro.

Räntenettet för segmentet Övrig rörelse var -75 miljoner euro (-61). Nettointäkterna från placeringsverksamheten ökade med 15,7 procent till 230 miljoner euro. Derivatrörelsen inverkade sänkande på räntenettet och ökade på nettointäkterna från värdepappershandel som ingår i nettointäkterna från placeringsverksamheten. Enligt OP Gruppens bokföringspraxis ingår intäkter från derivatinstrument både i räntenettet och i nettointäkterna från värdepappershandel. Fördelningen av intäkter mellan de här resultaträkningsposterna kan variera avsevärt beroende på vilka derivatinstrument som används vid hanteringen av positionen. Dessutom ökade nettointäkterna från placeringsverksamheten av att nettointäkterna från tillgångar som kan säljas ökade med 5 miljoner euro. Nettoprovisionsintäkterna minskade med 4 miljoner euro till -63 miljoner euro eftersom provisionskostnaderna minskade.

De övriga rörelseintäkterna ökade med 60 miljoner euro till 632 miljoner euro till följd av att OP Gruppens interna debiteringar ökat. På segmentet Övrig rörelse bokfördes dessutom återbärningar av mervärdesskatter av engångsnatur från tidigare år och räntor på dem för totalt 22 miljoner euro. OP Gruppen sålde sitt avtals- och betalterminalbestånd för kortinlösen- och betalterminaltjänster till Nets under det andra kvartalet. I segmentet Övrig rörelse bokfördes intäkter av engångsnatur på 20 miljoner euro från affären. Extra avskrivningar bokfördes för affären för 3 miljoner euro och övriga kostnader för 3 miljoner euro. Under jämförelseperioden bokfördes bland övriga rörelseintäkter intäkter av engångsnatur på 76 miljoner euro för Visa Inc:s köp av Visa Europe Ltd.

Kostnaderna i segmentet Övrig rörelse ökade av de betydande satsningarna på utvecklingen av tjänster samt av nedskrivningarna. Dessutom påverkades ökningen av kostnaderna i segmentet av att andelsbankernas back office-

uppgifter centraliserats. Kostnaderna totalt ökade med 225 miljoner euro till 777 miljoner euro. Personalkostnaderna ökade med 18,0 procent till 213 miljoner euro. De övriga rörelsekostnaderna ökade med 38,9 procent till 446 miljoner euro. Avskrivningar och nedskrivningar av materiella och immateriella tillgångar ökade med 68 miljoner euro till 118 miljoner euro. Nedskrivningar av förvaltningsfastigheter bokfördes för sammanlagt 37 miljoner euro mer än under jämförelseperioden.

Snittmarginalen för OP Gruppens skuldebrev inom marknadsupplåningen till seniorvillkor, TLTRO-II-upplåningen och säkerställda obligationslån var i december 19 räntepoäng (31). Kostnaderna för marknadsupplåning minskar på grund av användningen av TLTRO-II-finansiering samt då upplåning till högre kostnad förfaller. De säkerställda obligationslånen rapporteras som en del av segmentet Bankrörelse.

Förändringar i OP Gruppens struktur

I OP Gruppens bokslut konsolideras vid slutet av räkenskapsperioden totalt 167 andelsbanker (173) och OP Andelslagskoncernen.

Försäkringsverksamheten vid OVY Försäkring Ab lades ned och bolaget avstod frivilligt från sin koncession, varvid bolagets namn ändrades till OVY Ab. Bolaget övergick helt i OP Andelslags ägo 21.12.2017.

Under räkenskapsperioden minskade antalet andelsbanker genom fusioner av andelsbanker.

Pielisen Osuuspankki fusionerades med Pohjois-Karjalan Osuuspankki. Fusionen registrerades 31.3.2017.

Karjalan Osuuspankki fusionerades med Mynämäen-Nousiaisten Osuuspankki. Fusionen registrerades 30.4.2017.

Vetelin Osuuspankki fusionerades med Kaustisen Osuuspankki. Bankens firma ändrades vid fusionen till Perhonjokilaakson Osuuspankki. Fusionen registrerades 31.5.2017.

Vetelin Ylipään Osuuspankki fusionerades med Halsuan Osuuspankki. Bankens firma ändrades vid fusionen till Halsua-Ylipään Osuuspankki. Fusionen registrerades 30.6.2017.

Oriveden Osuuspankki fusionerades med Mäntän Seudun Osuuspankki. Bankens firma ändrades vid fusionen till Pohjois-Hämeen Osuuspankki. Fusionen registrerades 30.6.2017.

Kuhmoisten Osuuspankki fusionerades med Järvi-Hämeen Osuuspankki. Fusionen registrerades 31.7.2017.

Pohjois-Savon Osuuspankki, Leppävirran Osuuspankki och Suonenjoen Osuuspankki har 10.8.2017 godkänt en fusionsplan enligt vilken Leppävirran Osuuspankki och Suonenjoen Osuuspankki fusioneras med Pohjois-Savon Osuuspankki. Den planerade registreringstidpunkten för verkställandet av fusionen är 28.2.2018.

Paattisten Osuuspankki, Auran Osuuspankki, Marttilan Osuuspankki, Pöytyän Osuuspankki och Tarvasjoen Osuuspankki har 10.8.2017 godkänt en fusionsplan, enligt vilken Auran Osuuspankki, Marttilan Osuuspankki, Pöytyän Osuuspankki och Tarvasjoen Osuuspankki fusioneras med Paattisten Osuuspankki. I samband med fusionen ändras Paattisten Osuuspankkis firma till Auranmaan Osuuspankki. Enligt planerna kommer verkställandet av fusionen att registreras 31.3.2018.

Suur-Savon Osuuspankki, Haukivuoren Osuuspankki, Heinäveden Osuuspankki, Hirvensalmen Osuuspankki och Sulkavan Osuuspankki har 20.9.2017 godkänt en fusionsplan, enligt vilken Haukivuoren Osuuspankki, Heinäveden Osuuspankki, Hirvensalmen Osuuspankki och Sulkavan Osuuspankki fusioneras till Suur-Savon Osuuspankki. Enligt planerna kommer verkställandet av fusionen att registreras 31.3.2018.

OP Försäkring Ab säljer hela aktiestocken i sitt baltiska dotterbolag Seesam Insurance AS jämte filialerna i Lettland och Litauen till Vienna Insurance Group (VIG). Parterna har undertecknat köpebrevet 18.12.2017. Avsikten är att företagsaffären ska genomföras under 2018, förutsatt att affären får myndigheternas godkännande och att de övriga villkoren för affären uppfylls.

Personal och ersättningar

Vid slutet av räkenskapsperioden hade OP Gruppen 12 269 anställda (12 227). Antalet anställda var i genomsnitt 12 212 (12 271). Antalet anställda i andelsbankerna minskade under året.

Under räkenskapsperioden gick 357 personer (388) i pension från OP Gruppen. Medelåldern för de pensionerade var 62,1 år (61,7).

OP Gruppen bygger upp en verksamhetsmodell för att förnya personalens kompetens. Med modellen förutses en förändring, där digitaliseringen och automatiseringen i framtiden kommer att få en del av de nuvarande uppgifterna i finansbranschen att försvinna. Samtidigt ger de upphov till nytt arbete som kräver ny kompetens. Med verksamhetsmodellen för förnyelse av kompetensen uppmuntras och vägleds de anställda att se till sitt

arbetsmarknadsvärde. OP har som mål att erbjuda stöd för att de anställda villas arbete i framtiden upphör eller förändras väsentligt ska kunna utbilda sig och hitta nytt arbete. De första stegen enligt modellen tas 2018. En del av dem har redan pilottestats.

Chefdirektör Reijo Karhinen gick i enlighet med sitt direktörsavtal i pension 31.1.2018. Reijo Karhinen har varit chefdirektör för OP Gruppen sedan 2007. Förvaltningsrådet för OP Gruppens centralinstitut utnämnde 20.9.2017 juris magister, MBA och teknologie doktor Timo Ritakallio till ny chefdirektör för OP Gruppen. Timo Ritakallio övergår i OP Gruppens tjänst från uppdraget som verkställande direktör för Ömsesidiga Pensionsförsäkringsbolaget Ilmarinen. Hans uppdrag i OP Gruppen börjar 1.3.2018. Tony Vepsäläinen sköter direktionsordförandens och chefdirektörens uppgifter tills den nya chefdirektören inleder sitt uppdrag.

Direktionsledamot Jouko Pölönen avgår från OP Gruppens centralinstituts direktion 30.4.2018 för att bli verkställande direktör för Ömsesidiga Pensionsförsäkringsbolaget Ilmarinen. Jouko Pölönen har varit anställd vid OP Gruppen sedan 2001 och från 2014 ansvarat för segmentet Bankrörelse.

OP Gruppens rörliga ersättningar fördelar sig på kortsiktiga företagsvisa ersättningar och långsiktiga ersättningar på grupplanet. OP Gruppens långsiktiga ersättningssystem på grupplanet består av ett ersättningssystem avsett för ledningen samt en personalfond avsedd för den övriga personalen.

Ett nytt långsiktigt ersättningssystem har fastställts för ledningen för 2017–19. Dessutom fortsätter OP Gruppens personalfonds ersättningssystem med ettåriga intjäningsperioder.

Ersättningssystemen har upprättats i enlighet med bestämmelserna om ersättningssystemen inom finansbranschen. Ersättningssystemet 2017–19 iaktar huvudprinciperna för den föregående treåriga intjäningsperioden.

Som långsiktiga målmätare har OP Andelslags förvaltningsråd uppställt OP Gruppens resultat före skatt, kundupplevelse och digital kommunikation. Målen på grupplanet är desamma såväl i ersättningssystemet för ledningen som i OP Gruppens personalfond.

Information om direktionsledamöternas och revisionsdirektörens anställning

Lönen, arvoden och övriga förmåner för OP Andelslags direktionsledamöter och revisionsdirektören bestäms av nomineringskommittén för Centralinstitutskoncernens ledning. Villkoren för varje ovan nämnda tjänsteförhållande har fastställts i ett skriftligt direktörsavtal som förvaltningsrådet har godkänt.

Den information som enligt tillsyns förordningen krävs om ersättningar till personer med inverkan på OP Gruppens riskposition offentliggörs årligen på OP Gruppens nätsidor.

År 2017 utbetalades till OP Gruppens chefdirektör 760 913 euro i lön och 17 400 euro i naturaförmåner samt 187 575 euro i kortsiktiga ersättningar som tjänats in för 2016, dvs. totalt 965 888 euro. Kortfristiga och långfristiga uppskjutna ersättningar för åren 2011, 2012 och 2013 betalades 2017 för 593 944 för euro.

De övriga direktionsledamöternas och revisionsdirektörens löner var 3 345 842 euro och naturaförmånerna 157 198 euro samt de kortfristiga och långfristiga ersättningarna för perioden 2011–2016 1 974 778 euro, dvs. totalt 5 477 819 euro.

I lönerna och ersättningarna ingår den andel av resultatlönerna för 2013 och 2016 som betalats ut 2017. Från de kortsiktiga resultatlöner som chefdirektören och direktionsledamöterna tjänat in för 2016 har inga poster skjutits upp för senare utbetalning. Uppskovsförfarandet baserar sig på ett förfarande enligt kreditinstitutslagen (610/2014), som beskrivs i not 51 om rörliga ersättningar i OP Gruppens IFRS-bokslut för 2017.

Pensionsåldern för chefdirektör Reijo Karhinen och de övriga direktionsledamöterna samt revisionsdirektören är 63 år. Pensionsförmånerna bestäms i enlighet med pensionslagarna och OP Gruppens egna pensionssystem.

Premierna för tilläggspensionsförsäkringen var 71 337 euro 2017. På grund av ändringar i tilläggspensionssystemet för direktionen kommer en del av kostnaderna för 2017 att betalas först 2018.

Chefdirektören omfattas av ett tilläggspensionsskydd från pensionsstiftelsen OP-Eläkesäätiö. Den intjänade pensionen hos stiftelsen kan betalas ut också före pensionsåldern enligt stadgarna som s.k. fribrevspension, om anställningen hos OP Gruppen upphör. Chefdirektören gick i enlighet med sitt direktörsavtal i pension i januari 2018 då han fyllt 63 år. För ökningen i pensionsåtaganden för chefdirektören har gjorts en reservering på 450 000 euro för 2017.

Kostnaderna för tilläggspensionerna har offentliggjorts bland de uppgifter som Europeiska bankmyndigheten EBA årligen samlar in om ersättningar i enlighet med Europaparlamentets och rådets tillsynsförordning 575/2013 och kapitaltäckningsdirektiv 2013/36.

Den uppsägningstid som arbetsgivaren tillämpar för både chefdirektören och övriga direktionsledamöter samt för revisionsdirektören är 6 månader. Då anställningen upphör i fall som separat bestäms i direktörsavtal betalas till chefdirektören utöver lön för uppsägningstid en summa som motsvarar penninglönen för högst 12 månader och till övriga direktionsledamöter samt till revisionsdirektören en summa som motsvarar penninglönen för högst 6 månader.

	Regelbunden penninglön	Naturaförmåner	Intjänad kortfristig resultatlön för 2016	2017 utbetalda löner, ersättningar och naturaförmåner totalt	Del som utbetalats 2017 av den uppskjutna andelen av den resultatlöner för 2013 samt del av de långsiktiga ersättningarna för 2011–2013 som betalats 2017 (*)	2017 utbetalda löner, ersättningar och naturaförmåner samt utbetald uppskjuten resultatlön och långsiktiga ersättningar totalt
Reijo Karhinen	760 913	17 400	187 575	965 888	593 944	1 559 832
Tony Vepsäläinen	608 021	12 548	97 990	718 558	465 591	1 184 150
Jouko Pölönen	394 921	11 760	48 000	454 681	143 107	597 789
Olli Lehtilä	304 658	35 416	52 000	392 074	129 530	521 604
Karri Alameri	303 012	12 240	36 000	351 252	112 111	463 363
Harri Nummela	342 977	11 400	49 770	404 147	160 183	564 330
Jari Himanen	291 450	22 542	48 000	361 992	92 173	454 165
Harri Luhtala	252 562	14 993	41 000	308 555	126 537	435 092
Erik Palmén	242 940	-	18 726	261 666	105 803	367 469
Carina Geber-Teir	212 424	12 180	32 410	257 014	92 394	349 408
Outi Taivainen	202 239	12 780	24 000	239 019	-	239 019
Leena Kallasvuo	190 638	11 340	22 268	224 246	77 185	301 430
Totalt	4 106 755	174 598	657 739	4 939 092	2 098 558	7 037 650

*) Innehåller den 2017 utbetalda andelen av den resultatlön som intjänats för 2013 samt den andel av de långsiktiga ersättningarna för 2011–2013 som betalats ut 2017. Utbetalningen av de uppskjutna posterna förutsätter ett separat beslut.

OP Andelslags förvaltning

OP Gruppens centralinstituts (OP Andelslag) ordinarie andelsstämma hölls 21.3.2017.

Till förvaltningsrådet omvaldes följande förvaltningsrådsledamöter som stod i tur att avgå för en treårsperiod som slutar 2020: hälsocentralsläkare Terttu

Hälfors, verkställande direktör Timo Laine och professor Jaakko Pehkonen.

Till nya förvaltningsrådsledamöter för en treårsperiod som slutar 2020 valdes koordinator Mervi Hinkkanen och verkställande direktör Juha Luomala.

I stället för de personer som avgick från förvaltningsrådet före slutet av mandattiden valdes som nya förvaltningsrådsledamöter för en mandattid som upphör 2018 verkställande direktör Olli Koivula och Senior Manager Anssi Mäkelä.

Till nya förvaltningsrådsledamöter valdes dessutom utanför OP Gruppen vicehäradschef Tiina Bäckman, ekonomidirektör Riitta Palomäki och verkställande direktör Arto Ylimartimo. Deras mandattid slutar 2020. Förvaltningsrådet har sammanlagt 36 ledamöter.

Vid sitt konstituerande möte valde förvaltningsrådet sitt presidium. Till ordförande omvaldes professor i nationalekonomi Jaakko Pehkonen och till vice ordförande lektor i marknadsföring Mervi Väisänen och verkställande direktör Olli Tarkkanen.

Utöver presidiet spelar förvaltningsrådets fem utskott en central roll i förvaltningsrådets arbete. Förvaltningsrådets ordförande är också ordförande för förvaltningsrådets arbetsutskott, ersättningsutskottet och nomineringskommittén för centralinstitutskoncernens ledning. Ordförande för förvaltningsrådets revisionsutskott är professor Jarna Heinonen och ordförande för riskhanteringsutskottet ingenjör Ola Eklund.

Centralinstitutets andelsstämma beslöt 21.3.2017 ändra andelslagets stadgar så att direktionens ersättare slopas från stadgarna. Beslutet inverkar inte på direktionens nuvarande sammansättning.

Den ordinarie andelsstämman valde revisionssammanslutningen KPMG Oy Ab till revisor för räkenskapsperioden 2017. KPMG Oy Ab har till huvudansvarig revisor utsett CGR Raija-Leena Hankonen.

Investeringar och tjänsteutveckling

Centralinstitutet och dess dotterföretag svarar för utvecklingen av OP Gruppens tjänster. Av kostnaderna i anslutning till tjänsteutveckling består en betydande del av ICT-investeringar och definitioner i anslutning till dem.

OP Gruppens utvecklingskostnader uppgick i januari–december till 454 miljoner euro (315). Kostnaderna omfattar licensavgifter, köptjänster, andra externa kostnader i anslutning till projekt samt eget arbete. Av utvecklingskostnaderna har 234 miljoner euro (180) aktiverats.

Närmare information om gruppens investeringar finns i de segmentvisa avsnitten i den här verksamhetsberättelsen samt avsnittet "OP Gruppens strategi och numeriska mål".

Utsikter för 2018

Den ekonomiska tillväxten inom euroområdet nådde 2017 den bästa takten under det innevarande decenniet. Inflationen var ändå måttfull och Europeiska centralbankens politik stimulerande. I Finland var den ekonomiska tillväxten fortsatt snabb och vidsträckt. Investeringarna ökade kraftigt, och företagens lönsamhet förbättrades. Konsumenternas förtroende var fortsatt gott, och sysselsättningen ökade snabbare. Den positiva ekonomiska utvecklingen fortsätter under den närmaste tiden såväl i Finland som inom euroområdet. Penningpolitiken strävar småningom åt under året, men de korta räntorna väntas stiga måttfullt. De största riskerna inom den närmaste

framtiden har att göra med den allt större osäkerheten på finansmarknaden samt med den politiska miljön. På längre sikt finns en risk för att den ekonomiska tillväxten blir anspråkslös, om inte ekonomin kan förnyas tillräckligt då befolkningen åldras och digitaliseringen framskrider.

Finansbranschen har anpassat sig bra till den nya omvärlden med låga räntor. De låga marknadsräntorna har bromsat upp tillväxten i bankernas räntenetto och försämrat intäkterna från försäkringsbolagens ränteplaceringar, men också förbättrat kundernas kreditbetalningsförmåga. Nedskrivningarna har förblivit små trots att perioden med långsam tillväxt redan har varat i flera år. De viktigaste strategiska riskerna inom finansbranschen förknippas för närvarande med förändringen i kundbeteendet, digitaliseringen i omvärlden och den allt mer invecklade regleringen. Brytningsskedet i branschen hotar att under de närmaste åren bromsa upp tillväxten och bryta ner intäkterna. Finansbranschen står under de närmaste åren inför ett kraftigt behov av att förnyas. Förändringarna i omvärlden ökar vikten av en långsiktig förnyelse samt betydelsen av att styra lönsamheten och kapitaltäckningen.

OP Gruppens resultat före skatt 2018 uppskattas bli ungefär detsamma som eller mindre än 2017. De största osäkerhetsmomenten förknippas med förändringar i ränte- och placeringsmiljön, tillväxttakten på marknaden, förändringarna i konkurrensläget och nedskrivningarna. Standarden IFRS 9, som togs i bruk vid början av 2018, väntas öka resultatvolatiliteten på kort sikt.

Alla prognoser och bedömningar i den här verksamhetsberättelsen grundar sig på rådande uppfattning om den ekonomiska utvecklingen. De faktiska resultaten kan avvika betydligt.

Den juridiska strukturen hos sammanslutningen av andelsbanker och OP Gruppen

Sammanslutningen av andelsbanker och OP Gruppen

Sammanslutningen av de andelsbanker som hör till OP Gruppen utgörs av sammanslutningens centralinstitut OP Andelslag, företagen i centralinstitutets finansiella företagsgrupp, medlemskreditinstitutet i centralinstitutet och företagen i medlemskreditinstitutens finansiella företagsgrupper samt sådana kreditinstitut, finansiella institut och tjänsteföretag av vilkas röster de ovan nämnda företagen tillsammans innehar över hälften.

OP Gruppen består av sammanslutningen av andelsbanker och sådana företag som inte ingår i sammanslutningen, men av vilkas röster företag som hör till sammanslutningen innehar över hälften. Omfattningen hos OP Gruppen skiljer sig från omfattningen hos sammanslutningen av andelsbanker genom att OP Gruppen också omfattar andra företag än kreditinstitut, finansiella institut eller tjänsteföretag. De viktigaste av de här företagen är försäkringsbolagen, som tillsammans med sammanslutningen bildar ett finans- och försäkringskonglomerat. Dessutom hör Pohjola Hälsa Ab, som bedriver sjukhusverksamhet, till gruppen.

Styrning, riskhantering och kapitaltäckning i sammanslutningen av andelsbanker

Enligt sammanslutningslagen övervakas de till sammanslutningen hörande företagens konsoliderade kapitalkrav och likviditet gruppbaserat på sammanslutningsplanen.

Centralinstitutet är skyldigt att övervaka medlemskreditinstitutens verksamhet, ge dem anvisningar om riskhantering, tillförlitlig förvaltning och intern kontroll för att trygga deras likviditet och kapitaltäckning samt ge dem anvisningar om enhetliga redovisningsprinciper vid upprättande av det konsoliderade bokslutet. Centralinstitutet kan dessutom på det sätt som bestäms i centralinstitutets stadgar för medlemskreditinstitutet fastställa allmänna principer för verksamhet som är av betydelse för sammanslutningen.

Skyldigheten att ge anvisningar och att utöva tillsyn ger dock inte centralinstitutet befogenheter att bestämma om medlemskreditinstitutens affärsrörelse. Varje medlemskreditinstitut bedriver sin affärsrörelse självständigt inom ramen för sina resurser och centralinstitutets anvisningar.

Ett företag som hör till sammanslutningen får inte i sin verksamhet ta så stora risker att den gruppbaserade kapitaltäckningen eller likviditeten för de företag som hör till sammanslutningen väsentligt äventyras. Centralinstitutet ska enligt lagen ha en tillförlitlig förvaltning som gör det möjligt att effektivt hantera sammanslutningens risker samt med hänsyn till sammanslutningens verksamhet tillräcklig intern kontroll och riskhanteringssystem. De principer som iakttas i riskhanteringen inom sammanslutningen av andelsbanker ingår i dokumentet om OP Gruppens riskhantering och risktoleranssystem, och de beskrivs mer i detalj på annat håll i verksamhetsberättelsen och i OP Gruppens IFRS-bokslut.

Sammanslutningen måste uppfylla de ekonomiska krav som lagen ställer på sammanslutningen. Sammanslutningen ska ha en kapitalbas som uppgår till minst det belopp som föreskrivs i 10 kapitlet 1 § i kreditinstitutslagen.

Medlemskreditinstituts kapitaltäckning och övervakningen av den

Enligt sammanslutningslagen får tillsynsmyndigheten ge centralinstitutet tillstånd att besluta om undantag för sina medlemskreditinstitut i fråga om kapitalbasens relation till kapitalkravet, exponeringarna mot kunder, kraven på likviditeten och den kvalitativa riskhanteringen.

Centralinstitutet får inte bevilja undantag från bestämmelserna till ett kreditinstitut som avsevärt eller upprepade gånger försummat centralinstitutets anvisningar enligt 17 § i sammanslutningslagen eller att fullgöra sina skyldigheter enligt 23 § eller enligt ett tillstånd som tillsynsmyndigheten beviljat med stöd av den bestämmelsen. Ett sådant samtycke får ges för högst tre år. Centralinstitutet har beviljat medlemskreditinstitut undantag som gäller exponeringarna mot kunder, likviditeten och den kvalitativa riskhanteringen.

Medlemskreditinstitutet är inte skyldiga att ge ut en sådan delårsrapport som avses i 12 kapitlet 12 § i kreditinstitutslagen. Medlemskreditinstitutet är inte skyldiga att ge ut uppgifterna om

kapitaltäckningen (uppgifterna enligt Pelare III) i sin helhet, utan de ges ut för sammanslutningen av andelsbanker.

Anslutning till och utträde ur sammanslutningen av andelsbanker

Medlemmar av centralinstitutet kan vara sådana kreditinstitut, vilkas stadgar eller bolagsordningar stämmer överens med sammanslutningslagen och vilkas stadgar eller bolagsordningar är godkända av centralinstitutet. Centralinstitutets förvaltningsråd beslutar om antagning av medlemmar.

Ett medlemskreditinstitut har rätt att utträda ur centralinstitutet. Den gruppbaserade kapitalbasen för de företag som hör till sammanslutningen måste trots att ett medlemskreditinstitut utträder bibehållas på den nivå som sammanslutningslagen föreskriver.

Ett medlemskreditinstitut kan också uteslutas ur centralinstitutet i enlighet med lagen om andelslag. Dessutom kan ett medlemskreditinstitut uteslutas, om det har försummat centralinstitutets anvisningar enligt 17 § i sammanslutningslagen på ett sätt som väsentligt äventyrar övervakningen av att enhetliga principer för hantering av likviditeten eller kapitalutvärderingen eller för upprättande av bokslut iakttas eller tillämpningen av de här principerna inom sammanslutningen. Ett medlemskreditinstitut kan också uteslutas, om medlemskreditinstitutet väsentligt handlar i strid med de allmänna verksamhetsprinciper för sammanslutningen som centralinstitutet fastställt.

Bestämmelserna i sammanslutningslagen om medlemskreditinstituts betalningsskyldighet tillämpas också på ett kreditinstitut som har utträtt eller utesluts ur centralinstitutet, om det när betalningskravet framförs till medlemskreditinstitutet har förflutit mindre än fem år från utgången av det kalenderår då medlemskreditinstitutet utträdde eller uteslöts.

Bokslut och revision i OP Gruppen

Enligt sammanslutningslagen ska OP Gruppens bokslut upprättas med iakttagande av de internationella redovisningsstandarder som avses i bokföringslagen. Finansinspektionen har meddelat närmare föreskrifter om hur OP Gruppens bokslut ska upprättas. Principerna för upprättandet av bokslutet presenteras i noterna till OP Gruppens bokslut.

Centralinstitutet är skyldigt att ge medlemskreditinstitutet anvisningar för iakttagande av enhetliga bokslutsprinciper vid upprättandet av OP Gruppens bokslut. Medlemskreditinstitutet ska ge centralinstitutet den information som behövs för sammanställningen av OP Gruppens bokslut.

Centralinstitutets revisorer har rätt att för granskningen av OP Gruppens bokslut få kopior av handlingar som gäller medlemskreditinstitutets revision.

Centralinstitutets revisorer ska med iakttagande i tillämpliga delar av kreditinstitutslagen granska OP Gruppens bokslut. Bokslutet ska föreläggas och tillkännages centralinstitutets ordinarie andelsstämma.

Tillsyn över sammanslutningen av andelsbanker

Centralinstitutet och sammanslutningen av andelsbanker övervakas av Europeiska centralbanken (ECB). Centralinstitutets medlemskreditinstitut övervakas av ECB och av centralinstitutet.

Centralinstitutet övervakar att de företag som hör till sammanslutningen i sin verksamhet iakttar lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som gäller finansmarknaden, sina stadgar och sina bolagsordningar samt de anvisningar som centralinstitutet meddelat med stöd av 17 § i sammanslutningslagen. Dessutom övervakar centralinstitutet de finansiella förutsättningarna hos de företag som hör till sammanslutningen.

ECB övervakar att centralinstitutet styr och övervakar medlemskreditinstitutens verksamhet i enlighet med sammanslutningslagen och att de företag som hör till sammanslutningen uppfyller kraven i den här lagen.

Tillsynen över centralinstitutet och dess medlemskreditinstitut handhas av Revisionsfunktionen som är underställd OP Gruppens chefdirektör. Till Revisionens uppgifter hör inspektion av centralinstitutets medlemskreditinstitut och företagen i deras finansiella företagsgrupper samt internrevision i centralinstitutet och dess dotterföretag.

Internrevisionen vid OP Gruppens Revisionsfunktion utför en internrevision som är oberoende och objektiv analys-, säkrings- och konsulteringsverksamhet och som ger mervärde åt OP Gruppen samt förbättrar deras verksamhet. Internrevisionen ska bistå OP Gruppen i att uppnå sina mål genom att erbjuda ett systematiskt betraktelsesätt för bedömningen och förbättringen av organisationens processer för riskhantering, övervakning, ledning och administration. Tyngdpunkten ligger på att identifiera riskfaktorer och granska funktionen hos den interna kontrollen. Internrevisionen ska i sina rapporter ge rekommendationer till hur de missförhållanden som observerats kan förbättras.

Internrevisionen utförs enligt de internationella branschstandarderna för internrevision och god revisionsssed.

Centralinstitutets betalningsskyldighet och medlemskreditinstitutens solidariska ansvar

Centralinstitutet är skyldigt att som en sådan stödåtgärd som avses i sammanslutningslagen till ett medlemskreditinstitut betala så mycket som behövs för att förhindra att medlemskreditinstitutet försätts i likvidation. Dessutom svarar centralinstitutet för de av medlemskreditinstitutets skulder som inte kan betalas med medlemskreditinstitutets egna medel.

Ett medlemskreditinstitut är skyldigt att till centralinstitutet betala sin andel av det belopp som centralinstitutet har betalat antingen till ett annat medlemskreditinstitut som en stödåtgärd eller till ett annat medlemskreditinstituts borgenär för en skuld som förfallit till betalning och för vilken borgenären inte har fått betalning av medlemskreditinstitutet. Om centralinstitutet är insolvent har medlemskreditinstitutet dessutom enligt lagen om andelslag en obegränsad tillskottsplikt för centralinstitutets skulder.

Medlemskreditinstitutens ansvar för belopp som centralinstitutet på något medlemskreditinstituts vägnar har betalat till medlemskreditinstitutets borgenärer ska fördelas mellan medlemskreditinstitutet i förhållande till deras senast fastställda balansomslutningar. Det sammanlagda belopp som årligen tas ut hos medlemskreditinstitutet för att undvika likvidation av medlemskreditinstitut får per räkenskapsperiod uppgå till högst fem tusendelar av varje medlemskreditinstituts senast fastställda balansomslutning.

Skydd från insättningsgarantifonden och ersättningsfonden för investerare

Enligt lagstiftningen om insättningsgarantifonden betraktas inlåningsbankerna inom sammanslutningen av andelsbanker som en enda bank vad gäller insättningsgarantin. Av insättningsgarantifondens medel ersätts en kunds fordringar på inlåningsbankerna inom sammanslutningen av andelsbanker totalt högst till ett belopp av 100 000 euro.

Också enligt lagbestämmelserna om ersättningsfonden för investerare betraktas sammanslutningen av andelsbanker som en enda bank. Ur ersättningsfondens medel ersätts investerares tillgodohavanden på företag inom sammanslutningen av andelsbanker upp till totalt 20 000 euro.

För insättningsgarantin ansvarar Verket för finansiell stabilitet, som förvaltar stabilitetsfonden utanför statsbudgeten. Fonden består av en resolutionsfond för stabilitetsavgifter och en insättningsgarantifond för insättningsgarantiavgifter.

Finans- och försäkringskonglomeratet

OP Gruppen utgör ett sådant finans- och försäkringskonglomerat som avses i lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat (konglomeratlagen). Centralinstitutet för sammanslutningen är det företag i toppen av konglomeratet som avses i 3 § i konglomeratlagen.

Konglomeratlagen ställer ett separat kapitaltäckningskrav för finans- och försäkringskonglomerat. OP Gruppens kapitaltäckning ska redovisas som det belopp av kapitalbasen som överstiger minimikapitalet samt som förhållandet mellan den sammanräknade kapitalbasen och minimibeloppet av kapitalbasen.

Konglomeratlagen ställer också upp maximibelopp för finans- och försäkringskonglomeratets exponeringar mot kunder. Dessutom tillämpas på det finans- och försäkringskonglomerat som OP Gruppen bildar det som föreskrivs om sammanslutningens exponeringar mot kunder i 21 § i sammanslutningslagen.

Konglomeratlagens bestämmelser om bokslut tillämpas med stöd av 30 § i lagen inte på OP Gruppen, eftersom gruppens bokslut upprättas i enlighet med de internationella IFRS-redovisningsstandarderna.

Centrala resultat- och balansposter samt ekonomiska nyckeltal

Milj. €	2017	2016	2015	2014
Centrala resultatposter, milj. €				
Räntenetto	1 094	1 058	1 026	1 043
Försäkringsnetto	478	558	528	481
Provisionsintäkter, netto	928	859	855	853
Nettointäkter från placeringsverksamhet	495	390	432	321
Övriga intäkter	121	123	54	55
Personalkostnader	758	762	781	741
Övriga kostnader	1 015	806	739	814
Nedskrivningar av fordringar	48	77	78	88
OP-bonus till ägarkunder	217	206	196	195
Resultat före skatt	1 077	1 138	1 101	915
Centrala balansposter aktiva, milj. €				
Kontanta medel	12 937	9 471	8 619	3 942
Derivatinstrument	3 412	4 732	5 072	5 998
Fordringar på kreditinstitut	504	337	425	686
Fordringar på kunder	82 240	78 604	75 192	70 683
Investeringsstillgångar	22 506	25 105	20 784	16 153
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal	10 126	9 168	8 640	7 492
Immateriella och materiella tillgångar	2 353	2 345	2 238	2 113
Övriga poster	3 163	3 985	3 484	3 360
Aktiva totalt	137 242	133 747	124 455	110 427
Centrala balansposter passiva, milj. €				
Skulder till kreditinstitut	5 157	4 669	1 673	1 776
Derivatinstrument	3 026	4 044	4 678	5 499
Skulder till kunder	65 549	60 077	58 220	51 163
Försäkringsskuld	9 950	10 586	7 705	6 386
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	10 158	9 205	8 666	7 513
Skuldebrev emitterade till allmänheten	26 841	28 287	27 706	24 956
Övriga poster av främmande kapital	5 440	6 642	6 483	5 921
Eget kapital	11 121	10 237	9 324	7 213
Passiva totalt	137 242	133 747	124 455	110 427
Nyckeltal				
Räntabilitet på eget kapital, ROE, %	8,0	9,4	10,3	8,1
Räntabilitet på eget kapital (ROE) till verkligt värde, %	6,4	7,8	13,2	5,7
Räntabilitet på totalt kapital, ROA, %	0,6	0,7	0,7	0,6
Kostnadernas andel av intäkterna, %	57	52	53	56
Antal anställda i genomsnitt	12 212	12 271	12 174	12 548
Kärnprimärkapitalrelation (CET1), %	20,1	20,1	19,5	15,1
Kapitaltäckningsgrad, %	22,5	23,1	22,9	17,3
Kapitaltäckning enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat, %*	148	170	191	158

*Jämförelseåren har redovisats i enlighet med Solvens II. Övergångsbestämmelserna har beaktats i siffrorna.

Formler för nyckeltalen

Europeiska värdepappersmyndighetens (ESMA) nya anvisningar om alternativa nyckeltal trädde i kraft 3.7.2016. Alternativa nyckeltal redovisas för att beskriva den ekonomiska utvecklingen i affärsrörelsen och förbättra jämförbarheten mellan olika rapportperioder. Alternativa nyckeltal ska inte betraktas som ersättande mätare jämfört med de nyckeltal som definieras i IFRS-bokslutsreglerna.

Formlerna för de alternativa nyckeltal som tillämpas presenteras nedan och de motsvarar till innehållet de nyckeltal som presenterats tidigare.

ALTERNATIVA NYCKELTAL:

Räntabilitet på eget kapital (ROE), %	$\frac{\text{Räkenskapsperiodens resultat}}{\text{Eget kapital (medeltalet vid räkenskapsperiodens början och slut)}} \times 100$
Räntabilitet på eget kapital (ROE) till verkligt värde, %	$\frac{\text{Räkenskapsperiodens totalresultat}}{\text{Eget kapital (medeltalet vid räkenskapsperiodens början och slut)}} \times 100$
Räntabilitet på totalt kapital (ROA), %	$\frac{\text{Räkenskapsperiodens resultat}}{\text{Balansomslutning i snitt (medeltalet vid räkenskapsperiodens början och slut)}} \times 100$
Kostnadernas andel av intäkterna, %	$\frac{\text{Kostnader totalt}}{\text{Intäkter totalt}} \times 100$
Nedskrivningar av fordringar i kredit- och garantistocken, %	$\frac{\text{Nedskrivningar av fordringar}}{\text{Kredit- och garantistock vid räkenskapsperiodens slut}} \times 100$
Skadeförsäkringens nyckeltal:	
Skadeprocent (exkl. diskontering av pensionsansvar)	$\frac{\text{Ersättningar och skaderegleringskostnader}}{\text{Premieintäkter (netto)}} \times 100$
Driftskostnadsprocent	$\frac{\text{Driftskostnader + avskrivningar/justeringar av immateriella tillgångar som uppkommit i samband med företagsköp}}{\text{Premieintäkter (netto)}} \times 100$
Riskprocent (exkl. diskontering av pensionsansvar)	$\frac{\text{Ersättningar exkl. skaderegleringskostnader}}{\text{Premieintäkter (netto)}} \times 100$
Totalkostnadsprocent (exkl. diskontering av pensionsansvar)	Skadeprocent + driftskostnadsprocent Riskprocent + omkostnadsprocent
Omkostnadsprocent	$\frac{\text{Driftskostnader och skaderegleringskostnader}}{\text{Premieintäkter (netto)}} \times 100$
Operativ skadeprocent	$\frac{\text{Ersättningar exkl. förändringar i beräkningsgrunden}}{\text{Premieintäkter exkl. förändringar i beräkningsgrunden (netto)}} \times 100$
Operativ driftskostnadsprocent	$\frac{\text{Driftskostnader}}{\text{Premieintäkter exkl. förändringar i beräkningsgrunden (netto)}} \times 100$

Operativ totalkostnadsprocent	Operativ skadeprocent + operativ driftskostnadsprocent Operativ riskprocent + operativ omkostnadsprocent
Operativ riskprocent (exkl. diskontering av pensionsansvar)	$\frac{\text{Ersättningar exkl. skaderegleringskostnader och förändringar i beräkningsgrunden}}{\text{Premieintäkter (netto) exkl. förändringar i beräkningsgrunden}} \times 100$
Operativ omkostnadsprocent	$\frac{\text{Driftskostnader och skaderegleringskostnader}}{\text{Premieintäkter (netto) exkl. förändringar i beräkningsgrunden}} \times 100$
NYCKELTAL SOM KALKYLERAS SEPARAT	
Kapitaltäckningsgrad, %	$\frac{\text{Kapitalbas totalt}}{\text{Totalt riskvägt exponeringsbelopp}} \times 100$
Tier 1-kapitalrelation, %	$\frac{\text{Primärkapital (Tier 1)}}{\text{Totalt riskvägt exponeringsbelopp}} \times 100$
Kärnprimärkapitalrelation (CET1), %	$\frac{\text{Kärnprimärkapital (CET1)}}{\text{Totalt riskvägt exponeringsbelopp}} \times 100$
Solvensprocent	$\frac{\text{Kapitalbas}}{\text{Kapitalkrav (SCR)}} \times 100$
Bruttosoliditetsgrad (leverage ratio), %	$\frac{\text{Primärkapital (T1)}}{\text{Exponeringsbelopp}} \times 100$
Likviditetstäckningskrav (LCR), %	$\frac{\text{Likvida tillgångar}}{\text{Likviditetsutflöden - likviditetsinflöden i stressituationer}} \times 100$
Kapitaltäckning enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat	$\frac{\text{Konglomeratets kapitalbas totalt}}{\text{Minimibeloppet av konglomeratets kapitalbas}} \times 100$
Avkastning på ekonomiskt kapitalkrav, %	$\frac{\text{Resultat + kundbonus efter skatt (12 mån. glidande)}}{\text{Ekonomiskt kapitalkrav i snitt}} \times 100$

	1-12/2017	1-12/2016	Förändring, %
Skadeförsäkringens operativa resultat Milj. €			
Premieintäkter	1 432	1 420	0,9
Försäkringsersättningar	970	883	9,8
Övriga poster i skadeförsäkringsrörelsen	3	3	4,3
Försäkringsnetto	459	534	-14,0
Nettointäkter från placeringsverksamhet	179	97	84,7
Övriga nettointäkter	-25	-33	-24,9
Intäkter totalt	614	598	2,7
Personalkostnader	116	115	0,8
Avskrivningar och nedskrivningar	50	41	22,6
Övriga rörelsekostnader	236	196	20,2
Kostnader totalt	402	352	14,1
OP-bonus till ägarkunder	2	2	5,0
Resultat före skatt	210	244	-13,9

Vid beräkningen av skadeförsäkringens nyckeltal används Skadeförsäkringsbolagens rörelsevisa kostnader, som inte redovisas enligt samma principer i koncernens resultaträkning.

Resultaträkning

Milj. €	Not	2017	2016
Räntenetto	4	1 094	1 058
Försäkringsnetto	5	478	558
Provisionsintäkter, netto	6	928	859
Nettointäkter från placeringsverksamhet	7	495	390
Övriga rörelseintäkter	8	94	122
Andel av intresseföretagens resultat		27	1
Intäkter totalt		3 115	2 989
Personalkostnader	9	758	762
Avskrivningar och nedskrivningar	10	246	160
Övriga rörelsekostnader	11	769	646
Kostnader totalt		1 773	1 567
Nedskrivningar av fordringar	12	48	77
OP-bonus till ägarkunder	13	217	206
Resultat före skatt		1 077	1 138
Inkomstskatter	14	223	223
Räkenskapsperiodens resultat		854	915
Fördelning:			
Periodens resultat hänförligt till ägarna		849	913
Periodens resultat hänförligt till innehav utan bestämmande inflytande		6	2
Totalt		854	915

Rapport över totalresultat

Milj. €	Not	2017	2016
Räkenskapsperiodens resultat		854	915
Poster som inte omklassificeras till resultatet			
Vinster/(förluster) av omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner	33	48	-329
Förändring i omvärderingsfond		17	
Poster som eventuellt senare omklassificeras till resultatet			
Förändring i fonden för verkligt värde			
Värdering till verkligt värde	36	-146	176
Säkring av kassaflöde	36	-32	-35
Omräkningsdifferenser		0	0
Inkomstskatter			
Poster som inte omklassificeras till resultatet			
Vinster/(förluster) av omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner	26	-10	66
Förändring i omvärderingsfond		-4	
Poster som eventuellt senare omklassificeras till resultatet			
Värdering till verkligt värde	36	29	-35
Säkring av kassaflöde	36	6	7
Räkenskapsperiodens totalresultat		764	764
Fördelning av totalresultat:			
Periodens totalresultat hänförligt till ägarna		759	726
Periodens totalresultat hänförligt till innehav utan bestämmande inflytande		5	38
Totalt		764	764

Balansräkning

Milj. €	Not	31.12.2017	31.12.2016
Kontanta medel	15	12 937	9 471
Fordringar på kreditinstitut	16	504	337
Finansiella tillgångar för handel	17	590	692
Derivatinstrument	18	3 412	4 732
Fordringar på kunder	19	82 240	78 604
Investeringsstillgångar	20	22 506	25 105
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal	21	10 126	9 168
Andelar av intresseföretag	22	228	91
Immateriella tillgångar	23	1 555	1 474
Materiella tillgångar	24	798	871
Övriga tillgångar	25	2 131	2 992
Skattefordringar	26	214	210
Tillgångar totalt		137 242	133 747
Skulder till kreditinstitut	27	5 157	4 669
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen		1	0
Derivatinstrument	28	3 026	4 044
Skulder till kunder	29	65 549	60 077
Försäkringsskuld	30	9 950	10 586
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	31	10 158	9 205
Skuldebrev emitterade till allmänheten	32	26 841	28 287
Avsättningar och övriga skulder	33	3 150	4 226
Skatteskulder	26	890	894
Tilläggsandelar	34	0	77
Efterställda skulder	35	1 400	1 445
Skulder totalt		126 122	123 509
Eget kapital			
OP Gruppens ägares andel			
Andelskapital			
Medlemsandelar		191	182
Avkastningsandelar		2 906	2 719
Fonden för verkligt värde		176	318
Övriga fonder		2 173	2 108
Ackumulerade vinstmedel		5 573	4 808
Hänförligt till innehav utan bestämmande inflytande		101	102
Eget kapital totalt	36	11 121	10 237
Skulder och eget kapital totalt		137 242	133 747

Rapport över förändringar i eget kapital

Eget kapital som hör till ägare

Milj. €	Andels- kapital	Fonden för verkligt värde**	Övriga fonder	Ackumu- lerade vinstmedel	Totalt	Innehav utan bestäm- mande inflytande	Eget kapital totalt
Eget kapital 1.1.2016	2 656	242	2 085	4 271	9 254	70	9 324
Periodens totalresultat		77		650	726	38	764
Periodens resultat				913	913	2	915
Övrigt totalresultat		77		-263	-187	36	-151
Vinstutdelning				-71	-71		-71
Ökningar i medlems-, tilläggs- och avkastningsandelar	245*			-16*	229		229
Fondöverföringar			23	-23	0		0
Övriga				-2	-2	-6	-8
Eget kapital 31.12.2016	2 901	318	2 108	4 808	10 135	102	10 237

*Interna elimineringar i eget kapital har justerats. Till följd av det har beloppet av medlemsandelar under andelskapital ökat med 16 miljoner euro och vinstmedlen har minskat lika mycket.

Eget kapital som hör till ägare

Milj. €	Andels- kapital	Fonden för verkligt värde**	Övriga fonder	Ackumu- lerade vinstmedel	Totalt	Innehav utan bestäm- mande inflytande	Eget kapital totalt
Eget kapital 1.1.2017	2 901	318	2 108	4 808	10 135	102	10 237
Periodens totalresultat		-142	14	887	759	5	764
Periodens resultat				849	849	6	854
Övrigt totalresultat		-142	14	38	-90	0	-90
Vinstutdelning				-89	-89		-89
Ökningar i medlems-, tilläggs- och avkastningsandelar	196				196		196
Intresseföretagsöverföringar				19	19		19
Fondöverföringar			51	-51	0		0
Övriga				-1	-1	-6	-7
Eget kapital 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 573	11 020	101	11 121

** Not 36

Kassaflödesanalys

Milj. €	Not	2017	2016
Kassaflöde från rörelsen			
Räkenskapsperiodens resultat		854	915
Justerings i räkenskapsperiodens resultat		289	577
Ökning (-) eller minskning (+) av rörelsetillgångar		-1 520	-8 573
Fordringar på kreditinstitut	16	40	99
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	17	-185	-28
Derivatinstrument	18	-41	32
Fordringar på kunder	19	-3 680	-3 531
Tillgångar i skadeförsäkringsrörelse	21	-594	-150
Investeringsstillgångar	20	2 059	-4 166
Övriga tillgångar	25	881	-827
Ökning (+) eller minskning (-) av rörelseskulder		5 134	7 500
Skulder till kreditinstitut	27	605	3 025
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen		0	0
Derivatinstrument	28	-2	-36
Skulder till kunder	29	5 473	1 857
Skulder för skadeförsäkringsrörelse	30	29	3 061
Skulder för livförsäkringsrörelse	31	124	-185
Avsättningar och övriga skulder	33	-1 095	-222
Betald inkomstskatt		-205	-248
Erhållna utdelningar		123	91
A. Kassaflöde från rörelsen totalt		4 674	263
Kassaflöde från investeringar			
Likvida medel som hålls till förfall, ökningar		0	-3
Likvida medel som hålls till förfall, minskningar		52	19
Anskaffning av dotter- och intresseföretag med avdrag för likvida medel vid anskaffningstidpunkten	22	-96	-3
Försäljning av dotter- och intresseföretag med avdrag för likvida medel vid försäljningstidpunkten		10	0
Investeringar i materiella och immateriella tillgångar	23, 24	-352	-308
Överlåtelse av materiella och immateriella tillgångar	23, 24	51	50
B. Kassaflöde från investeringar totalt		-335	-246
Kassaflöde från finansiering			
Efterställda skulder, ökningar	32, 35	0	0
Efterställda skulder, minskningar	32, 35	0	-144
Skuldebrev emitterade till allmänheten, ökningar	32	24 051	26 164
Skuldebrev emitterade till allmänheten, minskningar	32	-24 747	-25 303
Andels- och aktiekapital, ökningar		838	1 317
Andels- och aktiekapital, minskningar		-718	-1 118
Utdelningar och räntor på andelskapital		-89	-71
C. Kassaflöde från finansiering totalt		-666	845
Nettoförändring av likvida medel (A+B+C)		3 674	863
Likvida medel vid början av räkenskapsperioden		9 571	8 708
Likvida medel vid slutet av räkenskapsperioden		13 245	9 571

Milj. €	2017	2016
Erhållna räntor	2 066	2 362
Betalda räntor	-992	-1 325

Justeringar i räkenskapsperiodens resultat

Poster med transaktioner som inte medför betalningar och övriga justeringar

Nedskrivningar av fordringar	63	92
Orealiserade nettointäkter från försäkringsrörelse	-169	102
Förändring av verkligt värde för handel	-229	-2
Orealiserade nettointäkter från valutaverksamhet	-38	-98
Förändring av övriga placeringars verkliga värde	123	-19
Avskrivningar	246	160
Andel av intresseföretagens resultat	-21	5
OP-bonus till ägarkunder	217	205
Betald inkomstskatt	205	248
Erhållna utdelningar	-123	-91
Övriga	27	-24

Poster som redovisas på annat håll än i kassaflödet från rörelsen

Realisationsvinster, andel som hör till kassaflödet från investeringar	-13	-2
Räntor på andelskapital	0	1

Justeringar totalt	289	577
---------------------------	------------	------------

Likvida medel

Kontanta medel	15	12 937	9 471
På anfordran betalbara fordringar på kreditinstitut		307	100
Totalt		13 245	9 571

Segmentrapportering

Rörelsesegment

OP Gruppens rörelsesegment är Bankrörelse, Skadeförsäkring och Kapitalförvaltning. Den rörelse som inte hör till rörelsesegmenten presenteras i gruppen Övrig rörelse. Rapporteringen per rörelsesegment upprättas i enlighet med principerna för upprättandet av OP Gruppens bokslut. Segmentindelningen och presentationen baserar sig på ledningens rapportering. Segmentens resultat och lönsamhet följs upp på planet resultat före skatt. Andelsbankernas intäktsposter har bokförts enligt de olika segmenten. Intäkterna och kostnaderna har fördelats på segmenten enligt orsaksprincipen eller med fördelningsregler.

De företag som ingår i segmentet bankrörelse är OP-Kortbolaget Abp, OP-Bostadslånebanken Ab samt OP Företagsbankskoncernens bankrörelsesegment.

Räntenettot är den viktigaste intäktsposten i bankrörelsen. Intäkter genereras också som provisionsintäkter och från placeringsverksamheten. Kostnader uppkommer främst av personalkostnader och ict-kostnader samt av kostnaderna för kontorsnätet och återföringar till ägarkunder. Det mest betydande riskslaget i affärsrörelsen är kreditrisken, men till affärsrörelsen ansluter sig också marknadsrisker och operativa risker.

Kapitalförvaltningssegmentet bildas av OP-Livförsäkrings Ab som bedriver gruppens liv- och pensionsförsäkringsrörelse, OP-Fondbolaget Ab som bedriver fondrörelse, OP Kapitalförvaltning Ab och dess dotterbolag samt av OP Företagsbanken Abp:s bankirrörelse. De viktigaste intäktsposterna i kapitalförvaltningssegmentet är nettointäkterna från livförsäkringens ränte- och riskrörelse samt provisionsintäkterna i livförsäkrings-, kapitalförvaltnings- och fondrörelsen. Kapitalförvaltningssegmentets provisionsintäkter utgörs av provisioner från kapitalförvaltningen och fondrörelsen samt livförsäkringarna.

I rörelsesegmentet Skadeförsäkring ingår affärsrörelsen vid OP Gruppens skadeförsäkringsbolag, dvs. OP Försäkring Abp, Försäkringsaktiebolaget Europeiska, A-Försäkring Ab, Seesam-bolagen i Baltikum samt verksamheten hos de tjänsteföretag som stöder skadeförsäkringen.

Till rörelsesegmentet Skadeförsäkrings produkter hör skadeförsäkringar som säljs till företags- och privatkunder. Affärsområdets nettointäkter består till största delen av försäkringspremier och intäkter från placeringsverksamheten. De mest betydande riskerna i skadeförsäkringsrörelsen är försäkringsrisken och placeringsriskerna. Till rörelsesegmentet Skadeförsäkring hör också Pohjola Hälsa Ab, vars resultat bildas av läkararvoden samt fakturering för åtgärder, diagnostik och företagshälsövdstjänster.

Övrig rörelse består av funktioner som stöder rörelsesegmenten, i synnerhet verksamheten vid OP Andelslag, OP-Tjänster Ab och OP Kundtjänster Ab (tidigare OP-Processtjänster Ab) samt OP Företagsbankskoncernens centralbanksfunktioner samt Markets ränte- och valutatrading och handel med obligationslån. Dessutom rapporteras OVY Försäkring Ab samt de nya affärsrörelserna Pivo Wallet Oy, Checkout Finland Oy och OP Co-ride Oy i segmentet Övrig rörelse. Kostnaderna för tjänster som stöder rörelsesegmenten allokeras till segmenten som tjänstedebiteringar. Intäkterna i segmentet Övrig rörelse består främst av nettointäkter från placeringsverksamheten i OP Gruppens centralbanksrörelse samt OP Gruppens interna debiteringar som redovisas bland övriga rörelseintäkter.

Principer för upprättandet av segmentrapporteringen

Rapporteringen per rörelsesegment följer principerna för upprättandet av OP Gruppens bokslut. Till rörelsesegmenten har allokerats de intäkter, kostnader, tillgångar och skulder som direkt ansetts höra till eller som på goda grunder kan allokeras till respektive rörelsesegment. De intäkter, kostnader, placeringar och kapital som inte har allokerats till rörelsesegmenten och koncernelimineringarna mellan rörelsesegmenten rapporteras i kolumnen "Koncernelimineringar".

Rörelsesegments resultat och lönsamhet följs upp på planet resultat före skatt. Kapitaliseringen av segmenten baserar sig på den kapitaltäckningsanalys som OP Gruppen upprättat i enlighet med kreditinstitutslagen. Kapitalkraven enligt kapitaltäckningsanalysen har fördelats på rörelsesegmenten. Kapital har allokerats till bankrörelsen så att kärnprimärkapitalrelationen (CET1) är 19 % (18 %). Till skadeförsäkringsrörelsen har allokerats kapital så att solvensprocenten (SII) är 120. Livförsäkringsrörelsens solvensprocent är 130. Allokeringen av kapital inverkar på den interna ränta som segmentet betalar. Allokeringen av eget kapital till rörelsesegmenten görs med hjälp av den interna bank som ingår i övrig rörelse, varvid resultateffekten av eget kapital som avviker från den målsatta nivån visas i den övriga rörelsens resultat.

Resultatet för januari–december 2017, milj. €	Bankrörelse	Skade- försäkring	Kapitalför- valtning	Övrig rörelse	Koncern- elimine- ringar	OP Gruppen
Räntenetto	1 184	-15	1	-75	-1	1 094
varav interna nettoresultat före skatt	-17	-12	1	28		
Försäkringsnetto		459	27		-8	478
Provisionsintäkter, netto	631	-25	385	-63	-1	928
Nettointäkter från placeringsverksamhet	18	179	70	230	-3	495
Övriga rörelseintäkter	36	12	8	632	-595	94
Andel av intresseföretagens resultat	1	3	15	7	0	27
Intäkter totalt	1 870	614	507	732	-608	3 115
Personalkostnader	354	116	75	213	-1	758
Avskrivningar och nedskrivningar	51	50	28	118		246
Övriga rörelseintäkter	565	236	130	446	-608	769
Kostnader totalt	970	402	233	777	-609	1 773
Nedskrivningar av fordringar	47	0		0	1	48
OP-bonus till ägarkunder	187	2	28		0	217
Resultat före skatt	666	210	247	-45	0	1 077

I Baltikum var nettointäkterna totalt 10 milj. e.

Resultatet för januari–december 2016, milj. €	Bankrörelse	Skade- försäkring	Kapitalför- valtning	Övrig rörelse	Koncern- elimine- ringar	OP Gruppen
Räntenetto	1 134	-20	6	-61	-1	1 058
varav interna nettoresultat före skatt	-18	-17	5	30		
Försäkringsnetto		534	24		0	558
Provisionsintäkter, netto	605	-23	330	-59	5	859
Nettointäkter från placeringsverksamhet	-15	97	111	199	-3	390
Övriga rörelseintäkter	25	8	8	572	-491	122
Andel av intresseföretagens resultat	2	1	3	-6	0	1
Intäkter totalt	1 751	598	483	646	-489	2 989
Personalkostnader	378	115	89	180	0	762
Avskrivningar och nedskrivningar	44	41	25	50	0	160
Övriga rörelseintäkter	499	196	119	321	-490	646
Kostnader totalt	921	352	233	552	-490	1 567
Nedskrivningar av fordringar	76	0		0	1	77
OP-bonus till ägarkunder	180	2	25		0	206
Resultat före skatt	574	244	226	95	0	1 138

I Baltikum var nettointäkterna totalt 6 milj. e.

Balansräkning 31.12.2017, milj. €	Bankrörelse	Skade- försäkring	Kapitalför- valtning	Övrig rörelse	Koncern- elimine- ringar	OP Gruppen
Kontanta medel	104	318	438	12 807	-729	12 937
Fordringar på kreditinstitut	9 727	6	84	9 615	-18 928	504
Finansiella tillgångar för handel	-4			596	-3	590
Derivatinstrument	335	10	83	3 320	-336	3 412
Fordringar på kunder	83 070	0	1	-19	-812	82 240
Investeringsstillgångar	531	3 532	7 088	16 740	-5 384	22 506
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal			10 126			10 126
Andelar av intresseföretag	9	10	64	30	114	228
Immateriella tillgångar	64	677	364	453	-3	1 555
Materiella tillgångar	409	42	26	333	-12	798
Övriga tillgångar	305	727	296	1 294	-490	2 131
Skattefordringar	112	18	29	43	11	214
Tillgångar totalt	94 661	5 341	18 599	45 213	-26 572	137 242
Skulder till kreditinstitut	9 460			14 204	-18 506	5 157
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen			0	1		1
Derivatinstrument	223	15	31	3 097	-339	3 026
Skulder till kunder	59 228		0	7 839	-1 518	65 549
Försäkringsskuld		3 143	6 807		0	9 950
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal			10 158			10 158
Skuldebrev emitterade till allmänheten	11 974			15 696	-829	26 841
Avsättningar och övriga skulder	1 568	548	275	1 248	-489	3 150
Skatteskulder	376	76	69	369	0	890
Andelskapital	19				-19	0
Efterställda skulder	82	135	245	1 391	-452	1 400
Skulder totalt	82 929	3 917	17 585	43 844	-22 153	126 122
Eget kapital						11 121

I Baltikum var nettotillgångarna 74 milj. e.

Balansräkning 31.12.2016, milj. €	Bankrörelse	Skade- försäkring	Kapitalför- valtning	Övrig rörelse	Koncern- elimine- ringar	OP Gruppen
Kontanta medel	113	90	459	9 329	-520	9 471
Fordringar på kreditinstitut	6 351	6	53	10 180	-16 253	337
Finansiella tillgångar för handel	-4		0	698	-2	692
Derivatinstrument	458	26	125	4 582	-459	4 732
Fordringar på kunder	79 144	0		683	-1 223	78 604
Investeringsstillgångar	580	3 755	7 909	17 705	-4 843	25 105
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal			9 168		0	9 168
Andelar av intresseföretag	10	2	28	27	25	91
Immateriella tillgångar	62	689	374	353	-3	1 474
Materiella tillgångar	480	46	25	332	-12	871
Övriga tillgångar	292	708	336	2 104	-448	2 992
Skattefordringar	103	12	12	62	21	210
Tillgångar totalt	87 588	5 334	18 490	46 054	-23 719	133 747
Skulder till kreditinstitut	9 565			10 533	-15 428	4 669
Derivatinstrument	168	17	21	4 297	-460	4 044
Skulder till kunder	54 693		3	6 815	-1 434	60 077
Försäkringsskuld		3 008	7 578		0	10 586
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal			9 205			9 205
Skuldebrev emitterade till allmänheten	10 522			18 790	-1 026	28 287
Avsättningar och övriga skulder	1 856	553	285	2 094	-562	4 226
Skatteskulder	355	95	87	338	19	894
Andelskapital	93				-17	77
Efterställda skulder	82	135	245	1 436	-452	1 445
Skulder totalt	77 334	3 809	17 424	44 303	-19 360	123 509
Eget kapital						10 237

I Baltikum var nettotillgångarna 66 milj. e.

Noter till bokslut

Innehållsförteckning över noterna

1. Principer för upprättandet av bokslutet	49
2. Principer för riskhantering och kapitalutvärdering	76
3. Ändringar i principerna för upprättandet av bokslutet	97
NOTER TILL RESULTATRÄKNINGEN	
4. Räntenetto	98
5. Försäkringsnetto	99
6. Provisionsintäkter, netto	99
7. Nettointäkter från placeringsverksamhet	100
8. Övriga rörelseintäkter	102
9. Personalkostnader	102
10. Avskrivningar och nedskrivningar	103
11. Övriga rörelsekostnader	103
12. Nedskrivningar av fordringar	104
13. OP-bonus till ägarkunder	104
14. Inkomstskatt	104
NOTER ANGÅENDE TILLGÅNGAR	
15. Kontanta medel	105
16. Fordringar på kreditinstitut	105
17. Finansiella tillgångar för handel	105
18. Derivatinstrument	106
19. Fordringar på kunder	106
20. Investeringsstillgångar	107
21. Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal	109
22. Investeringar som behandlas enligt kapitalandelsmetoden	109
23. Immateriella tillgångar	109
24. Materiella tillgångar	112
25. Övriga tillgångar	113
26. Skattefordringar och skatteskulder	113
NOTER ANGÅENDE SKULDER OCH EGET KAPITAL	
27. Skulder till kreditinstitut	115
28. Derivatinstrument	115
29. Skulder till kunder	116
30. Försäkringsskuld	117
31. Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	122
32. Skuldebrev emitterade till allmänheten	122
33. Avsättningar och övriga skulder	124
34. Tilläggsandelskapital	129
35. Efterställda skulder	129
36. Eget kapital	131
ÖVRIGA NOTER TILL BALANSRÄKNINGEN	
37. Omklassificerade skuldebrev	134
38. Skuldebrev belåningsbara i centralbanker	134
39. Efterställda skuldebrev	135
40. Ställda säkerheter	135
41. Erhållna finansiella säkerheter	135
42. Klassificering av finansiella tillgångar och skulder	136
43. Klassificering av poster återkommande värderade till verkligt värde enligt värderingsmetod	137

NOTER ANGÅENDE ANSVARFÖRBINDELSER OCH DERIVAT

44. Åtaganden utanför balansräkningen	142
45. Eventualförpliktelser och eventualtillgångar	142
46. Operationella leasingavtal	142
47. Derivatinstrument	143
48. Finansiella tillgångar och skulder som dragits av från varandra eller som omfattas av ett rättsligt bindande ramavtal om nettning	147

ÖVRIGA NOTER

49. Innehav i dotterföretag, strukturerade företag och gemensamma verksamheter	149
50. Närståendetransaktioner	157
51. Rörliga ersättningar	159
52. Händelser efter bokslutsdagen	162

NOTER TILL RISKHANTERINGEN OP GRUPPENS RISKPOSITION

53. OP Gruppens risktoleranser	163
54. Länderfördelning för OP Gruppens exponeringar	165
55. Nedskrivningar av finansiella tillgångar	166

BANKRÖRELSENS RISKPOSITION

56. Fordringar på kreditinstitut och kunder samt problemfordringar	167
57. Utvecklingen hos kreditförluster och nedskrivningar	169
58. Strukturen för upplåningen i OP Gruppen	170
59. Löptidsinformation om finansiella tillgångar och skulder enligt återstående löptid	170
60. Löptider för finansiella tillgångar och skulder enligt förfall eller omprissättning	171
61. Ränte- och marknadsriskens känslighetsanalys	172
62. Likviditetsreserven	173

SKADEFÖRSÄKRINGSRÖRELSENS RISKPOSITION

63. Skadeförsäkringsrörelsens riskhanteringsförmåga	174
64. Skadeförsäkringsrörelsens riskkänslighet	174
65. Premiinkomstens och försäkringsbeloppens klassfördelning	175
66. Storskadeutvecklingen	175
67. Försäkringsrörelsens lönsamhet	176
68. Information som beskriver försäkringsskuldens karaktär	177
69. Uppskattad löptidsfördelning för försäkringsskuden	177
70. Placeringsverksamhetens riskposition	178
71. Känslighetsanalys av placeringsriskerna	178
72. Ränterisk	179
73. Valutarisk	180
74. Motpartsrisk	180

KAPITALFÖRVALTNINGENS RISKPOSITION

75. Förvaltrade tillgångar i kapitalförvaltningen	181
76. Information som beskriver livförsäkringsrörelsens karaktär samt känslighetsanalys av försäkringsskuden	181
77. Förväntade löptider för livförsäkringens försäkrings- och placeringsavtal	185
78. Lönsamhet hos Livförsäkringens affärsverksamhet	187
79. Fördelningen av Livförsäkringens placeringar	187
80. Känslighetsanalys av Livförsäkringens placeringar	187
81. Livförsäkringens ränteplaceringars riskposition	188
82. Livförsäkringens placeringars valutarisk	189

KAPITALTÄCKNING

83. Kapitalbas	190
84. Totalt riskvägt exponeringsbelopp	190
85. Nyckeltal för kapitaltäckningen	191
86. Hushållsexponeringar enligt ratingklass (AIRB)	192
87. Företagsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)	194
88. Institutsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)	194
89. OP Gruppens kapitaltäckning	195

Not 1. Principer för upprättandet av OP Gruppens IFRS-bokslut

Allmänt

OP Gruppen är en sådan ekonomisk helhet som avses i 9 § i lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker. OP Gruppens bokslut är upprättat som en sammanställning av boksluten och koncernboksluten för OP Andelslag samt dess dotterbolag och medlemskreditinstitut.

OP Gruppen utgör inte en sådan koncern som avses i bokföringslagen eftersom OP Andelslag och dess medlemsandelsbanker inte har ett sådant bestämmande inflytande gentemot varandra som avses i de allmänna koncernredovisningsprinciperna. Därför har ett tekniskt moderföretag utsetts för OP Gruppen.

OP Andelslag fungerar som en strategisk ägarsammanslutning för hela OP Gruppen samt som det centralinstitut som svarar för gruppstyrning och tillsyn.

Enligt lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker ska OP Gruppens centralinstitut OP Andelslag upprätta OP Gruppens konsoliderade bokslut. OP Andelslags direktion svarar för att bokslutet upprättas i överensstämmelse med bestämmelserna om upprättande av bokslut.

OP Andelslags hemort är Helsingfors och dess registrerade adress är Gebhardsplatsen 1, 00510 Helsingfors.

En kopia av OP Gruppens bokslut kan fås på internetadressen www.op.fi eller från gruppens kontor på besöksadressen Gebhardsplatsen 1, 00510 Helsingfors.

OP Andelslags direktion godkände att OP Gruppens bokslutskommuniké offentliggörs 8.2.2018.

1 Grund för upprättande av bokslutet

OP Gruppens bokslut har upprättats enligt internationella IFRS-standarder (International Financial Reporting Standards). Vid upprättandet av bokslutet iaktas de IAS- och IFRS-standarder samt de SIC- och IFRIC-tolkningar, som gällde 31.12.2017. Med de internationella redovisningsstandarderna avses de standarder och tolkningar som har antagits i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1606/2002. OP Gruppens skyldighet att upprätta bokslutet i enlighet med de internationella redovisningsstandarderna baseras på lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker. OP Gruppens noter beaktar också de krav i finländsk bokföringslagstiftning och bolagslagstiftning som kompletterar IFRS-bestämmelserna.

Från början av 2017 har Andelsbankernas resultatposter redovisats enligt segmenten Bankrörelse, Skadeförsäkring, Kapitalförvaltning och Övrig rörelse. Tidigare har andelsbankernas intäkter och kostnader redovisats i segmentet Bankrörelse. Intäkterna och kostnaderna har fördelats på segmenten enligt orsaksprincipen eller med fördelningsregler. (Not: 3 Ändringar i principerna för upprättandet av bokslutet).

OP Gruppen började 2017 tillämpa följande standarder och tolkningar:

- Ändringen i standarden IAS 7 Rapport över kassaflöden trädde i kraft 1.1.2017. Ändringen kräver en beskrivning av förändringarna i finansiella skulder som klassificeras som kassaflöde från finansiering. En ny nottabell redovisas i not 32 (Skuldebrev emitterade till allmänheten). Standarden kräver inte att jämförelseuppgifter redovisas första gången som ändringen tillämpas.
- Årliga förbättringar av IFRS-standarderna 2014–2016 (tillämpas främst på räkenskapsperioder som börjar 1.1.2017 eller senare). Genom förfarandet med årliga förbättringar samlas mindre ändringar i standarderna till en enda helhet som sätts i kraft en gång per år. Följderna av ändringarna varierar från standard till standard, men de är inte betydande.
- Dessutom har ändringar gjorts i standarden IAS 12 Inkomstskatter. Ändringarna trädde i kraft 1.1.2017. De har inte haft någon väsentlig inverkan på OP Gruppens bokslut.

OP Gruppens konsoliderade bokslut är upprättat enligt ursprungliga anskaffningsvärden med undantag för finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde via resultatet, finansiella tillgångar som kan säljas, säkringsobjekt vid säkring av verkligt värde (för den risk som säkras) och förvaltningsfastigheter värderade till verkligt värde.

Uppgifterna i bokslutet anges i miljoner euro. Då det för en post i en tabell i noterna anges en nolla, betyder det att posten har ett saldo, men att det är avrundat till noll. Då ingenting anges för en post (posten är tom), är saldot för posten noll.

I enlighet med lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker och standarden IAS 8 om redovisningsprinciper, ändringar i uppskattningar samt fel ska OP Andelslags direktion fastställa sådana bokslutsprinciper som inget bestäms om i de internationella redovisningsstandarderna. OP Andelslags direktion har i enlighet med det här fastställt principen att OP Gruppens redovisningstekniska moderföretag består av medlemsandelsbankerna.

Den information om kapitaltäckning enligt Pelare 3 som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 publiceras separat i OP-sammanslutningens kapitaltäckningsrapport 2017.

2 Användningen av bedömningar

Upprättandet av bokslutet enligt IFRS-standarderna förutsätter att ledningen bedömer och överväger tillämpningen av redovisningsprinciperna. De redovisningsprinciper som kräver

ledningens bedömning och övervägning behandlas detaljerat nedan i avsnittet 19 "Redovisningsprinciper som kräver ledningens bedömning och centrala osäkerhetsfaktorer i anslutning till bedömningarna".

3 Konsolideringsprinciper

3.1 Det redovisningstekniska moderföretaget

Enligt lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker ska OP Gruppens konsoliderade bokslut upprättas som en sammanställning av boksluten eller koncernboksluten för centralinstitutet OP Andelslag och dess medlemskreditinstitut. Det konsoliderade bokslutet ska också omfatta sådana sammanslutningar, i vilka ovan nämnda sammanslutningar tillsammans har bestämmande inflytande i enlighet med bokföringslagen. OP Gruppens andelskapital utgörs av andelsbanksmedlemmarnas sådana medlemsinsatser som banken har en absolut rätt att vägra lösa in. I enlighet med de här principerna har för OP Gruppen bildats ett s.k. redovisningstekniskt moderföretag.

Det redovisningstekniska moderföretagets interna innehav, interna transaktioner, interna fordringar och skulder, interna vinstutdelningar och internvinster elimineras.

3.2 Dotterföretag, intresseföretag och samarbetsarrangemang

I OP Gruppens bokslut konsolideras boksluten för det redovisningstekniska moderföretaget och de företag som det har bestämmande inflytande i. OP Gruppen har bestämmande inflytande över ett företag när OP Gruppen är exponerad för eller har rätt till rörlig avkastning genom sitt engagemang i företaget och kan påverka avkastningen med hjälp av sitt bestämmande inflytande över företaget (medräknat strukturerade företag). Största delen av dotterföretagen ägs helt av OP Gruppen, varvid gruppens bestämmande inflytande baserar sig på rösträtten.

OP Gruppen fungerar som placerare och förvaltare av placeringsfonder i olika placeringsfonder för att få intäkter från placeringar och olika provisionsintäkter. De fonder som klassificerats som strukturerade företag har konsoliderats i gruppens bokslut då OP Gruppens bestämmande inflytande inte baserar sig på rösträtt utan på styrning av relevanta verksamheter, exponering mot fonders rörliga avkastningar samt organisering av fondens förvaltning. Förändringarna i bestämmande inflytande i de olika fondplaceringar som konsolideras i OP Gruppen följs upp kvartalsvis. Vid granskningen av det bestämmande inflytandet beaktas placerarens inflytande över styrningen av placeringsobjektets relevanta verksamheter samt placerarens exponeringar mot rörliga intäkter. Då OP Gruppens bestämmande inflytande upphör värderas det återstående innehavet enligt det verkliga värdet på den dag då inflytandet upphört och förändringen i det bokförda värdet resultatförs. Det här verkliga värdet används som ursprungligt bokfört värde då det återstående innehavet senare behandlas som intresseföretag, samföretag eller finansiella tillgångar. Dessutom behandlas belopp i

ifrågavarande fond som tidigare redovisats bland övrigt totalresultat som om OP Gruppen direkt hade överlåtit de tillgångar och skulder som ansluter sig till dem. Det här kan medföra att belopp som tidigare redovisats bland övrigt totalresultat omklassificeras till resultatet.

OP Gruppens interna innehav har eliminerats med förvärvsmetoden. Det vederlag som getts och de tillgångar och övertagna skuldåtaganden i ett förvärvat bolag som kan särskiljas värderas till verkligt värde vid förvärvstidpunkten. Den andel av anskaffningsvärdet som överskrider nettotillgångarna redovisas som goodwill. Om anskaffningsvärdet är mindre än det verkliga värdet av nettotillgångarna, resultatförs differensen.

Utgifter i anslutning till förvärv kostnadsförs då de realiserats. En eventuell tilläggsköpesumma värderas till verkligt värde och klassificeras antingen som skuld eller eget kapital. En tilläggsköpesumma som klassificerats som skuld värderas till verkligt värde via resultatet på rapportperiodens slutdag.

Intresseföretag som företag som hör till OP Gruppen har betydande inflytande i konsolideras enligt kapitalandelsmetoden. Ett betydande inflytande uppkommer i regel då gruppen innehar 20–50 procent av röstetalet i ett annat bolag eller då gruppen annars har betydande inflytande utan att ha bestämmande inflytande. Då kapitalandelsmetoden tillämpas redovisas en placering vid första redovisningstillfället enligt anskaffningsvärde och den ökas eller minskas genom att redovisa placerarens andel av vinsten eller förlusten för tiden efter placeringsobjektets anskaffningstidpunkt. OP Gruppens andelar av intresseföretag innehåller också den goodwill som fastställts vid anskaffningstidpunkten. Om koncernens andel av intresseföretagets förlust är större än placeringens bokförda värde, redovisas placeringen i balansräkningen till nollvärde och förluster som överstiger det bokförda värdet konsolideras inte, om OP Gruppen inte förbundit sig till att uppfylla intresseföretagets förpliktelser. Kapitalinvesteringar som behandlats som intresseföretag värderas till verkligt värde i enlighet med det som IAS 28 tillåter.

Ett samarbetsarrangemang är ett arrangemang över vilket två eller fler parter har gemensamt bestämmande inflytande. Med gemensamt bestämmande inflytande avses att två eller flera parter i avtal reglerat att gemensamt utöva det bestämmande inflytandet över ett samarbetsarrangemang. Ett sådant inflytande föreligger endast när beslut om relevanta åtgärder kräver samtycke från samtliga parter som utövar det bestämmande inflytandet. Ett samarbetsarrangemang är antingen en gemensam verksamhet eller ett joint venture. Ett joint venture är ett arrangemang genom vilket OP Gruppen har rätt till nettotillgångarna från arrangemanget. En gemensam verksamhet är ett arrangemang genom vilket OP Gruppen har rätt till de tillgångar och har förpliktelser avseende de skulder som rör arrangemanget. Fastighetsbolagen konsolideras i OP Gruppens bokslut som gemensam verksamhet genom att konsolidera den andel av fastighetsbolagets tillgångsposter och skulder som motsvarar OP Gruppens innehav.

Dotterföretag, intresseföretag eller samarbetsarrangemang som förvärvats under räkenskapsperioden konsolideras från den tidpunkt då OP Gruppen har fått bestämmande, gemensamt bestämmande eller betydande inflytande. På motsvarande sätt konsolideras dotterföretag, intresseföretag eller samföretag som sålts under räkenskapsperioden till dess det bestämmande eller betydande inflytandet upphör.

Interna transaktioner, fordringar, skulder och vinstutdelningar elimineras då bokslutet upprättas.

3.3 Innehav utan bestämmande inflytande

Fördelningen av räkenskapsperiodens resultat mellan det redovisningstekniska moderföretagets ägare och innehav utan bestämmande inflytande presenteras i resultaträkningen och fördelningen av totalresultatet presenteras i den separata rapporten över totalresultat. Räkenskapsperiodens resultat och totalresultatet hänförs till innehav utan bestämmande inflytande också i de fall där det leder till att innehavet utan bestämmande inflytande blir negativt. Eget kapital hänförligt till innehav utan bestämmande inflytande presenteras i balansräkningen som en del av det egna kapitalet. Om ett placeringsobjekts kapital inte uppfyller kraven för eget kapital i IAS 32, ska som skuld redovisas vilken andel av nettotillgångarna som utgörs av innehav utan bestämmande inflytande.

Innehav utan bestämmande inflytande hänförligt till det objekt som förvärvas kan värderas till antingen det verkliga värdet eller som en relativ andel av nettotillgångarna hos det objekt som förvärvas. Värderingsprincipen fastställs separat för varje förvärv.

4 Poster i utländsk valuta

OP Gruppens bokslut upprättas i euro, som är moderföretagets funktionella valuta och rapportvaluta. Transaktioner i utländsk valuta redovisas i euro till transaktionsdagens kurs eller rapportmånadens medelkurs. På bokslutsdagen omräknas monetära balansposter i utländsk valuta till euro till den kurs som gäller på bokslutsdagen. Icke-monetära balansposter som värderas till det ursprungliga anskaffningsvärdet redovisas till transaktionsdagens kurs.

Kursdifferenser som uppkommer då transaktioner i utländsk valuta och monetära balansposter omräknas till euro redovisas som valutakursvinster eller -förluster på resultatposten Nettointäkter från placeringsverksamhet.

5 Finansiella instrument

5.1 Fastställande av verkligt värde

Det verkliga värdet är det pris som en tillgångspost kunde säljas eller en skuld betalas till på värderingsdagen i en normal transaktion mellan marknadsparter.

Det verkliga värdet av ett finansiellt instrument fastställs antingen med prisnoteringar på en fungerande marknad eller, om ingen fungerande marknad finns, med hjälp av egna värderingsmetoder. Marknaden anses vara fungerande, om prisnoteringar finns att få enkelt och regelbundet och de beskriver faktiska och regelbundna marknadstransaktioner mellan parter som är oberoende av varandra. Som noterat marknadspris på finansiella tillgångar används köpkursen vid respektive tidpunkt.

Om det på marknaden finns en etablerad värderingspraxis för finansiella instrument som inte direkt får ett marknadspris (t.ex. OTC-derivat), baserar sig det verkliga värdet på den marknadspriskalkyl och marknadsnoteringarna för de indata som används i modellen.

Om ingen värderingspraxis har etablerats på marknaden, fastställs marknadsvärdet på basis av en egen värderingsmodell för respektive produkt. Värderingsmodellerna bygger på allmänt tillämpade kalkyler och de omfattar alla delfaktorer som marknadsparterna skulle beakta då de fastställer priset. De stämmer överens med de ekonomiska metoder som är godkända vid prissättningen av finansiella instrument.

Som värderingsmetoder används priserna i marknadstransaktioner, metoden med diskonterat kassaflöde och det verkliga värdet vid bokslutstidpunkten på andra till relevanta delar liknande instrument. I värderingsmetoderna beaktas bedömningen av kreditrisk, de diskonteringsräntor som används, möjligheterna till återbetalning i förtid och andra sådana faktorer som påverkar fastställandet av ett verkligt värde för ett finansiellt instrument på ett tillförlitligt sätt.

Det verkliga värdet för finansiella instrument delas in i tre nivåer enligt hur deras verkliga värde har bestämts:

- noterade priser på aktiva marknader för identiska tillgångar eller skulder (nivå 1)
- verkliga värden som bestämts på basis av andra indata än de noterade priser som ingår i nivå 1, som är observerbara för tillgången eller skulden antingen direkt (t.ex. som priser) eller indirekt (t.ex. härledda från priser) (nivå 2)
- verkliga värden som bestämts på basis av indata för tillgången eller skulden, som inte bygger på observerbara marknadsdata (nivå 3).

Den nivå för verkliga värden som en viss post som värderats till verkligt värde i sin helhet har klassificerats till har fastställts för hela den post som värderats till verkligt värde på basis av betydande indata för den lägsta nivån. Indatas betydelse har för ifrågavarande post som värderats till verkligt värde bedömts genom en helhetsbedömning.

Typiskt för olikvida produkter är att det pris som beräknats enligt en prissättningsmodell avviker från den faktiska köpesumman. Den faktiska köpesumman är dock det bästa beviset på en produkts verkliga värde. Differensen mellan den

faktiska köpesumman och det pris som beräknats enligt en prissättningsmodell som använder marknadspris, dvs. Day 1 profit/loss, periodiseras i resultaträkningen enligt avtalets löptid. Den operativiserade andelen intäktsförs dock genast, om ett verkligt marknadspris finns att få på produkten eller om en prissättningspraxis etableras på marknaden.

I OP Gruppens balansräkning ingår inte betydliga olikvida finansiella tillgångar.

De olikvida finansiella skulderna (placeringsavtal) i gruppens livförsäkringsrörelse värderas enligt IAS 39 till verkligt värde. Vid beräkningen av placeringsavtalens verkliga värde tillämpas en värderingsmetod som beaktar bl.a. penningars tidsvärde och det verkliga värdet på de finansiella tillgångar som utgör täckning. Skuldernas värde kan dock inte vara mindre än avtalets återköpsvärde. De här avtalen har klassificerats till nivå 3 i hierarkin för verkligt värde.

5.2 Värdenedgång hos finansiella tillgångar

Vid slutet av varje rapportperiod bedöms huruvida det finns objektiva belägg för att värdet har sjunkit på en post bland finansiella tillgångar som inte redovisas till verkligt värde via resultaträkningen.

Värdet på en finansiell tillgångspost har sjunkit, om det finns objektiva belägg på en värdenedgång till följd av en eller flera händelser efter det första redovisningstillfället av tillgångsposten och det här enligt tillförlitliga bedömningar inverkar på kassaflödet från de finansiella tillgångarna i framtiden.

Som objektiva belägg på en värdenedgång kan betraktas bl.a.:

- en betydande försvagning av en emittents resultat, rating, omslutning, betalningsbeteende eller affärsplaner samt negativa förändringar i emittentens ekonomiska omvärld eller verksamhetsmiljö
- ett bona fide-anbud att köpa samma eller identiska placeringar på marknaden under anskaffningsvärdet
- händelser eller omständigheter som avsevärt försvagar en emittents verksamhetsmöjligheter och fortlevnad (going concern), t.ex. negativa kassaflöden från verksamheten, otillräckliga kapital, litet driftskapital
- en gäldenärs konkurs eller annan ekonomisk omstrukturering blir sannolik
- en gäldenärs avtalsbrott
- en eftergift som beviljats en gäldenär
- en nedskrivning som bokförts tidigare
- den aktiva marknaden för ett finansiellt instrument har upphört.

För egetkapitalinstruments del är dessutom en väsentlig eller långvarig värdenedgång under anskaffningsvärdet ett objektiva belägg på en värdenedgång.

De nedskrivningar som bokförts för värdenedgångar beskrivs närmare i samband med de olika klasserna av finansiella instrument.

5.3 Avtal om köp och försäljning av värdepapper

Inköpspriset för värdepapper som har köpts på ömsesidigt bindande återförsäljningsvillkor tas i balansräkningen upp som fordran i balansposter enligt motparten. Differensen mellan inköps- och återförsäljningspriset periodiseras som ränteintäkt på avtalets löptid.

Försäljningspriset för värdepapper som har sålts på ömsesidigt bindande återköpsvillkor tas upp som finansiell skuld i balansposter enligt motparten. Differensen mellan försäljningspriset och återköpspriset periodiseras som räntekostnad på avtalets löptid.

5.4 Kategorisering och redovisning av finansiella instrument i OP Gruppens balansräkning

De finansiella tillgångarna och skulderna kategoriseras i samband med det första redovisningstillfället i följande klasser: finansiella tillgångar och skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen, lån och övriga fordringar, investeringar som hålls till förfall, finansiella tillgångar som kan säljas samt övriga finansiella skulder. Klassificeringen beror på för vilket syfte ifrågavarande finansiella tillgångar och skulder har förvärvats. Lån och övriga fordringar, placeringar som hålls till förfall samt övriga finansiella skulder värderas enligt upplupet anskaffningsvärde med effektivräntemetoden.

Köp och försäljning av finansiella tillgångar och skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen, investeringar som hålls till förfall och finansiella tillgångar som kan säljas redovisas i balansräkningen på avslutsdagen, dvs. den dag man förbinder sig att köpa eller sälja en post som hör till de här finansiella tillgångarna eller skulderna. Skuldebrev som kategoriserats i klassen Lån och övriga fordringar redovisas som finansiella tillgångar på avslutsdagen och givna lån redovisas enligt den dag då kunden tar ut lånet.

Finansiella tillgångar och skulder kvittas i balansräkningen, om OP Gruppen vid granskningstidpunkten har en kvittningsrätt som kan verkställas lagligt i normal affärsrörelse samt i fall av försummelser, insolvens och konkurs och den har för avsikt att fullgöra prestationerna genom kvittning. I balansräkningen kvittas OTC-räntederivat som clearas via centrala motparter, och som clearas i den dagliga clearingprocessen med London Clearing House.

Finansiella tillgångar tas bort från balansräkningen när den avtalsenliga rätten till kassaflödena från en post bland de finansiella tillgångarna löper ut eller då rättigheterna har överförts till en annan part så att riskerna och förmånerna med innehavet har överförts i väsentlig omfattning. Finansiella skulder tas bort från balansräkningen då skyldigheterna på basis av dem har uppfyllts och de har löpt ut.

5.4.1 Finansiella tillgångar och skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen

Balansposter som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen är finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel, derivatinstrument som innehas för handel, finansiella tillgångar som vid första redovisningstillfället kategoriserats som poster värderade till verkligt värde via resultaträkningen samt skulder för av försäkringsbolag beviljade placeringsavtal utan rätt till av provning beroende tilläggsförmåner. Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen bokförs vid första redovisningstillfället i verkligt värde och transaktionsutgifterna bokförs som kostnader i resultaträkningen. En senare förändring i det verkliga värdet liksom realisationsvinster och realisationsförluster, räntetäkter och räntekostnader samt utdelningar redovisas i resultaträkningen i en post som motsvarar deras karaktär.

5.4.1.1 Finansiella tillgångar och skulder för handel samt derivatinstrument

Som tillgångar som innehas för handel kategoriseras skuldebrev samt aktier och andelar som har förvärvats i syfte att dra nytta av förändringar i marknadspriserna på kort sikt. Skulder som innehas för handel är skyldigheter att till en motpart leverera värdepapper som har sålts men som inte innehas vid försäljningstidpunkten (blankning). Som poster som innehas för handel behandlas också alla derivatinstrument, förutom derivat som är identifierade och effektiva säkringsinstrument eller garantiavtal.

5.4.1.2 Finansiella tillgångar som vid första redovisningstillfället kategoriserats som poster värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Som finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen kategoriseras sådana finansiella tillgångar som vid första redovisningstillfället oåterkalleligt definieras som sådana.

Som finansiella tillgångar som vid första redovisningstillfället kategoriserats som poster värderade till verkligt värde via resultaträkningen kategoriseras de obligationslån som administreras och för vilka resultatet värderas i enlighet med OP Gruppens riskhanteringsprinciper till verkligt värde för att en så korrekt och tidsenlig bild som möjligt ska fås av placeringsverksamheten. Rapporteringen till OP Gruppens ledning sker till verkligt värde. Arten av rörelsen är placeringsverksamhet på längre sikt, varför de finansiella tillgångarna redovisas separat från de finansiella tillgångar som innehas för handel.

Placeringar som utgör täckning för fondanknutna försäkringar i livförsäkringsrörelsen kategoriseras till verkligt värde via resultaträkningen, eftersom motsvarande försäkringsskuld eller skuld för placeringsavtal bokförs till verkligt värde via resultaträkningen.

Till kategorin finansiella tillgångar som redovisats till verkligt värde via resultaträkningen hör också sådana sammansatta instrument i vilka man inte separat kan fastställa det verkliga värdet av ett inbäddat derivat samt placeringar i anslutning till fondanknutna försäkringar.

5.4.2 Lån och övriga fordringar

Med finansiella tillgångar som kategoriserats som lån och fordringar avses finansiella tillgångar som inte är derivat med ett fastställt eller fastställbart kassaflöde och som inte noteras på en aktiv marknad. Fordringar som ansluter sig till försäkringsavtal, avtal om skötsel av ersättningar och försäljning av placeringar redovisas under den här klassen.

Lån och övriga fordringar bokförs vid första redovisningstillfället till anskaffningsvärdet, som är det verkliga värdet för det vederlag som getts, med tillägg av de transaktionskostnader som direkt kan allokeras till dem. Efter det första redovisningstillfället värderas lån och övriga fordringar enligt upplupet anskaffningsvärde.

Nedskrivningar av lån och övriga fordringar bokförs individuellt och gruppvis. Nedskrivningar beräknas individuellt, om beloppet av kundens åtaganden är betydande. I övrigt beräknas nedskrivningar gruppvis.

En nedskrivning bokförs då det finns objektiva belägg för att hela fordran inte kommer att kunna drivas in. Värdet av en fordran har försämrats om det uppskattade nuvärdet av det framtida kassaflödet från fordran – med beaktande av säkerheten – är mindre än summan av det bokförda värdet av krediten och kreditens obetalda räntor. Det framtida kassaflödet diskonteras med kreditens ursprungliga effektiva ränta. Om krediten har rörlig ränta, används den avtalsenliga räntan vid granskningstidpunkten som diskonteringsränta. Storleken på den nedskrivning som resultatförs utgörs av differensen mellan lånets bokförda värde och det lägre nuvärdet av framtida kassaflöde.

Processen för bedömning av nedskrivningar sker i två steg. Nedskrivningarna bedöms individuellt för lån och fordringar. Om en individuell nedskrivning inte behöver göras för finansiella tillgångar som hör till lån och fordringar, hör de till gruppvisa nedskrivningar. Som gruppvisa nedskrivningar bokförs de förluster som uppkommit men ännu inte rapporterats och som ännu inte kan hänföras till ett bestämt kundlån. En gruppvis nedskrivning baserar sig på en statistisk modell som används för att beräkna det ekonomiska kapitalkravet. Modellen är härledd ur modellen för förväntade förluster i kapitaltäckningsanalysen, som har justerats att motsvara IFRS-kraven. Myndigheternas gränser för kapitaltäckningen och den långsiktiga konjunkturanpassningen har upplösts för de PD- och LGD-estimat som används i modellen för det ekonomiska kapitalkravet för att estimaten bättre ska motsvara det nuvarande konjunkturskedet. I modellen värderas tidpunkten för den händelse som ger upphov till en förlust med en s.k. uppkomstperiod. Uppkomstperioden baserar sig kundsegmentvis på OP Gruppens nedskrivningsprocess. Uppkomstperioden beskriver

den tidsmässiga inverkan som pågår från den händelse som förorsakar förlusten till den individuella nedskrivningsprövningen av krediten. Dessutom har fordringarna i modellen grupperats i klasser kundsegmentvis enligt hur deras kreditriskegenskaper sammanfaller. En gruppvis nedskrivning beräknas kundsegmentvis på basis av den förväntade förlusten. Dessutom beaktas i beräkningen uppkomstperioden samt de diskonterade nuvärdena på säkerheterna.

Om betalningsplanen för en kredit ändras, klassificeras orsaken till ändringen och allvarlighetsgraden med en intern skala. En del ändringar i betalningsplanerna sker inom hanteringen av kundrelationer och de beror inte på att kundens betalningsförmåga har försvagats. De här ändringarna inverkar inte på bokföringen av nedskrivningar. I vissa fall ges eftergifter i fråga om lånevillkoren på grund av att kunders betalningsförmåga försämrats, t.ex. amorteringsfrihet för en begränsad tid eller andra omstruktureringar av krediter, för att trygga kundens betalningsförmåga och begränsa kreditrisken hos åtagandena. Sådana omförhandlade krediter rapporteras som problemfordringar. Ändringar i betalningsplaner som beror på att kundens betalningsförmåga har försvagats inverkar tillsammans med de övriga kriterierna försvagande på kundens ratingklass och ökar därmed beloppet på den gruppvisa nedskrivningen. Dessutom inverkar de på hur krediterna styrs till den individuella nedskrivningsprövningen. Om kunden har följt den nya betalningsplanen och ingen individuell nedskrivning bokförts för kundens åtaganden, avskrivs den ur klassen problemfordringar efter två år. Utvecklingen för ändringarna i betalningsplaner rapporteras regelbundet till ledningen som en proaktiv mätare för kundernas betalningsförmåga.

Lån och fordringar klassificeras i noterna för bedömningen av kreditens kvalitet också enligt hur gäldenären förväntas klara av sina kommande betalningsförpliktelser. Ett lån klassificeras som nödlidande ("non-performing") då betalningar av det har förfallit för mer än 90 dagar sedan, kunden har klassificerats med gruppens interna rating med 12 klasser till någon av de två svagaste klasserna (11 eller 12) eller då en individuell nedskrivning har gjorts för lånet. I övriga fall klassificeras lånet som icke nödlidande ("performing").

Både individuella och gruppvisa nedskrivningar redovisas på separata nedskrivningskonton som bokförs som avdrag från balansposten för fordringar. Nedskrivningarna bokförs i resultaträkningen på posten Nedskrivningar av fordringar. Efter nedskrivningen fortsätter räntan att intäktsföras på det nedskrivna beloppet.

Ett lån tas bort ur balansräkningen då alla indrivningsåtgärder har slutförts eller då lånevillkoren ändras väsentligt (t.ex. återfinansiering). Betalningar som erhålls efter bortskrivningen bokförs som korrigeringar av nedskrivningar av fordringar. Om det finns objektiva belägg för att betalningsförmågan hos en kund har förbättrats, bedöms beloppet av de tidigare bokförda nedskrivningarna på nytt, och de förändringar som den förbättrade betalningsförmågan medför bokförs i resultaträkningen.

5.4.3 Investeringar som hålls till förfall

Investeringar som hålls till förfall är finansiella tillgångar som inte är derivat med ett fastställt eller fastställbart kassaflöde och som har förvärvats med avsikt att hållas till förfall. Investeringar som hålls till förfall upptas vid första redovisningstillfället i bokföringen till verkligt värde, med tillägg av transaktionsutgifterna. Senare behandlas de i bokföringen till det upplupna anskaffningsvärdet.

Nedskrivningar av investeringar som hålls till förfall granskas enligt samma principer som nedskrivningar av lån och fordringar. Som nedskrivning av skuldebrev bokförs differensen mellan skuldebrevens bokförda värde och det lägre nuvärdet av framtida kassaflöde.

Ur klassen finansiella tillgångar som hålls till förfall säljs placeringar endast i de undantagsfall som nämns i standarden IAS 39.

5.4.4 Finansiella tillgångar som kan säljas

Finansiella tillgångar som kan säljas är finansiella tillgångar som inte är derivat och som inte har inkluderats i de ovan nämnda kategorierna av finansiella tillgångar, men som kan säljas före förfallodagen. Finansiella tillgångar som kan säljas består av skuldebrev samt aktier och andelar.

Finansiella tillgångar som kan säljas bokförs vid köptidpunkten i balansräkningen till anskaffningsvärdet, dvs. det verkliga värdet av det vederlag som betalats för dem utökat med de transaktionsutgifter som direkt kan riktas till förvärvet. Finansiella tillgångar som kan säljas värderas till verkligt värde i balansräkningen. Värdeförändringar bokförs i övrigt totalresultat, varifrån de bokförs i resultaträkningen, då tillgångsposten tas bort från balansräkningen eller då det finns objektiva belägg för att dess värde har sjunkit.

I fråga om finansiella tillgångar som kan säljas betraktas som objektiva belägg för skuldebrevs del till exempel en avsevärd negativ förändring i emittentens kreditriskklassificering eller för ett egetkapitalinstruments del en betydlig eller långvarig nedgång under anskaffningsvärdet i dess verkliga värde.

Om ett värdepappers marknadsvärde ytterligare sjunker efter att en nedskrivning gjorts, redovisas en nedskrivning i resultaträkningen.

Om det verkliga värdet av ett nedskrivet skuldebrev som kategoriserats som finansiella tillgångar som kan säljas senare stiger, och det finns objektiva belägg för att värdestegringen ansluter sig till en händelse efter nedskrivningen, återförs nedskrivningen och redovisas i resultaträkningen. Om det verkliga värdet av ett egetkapitalinstrument senare stiger, redovisas värdestegringen bland övrigt totalresultat i rapporten över totalresultat.

Differensen mellan det nominella värdet och anskaffningsvärdet av obligationslån med fast ränta periodiseras enligt

effektivräntemetoden bland ränteintäkter på lånets uppskattade löptid.

5.5 Likvida medel

Likvida medel består av kontanta medel och på anfordran betalbara fordringar på kreditinstitut.

5.6 Övriga finansiella skulder

I kategorin Övriga finansiella skulder upptas övriga finansiella skulder än finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen. Övriga finansiella skulder är insättningar och övriga skulder till kreditinstitut och kunder samt emitterade skuldebrev och övriga finansiella skulder. Övriga finansiella skulder bokförs i balansräkningen på likviddagen och behandlas i bokföringen till det upplupna anskaffningsvärdet efter det första redovisningstillfället.

Differensen mellan det nominella värdet och anskaffningsvärdet av obligationslån med fast ränta periodiseras bland räntekostnader på lånets uppskattade löptid.

5.7 Derivatinstrument

Derivatinstrumenten kategoriseras som derivatinstrument säkrande derivat och derivat som innehas för handel och de består av räntederivat, valutaderivat, aktiederivat, råvaruderivat och kreditderivat. Derivaten värderas alltid till verkligt värde.

Det verkliga värdet på OTC-räntederivat som clearas via centrala motparter clearas dagligen med kontantbetalning. I balansräkningen kvittas de här clearade derivaten och de syns som nettot av förändringen i kontanta medel. Övriga derivat redovisas i balansräkningen enligt bruttoprincipen, varvid de positiva värdeförändringarna redovisas bland Derivatinstrument under tillgångar och de negativa bland Derivatinstrument under skulder.

5.7.1 Säkringsinstrument

OP Gruppen har upprättat metoder och interna principer för när ett finansiellt instrument kan klassificeras som säkrande. I enlighet med säkringsprinciperna kan OP Gruppen tillämpa säkring av ränterisken, valutakursrisken och prISRISKEN enligt metoden för verkligt värde eller säkring av kassaflödet. Med säkringen till verkligt värde skyddas mot förändringar i det verkliga värdet på säkringsobjektet och med säkring av kassaflödet skyddas mot fluktuationer i det framtida kassaflödet.

Kontrakten behandlas inte i bokföringen i enlighet med reglerna för säkringsredovisning, om det säkringsförhållande mellan säkringsinstrumentet och den säkrade posten som krävs enligt IAS 39 inte uppfyller kriterierna i standarden. OP Gruppen har derivatinstrument som de facto skyddar mot ekonomiska risker men som inte uppfyller de här kriterierna.

5.7.2 Derivat som innehas för handel

Differensen mellan erhållna och betalda räntor på ränteswappar som innehas för handel upptas bland räntenettet, och motsvarande resultatregleringsräntor upptas i övriga tillgångar och övriga skulder. Värdeförändringar i derivat som innehas för handel redovisas på resultatposten Nettointäkter från placeringsverksamhet. Derivatinstrumentens positiva värdeförändringar som tagits upp i balansräkningen redovisas som tillgångar i posten Derivatinstrument, tillgångar och de negativa i posten Derivatinstrument, skulder.

De s.k. inbäddade derivat som hör till emitterade strukturerade lån och vissa kreditavtal avskiljs från värdaytalet och värderas i balansräkningen till verkligt värde. Förändringar i det verkliga värdet av de här inbäddade derivaten och säkringsinstrumenten redovisas bland Räntenetto.

5.8 Säkringsredovisning

Med säkringsredovisning verifieras att förändringar i det verkliga värdet eller kassaflödet av ett säkringsinstrument som står i säkringsförhållande upphäver motsvarande förändringar hos det säkrade objektet helt eller delvis. I avsnitt 11.3.2 redogörs för livförsäkringens säkringsredovisning.

Sambandet mellan säkringsinstrumenten och de säkrade instrumenten dokumenteras formellt. Dokumentation innehåller uppgifter om principerna för riskhantering, säkringsstrategin och de metoder som tillämpas för att påvisa hur effektiv säkringen är. Effektiviteten hos säkringen påvisas vid den tidpunkt då säkringen äger rum och under säkringsperioden genom att jämföra förändringarna i de verkliga värdena eller kassaflödet av säkringsinstrumenten och de säkrade instrumenten med varandra. Säkringen anses vara effektiv då förändringarna i det verkliga värdet eller kassaflödet för säkringsinstrumentet eliminerar 80-125 procent av förändringen i det verkliga värdet eller kassaflödet för det kontrakt eller den portfölj som utgör säkringsobjekt.

5.8.1 Säkringsredovisning enligt metoden för verkligt värde

Säkringen av ränterisken enligt verkligt värde gäller långfristiga skulder med fast ränta (såsom egna emissioner och vissa emissioner av tidsbundna insättningar), enskilda obligationslåneportföljer och kreditportföljer samt enskilda krediter. En portföljsäkringsmodell till verkligt värde tillämpas som skydd mot ränterisken på vissa dagligkonton och sparkonton som har fast ränta eller räntetak samt avistavillkor. Som säkringsinstrument används ränteswappar samt ränte- och valutaswappar (OTC-swappar). Säkringen av aktie- och valutarisken gäller skade- och livförsäkringens aktiefondsplaceringar.

Förändringar i verkligt värde för derivatinstrument som dokumenterats som säkring av verkligt värde och som är effektiva som säkring resultatförs. Också tillgångs- och skuldposter som utgör säkringsobjekt värderas under säkringstiden i fråga om den säkrade risken till verkligt värde och förändringarna i verkligt värde resultatförs.

I sÄkringsredovisning av verkligt vÄrde redovisas vÄrdeförÄndringar i sÄkringsinstrumentet och det sÄkrade instrumentet i bankrörelsen pÅ resultatposterna RÄntenetto (krediter och egna emissioner) och Nettointäkter frÅn placeringsverksamhet (obligationslÅn bland finansiella tillgÅngar som kan sÄljas). I skade- och livförsÄkringsrörelsen redovisas de bland Nettointäkter frÅn placeringsverksamhet (fondplaceringar bland finansiella tillgÅngar som kan sÄljas).

5.8.2 SÄkringsredovisning enligt metoden för kassaflöde

Med sÄkring av kassaflöde säkras rÄntekassaflödet frÅn skuldebrevslÅn med rörlig rÄnta eller andra tillgÅngar och skulder med rörlig rÄnta. Dessutom används sÄkring av kassaflöde för att skydda framtida rÄnteflöden frÅn kreditstocken enligt rÄntebindning. Som sÄkringsinstrument används främst rÄnteswappar.

Derivatinstrument som har dokumenterats som kassaflödessÄkring och som är effektiva i sÄkringen värderas till verkligt vÄrde. Den effektiva sÄkringens andel av förÄndringen i verkligt vÄrde tas upp bland övrigt totalresultat i rapporten över totalresultat. Den ineffektiva andelen resultatförs. FörÄndringarna i verkligt vÄrde bland eget kapital tas upp i resultatet för den räkenskapsperiod under vilken det kassaflöde som är föremål för sÄkringen intäktsförs.

6 Förvaltningsfastigheter

En förvaltningsfastighet är ett markområde och/eller en byggnad eller en del av en byggnad som innehåser för att generera hyresintäkter eller värdestegring. Till förvaltningsfastigheter räknas också sådana fastigheter som i liten utsträckning används av Ägarföretaget eller dess personal. Den andel som används av Ägarföretaget eller dess personal räknas dock inte som förvaltningsfastighet då andelen kan sÄljas separat. I OP Gruppens balansräkning redovisas förvaltningsfastigheterna som investeringstillgÅngar.

Förvaltningsfastigheterna redovisas första gången i balansräkningen till anskaffningsvärdet, medräknat transaktionsutgifterna. Efter det första redovisningstillfället värderas de till verkligt vÄrde. Också förvaltningsfastigheter som är under byggnad värderas till verkligt vÄrde förutsatt att det verkliga värdet kan bestämmas tillförlitligt. FörÄndringarna i det verkliga värdet redovisas i resultaträkningen pÅ nettointäkter frÅn placeringsverksamhet under nettointäkter frÅn förvaltningsfastigheter.

Om ingen jämförbar marknadsinformation om realiserade köpesummor för fastigheter som motsvarar det objekt som ska värderas finns att få, används som grund för bestämningen av verkligt vÄrde pÅ affÄrs-, kontors- och industrifastigheter avkastningskalkylering och interna kalkylmodeller som baserar sig pÅ objektvis nettoavkastning. Vid kalkyleringen av avkastningsvärdet används sÄväl OP Gruppens interna som externa information. Objektets nettointÄkt bildas av differensen mellan hyresintäkter och underhållskostnader, och den baseras pÅ avkastningen frÅn gÄllande hyresavtal eller, om gÄllande hyresavtal inte finns, pÅ genomsnittliga marknadshyror. De

kostnader som dras av frÅn intäkterna baseras främst pÅ realiserade kostnader. Vid kalkyleringen beaktas också ett antagande om objektets underutnyttjande. För beräkningen av avkastningsvärdet skaffas information om marknadshyror och kostnadsnivåer frÅn sÄväl OP Gruppens egen expertis som externa kÄllor. Avkastningskraven pÅ förvaltningsfastigheter bestäms enligt objektets syfte, läge och skick/tidsenlighet. Kraven baserar sig pÅ marknadsinformation frÅn en utomstÄende oavhängig expert.

Det verkliga värdet av bostÄder och markområden bedöms i huvudsak enligt affÄrsvärdesmetoden pÅ basis av realiserade köpesummor för motsvarande objekt och OP Gruppens interna expertis. I värdet pÅ obebyggda tomter beaktas planläggnings- och marknadsläget vid värderingstidpunkten. Det verkliga värdet pÅ de viktigaste objekten baserar sig pÅ värderingsinstrument som upprättats av externa AFV-auktoriserade värderare. Externa värderare använder en kassaflödesanalys som bas för sina värderingar.

7 Immateriella tillgÅngar

7.1 Goodwill

Den goodwill som uppkommer vid rörelseförvärv efter 1.1.2010 redovisas i det belopp, med vilket det vederlag som getts, innehav utan bestÄmmande inflytande hänförligt till föremålet för förvärvet till verkligt vÄrde och det tidigare innehavet sammanlagt överstiger OP Gruppens andel av det verkliga värdet av den nettoförmögenhet som förvärvats.

Vid förvärv som skett tidigare motsvarar goodwill den andel av anskaffningsvärdet som överstiger OP Gruppens andel av det verkliga värdet till nettobelopp vid förvärvstidpunkten för tillgÅngar, skulder och eventalförpliktelser som kan sÄrskiljas.

Goodwillen prövas Årligen med hänsyn till ett eventuellt nedskrivningsbehov. För nedskrivningsprövningen allokeras goodwill till enheter med kassaflöde, som utgörs av antingen rörelsegrenar eller företag som hör till dem. Goodwillen värderas enligt det ursprungliga anskaffningsvärdet med avdrag för ackumulerade nedskrivningar.

7.2 Värdet av det förvärvade försÄkringsbeståndet

Av det försÄkringsbestånd som förvärvats redovisas en immateriell tillgÅng som motsvarar värdet av det försÄkringsbestånd som förvärvats då försÄkringsbeståndet förvärfas antingen direkt av ett annat försÄkringsbolag eller via ett dotterföretag. Det verkliga värdet av de försÄkringsavtal som förvärvats fastställs genom att bedöma nuvärdet av det framtida kassaflödet enligt försÄkringsbeståndet vid förvärvstidpunkten. Vid det första redovisningstillfället delas det verkliga värdet av försÄkringsavtal som förvärvats i tvÅ delar, dvs. i skuld som härrör frÅn försÄkringsavtal, som värderas enligt de principer som ska tillämpas vid förvärvstidpunkten, och i en immateriell tillgÅng. Efter förvärvet redovisas den immateriella tillgÅngen, beroende pÅ affÄrsrörelsen, antingen med degressiva avskrivningar eller med linjära avskrivningar som en kostnad under den uppskattade nyttjandetiden för de

avtal som förvärvats. Nyttjandetiden justeras årligen och värdet avskrivs inom skadeförsäkringen på 1–4 år och inom livförsäkringen på 10–15 år. De immateriella tillgångarna prövas årligen i samband med förlustprövningen av skulden.

7.3 Aktiverade anskaffningsvärden för försäkringsavtal

OP Gruppen aktiverar i skadeförsäkringsrörelsen i Baltikum sådana provisionsutgifter o.dyl. utgifter som hänför sig till anskaffningen av nya försäkringsavtal eller förnyandet av gällande avtal. Den immateriella tillgång som uppkommer avskrivs med linjära avskrivningar under avtalens nyttjandetid. De immateriella tillgångarna nedskrivningsprövas årligen i samband med förlustprövningen av skulden.

7.4 Kundrelationer

De kundrelationer som förvärvats genom rörelseförvärv och som kan särskiljas värderas vid förvärvet till verkligt värde. Den immateriella tillgång som uppkommer av kundrelationerna avskrivs med linjära avskrivningar som kostnader inom den uppskattade nyttjandetiden. Nyttjandetiden för kundrelationer som OP Gruppen förvärvat uppskattas till 5–13 år.

7.5 Varumärken

De varumärken som kan särskiljas och som förvärvats genom rörelseförvärv värderas vid förvärvet till verkligt värde. De här varumärkenas nyttjandetid har uppskattats till obegränsad, eftersom de inverkar på ackumuleringen av kassaflödet under en ospecificerad tid. Värdet på varumärken prövas årligen med hänsyn till om ett nedskrivningsbehov föreligger.

7.6 Övriga immateriella tillgångar

Övriga immateriella tillgångar värderas till anskaffningsvärdet efter avdrag för avskrivningar och nedskrivningar. Avskrivningstiden för dataprogram och licenser är i regel 4 år och för övriga immateriella tillgångar 5 år.

Utgifter för utvecklingen av immateriella tillgångar som uppkommit internt (programvara) aktiveras från och med det att det konstaterats att programvaran ger ekonomisk nytta i framtiden. De kostnader som aktiveras omfattar bl.a. licensavgifter, köptjänster, andra externa kostnader i anslutning till projekt samt eget arbete. En tillgång avskrivs från det att den är färdig att användas. Behovet av nedskrivningar av tillgångar som ännu inte är färdiga att användas prövas årligen.

8 Materiella tillgångar

Materiella anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärdet minskat med avskrivningar och nedskrivningar. Tillgångarna avskrivs linjärt under den uppskattade nyttjandetiden. För markområden görs inga avskrivningar. Utgifter som uppkommer efter den ursprungliga anskaffningen av en tillgång aktiveras i tillgångens bokförda värde endast, om det är sannolikt att tillgången ger större ekonomisk nytta än vad som ursprungligen har beräknats.

De uppskattade nyttjandetiderna är i huvuddrag följande:

Byggnader	20–50 år
Reservkraftverk och generatorer	15 år
Maskiner och inventarier	3–10 år
ICT-utrustning	3–5 år
Bilar	5–6 år
Övriga materiella tillgångar	3–10 år

En tillgångs restvärde och nyttjandetid kontrolleras vid varje bokslut och vid behov justeras de i enlighet med förändringarna i förväntningarna på ekonomisk nytta.

8.1 Nedskrivningar av materiella och immateriella tillgångar

I samband med varje bokslut bedöms om det finns tecken på ett nedskrivningsbehov av tillgången. Om det finns sådana tecken, uppskattas återvinningsvärdet för ifrågavarande tillgångspost. Oberoende av om sådana tecken finns eller inte, uppskattas återvinningsvärdet årligen för tillgångar i arbete, goodwill och sådana immateriella tillgångar, vilkas nyttjandetid är obegränsad (varumärken). Om en tillgångsposts bokförda värde är större än det återvinningsvärde som uppskattats i framtiden, redovisas den överskridande delen som en kostnad.

Återvinningsvärdet utgörs av det verkliga värdet av tillgångsposten med avdrag för de utgifter som följer av försäljningen (nettoförsäljningspriset) eller bruksvärdet, om det är högre. Strävan är att bestämma återvinningsvärdet via nettoförsäljningspriset på en tillgångspost. Om det inte går att fastställa ett nettoförsäljningspris, fastställs bruksvärdet för tillgångsposten. Bruksvärdet utgörs av nuvärdet av det framtida kassaflöde som tillgångsposten förväntas ge upphov till. Som diskonteringsränta används den ränta som fastställts före skatt och som beskriver marknadens uppfattning av penningarnas tidsvärde och de särskilda risker som ansluter sig till tillgångsposten. Nedskrivningsbehovet hos de tillgångsposter som enligt det som nämnts ovan har prövats årligen bestäms alltid via en kalkylering av bruksvärdet.

Om det inte går att fastställa ett nettoförsäljningspris för tillgångsposten och om tillgångsposten inte ger upphov till ett självständigt kassaflöde som är oberoende av andra tillgångsposter, fastställs nedskrivningsbehovet via den enhet, dvs. den rörelsegren eller ett företag som hör till rörelsegrenen, som genererar kassaflödet och till vilken tillgångsposten hör. I så fall jämförs de bokförda värdena av de tillgångsposter som hör till enheten med hela återvinningsvärdet av den enhet som ger upphov till kassaflöde.

En nedskrivning återförs, om en förändring har inträffat i omständigheterna och återvinningsvärdet har förändrats från nedskrivningens redovisningstillfälle. En nedskrivning återförs inte till ett belopp som är större än vad tillgångens bokförda värde skulle vara om nedskrivningen inte hade gjorts. Nedskrivningar som gjorts av goodwill återförs under inga omständigheter.

För rörelsefastigheters del bedöms i samband med bokslutet om det finns tecken på att värdet på någon fastighet har minskat. Tecken på en värdeminskning utgörs av att marknadsvärdet minskat betydligt samt om de finns tecken på inkurans eller fysisk skada. Om de intäkter som i framtiden sannolikt inflyter från en fastighet i eget bruk bedöms vara mindre än den oavskrivna utgiftsresten, ska differensen kostnadsföras som en nedskrivning.

9 Leasingavtal

Leasingavtalen liksom de hyresavtal som ingår i olika arrangemang klassificeras vid den tidpunkt då avtalen ingås som finansiella leasingavtal eller operationella leasingavtal enligt transaktionens faktiska innebörd. Ett leasingavtal är ett finansiellt leasingavtal, om de risker och fördelar som förknippas med ägandet i allt väsentligt överförs till leasetagaren. Annars är leasingavtalet ett operationellt leasingavtal. Leasingavtalen klassificeras vid den tidpunkt då avtalet ingås.

Tillgångar som leasats ut med finansiella leasingavtal tas upp i balansräkningen som fordringar på kunder. En fordran redovisas till det belopp som är lika stort som leasingavtalets nettoinvestering. Den finansiella intäkt som avtalet ger redovisas bland ränteutgifter så att leasegivaren får en jämn förräntning på den utestående nettoinvesteringen för respektive räkenskapsperiod.

Tillgångar som leasats med finansiella leasingavtal tas upp bland materiella tillgångar och motsvarande finansiella leasingkulda bland övriga skulder. Leasade tillgångar tas enligt avtalets begynnelsestartpunkt upp som tillgångar i balansräkningen och som skulder till ett belopp som är lika stort som den leasade tillgångens verkliga värde eller det lägre nuvärdet av minimileasingavgifterna. Avskrivningar av tillgångar som redovisats bland materiella tillgångar görs under nyttjandetiden eller den kortare leasingperioden. Räntorna redovisas som räntekostnader så att varje räkenskapsperiod belastas med ett belopp som motsvarar en fast räntesats för den skuld som återstår under respektive räkenskapsperiod.

Tillgångar som leasats ut med operationella leasingavtal tas upp bland materiella tillgångar och de avskrivs med jämna poster under leasingperioden. Leasingintäkterna redovisas bland övriga rörelseintäkter och de redovisas som jämna poster under leasingperioden. Leasingavgifter för tillgångar som leasats med operationella leasingavtal tas upp som kostnader i resultaträkningen bland övriga rörelsekostnader i jämnstora poster under leasingperioden.

10 Ersättningar till anställda

10.1 Pensionsersättningar

Det lagstadgade pensionsskyddet för de anställda i OP Gruppens företag sköts av pensionskassan OP-Eläkekassa. Vissa företag i OP Gruppen har arrangerat ett tilläggs pensionsskydd för sina arbetstagare via antingen pensionsstiftelsen OP-Eläkesätiö eller ett försäkringsbolag.

De pensionsplaner som sköts av OP-Eläkekassa betraktas som förmånsbestämda till den del som medel fonderats för invalidpensioner och ålderspensioner. De pensionsplaner som sköts av ett försäkringsbolag kan vara antingen förmåns- eller avgiftsbestämda. Pensionsplanerna i OP-Eläkesätiö är helt och hållet förmånsbestämda.

Förvaltningskostnaderna redovisas på resultatposten "Personalkostnader". Försäkringspremierna för de avgiftsbestämda pensionsplanerna betalas till försäkringsbolaget och redovisas som kostnad för den räkenskapsperiod som debiteringen gäller. I de avgiftsbestämda pensionsplanerna finns inga andra betalningsskyldigheter. Ändringar eller åtstramningar av förmånsbestämda pensionsplaner resultatförs vid transaktionstidpunkten.

De förmånsbestämda planerna i försäkringsbolag, OP-Eläkekassa och OP-Eläkesätiö finansieras med avgifter som grundar sig på aktuariella kalkyler.

I förmånsbestämda pensionsplaner tas som skuldpost upp nuvärdet av de förpliktelser som föranleds av planen på bokslutsdagen minskat med det verkliga värdet av förvaltningstillgångarna.

Skyldigheterna för de förmånsbestämda pensionsplanerna har räknats skilt för respektive plan. Beräkningen har gjorts med metoden Projected Unit Credit Method. Pensionsutgifterna redovisas som kostnader för personernas anställningstid på basis av beräkningar av behöriga aktuarier. Den diskonteringsränta som använts vid beräkningen av nuvärdet av pensionsplanerna har bestämts på basis av marknadsavkastningen på rapporteringsperiodens slutdag för högklassiga obligationslån som företag emitterat.

Posterna som uppkommer av omvärderingen av pensionsplaner redovisas i övrigt totalresultat för den period då de uppkommit. Då de poster som uppkommer genom omvärderingen redovisas bland totalresultatet resultatförs posterna inte längre under senare räkenskapsperioder.

10.2 Ledningens långsiktiga ersättningar

OP Gruppen har ett kortsiktigt och ett långsiktigt ersättningssystem för ledningen, enligt vilket de personer som omfattas av respektive system kan få en ersättning antingen enbart i kontanter eller i form av en kombination av ett referensinstrument som OP Andelslags förvaltningsråd eller det ersättningsutskott som det utsett bestämt och kontanter. Ersättningen betalas efter en s.k. intjänings- och kvalifikationsperiod för de arbetsprestationer som utförts. Det uppskattade maximibeloppet för ersättningssystemet beräknas vid den tidpunkt då systemet beviljats. De belopp som kostnadsförs periodiseras bland personalkostnaderna och upplupna kostnader för den period då de uppkommit.

Beloppet av de ersättningar som realiserats i enlighet med de mål som nåtts granskas kvartalsvis. De eventuella effekterna av justeringarna på de ursprungliga uppskattningarna resultatförs

som personalkostnader, och en motsvarande korrigering görs bland upplupna kostnader.

11 Försäkringsrörelsens tillgångar och skulder

11.1 Klassificering av finansiella tillgångar i försäkringsrörelsen

Klassificeringen av finansiella tillgångar i försäkringsrörelsen redogörs för i avsnittet Klassificering och redovisning i OP Gruppens balansräkning.

11.2 Klassificering och indelning av avtal som försäkringsbolag beviljat

Försäkringsavtal är avtal med vilka man på det sätt som definierats i standarden IFRS 4 överför en betydande försäkringsrisk från avtalets innehavare till försäkringsbolaget. Övriga avtal, som försäkringsbolaget får bevilja med stöd av sitt verksamhetstillstånd, är placeringsavtal eller skaderegleringsavtal. Om en betydande försäkringsrisk inte hänförs till ett avtal vid bokslutstidpunkten, men avtalets innehavare har rätt att ändra avtalet så att en betydande försäkringsrisk överförs på bolaget genom avtalet, klassificeras avtalet som ett försäkringsavtal. Avtal klassificeras avtalsvis eller enligt avtalsslag, vilkas risker är homogena. Om flera avtal ingås samtidigt med en och samma motpart eller om avtalen är avhängiga av varandra, behandlas avtalen emellertid gemensamt.

I försäkringsavtal skiljs inte spar- och försäkringsdelen från varandra för behandlingen.

Nästan alla avtal som skadeförsäkringsbolagen beviljat är försäkringsavtal. Avtal där differensen mellan realiserade och förväntade skador jämnas ut med en tilläggspremie, och som inte innehåller försäkringsrisk, har klassificerats som skaderegleringsavtal.

De kapitaliseringsavtal som livförsäkringsbolagen beviljat och sådana spar- eller pensionsavtal enligt vilka försäkringsbesparingarna, eller ett belopp som är något mindre än dem, ska betalas till förmånstagarna i händelse av att den försäkrade avlider klassificeras som placeringsavtal, för de innehåller ingen betydande försäkringsrisk och försäkringstagaren har inte rätt att ändra avtalen så att de skulle innehålla en sådan risk.

Försäkringsavtalen delas enligt avtalens risker in i grupper så att avtalens risker är homogena i varje grupp. Vid indelningen av skadeförsäkringsavtal beaktas dessutom försäkringsobjektet, olikheter i avtalsperiodernas längd eller i fråga om den genomsnittliga tiden från det att ett försäkringsfall har inträffat fram till dess att skadan är slutreglerad (skaderegleringstid). I livförsäkringen beaktas huruvida försäkringen allokerar besparingar, hur de uppkomna besparingarnas avkastningskomponent bestäms samt om avtalet är en livsfalls- eller dödsfallsförsäkring.

Huvudgrupperna för försäkringsavtalen är kortvariga skadeförsäkringsavtal, långvariga skadeförsäkringsavtal och livförsäkringsavtal.

Giltighetstiden för kortvariga skadeförsäkringsavtal är i allmänhet 12 månader eller mindre, mycket sällan över två år. I synnerhet försäkringar för privatpersoner, fordonsförsäkringar och lagstadgade olycksfallsförsäkringar är i allmänhet fortlöpande årsförsäkringar som betraktas som kortvariga.

Som långvariga skadeförsäkringsavtal klassificeras de försäkringsavtal vilkas genomsnittliga giltighetstid är minst två år. Sådana försäkringar är allframtidförsäkringar samt sådana byggfelsförsäkringar som avses i lagen om bostadsköp.

Livförsäkringsavtal är sparbetonade livförsäkringar med engångspremie eller fortlöpande premie, där det är meningen att försäkringsbeloppet ska betalas ut då försäkringen upphör, individuella pensionsförsäkringar, gruppensionsförsäkringar som kompletterar det lagstadgade pensionsskyddet samt riskförsäkringar som beviljats i händelse av dödsfall. Besparingarna i liv- och pensionsförsäkringarna kan antingen ha beräkningsränta och rätt till en av prövning beroende andel av bolagets överskott eller vara fondanknutna så att placeringsrisken har överförts till försäkringstagarna.

11.3 Klassificering och värdering av avtal som försäkringsbolag beviljat

Avtal redovisas då bolagets skyldighet att betala ersättning för dem vid ett eventuellt försäkringsfall börjar.

Försäkringsavtal och placeringsavtal där avtalets innehavare har rätt till av prövning beroende tilläggsförmåner eller till att överföra sina besparingar till beräkningsränta, och därmed få rätt till av prövning beroende tilläggsförmåner, värderas och behandlas i enlighet med försäkringsavtalsstandardens IFRS 4. Övriga placeringsavtal värderas enligt standarden IAS 39.

Merparten av den skuld som uppkommer av avtal som beviljats av försäkringsbolagen och som ska värderas enligt försäkringsavtalsstandardens beräknas enligt nationella bokslutsprinciper. Utjämningsbeloppet inkluderas dock inte i skulden men beaktas i det egna kapitalet. Dessutom värderas en del av försäkringsskulden med beaktande av marknadsräntan vid granskningstidpunkten.

Skulden består av premieansvaret och ersättningsansvaret. Livförsäkringens premieansvar utgörs av den nettoskuld som uppkommer genom de förväntade ersättningarna och driftskostnaderna under de återstående försäkringsperioderna för de avtal som gäller och avdraget av framtida försäkringspremier. Skadeförsäkringens premieansvar utgörs av den skuld som uppkommer genom de förväntade ersättningarna och övriga kostnaderna under de återstående försäkringsperioderna för de avtal som gäller. Ersättningsansvaret består av den skuld som uppkommer genom ersättnings- och skaderegleringskostnaderna för kända och okända försäkringsfall.

11.3.1 Värdering av avtal som skadeförsäkringsbolag beviljat

Under försäkringsavtalets giltighetstid intäktsförsäkringspremierna i regel i relation till tidens förlopp. Vid byggförsäkringar och allframtidsförsäkringar sker intäktsföringen emellertid i relation till hur försäkringsrisken fördelas. För de här försäkringarna intas den andel av premieinkomsten som hänför sig till tiden efter bokslutsdagen i balansräkningen som avsättning för ej intjänade premier och periodiseras som premieinkomst i förhållande till risken för avtalets giltighetstid.

Ersättningar som betalas till kunderna samt direkta och indirekta kostnader som skaderegleringen förorsakar upptas som försäkring ersättningar utgående från den tidpunkt då skadan inträffade. För sådana ersättningar för inträffade skador som fortfarande är obetalda vid bokslutstidpunkten och skaderegleringskostnaderna för dem – även för sådana skadors del som ännu inte anmälts – görs en avsättning i posten avsättningar för oreglerade skador. I avsättningarna för oreglerade skador ingår såväl avsättningar för specifika skador som avsättningar för statistiska skador. Den i avsättningarna för oreglerade skador ingående avsättningen för ännu orealiserade skaderegleringskostnader för redan inträffade skador grundar sig på uppskattade kostnader för skadereglering.

Avsättningen för ej intjänade premier i den lagstadgade byggförsäkringen och allframtidsförsäkringen samt försäkringsskulden för ersättningar som betalas ut i pensionsform diskonteras. Vid fastställandet av diskonteringsräntan beaktas den allmänna ränteutvecklingen. Ändringen i diskonteringsräntan för ersättningar som betalas ut i pensionsform beaktas som en enda, fortlöpande uppdaterad variabel för bokföringsmässiga bedömningar. Räntan får inte överskrida avkastningsförväntningarna på den egendom som utgör täckning för skulderna och inte en genom myndighetsbestämmelser fastställd nivå. Den ökning av skulden som förorsakas av att tid förflutit (upplösning av diskonteringen) redovisas i resultaträkningen som en separat post bland nettointäkter från placeringsverksamhet under skadeförsäkringsposterna.

Ränterisken för skadeförsäkringens försäkringsskuld reduceras genom förvärv av räntederivat och direkta ränteplaceringar som i balansräkningen värderas till verkligt värde och värdeförändringen resultatförs. Derivatens värde ingår i försäkringsskulden eftersom förmånen från derivat används för kassaflöden från ersättningar som betalas för avtalen.

Realisationsvinster eller -förluster från derivatinstrument periodiseras i regel på försäkringsskuldens återstående löptid genom att minska eller höja diskonteringsräntan. Realisationsförluster från derivatinstrument kan periodiseras genom att höja diskonteringsräntan endast, om den planerade räntenivån inte överskrids. Genom försäljningen av placeringsinstrument som skyddar försäkringsskulden kan man täcka planerade sänkningar av diskonteringsräntan endast i begränsad omfattning. Den högsta gränsen utgörs av den

värdeförändring som uppkommit av en ränterörelse som överskridit målnivån för respektive tidpunkt.

11.3.2 Värdering av avtal som livförsäkringsbolag beviljat

Den andel av premieinkomsten som för riskförsäkringar hänförs till tiden efter bokslutsdagen, med avdrag av premier som eventuellt inte betalats in, intas i balansräkningen som avsättning för ej intjänade premier.

Skulden för försäkringsavtal med sparmoment och placeringsavtal som värderas enligt försäkringsavtalsstandarden IFRS 4 beräknas som kapitalvärdet av framtida förmåner, kostnaderna i anslutning till förvaltningen av försäkringsavtalet och framtida premier. Vid beräkningen av kapitalvärdet används främst ränteintensiteten, dödlighetsintensiteten och antagna driftskostnader. De kundåterbäringar som upphört beaktas då skulden beräknas.

Ersättningsansvaret består av den skuld som uppkommer genom ersättnings- och skaderegleringskostnaderna för kända och okända försäkringsfall.

Skuldens diskonteringsränta uppgår enligt försäkringsbolagslagen högst till den ränta som använts vid premiesättningen av försäkringen. Räntan får inte överskrida avkastningsförväntningarna på den egendom som utgör täckning för skulderna och inte en genom myndighetsbestämmelser fastställd nivå.

På bolagets risk finns besparingar där den garanterade räntesatsen är 1,5–4,5 procent. För avtal med en garanterad räntesats på 4,5 procent har försäkringsskulden kompletterats genom att diskonteringsräntan för försäkringsskulden i bokslutet bestående är beräkningsräntan 3,5 procent. Dessutom har diskonteringsräntan med hjälp av räntekompletteringar för hela beståndet med beräkningsränta beräknats för en bestämd tid. Ersättningsansvaret för annan livförsäkring än pensionsförsäkring diskonteras inte.

Ränterisken för livförsäkringens försäkringsskuld reduceras genom förvärv av räntederivat och direkta ränteplaceringar som i balansräkningen värderas till verkligt värde och värdeförändringen resultatförs. Derivatens värde ingår i försäkringsskulden eftersom förmånen från derivat används för kassaflöden som garanterats i avtalen.

Vid värderingen av skulden för fondanknutna försäkringsavtal och placeringsavtalen är ett centralt antagande att försäkringen gottskrivs som intäkt med avkastningen till marknadsvillkor för de tillgångar som täcker försäkringsskulden.

Fondanknutna placeringsavtal redovisas i balansposten Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal.

11.4 Förlustprövning av skulder som hänför sig till försäkringsavtalen

På bokslutsdagen görs en bedömning av om den i balansräkningen upptagna skulden är adekvat. Vid prövningen används de vid prövningstidpunkten föreliggande uppskattningarna av det framtida kassaflödet från försäkringsavtalen. Om bedömningen visar att det bokförda värdet av den skuld som försäkringsavtalen ger upphov till efter avdrag av de aktiverade anskaffningsvärdena för försäkringsavtal inte är tillräcklig, redovisas underskottet i resultatet. Om orsaken till bristen är att de anskaffningsvärden som aktiverats för försäkringsavtalen är för stora, ska underskottet redovisas genom att minska det och annars öka skuldbeloppet.

11.5 Premieinkomst

Premieinkomsten som ingår i försäkringsnettot i resultaträkningen är ett vederlag för det försäkringsskydd som börjat under perioden.

Från premieinkomsten har dragits av premieskatten, men inte provisioner och arvoden och inte heller kreditförluster avseende premiefordringar.

Premierna från skadeförsäkringsavtal redovisas som premieinkomst i början av försäkringsperioden.

Premierna från livförsäkringens försäkrings- och placeringsavtal redovisas prestationsbaserat i premieinkomsten så att inga försäkringsfordringar uppkommer för andra avtal än förmånsbaserade gruppensionsförsäkringar. Från premieinkomsten görs inte avdrag för arvoden och provisioner och inte heller för kreditförluster.

11.5.1 Fordringar och skulder i anslutning till försäkringsavtal

Skadeförsäkringens premiefordringar redovisas vid början av försäkringsperioden när rätten till fordran uppstår. Fordringarna utgörs i huvudsak av fordringar på försäkringstagare och i ringa mån av fordringar på försäkringsrepresentanter. Förutbetalda premier upptas i Övriga skulder i posten Skulder avseende direktförsäkringsverksamhet.

I samband med bokslutet görs en förlustprövning av fordringar som baserar sig på skadeförsäkringsavtal. Om det finns objektiva belägg för att värdet av en fordran har minskat, nedskrivs fordrans bokförda värde via resultatet. Från fordringarna dras av såväl de nedskrivningar som konstaterats vara definitiva (kreditförluster) som de nedskrivningar som konstaterats statistiskt på basis av indrivningsskedet för debiteringen.

11.6 Skadegods och regressfordringar

Regressfordringar och skadegods som övergått i bolagets ägo upptas till sitt verkliga värde under posten Övriga tillgångar i balansräkningen i samband med att ersättningarna betalas ut.

11.7 Återförsäkringsavtal

Med återförsäkring som tecknats av OP Gruppen avses ett avtal som uppfyller kriterierna för ett försäkringsavtal och på basis av vilket OP Gruppen kan få ersättningar från ett annat försäkringsbolag i det fall att OP Gruppen själv blir ersättningsansvarig på basis av andra försäkringsavtal.

I samband med bokslutet görs en förlustprövning av fordringar som baserar sig på återförsäkringsavtal. Om det finns objektiva belägg för att OP Gruppen eventuellt inte kommer att få alla penningbelopp som den har rätt till enligt villkoren för avtalet, nedskrivs fordrans bokförda värde via resultatet till en nivå som motsvarar återvinningsvärdet.

Prestationer som erhålls på basis av återförsäkringsavtal i skadeförsäkringen intas i balansräkningen under Övriga tillgångar, Återförsäkringsfordringar. Den sistnämnda posten motsvarar återförsäkrarnas andel av avsättningarna för ej intjänade premier och oreglerade skador gällande de försäkringsavtal som OP Gruppen återförsäkrat. Obetalda premier till återförsäkrare upptas i balansposten Övriga skulder, Skulder avseende återförsäkringsverksamhet.

Fordringar och skulder i anslutning till återförsäkring värderas enligt samma principer som skulder och fordringar som härrör från återförsäkrade avtal och upptas i balansräkningen under antingen Övriga tillgångar eller Övriga skulder.

11.8 Koassurans och pooler

OP Gruppen deltar i en del koassuransarrangemang tillsammans med andra försäkringsgivare. Som försäkringsavtal behandlar OP Gruppen endast den del av koassuransavtalen som enligt avtalet i fråga utgör OP Gruppens egen andel. Gruppens ansvar begränsar sig till den här andelen.

OP Gruppen tecknar andelar i försäkringsavtal också via pooler. Medlemmarna i poolerna ansvarar i första hand för sin egen proportionella andel. Andelarna baserar sig på avtal som fastställs årligen. Som försäkringsavtal behandlar OP Gruppen sin egen proportionella andel av den förstariskrörelse som poolerna handhar och av den återförsäkringsrörelse som medlemmarna mottar från poolen.

Poolens andel av de här försäkringsavtalen behandlas som återförsäkring. I en del pooler svarar poolmedlemmarna för insolventa medlemmars förpliktelser i proportion till sina egna andelar. OP Gruppen redovisar framtida ansvar och fordringar via det gemensamma ansvaret, i det fall att det verkar sannolikt att det gemensamma ansvaret kommer att realiseras.

11.9 Skälighetsprincipen i livförsäkringen

Nästan alla livförsäkringsavtal, med undantag av de fondanknutna delarna av avtalen, och en del av kapitaliseringsavtalen har utöver de garanterade förmånerna rätt till en av prövning baserad andel av överskottet, som kan utgöra en betydande del av de helhetsförmåner som grundar sig på avtalet, men vilkas belopp och utdelningstidpunkt enligt avtalet överläts åt bolaget att besluta. En del av de fondanknutna försäkringarna har möjlighet till en av prövning beroende andel av överskottet. Tilläggsförmånerna delas ut som tilläggsavkastning på beräkningsränta, som tilläggsförmåner på dödsfallsbeloppen eller som premierabatter.

Överskottet baserar sig på skälighetsprincipen i försäkringsbolagslagen. Enligt principen ska en skälig del av det överskott som försäkringarna avkastat återbäras i form av tilläggsförmåner till respektive försäkringstagare, förutsatt att solvenskraven inte förhindrar tilläggsförmånerna. I fråga om nivån på tilläggsförmånerna ska försäkringsbolaget sträva efter kontinuitet. Skälighetsprincipen medför dock ingen skuldfordringsrätt för försäkringstagarna. OP Gruppen har offentliggjort livförsäkringens principer för tilläggsförmånerna och tillämpningen av dem på sina nätsidor.

Separata balansräkningar har bildats för de sparlivförsäkringar och individuella pensionsförsäkringar som överförts från Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Suomi. De separata balansräkningarnas vinstutdelningspolicy avviker från den övriga livförsäkringsrörelsen. Det belopp, med vilket tillgångarna i de separata balansräkningarna till marknadsvillkor överstiger försäkringsskulderna diskonterade med swappräntekurvan, reserveras som en avsättning för framtida tilläggsförmåner.

12 Avsättningar och eventalförpliktelser

En avsättning redovisas på basis av en förpliktelse, om förpliktelsen härrör från en inträffad händelse och det är sannolikt att förpliktelsen kommer att realiseras, men förfallotidpunkten eller beloppet är ovissa. Dessutom måste förpliktelsen basera sig på antingen en informell eller en legal förpliktelse gentemot någon utomstående. Om det är möjligt att få ersättning av en tredje part för en del av en förpliktelse, redovisas ersättningen som en separat tillgångspost, men först då det i praktiken är säkert att ersättningen fås.

En eventalförpliktelse är en möjlig förpliktelse som uppkommit till följd av tidigare händelser och vars existens blir säker först då en osäker händelse som står utanför OP Gruppens bestämmande inflytande realiseras. Som eventalförpliktelse betraktas också en sådan gällande förpliktelse som sannolikt inte kräver att en betalningsskyldighet uppfylls, eller vars storlek inte kan bestämmas tillförlitligt. Eventalförpliktelserna redovisas i en not.

13 Eget kapital

OP Gruppen klassificerar de instrument som den emitterat enligt deras art antingen som eget eller främmande kapital (finansiell skuld). Utgifter som ansluter sig till emissioner eller förvärv av egetkapitalinstrument, redovisas som avdrag från eget kapital.

Som egetkapitalinstrument klassificeras andelskapitalen som indelas i andelsbanksmedlemmarnas medlemsinsatser och Avkastningsandelar. Andelsbanken har en ovillkorlig rätt att vägra att återbetala såväl medlemsinsatser som Avkastningsandelar. Av andelskapitalen kan dock varje år återbetalas belopp enligt det som bestämts av respektive andelsbank och som faller inom de gränser som myndigheterna angett. Andelsbankernas tilläggsandelskapital redovisas som skuld i OP Gruppens bokslut.

Medlemsinsatsen och ägarkundskapet som det innebär ger en möjlighet att delta i andelsbankens beslutsfattande. Andelsbanken har en ovillkorlig rätt att vägra att återbetala medlemsinsatser. På medlemsinsatser betalas ingen ränta.

Avkastningsandelarna medför ingen rösträtt. Andelsbanken har en ovillkorlig rätt att vägra att återbetala Avkastningsandelarnas kapital och att betala ränta på dem. Den ränta som eventuellt betalas på Avkastningsandelarna är lika stor för alla Avkastningsandelar. Räntan redovisas som skuld och dras av från det egna kapitalet då beslut om betalningen har fattats.

14 Inkomstskatt och uppskjuten skatt

I resultaträkningens skatter ingår de skatter som grundar sig på räkenskapsperiodens beskattningsbara inkomst, skatter från tidigare räkenskapsperioder och den uppskjutna skattekostnaden eller skatteintäkten i OP Gruppens företag. Skatterna resultatförs, fränsett fall där de gäller poster som direkt redovisas bland eget kapital eller övrigt totalresultat. I sådana fall redovisas också skatten i de här posterna. Den skatt som baserar sig på periodens beskattningsbara inkomst beräknas på den beskattningsbara inkomsten enligt gällande skattesats i respektive land och den uppskjutna skatten enligt gällande skattesats eller den skattesats för kommande år som fastställts senast på bokslutsdagen.

Den uppskjutna skatteskulden räknas på de temporära skattepliktiga skillnaderna mellan bokföringen och beskattningen. Den uppskjutna skattefordran räknas på alla avdragbara temporära skillnader mellan bokföringen och beskattningen och på de förluster som ska fastställas i beskattningen. Om det till följd av den influtna beskattningsbara inkomsten är sannolikt att fordran kan användas, redovisas den. I OP Gruppen uppkommer de väsentligaste temporära skillnaderna av skattemässiga reserveringar (bl.a. kreditförlustreserveringen), värderingen av placeringar till verkligt värde samt elimineringen av skadeförsäkringens utjämningsbelopp.

De uppskjutna skatteskulderna och -fordringarna kvittas företagsvis. Uppskjutna skatteskulder och -fordringar som

uppstått till följd av konsolideringsåtgärder kvittas inte. De uppskjutna skatteskulderna och -fordringarna räknas enligt den skattesats som antas gälla då den temporära differensen upplöses.

15 Principer för intäktsföring

Ränteintäkter och -kostnader på tillgångs- och skuldposter med ränta redovisas med effektivräntemetoden. Också räntor på sådana fordringar för vilka det finns förfallna betalningar som inte skötts intäktsförs. En sådan räntefordran inkluderas i nedskrivningsprövningen. Differensen mellan anskaffningsvärdet av en fordran och fordrans nominella värde periodiseras bland ränteintäkter och differensen mellan skuldbeloppet och dess nominella värde periodiseras bland räntekostnader. Differensen mellan det nominella värdet och anskaffningsvärdet av obligationslån med fast ränta periodiseras bland ränteintäkter och -kostnader.

Provisionsintäkter och -kostnader för tjänster redovisas i samband med att en tjänst utförs. I kapitalförvaltningssegmentet tillämpas avkastningsbaserade provisioner som är bundna till framgången i placeringsverksamheten. De avkastningsbaserade provisionerna intäktsförs då avkastningen klargjorts. För sådana engångsprovisioner som gäller flera år och som eventuellt måste återbetalas senare, intäktsförs endast den andel som gäller räkenskapsperioden.

Utdelningar intäktsförs i regel då bolagsstämman vid det bolag som betalar utdelningen har beslutat om utdelningen.

Sammandrag av presentationen av resultatposter i bokslutet:

Räntenetto	Erhållna och betalda räntor för räntearr, differensen mellan det upplupna nominella värdet och anskaffningsvärdet, räntor på räntederivat samt värdeförändringen vid säkringen till verkligt värde.
	Provisioner som anses utgöra ersättning för den risk som banken tar i anslutning till ett finansiellt instrument och som anses utgöra en fast del av det finansiella instrumentets effektiva ränta.
Försäkringsnetto	Premieinkomsten och betalda ersättningar i skadeförsäkringen med återförsäkrarens andel och livförsäkringens riskrörelse.
Provisionsintäkter, netto	Provisionsintäkter och -kostnader samt periodisering av s.k. Day 1 profit i anslutning till olikvida derivat.
	Livförsäkringens belastningsinkomst och återbäring av fondanknutna förvaltningsprovisioner.

Nettointäkter från placeringsverksamheten Förändringar i verkligt värde av finansiella instrument som redovisats till verkligt värde via resultatet utan upplupna räntor, realisationsvinster och -förluster samt utdelningar.

Realisationsvinster och -förluster för finansiella tillgångar som kan säljas, nedskrivningar, utdelningar samt förändringar i verkligt värde på förvaltningsfastigheter, realisationsvinster och -förluster, hyror och andra kostnader i anslutning till fastigheter.

Räntegottgörelse på kunders försäkringsbesparingar och förändring i försäkringsskuld i livförsäkringen samt upplösning av diskontering i skadeförsäkringen.

Övriga rörelseintäkter Hyresintäkter och försäljningsintäkter, från rörelsefastigheter, provisioner från hälso- och välbefinnandetjänster samt övriga rörelseintäkter.

Personalkostnader Löner, arvoden, aktierelaterade ersättningar till anställda, pensionskostnader, lönebikostnader.

Övriga rörelsekostnader Köptjänster från andra, ICT-driftkostnader och -utvecklingskostnader, administrationskostnader, myndighetsavgifter och övriga kostnader.

16 Myndighetsavgifter

OP Gruppen betalar avgifter till olika myndigheter. Verket för finansiell stabilitet ansvarar för insättningsgarantin. Europeiska centralbanken ansvarar för banktillsynen. Finansinspektionen ansvarar för försäkrings-, förfarande- och makrotillsynen. EU:s resolutionsnämnd (Single Resolution Board, SRB) ansvarar för resolutionen. Myndighetsavgifterna redovisas bland övriga rörelsekostnader enligt prestationsprincipen.

16.1 Stabilitetsavgift

Stabilitetsavgifter samlas in till den europeiska resolutionsfonden (Single Resolution Fund, SRF) fram till 2024 så att fondens målnivå på 1 procent av de insättningar som ska ersättas uppnås. Resolutionsfonden förvaltas av EU:s resolutionsnämnd, som också fattar beslut om stabilitetsavgifternas belopp. År 2017 krediteras varje bank för stabilitetsavgifterna i samma proportion som banken tidigare betalt bankskatt (lagen om tillfällig bankskatt gällde 2013–2014). Stabilitetsavgiften medförde ingen kostnadseffekt för OP Gruppen för 2017.

16.2 Insättningsgarantiavgift

De medel som samlats in till den gamla insättningsgarantifonden överstiger för närvarande EU-kraven om insättningsgarantins nivå. Med stöd av stadgarna betalar den gamla insättningsgarantifonden de insättningsgarantiavgifter som tillskrivs var och en av dess medlemsbanker till den nya insättningsgarantifonden i samma proportion som respektive medlemsbank under årens lopp har betalat avgiften till den gamla insättningsgarantifonden. Insättningsgarantifonden fastställer avgiften för varje medlemsbank men debiterar den direkt från den gamla insättningsgarantifonden. Insättningsgarantiavgiften medförde ingen kostnadseffekt för OP Gruppen för 2017.

16.3 Förvaltningsavgift till Verket för finansiell stabilitet

Förvaltningsavgiften till Verket för finansiell stabilitet baserar sig på samma beräkningsmetod som tillsynsavgiften till Finansinspektionen.

16.4 Finansinspektionens tillsynsavgift

Finansinspektionens tillsynsavgift består av en proportionell avgift som beräknas enligt balansomslutningen samt av en fast grundavgift.

16.5 Europeiska centralbankens tillsynsavgift

ECB:s tillsynsavgift bestäms på basis av bankens betydelse och riskprofil.

17 OP-bonus till ägarkunder

I resultaträkningen redovisas OP-bonus till ägarkunder som en egen post som består av OP-bonus och återstående räntor på tilläggsandelkapital. De räntor som betalas på avkastningsandelarna redovisas som vinstutdelning som avdrag i eget kapital. Andelsbankernas ägarkunder samlar OP-bonus för sina bank-, skadeförsäkrings- och kapitalförvaltningsärenden. OP-bonus redovisas under intjäningsperioden som kostnader i resultaträkningen och som upplupna kostnader i balansräkningen. Den bonus som samlats används automatiskt för serviceavgifter för bank- och kapitalförvaltningstjänster samt för försäkringspremier med början från den äldsta transaktionen, varvid de upplupna kostnaderna minskar.

18 Segmentrapportering

Utgångspunkten för identifieringen av rörelsesegment är den ekonomiska information som den högsta verkställande beslutsfattaren regelbundet följer upp.

OP Gruppen rapporterar resultaträkningar och balansräkningar för följande rörelsesegment: Bankrörelse, Skadeförsäkring och Kapitalförvaltning. Den rörelse som inte hör till rörelsesegmenten presenteras i gruppen Övrig rörelse. Segmenten rapporteras på ett sätt som motsvarar den interna

rapporteringen till ledningen. OP Gruppens centralbanksrörelse rapporteras i segmentrapporteringen som en del av Övrig rörelse som inte ingår i rörelsesegmenten liksom intäkter, kostnader, placeringar och kapital som inte ingår i den egentliga affärsrörelsen.

En beskrivning av rörelsesegmenten och principerna för upprättande av segmentrapporteringen finns bland uppgifterna enligt segment.

19 Redovisningsprinciper som kräver ledningens bedömning och centrala osäkerhetsfaktorer i anslutning till bedömningarna

Då bokslutet upprättas görs sådana uppskattningar och antaganden om framtiden, vilkas utfall kan avvika från det verkliga utfallet. Dessutom måste olika avvägningar göras då principerna för upprättande av bokslutet tillämpas.

I beloppet på skulden till följd av försäkringsavtal ingår flera faktorer och osäkerhetsfaktorer som är föremål för avvägningar. För skadeförsäkringens del baseras bedömningen utöver antaganden som gäller den yttre omvärlden i huvudsak på aktuariella analyser av den egna skadestatistiken. Ledningens bedömning krävs i synnerhet för att fastställa skuldens diskonteringsränta samt för att bedöma skadekostnaden för skador som redan inträffat. (Not: 64 Skadeförsäkringsrörelsens riskkänslighet).

I beloppet på skulden till följd av livförsäkringsavtal ingår flera faktorer och osäkerhetsfaktorer som är föremål för avvägningar. Då livförsäkringens skuld beräknas används främst antaganden vid tidpunkten för beviljande av försäkringen om försäkringsriskernas utfall, driftskostnaderna och avkastningen från placeringsverksamheten. Antagandena följs fortlöpande upp och om det framgår att den skuld som beräknats med de här antagandena är för liten, kompletteras skulden att motsvara de nya observationerna. Ledningens bedömning krävs i synnerhet för att fastställa diskonteringsräntan, människors dödlighetsantagande samt de driftskostnader som hanteringen av försäkringar förorsakar i framtiden (Not: 76 Information som beskriver livförsäkringsrörelsens karaktär samt känslighetsanalys av försäkringsskulden).

Vid granskningen av det bestämmande inflytandet som placeringar i strukturerade företag medför bedöms placerarens inflytande över styrningen av placeringsobjektets relevanta verksamhet samt placerarens exponeringar mot rörliga intäkter. Granskningen av inflytandet över relevant verksamhet och exponeringar mot rörliga intäkter innefattar prövning. Då placeringens andel av placeringsobjektets nettotillgångar och avkastning överstiger 10–20 procent granskas det bestämmande inflytandet närmare. Ett placeringsobjekt konsolideras som dotterföretag senast då OP Gruppens andel av företagets rörliga intäkter överstiger 37 procent och det finns ett samband mellan den rörliga avkastningen och inflytandet.

Goodwill, nyttigheter med en obegränsad nyttjandetid och immateriella tillgångar i arbete prövas årligen med hänsyn till nedskrivningsbehovet. Återvinningsvärdet bestäms vid nedskrivningsprövningen och det baserar sig ofta på bruksvärdet, och vid beräkningen av det måste bedömningar göras om det framtida kassaflödet och den diskonteringsränta som tillämpas (Not: 23 Immateriella tillgångar).

Nedskrivningsprövningen av fordringar är antingen individuell eller gruppvis. Den individuella nedskrivningsprövningen baserar sig på ledningens uppskattning av det sannolika framtida lånespecifika kassaflödet. En gruppvis nedskrivning baserar sig på en statistisk modell som används för att beräkna det ekonomiska kapitalkravet. I modellen korrigeras sannolika framtida förluster med uppkomstperioden för att det ska vara möjligt att bedöma beloppet av de förluster som uppkommit på bokslutsdagen men som ännu inte är rapporterade. Då behövs ledningens prövning för att fastställa längden på uppkomstperioden.

Nedskrivningsprövningen av skuldebrev bland finansiella tillgångar som kan säljas, lån och fordringar samt investeringar som hålls till förfall ska göras varje bokslutsdag. Om det inte finns objektiva belägg för en nedskrivning, ska nedskrivningen redovisas i resultaträkningen. I framtagningen av objektiva belägg ingår ledningens bedömning. För egetkapitalinstruments del måste dessutom redovisas en nedskrivning, om värdenedgången är väsentlig eller långvarig. Bestämningen av objektiva belägg sker i två faser genom att först förteckna de instrument som regelbundet överskridit larmgränserna för en särskild granskning. De instrument som är föremål för den särskilda granskningen ska fortlöpande nedskrivningsprövas. En nedskrivning redovisas senast då maximigränsen för långvarighetskriteriet 12 månader eller betydelsekriteriet 30 procent överskridits.

Ledningen ska avgöra när marknaden för finansiella instrument inte fungerar. Ledningen ska dessutom avgöra när ett enskilt finansiellt instrument är föremål för aktiv handel och när prisuppgifterna på marknaden är en tillförlitlig indikation på instrumentets verkliga värde. Då det verkliga värdet på finansiella instrument fastställs med en värderingsmetod behövs ledningens prövning för att välja värderingsmetod. Till den del som indata inte kan fås från marknaden för att få resultat från modellerna, måste ledningen ta ställning till hur mycket annan information som kan användas.

Pensionsåtagandenas nuvärde beror på flera faktorer som fastställs med flera antaganden. Diskonteringsräntan, framtida förhöjningar av löner och pensioner samt inflationen är antaganden som används för att fastställa nettoutgifterna (eller nettointäkterna) från pensioner. Förändringarna i de aktuariella antagandena påverkar pensionsåtagandenas bokförda värde (Not: 33 Avsättningar och övriga skulder).

Värderingen av förvaltningsfastigheter till verkligt värde baserar sig till vissa delar på ledningens bedömningar av objektens marknadsvärden. Vid värderingen av förvaltningsfastigheter tillämpas också en kalkylmodell som baseras på avkastningsvärdesmetoden som utnyttjar en uppskattning av

objektens kommande nettointäkter (Not: 43 Klassificering av poster återkommande värderade till verkligt värde enligt värderingsmetod). De framtida intäkterna från förvaltningsfastigheter baserar sig på ledningens bedömning (Not: 24 Materiella tillgångar).

20 Nya standarder och tolkningar

IASB (International Accounting Standards Board) har också offentliggjort följande framtida betydande standardändringar.

20.1 IFRS 9 Finansiella instrument

20.1.1 Effekterna av övergången till standarden IFRS 9

OP Gruppen tog 1.1.2018 i bruk standarden IFRS 9 "Finansiella instrument", vilken offentliggjorts av IASB i juli 2014 och antagits av EU i november 2016.

Ibruktagningen av IFRS 9 medförde ändringar i klassificeringen, värderingen och nedskrivningarna av finansiella instrument. Den har också en betydande inverkan på andra standarder som gäller finansiella instrument, t.ex. standarden IFRS 7 "Finansiella instrument: Upplysningar". OP Gruppen fortsätter säkringsredovisningen i enlighet med IAS 39 efter övergången till standarden IFRS 9.

Övergången till IFRS 9 medförde ändringar i redovisningsprinciperna och justeringar i beloppet av fordringar som tidigare redovisats i balansräkningen. Justeringarna i bokförda värden redovisas i den ingående balansen på omklassificeringsdagen bland eget kapital. OP Gruppen justerar inte jämförelseuppgifterna för tidigare år i bokslutet för 2018. De ändringar i bokslutsnoterna enligt standarden IFRS 7 som tillämpningen av standarden IFRS 9 medför kommer att redovisas endast för räkenskapsperioden 2018. Uppgifterna i noterna för jämförelseperioden kommer att hållas oförändrade.

Enligt rådande bedömningar kommer effekten före skatt på det egna kapitalet i den ingående balansen 1.1.2018 efter att standarden IFRS 9 tagits i bruk att för OP Gruppen vara sammanlagt 59 miljoner euro negativ. Effekten består av följande:

- Effekten av ändringen i sättet att räkna nedskrivningar är 53 miljoner euro negativ före skatt.
- Värderingsdifferensen från omklassificeringen av finansiella tillgångar är 6 miljoner euro negativ.

De effekter av ibruktagningen av standarden IFRS 9 som presenteras i den här rapporten kan ännu preciseras, eftersom OP Gruppen fortsätter att färdigställa ECL-modeller och utveckla IT-system som gäller dem samt att förstärka kontrollerna.

De nya redovisningsprinciperna och värderingsmetoderna samt ledningens av prövning beroende poster kan ändras tills OP Gruppen offentliggör det första bokslut som innehåller ingående balansen 1.1.2018.

Klassificering och värdering

Klassificeringen och värderingen av finansiella tillgångar enligt IFRS 9 baserar sig på de finansiella tillgångarnas verksamhetsmål samt egenskaperna hos de avtalsenliga kassaflödena från dem.

OP Gruppen har omklassificerat de finansiella tillgångarna i enlighet med IFRS 9 utifrån förvaltningen av lån och olika skuldebrev enligt hur deras affärsmodell nås samt enligt egenskaperna hos skuldebrevens avtalsenliga kassaflöden.

Merparten av OP Gruppens lån och skuldebrev klassificeras fortsättningsvis till upplupet anskaffningsvärde eller till verkligt värde via övrigt totalresultat.

De största ändringarna i klassificeringen riktade sig mot placeringarna i OP Gruppens skade- och livförsäkring, klassificeringen av egetkapitalinstrument och fondplaceringar ändrades i regel till verkligt värde via resultatet. OP Gruppen kommer att på placeringarna inom skade- och livförsäkringen tillämpa ett tillfälligt undantag (s.k. overlay approach), som återställer resultateffekterna av de här instrumenten till en nivå som motsvarar IAS 39.

Klassificeringen av OP Gruppens finansiella skulder ändrades inte av IFRS 9.

Nedskrivningar

Förväntade kreditförluster ("ECL") beräknas på basis av alla balansposter som värderas till upplupet anskaffningsvärde och verkligt värde via övrigt totalresultat samt låneåtaganden och garantiavtal utanför balansräkningen.

ECL beräknas med modellerade riskparametrar och formeln $\text{probability of default (PD)} \times \text{loss given default (LGD)} \times \text{exposure at default (EAD)}$ för merparten av portföljerna. Ett undantag utgör de största företagsexponeringarna som fortfarande följs upp fordran för fordran. ECL beräknas avtalsenligt antingen för 12 månader eller för hela löptiden beroende på om instrumentets kreditrisk på balansdagen har ökat betydligt sedan det första redovisningstillfället eller inte.

En betydlig ökning i kreditrisken bedöms med såväl kvalitativa som kvantitativa kriterier. De kvalitativa kriterierna består av olika mätare av kreditrisk (t.ex. lånefordringar som beviljats en eftergift) och de beaktas främst i klassificeringsmodellerna. Kreditklassificeringarna påverkar under hela löptiden det PD-tal som används för att bedöma den kvantitativa förändringen. Dessutom har kreditrisken ökat betydligt, om en betalning har förfallit för mer än 30 dagar sedan.

Avtalen klassificeras i tre steg:

- Steg 1: avtal, vars kreditrisk inte har ökat betydligt från det första redovisningstillfället och för vilka beräknas ECL för 12 månader.
- Steg 2: avtal, vars kreditrisk inte har ökat betydligt från det första redovisningstillfället och för vilka beräknas ECL för hela löptiden.

- Steg 3: fallerande avtal, för vilka också beräknas ECL för hela löptiden.

För definitionen av fallissemang (default) används en definition som är enhetlig med definitionen för kapitaltäckningsanalysen.

I beräkningsmodellen inkluderas framtidsinriktad information och makroekonomiska scenarier. De makroekonomiska scenarierna är de samma som också annars används i OP Gruppens ekonomiska årsplanering. De scenarier som används är tre: bas, stark och svag.

Den preliminära effekten av tillämpningen av standarden IFRS 9 på balansräkningen 1.1.2018 beskrivs i tabellerna nedan.

a) Klassificering och värdering

Värderingskategorierna och de bokförda värdena för finansiella tillgångar och skulder i enlighet med standarderna IAS 39 och IFRS 9 i den ingående balansen 1.1.2018 presenteras i tabellen nedan utan effekten av ECL. Inga ändringar har skett i klassificeringen och värderingen av finansiella skulder.

Värderingskategorier för finansiella tillgångar i balansräkningen	Värderingssätt (klass) 31.12.2017	IAS 39 Bokfört värde milj. €	IFRS 9 Värderingssätt 1.1.2018	Bokfört värde * milj. €
Kontanta medel	Upplupet anskaffningsvärde	12 937	Upplupet anskaffningsvärde	12 937
Fordringar på kreditinstitut	Upplupet anskaffningsvärde	504	Upplupet anskaffningsvärde	504
Derivatinstrument	Verkligt värde via resultaträkningen	3 412	Verkligt värde via resultatet	3 412
Fordringar på kunder	Upplupet anskaffningsvärde (lån och övriga fordringar)	82 240	Upplupet anskaffningsvärde	82 193
Investeringstillgångar			Verkligt värde via resultatet 1)	0
Finansiella tillgångar för handel 3)	Verkligt värde via resultaträkningen	590	Verkligt värde via resultatet	579
Egetkapitalinstrument	Verkligt värde via övrigt totalresultat (finansiella tillgångar som kan säljas)	1 399	Verkligt värde via resultatet	1 309
			Verkligt värde via övrigt totalresultat	85
	Verkligt värde via resultaträkningen	220	Verkligt värde via resultatet	220
	Anskaffningsvärde	0	Verkligt värde via övrigt totalresultat	
Skuldrinstrument	Verkligt värde via övrigt totalresultat (finansiella tillgångar som kan säljas)	16 372	Verkligt värde via övrigt totalresultat	16 278
			Verkligt värde via resultatet 1)	104
			Upplupet anskaffningsvärde	0
	Verkligt värde via resultaträkningen	3 309	Verkligt värde via resultatet	3 309
			Verkligt värde via övrigt totalresultat	0
	Upplupet anskaffningsvärde (investeringar som hålls till förfall)	40	Verkligt värde via övrigt totalresultat	30
			Upplupet anskaffningsvärde	10
	Upplupet anskaffningsvärde (Övriga lån i placeringsverksamheten, skadeförsäkring)	2 292	Upplupet anskaffningsvärde	2 280
			Verkligt värde via resultatet	8
			Verkligt värde via övrigt totalresultat	6
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal	Verkligt värde via resultaträkningen	10 126	Verkligt värde via resultatet 2)	10 126
Finansiella tillgångar i balansräkningen totalt		133 443		133 390

1) Finansiella tillgångar utanför handelslagret, vilka måste värderas till verkligt värde via resultatet

2) Alternativt verkligt värde

3) Presentationen ändras 1.1.2018

* Bokföringsvärdet innehåller inte effekterna av ECL

b) Avstämning av balansposter i enlighet med standarderna IAS 39 och IFRS 9

Värderingskategorierna enligt IFRS 9 har fastställts på basis av OP Gruppens olika affärsmodeller samt egenskaperna hos respektive finansiella instruments kassaflöde. OP Gruppens affärsmodeller baserar sig på de nuvarande principerna för affärsrörelsen och de ändras inte till följd av att standarden IFRS 9 trätt i kraft. En detaljerad beskrivning av klassificeringskraven finns i punkt 5.3 i IFRS 9-redovisningsprinciperna.

I följande tabell presenteras hur de bokförda värdena för finansiella tillgångar omklassificeras från en värderingskategori enligt standarden IAS 39 till en värderingskategori enligt standarden IFRS 9 vid tidpunkten för övergången 1.1.2018. Kolumnen Omvärdering i tabellen innehåller endast förändringen i verkligt värde till följd av omklassificeringen utan effekten av ECL.

Ändringar i klassificering och värdering

Balansposter, milj. €	Referens	Bokfört värde (IAS 39) 31.12.2017	Omklassificering	Omvärdering 1)	Bokfört värde (IFRS 9) 1.1.2018 *
Kontanta medel		12 937			12 937
Fordringar på kreditinstitut		504			504
Derivatinstrument		3 412			3 412
Fordringar på kunder	2)	82 240	-47		82 193
Investeringsstillgångar					
Finansiella tillgångar för handel	1) 8)	590	-11		579
Egetkapitalinstrument					
Verkligt värde via övrigt totalresultat					
(Placeringar som kan säljas)	3)	1 399	-1 315		85
Verkligt värde via resultatet	4)	220	1 315	-6	1 529
Upplupet anskaffningsvärde	5)	0	0		0
Skuldinstrument					
Verkligt värde via övrigt totalresultat					
(Placeringar som kan säljas)	1)	16 372	-58	1	16 314
Verkligt värde via resultatet	6)	3 309	112	-1	3 421
Upplupet anskaffningsvärde	7)	2 333	-43		2 289
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal					
Verkligt värde via resultatet		10 126			10 126
Sammanlagt		133 443	-47	-6	133 390

De nya klassificeringskrav enligt standarden IFRS 9 som angetts i tabellen ovan beskrivs nedan:

- 1) OP Gruppens likviditetsreservportfölj klassificerades tidigare som finansiella instrument som redovisas till verkligt värde via resultatet, som kan säljas, som hålls till förfall samt som lån och fordringar. Eftersom OP Gruppens affärsmodell för likviditetsportföljen är att samla det avtalsenliga kassaflödet samt försäljningen, klassificeras hela portföljen till verkligt värde via övrigt totalresultat. Affärsmodellen baserar sig på mekanismer för hantering av portföljen samt tidigare praxis.
- 2) Sådana kapitallån som avses i 12 kap. i ABL, vars avtalsenliga kassaflöden inte utgör endast betalning av kapital och ränta, eftersom återbetalningen beror på bolagets utdelningsbara medel, har OP Gruppen beviljat

till ett litet belopp. De här finansiella tillgångarna har värderats till upplupet anskaffningsvärde i enlighet med IAS 39. Kapitallån värderades till verkligt värde i enlighet med IFRS 9 för sammanlagt 26 miljoner euro 1.1.2018.

- 3) Egetkapitalinstrument och fondplaceringar klassificerades tidigare bland placeringar som kan säljas, men enligt standarden IFRS 9 klassificeras de i regel till verkligt värde via resultatet. Egetkapitalinstrument överfördes till att värderas till verkligt värde via resultatet för 1 315 miljoner euro. Av värderingsvinster/-förluster, vilka tidigare bokförts i fonden för verkligt värde överfördes sammanlagt 75 miljoner euro till ackumulerade vinstmedel.
- 4) Tillgångarna som värderats till verkligt värde via resultatet ökade med 1 315 miljoner euro till följd av omklassificeringar från andra värderingskategorier och omvärderingar till följd av dem.
- 5) OP Gruppens aktieinnehav som stöder lokal verksamhet har tidigare värderats till anskaffningsvärde eftersom det inte har funnits ett tillförlitligt verkligt värde att få för dem. Vid övergången till IFRS 9 har som verkligt värde för de här aktieinnehaven använts noll. Den här ändringen i behandlingen medförde ett avdrag på 11 miljoner euro före skatt i OP Gruppens ackumulerade vinstmedel. De egetkapitalinstrument, för vilka ett noterat verkligt värde finns att få, värderas till verkligt värde via resultatet.
- 6) OP Gruppen innehar skuldebrev för 111 miljoner euro, bl.a. konvertibla skuldebrevslån och perpetuallån, för vilka det avtalsenliga kassaflödet inte består enbart av betalningar av kapital och ränta på återstående kapital. De här placeringarna värderas till verkligt värde via resultatet.
- 7) Vid övergången till standarden IFRS 9 har skuldebrev som hålls till förfall, vilka tidigare värderades till upplupet anskaffningsvärde, till ett belopp på sammanlagt 40 miljoner euro, värderats genom att skuldebreven i likviditetsportföljen, sammanlagt 30 miljoner euro, värderas till verkligt värde via övrigt totalresultat och 11 miljoner till upplupet anskaffningsvärde 1.1.2018.
- 8) Finansiella tillgångar för handel inkluderas från 1.1.2018 i balansposten Investeringsstillgångar.

c) Effekter på förväntade kreditförluster

OP Gruppen övergår i den individuella nedskrivningskalkyleringen till att i regel beräkna den

förväntade kreditförlusten med modeller enligt standarden IFRS 9. Till följd av det har de tidigare individuella och gruppvisa nedskrivningarna enligt standarden IAS 39 återförts och i stället har redovisats förväntade kreditförluster enligt standarden IFRS 9 för sammanlagt 546 miljoner euro. De individuella nedskrivningar som redovisats tidigare, sammanlagt 421 miljoner euro, har i regel ersatts med förväntade kreditförluster enligt steg 3 medan de gruppvisa nedskrivningar som redovisats tidigare, sammanlagt 71 miljoner euro, har ersatts med kreditförluster enligt steg 1 och 2.

De förväntade kreditförlusterna ökade mest i företagsfinansieringen medan de förväntade kreditförlusterna för bolån minskade från de tidigare IAS 39-nedskrivningarna på grund av att deras säkerhetsställning var god. För privatkunderna uppkom den största ökningen i ECL för revolverande krediter, eftersom de också omfattas av en prognosticerad användning av en limit utanför balansräkningen.

Placeringar som redovisas till verkligt värde via övrigt totalresultat, kreditlöften och garantier ingår i ECL-kalkyleringen för första gången.

ECL-kalkyleringen omfattar många bedömningar som i väsentlig grad kan påverka beloppet av de förväntade kreditförlusterna. De är bl.a.:

- Fastställande av en betydande ökning i kreditrisken (SICR)
- Olika antaganden som används för att beräkna ECL för 12 månader och hela löptiden
- Makroekonomiska prognoser som används i kalkyleringen.

Den förväntade kreditförlusten väntas vara konjunkturkänslig för ändringar i makroekonomiska prognoser och den kan öka betydligt då konjunkturutvecklingarna försämrats.

d) Effekter på eget kapital och CET1-nyckeltalet

I följande tabell presenteras effekterna av övergången till standarden IFRS 9 på eget kapital:

Förändringar i eget kapital, milj. €							
	Andelskapital	Fonden för verkligt värde	Övriga fonder	Accumulerade vinstmedel	Sammanlagt	Innehav utan bestämmande inflyande	Eget kapital totalt
Eget kapital 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 573	11 019	101	11 121
Upplösning av tidigare nedskrivningsreservering enligt IAS 39				493	493		493
Ny ECL enligt IFRS 9				-546	-546		-546
Effekten av omklassificeringar enligt IFRS 9							
1) Värdering till verkligt värde							
Fonden för verkligt värde för placeringar som kan säljas upplöses i vinstmedel		-75		69	-6		-6
2) Värdering till upplupet anskaffningsvärde							
Poster, vars värdering ändras till verkligt värde via övrigt totalresultat		0			0		0
3) Periodisering av avgifter				-47	-47		-47
Nettoförändring i uppskjutna skatter				24	24		24
Eget kapital 1.1.2018	3 097	102	2 173	5 566	10 938	101	11 039

Beloppet av de förväntade kreditförlusterna (ECL), 546 miljoner euro, blev mindre än den förväntade förlusten (EL) för kapitaltäckningen, 791 miljoner euro, dvs. beloppet av förväntade kreditförluster i bokföringen påverkar inte OP Gruppens CET1-nyckeltal 1.1.2018. Sättet att beräkna EL för kapitaltäckningen är fastställt av myndigheterna och det innehåller bl.a. försiktighet i form av olika golv. ECL i bokföringen beskriver däremot det rådande ekonomiska läget, och baserar sig på OP Gruppens egna modeller utan inbyggd försiktighet. OP Gruppen kommer tills vidare inte att tillämpa tillsynsförordningens övergångsbestämmelse för perioden 1.1.2018–31.12.2022, enligt vilken effekterna av nedskrivningskalkyleringen enligt standarden IFRS 9 kan beaktas stegvis.

Ändring i principerna för periodisering av provisioner

I samband med den systemutveckling som skett till följd av övergången till standarden IFRS 9 övergår OP Gruppen till att periodisera expeditionsavgifter och uppläggningsavgifter som betalats vid privatkunders uttag av krediter med effektivräntemetoden över kreditens löptid. Eftersom en fullständigt retroaktiv tillämpning inte är tekniskt möjlig, justeras endast provisionerna för jämförelseperioden 2017 i resultaträkningen. Effekten av det här på eget kapital före skatt är 47 miljoner euro. De här provisionerna periodiseras på kommande år enligt den genomsnittliga löptiden för privatkundslån.

20.1.2 IFRS 9 redovisningsprinciper

Kapitel 5 Finansiella instrument i OP Gruppens nuvarande redovisningsprinciper har ändrats 1.1.2018 i enlighet med det som framgår nedan, fränsett avsnitt 5.1 Fastställande av verkligt värde, 5.7 Derivatinstrument och 5.8 Säkringsredovisning. Dessutom uppdateras de avsnitt som gäller nedskrivningar i kapitel 19 Redovisningsprinciper som kräver ledningens bedömning och centrala osäkerhetsfaktorer i anslutning till bedömningarna.

5.2 Finansiella tillgångar och skulder

5.2.1 Värderingsmetoder

5.2.1.1 Upplupet anskaffningsvärde

Upplupet anskaffningsvärde är det belopp till vilket den finansiella tillgången eller den finansiella skulden värderas vid första redovisningstillfället minus återbetalningar, plus eller minus ackumulerade periodiseringar vid användning av effektivräntemetoden på eventuell skillnad mellan det ursprungliga beloppet och beloppet på förfallodagen och, för finansiella tillgångar, justerat med hänsyn till en eventuell förlustreserv.

Effektivräntemetoden diskonterar exakt de uppskattade framtida in- och utbetalningarna under den förväntade löptiden för den finansiella tillgången eller finansiella skulden till redovisat bruttovärde för en finansiell tillgång eller till det upplupna anskaffningsvärdet för en finansiell skuld. Vid beräkning av effektivräntan uppskattas de förväntade

kassaflödena genom att beakta samtliga avtalsvillkor för det finansiella instrumentet utan att beakta de förväntade kreditförlusterna ("ECL"). Beräkningen innefattar alla avgifter och punkter som betalats eller erhållits av avtalsparterna, som är en integrerad del av effektivräntan, transaktionskostnader och alla andra premier eller rabatter. Avgifter som ingår i räntan för ett finansiellt instrument omfattar t.ex. expeditions- och uppläggningsavgifter i samband med uttag av lån. Sådana avgifter periodiseras på det finansiella instrumentets förväntade löptid eller på en kortare period, i tillämpliga fall. Avgifter som inte ingår i effektivräntan för ett finansiellt instrument och som redovisas i enlighet med IFRS 15 omfattar t.ex. avgifter som tas ut för förvaltning av lån.

De förväntade kreditförlusterna ska inkluderas i de uppskattade kassaflödena vid beräkningen av den kreditjusterade effektivräntan för finansiella tillgångar som anses vara kreditförsämrade tillgångar vid första redovisningstillfället (s.k. "POCI").

Ränteintäkter

Ränteintäkterna beräknas genom tillämpning av effektivräntan på det redovisade bruttovärdet för en finansiell tillgång med undantag av följande:

- a) köpta eller utgivna kreditförsämrade finansiella tillgångar, för vilka tillämpas kreditjusterad effektivränta på en finansiell tillgångs upplupna anskaffningsvärde
- b) finansiella tillgångar som inte är köpta eller utgivna kreditförsämrade finansiella tillgångar men som senare har blivit kreditförsämrade finansiella tillgångar (eller som befinner sig i steg 3). För de här finansiella tillgångarna ska effektivräntan tillämpas på den finansiella tillgångens upplupna anskaffningsvärde (dvs. efter avdrag av det redovisade nettovärdet av den förväntade kreditförlusten).

5.2.2. Det första redovisningstillfället och den första värderingen

Vid det första redovisningstillfället ska en finansiell tillgång eller finansiell skuld värderas till det verkliga värdet plus eller minus, när det gäller en finansiell tillgång eller finansiell skuld som inte värderas till verkligt värde via resultatet, transaktionskostnader som är direkt hänförliga till förvärv eller emission av den finansiella tillgången eller finansiella skulden. Omedelbart efter det första redovisningstillfället ska för en finansiell tillgång redovisas en förlustreserv för förväntade kreditförluster, om den finansiella tillgången värderas till upplupet anskaffningsvärde eller verkligt värde via övrigt totalresultat. Det här medför att en förlust redovisas i resultatet för finansiella tillgångar som nyligen getts ut eller köpts.

5.3. Klassificering och efterföljande värdering av finansiella tillgångar

OP Gruppen klassificerar från 1.1.2018 finansiella tillgångar i följande kategorier:

- Tillgångar som värderas till verkligt värde via resultatet (FVPL)
- Tillgångar som värderas till verkligt värde via övrigt totalresultat (FVOCI)
- Tillgångar som värderas till upplupet anskaffningsvärde.

5.3.1 Krediter och skuldebrev

Klassificeringen och den efterföljande värderingen av krediter och skuldebrev beror på följande faktorer:

- a) OP Gruppens affärsmodell för förvaltningen av finansiella tillgångar
- b) egenskaperna hos de avtalsenliga kassaflödena från den finansiella tillgången.

På basis av de här faktorerna ska OP Gruppen klassificera krediter och skuldebrev i följande tre värderingskategorier:

- 1) Finansiella tillgångar som värderas till upplupet anskaffningsvärde innehas inom ramen för en affärsmodell vars mål är att inneha finansiella tillgångar i syfte att inkassera avtalsenliga kassaflöden som endast är betalningar av kapitalbelopp och ränta på det utestående kapitalbeloppet. En posts bokförda värde innehåller en förlustreserv för förväntade kreditförluster och ränteintäkterna redovisas bland ränteintäkterna med effektivräntemetoden.
- 2) Finansiella tillgångar som värderas till verkligt värde via övrigt totalresultat innehas enligt en affärsmodell vars mål kan uppnås både genom att samla in avtalsenliga kassaflöden och sälja finansiella tillgångar. Dessutom ska de avtalade villkoren vid bestämda tidpunkter ge upphov till kassaflöden som endast är betalningar av kapitalbelopp och ränta på det utestående kapitalbeloppet. Ändringarna i verkligt värde redovisas i fonden för verkligt värde. Nedskrivningsvinster eller -förluster samt valutakursvinster eller -förluster resultatförs. När en finansiell tillgång tas bort från balansräkningen omklassificeras den ackumulerade vinsten eller förlusten i fonden för verkligt värde från eget kapital till resultatet som en omklassificeringsjustering till nettointäkter från placeringsverksamheten. Räntan beräknad enligt effektivräntemetoden tas upp i ränteintäkter eller nettointäkter från placeringsverksamheten (försäkringsbolagens placeringar).
- 3) Finansiella tillgångar som värderas till verkligt värde innehas för handel då de inte uppfyller kriterierna för värdering till upplupet anskaffningsvärde eller verkligt värde via övrigt totalresultat. Vinsterna och förlusterna redovisas bland nettointäkterna från placeringsverksamhet.

Affärsmodell

Med affärsmodell avses hur OP Gruppen förvaltar sina finansiella tillgångar för att generera kassaflöden. OP Gruppens affärsmodell avgör huruvida enbart insamling av avtalsenliga kassaflöden eller insamling av avtalsenliga kassaflöden och försäljning av finansiella tillgångar leder till kassaflöden eller om det är fråga om handel. Finansiella tillgångar som hör till affärsmodellen med handel värderas i resultatet. Vid bedömningen av affärsmodellen beaktar OP Gruppen kommande åtgärder för att nå affärsmodellens mål. Bedömningen omfattar tidigare erfarenhet av insamlingen av kassaflöden, hur affärsrörelsemodellen och de finansiella tillgångar som innehåses i enlighet med den ska värderas samt hur det rapporteras till nyckelpersoner i företagets ledning, hur riskerna hanteras och hur cheferna för affärsrörelsen belönas. Till exempel innehåses bolån som OP Gruppen beviljat för att samla in avtalsenliga kassaflöden. De kan endast i få fall säljas mellan företag som ingår i OP Gruppen, t.ex. som garantier för obligationslån med bostadssäkerhet som satts i omlopp av OP-Bostadslånebanken eller vid exceptionella likviditetskriser. Dessutom är målet med affärsmodellen för OP Gruppens likviditetsreservportfölj att samla in avtalsenliga kassaflöden och sälja finansiella tillgångar.

Egenskaperna hos kassaflödena

Då OP Gruppens affärsmodell är en annan än handel, bedömer OP Gruppen om avtalsenliga kassaflöden är förenliga med ett grundläggande lånearrangemang eller inte. I ett grundläggande lånearrangemang består de avtalsenliga kassaflödena endast av betalningar av kapitalbelopp och ränta på det utestående kapitalbeloppet ("SPPI"), och ersättning för pengars tidvärde, kreditrisk, utlåningsrisker samt en vinstmarginal är oftast de mest betydande delarna av räntan. Största delen av OP Gruppens finansiella tillgångar består av grundläggande lånearrangemang.

Alla krediter som OP Gruppen beviljat privatkunder och en del av företagskundernas krediter innehåller en möjlighet till återbetalning i förtid. Villkoren motsvarar dock grundläggande lånearrangemang, eftersom beloppet för förtida inlösen representerar ett avtalsenligt nominellt belopp och upplupen (men ännu inte reglerad) avtalsenlig ränta, vilket kan inbegripa ytterligare ersättning för förtida uppsägning av avtalet.

Då de avtalsenliga kassaflödena är exponerade för t.ex. förändringar i aktiekurser eller låntagarens ekonomiska resultat, är det inte fråga om ett grundläggande lånearrangemang, och sådana finansiella tillgångar ska värderas via resultatet. Typiska exempel på det här är olika fondplaceringar som inte uppfyller definitionen på eget kapital enligt IAS 32 i emittentens bokslut.

Inbäddade derivat som ingår i de finansiella tillgångarna skiljs inte åt från värdavtalet utan de beaktas i den totala bedömningen av avtalsenliga kassaflöden.

Om affärsmodellen för förvaltningen av finansiella tillgångar ändras, kan det bli nödvändigt att omklassificera de finansiella

tillgångarna. Omklassificeringen tillämpas framåtriktad från dagen för omklassificeringen. Sådana förändringar förväntas ske synnerligen sällan.

5.3.2 Egetkapitalinstrument

Egetkapitalinstrument är instrument som innebär en residual rätt i ett företags tillgångar efter avdrag för alla dess skulder. Oftast utgörs egetkapitalinstrumenten av aktieplaceringar.

Egetkapitalinstrument värderas senare till verkligt värde via resultatet, utom då OP Gruppen gjort ett oåterkalleligt val vid första redovisningstillfället att efterföljande förändringar i verkligt värde för särskilda investeringar i egetkapitalinstrument som inte ingår i handelsrörelsen, och som annars skulle värderas till verkligt värde via resultatet, redovisas i övrigt totalresultat. Omfattningen hos de här investeringarna är inte stor, och de hänför sig till deltagandet i lokal verksamhet. Realisationsvinster och realisationsförluster från sådana investeringar redovisas inte via resultatet, men utdelningarna från dem redovisas i övriga rörelsekostnader. Utdelningar för egetkapitalinstrument som innehåses för handel redovisas via resultatet bland nettointäkter från placeringsverksamhet.

5.3.3 Modifiering av avtalsenliga kassaflöden

Ändringar i betalningsplanen utgör åtgärder inom normala kundrelationer, men förekommer också i fall där kundens betalningsförmåga har försämrats. Då måste en eftergift – till exempel amorteringsfrihet – ges till lånevillkoren på grund av den försvagade betalningsförmågan för en begränsad tid. Vanligtvis omförhandlas de avtalsenliga kassaflödena för lån i sådana fall, eller så modifieras de på något annat sätt så att lånen inte tas bort från balansräkningen. I sådana fall beräknas lånets redovisade bruttovärde på nytt, och en modifieringsvinst eller -förlust redovisas i resultatet. Det redovisade bruttovärdet för ett lån ska beräknas på nytt som nuvärdet för omförhandlade eller modifierade avtalsenliga kassaflöden som diskonteras med utgångspunkt i lånets ursprungliga effektivränta. Eventuella uppkomna utgifter eller arvoden justerar det redovisade värdet för det modifierade lånet och skrivs av över återstående löptid för det ändrade lånet. Utvecklingen för ändringarna i betalningsplaner rapporteras regelbundet till ledningen som en proaktiv mätare för kundernas betalningsförmåga.

Om ändringarna i lånevillkoren är betydande eller om ett lån annars omförhandlas, tar OP Gruppen bort det ursprungliga lånet ur balansräkningen och redovisar samtidigt det nya, ändrade lånet i balansräkningen. I sådana fall ska modifieringens datum behandlas som den första redovisningen av det lånet vid tillämpning av nedskrivningskraven på det modifierade lånet. Det här innebär vanligtvis att man värderar förlustreserven till ett belopp som motsvarar 12 månaders förväntade kreditförluster. OP Gruppen klassificerar orsakerna till ändringen och svårighetsgraderna med en intern klassificering som följer upp om det vid borttagningen ur balansräkningen har funnits bevis för att det modifierade lånet är kreditförsämrat vid första redovisningstillfället. I så fall redovisas lånet som en utgiven kreditförsämrad finansiell tillgång. Det här skulle till exempel kunna inträffa i en situation

där det föreligger en betydande modifiering av en nödlidande tillgång.

I övriga fall tas finansiella tillgångar bort från balansräkningen då de avtalsenliga rättigheterna till kassaflödena från den finansiella tillgången upphör eller då OP Gruppen överför den finansiella tillgången till en annan part, och överföringen uppfyller villkoren för borttagande från balansräkningen.

5.3.4 Försäkringsbolags finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultatet

Finansiella tillgångar värderas till verkligt värde via resultatet, om de inte värderas till upplupet anskaffningsvärde eller verkligt värde bland övrigt totalresultat. OP Gruppen har också uttryckligen värderat finansiella tillgångar till verkligt värde via resultatet (alternativet verkligt värde) då det eliminerar eller minskar den s.k. bokföringsmässiga osymmetrin mellan värderingen av finansiella tillgångar och finansiella skulder med kopplingar till dem.

Placeringar som utgör täckning för fondanknutna försäkringar i livförsäkringsrörelsen samt placeringar i s.k. separata balansräkningar värderas till verkligt värde via resultatet, eftersom motsvarande försäkringsskuld eller skuld för placeringsavtal värderas till verkligt värde via resultatet.

Till den här kategorin klassificeras egetkapitalinstrument och fondplaceringar med kopplingar till placeringsverksamheten i OP Gruppens skade- och livförsäkring. På en del av de här instrumenten tillämpar OP Gruppen ett temporärt undantag (s.k. overlay approach), som återställer resultateffekterna av de här instrumenten till en nivå som motsvarar den nuvarande IAS 39. Tillämpningen av overlay approach upphör senast då standarden IFRS 17 Försäkringsavtal träder i kraft. Syftet med overlay approach är att sammanjämka den tillfälliga resultatvolatiliteten som följer av att standarderna IFRS 9 och IFRS 17 träder i kraft vid olika tidpunkter genom att investeringar enligt standarden IFRS 9 värderas till verkligt värde via resultatet medan försäkringsskulden i anslutning till dem ännu inte kan värderas till verkligt värde via resultatet i enlighet med standarden IFRS 17.

5.4 Nedskrivningar

Förväntade kreditförluster beräknas på basis av alla balansposter som värderas till upplupet anskaffningsvärde och verkligt värde via övrigt totalresultat samt låneåtaganden och finansiella garantiavtal utanför balansräkningen. Förväntade kreditförluster ska redovisas varje balansdag och de ska beskriva:

- (a) ett objektivt och sannolikhetsvägt belopp som bestäms genom att utvärdera ett intervall av möjliga utfall,
- (b) pengarnas tidsvärde, och
- (c) rimliga och verifierbara uppgifter som är tillgängliga utan onödiga kostnader eller insatser på balansdagen för tidigare händelser, nuvarande förhållanden och prognoser för framtida ekonomiska förutsättningar.

De förväntade kreditförlusterna beräknas för varje avtal med modellerade riskparametrar och formeln $\text{probability of default (PD)} \times \text{loss given default (LGD)} \times \text{exposure of default (EAD)}$ för alla portföljer och de beskriver förväntningarna av framtida kreditförluster på balansdagen. Ett undantag utgör de största företagsexponeringarna som följs upp fordran för fordran. PD beskriver sannolikheten för fallissemang i enlighet med definitionen för fallissemang nedan. LGD beskriver förlusten vid fallissemang, och den påverkas bl.a. av beloppet och typen av säkerheter och olika garantier. EAD beskriver exponeringsbeloppet vid fallissemang medräknat den exponering som ingår i balansräkningen samt det förväntade syftet för poster utanför balansräkningen vid fallissemang.

ECL beräknas utifrån tre olika scenarier. Riskparametrarna PD, LGD och EAD beräknas på årsplanet i varje scenario. De årliga ECL-talen diskonteras på balansdagen, och med talen för de olika scenarierna beräknas ett ECL som viktats med sannolikheter. Som diskonteringsfaktor används avtalets effektiva ränta eller en uppskattning av det. Avtalets återstående löptid är begränsad till högst 30 år i beräkningarna.

5.4.1 Krediter

Modellerna för sannolikheten för fallissemang under ett avtals hela löptid (lifetime PD) har upprättats separat för privatkunder och företagskunder. Centralt för PD-modellerna är avtalets ratingklass, kreditens ålder (privatkunder) samt modellens undersegment som bestäms för företagskunder utifrån en klassificeringsmodell och för privatkunder utifrån produkttyp. Dessutom är PD-estimatet beroende av makroekonomiska faktorer och prognoserna för dem i de olika scenarierna.

Modellen för förlusten vid fallissemang (lifetime LGD) består av tre komponenter: 1) sannolikheten för återhämtning från fallissemang, 2) återbäring från skulder med säkerhet och 3) återbäring från skulder utan säkerhet. De olika komponenternas värden beror främst på produkttyp, bransch (företag) och säkerhetstyp. De makroekonomiska faktorerna och prognoserna för dem påverkar de två första komponenterna.

Avtalets ansvar för hela löptiden (lifetime EAD) vid fallissemang består beroende på produkttyp av avtalsenliga kassaflöden, förväntad kapacitet, sannolikheten för återbetalning i förtid samt en löptidsmodell.

Klassificering av avtal i tre nedskrivningssteg

Avtalen klassificeras i tre steg. De olika stegen beskriver hur en kredits kvalitet försvagats efter det första redovisningstillfället.

- Steg 1: avtal, vars kreditrisk inte har ökat betydligt från det första redovisningstillfället och för vilka beräknas ECL för 12 månader.
- Steg 2: avtal, vars kreditrisk inte har ökat betydligt från det första redovisningstillfället och för vilka beräknas ECL för hela löptiden.
- Steg 3: fallerande avtal, för vilka också beräknas ECL för hela löptiden.

Dessutom omfattas avtal som vid det första redovisningstillfället beviljats som kreditförsämrade alltid under hela löptiden av beräkningen av förväntad förlust.

Betydande ökning av kreditrisker

De förväntade kreditförlusterna beräknas avtalsenligt antingen för 12 månader eller för hela löptiden beroende på om instrumentets kreditrisk på balansdagen har ökat betydligt sedan det första redovisningstillfället eller inte. En betydlig ökning i kreditrisken bedöms med såväl kvalitativa som kvantitativa kriterier. De kvalitativa kriterierna består av olika mätare av kreditrisk (t.ex. lånefordringar som beviljats en eftergift eller kovenantbrott) och de beaktas främst i klassificeringsmodellerna eller i bedömningen av klassen för betalningsbeteendet.

OP Gruppen har för att fastställa betydande ökning av kreditrisken inkluderat relativa och absoluta tröskelvärden och beaktat alla rimliga och verifierbara uppgifter. Dessutom har kreditrisken ökat betydligt för en finansiell tillgång efter det första redovisningstillfället, om de avtalsenliga betalningarna är försenade mer än 30 dagar.

Då OP Gruppen bedömer om kreditrisken ökat betydligt har den inte tillämpat övergångsbestämmelsen om motbevisbar presumption enligt standarden IFRS 9 på avtal, för vilka det inte är möjligt att beräkna ett ursprungligt PD för hela löptiden utan orimliga kostnader och arbetsinsatser.

I beräkningsmodellen inkluderas framtidsinriktad information och makroekonomiska scenarier. OP Gruppens ekonomer uppdaterar de makroekonomiska scenarierna kvartalsvis, och de är de samma som också annars används i OP Gruppens ekonomiska årsplanering. De makroekonomiska prognoserna omfattar 5 år och de har extrapolerats till 30 år med produktionsfunktioner. De makroekonomiska faktorer som använts är: BNP-tillväxt, arbetslöshetsgrad, ökning i investeringar, inflation, förändring i inkomstnivå och 12 mån. euribor. Dessutom används bostadsprisindex i LGD-modellerna. De scenarier som används är tre: bas, stark och svag. Sannolikheten för fallissemang har beräknats också för scenarierna.

Det ingår en stor mängd osäkerhet i att upprätta makroekonomiska prognoser och att projicera dem mot framtiden ända upp till 30 år. De faktiska resultaten kan därför avvika betydligt från prognoserna. OP Gruppen har analyserat att förhållandet mellan komponenterna för de riskparametrar som används i ECL-kalkyleringen och förändringarna i makroekonomiska faktorer inte är lineärt. De makroekonomiska prognoserna påvisar därmed OP Gruppens bästa uppfattning om vilka scenarier och resultat som är möjliga.

OP Gruppen följer regelbundet upp hur effektivt de kriterier som nämns ovan upptäcker att kreditrisken har ökat betydligt innan avtalsenliga betalningar har varit förfallna mer än 30 dagar samt att avtal i regel inte överförs från nedskrivningssteg 1 direkt till nedskrivningssteg 3, och vidtar de kalibreringar som behövs i sättet att beräkna den relativa förändringen.

Definition på fallissemang (default)

OP Gruppen tillämpar för kalkyleringen enligt standarden IFRS 9 samma definition på fallissemang som tillämpas i de interna kreditriskmodellerna (IRB). Fallissemang bedöms med OP Gruppens interna klassificeringssystem för betalningsbeteendet. För privatkunderna tillämpas definitionen på fallissemang för varje avtal medan granskningen av företagskunderna sker kundgruppsspecifikt. En kund klassificeras som insolvent då det är sannolikt att kunden inte betalar sina kreditförpliktelser helt och hållet utan att OP Gruppen vidtar åtgärder (t.ex. realiserar säkerheter), eller senast då en betalning som hör till de finansiella tillgångarna är försenad i mer än 90 dagar.

Definitionen på fallissemang baserar sig på artikel 178 i Europaparlamentet och rådets förordning EU nr 575/2013 (CRR).

Kundens fallissemang upphör då det inte längre uppfyller definitionen på fallissemang. Efter det återförs betalningsbeteendeklassen med 6 månaders fördröjning.

5.4.2 Skuldebrev

Den förväntade förlusten för skuldebrev som värderas till verkligt värde via övrigt totalresultat resultatförs och minskar fonden för verkligt värde.

De förväntade kreditförlusterna beräknas köppostspecifikt med formeln $PD \times LGD \times EAD$ för alla portföljer och de beskriver förväntningarna av framtida kreditförluster på balansdagen.

OP Gruppen använder Bloombergs verktyg för att beräkna den förväntade förlusten för skuldebrev.

Som grund för sannolikheten för fallissemang (PD) används för börsnoterade bolag Mertons distance-to-default (DD)-modell, vars resultat ändras till PD-värde på basis av modellens historiska utfall. Talet justeras med nyckeltal som tagits från bolagens bokslutsuppgifter och som beskriver balansräkningens stabilitet, likviditetsrisk och resultatkapacitet. Nyckeltalen har normaliserats enligt den uppskattade effekten av posterna utanför balansräkningen.

Då det gäller privata bolag baserar sig PD-modelleringen på nyckeltal som samlats in ur de bokslutsuppgifter som finns tillgängliga och den genomsnittliga risk som modellerats för sektorn.

Definitionen på fallissemang motsvarar den definition på fallissemang som de internationella tillsynsmyndigheterna kräver och den omfattar konkurser, uteblivna betalningar, problematiska omstruktureringar och statlig tvångsinlösen.

LGD-modellens återhämtningsandel baserar sig på de historiska återhämtningsandelarna för fallissemang. Återhämtningsandelen fastställs utifrån köpesumman för den fallerande fordran och i den beaktas företrädesrätten till betalningar, emittentens kreditvärdighet, branschens karaktär, konjunkturcykel, säkerhetstyp, område osv.

Till steg 2 överförs placeringar, vars PD för ett år har fördubblats, har en lånefordran som beviljats en eftergift eller vars betalningar varit förfallna till betalning i mer än 30 dagar. I steg 3 klassificeras placeringar i anslutning till emittenter som fallerat, om betalningarna varit förfallna till betalning i mer än 90 dagar eller om kunden är en problemkund.

5.4.3 Poster utanför balansräkningen

En stor del av de produkter som OP Gruppen tillhandahåller har en uttagsmån, en limit eller något annat låneåtagande utanför balansräkningen antingen som standard eller åtminstone under någon del av kretsloppet. Till exempel omfattar revolverande krediter, till exempel kreditkort och konton med kredit, både ett lån och ett outnyttjat åtagande. Dessutom är OP Gruppen säljarspart i olika garantier såsom finansieringsgarantier samt andra handelsgarantier eller myndighetsgarantier, på vilka tillämpas reglerna för nedskrivning enligt standarden IFRS 9. För låneåtaganden och finansiella garantiavtal ska det datum då företaget blir avtalspart till det oåterkalleliga åtagandet anses vara dagen för det första redovisningstillfället vid tillämpningen av nedskrivningskraven. Därmed beaktas vid beräkningen av den förväntade förlusten endast poster som binder OP Gruppen.

För de här posterna beräknas den förväntade förlusten med samma principer som för krediter. En betydlig ökning av kreditrisken bedöms på samma grunder. För sådana produkter beviljas EAD, som förutser exponeringsbelopp vid fallissemang. I den ingår såväl en bruksgrad som en konverteringsfaktor. Dessutom tillämpas en löptidsmodell på de avtal som gäller tills vidare. I modellen beaktas de fall där OP Gruppen har en avtalsenlig möjlighet att kräva återbetalning och ta tillbaka det outnyttjade åtagandet, men det begränsar inte exponeringen för kreditförluster till avtalets avtalsenliga uppsägningstid.

5.4.5 Redovisning av förväntade kreditförluster

I regel redovisas för förväntade kreditförluster en förlustreserv som avdrag på lånets bokföringsvärde på ett separat konto. Då det är fråga om låneåtaganden och finansiella garantiavtal, redovisas förlustreserver som avsättningar. Om en produkt omfattar både en lånedel (dvs. en finansiell tillgång) och en outnyttjad låneåtagandedel (dvs. ett låneåtagande) och OP Gruppen inte kan identifiera de förväntade kreditförlusterna för låneåtagandedelen separat från de för den finansiella tillgångsdelen, ska förväntade kreditförluster på låneåtagandet redovisas tillsammans med förlustreserven för den finansiella tillgången.

5.4.6 Bortskrivning

En bortskrivning av en slutlig kreditförlust är ett borttagande från balansräkningen. Om det inte finns några rimliga förväntningar på att återvinna en finansiell tillgång helt eller delvis, redovisas den slutliga kreditförlusten genom att direkt minska dess redovisade bruttovärde.

Ett lån skrivs bort ur balansräkningen då alla indrivningsåtgärder har slutförts eller då lånevillkoren ändras

väsentligt (t.ex. återfinansiering). Betalningar som erhålls efter bortskrivningen redovisas som korrigeringar av nedskrivningar av fordringar.

5.5 Likvida medel

Likvida medel består av kontanta medel och på anfordran betalbara fordringar på kreditinstitut.

5.6. Klassificering och efterföljande värdering av finansiella skulder

Finansiella skulder innefattar insättningar och övriga skulder till kreditinstitut och kunder samt emitterade skuldebrev och övriga finansiella skulder.

Finansiella skulder värderas till upplupet anskaffningsvärde med effektivräntemetoden med undantag av derivatskulder som värderas till verkligt värde via resultatet. Dessutom värderas skulderna för av försäkringsbolag beviljade placeringsavtal utan rätt till av prövning beroende tilläggsförmåner till verkligt värde via resultatet. Som skulder som innehas för handel klassificeras skyldigheter att till en motpart leverera värdepapper som har sålts men som inte innehas vid försäljningstidpunkten (blankning).

OP Gruppen har inte vid det första redovisningstillfället identifierat finansiella skulder som värderade till verkligt värde via resultatet.

Finansiella skulder (eller en del av en finansiell skuld) tas bort ur balansräkningen då skulden är utsläckt, dvs. när den förpliktelse som är angiven i avtalet fullgörs, annulleras eller upphör.

Om OP Gruppen byter finansiella skulder mellan de ursprungliga långivarna med villkor som i allt väsentligt är olika, ska bytet redovisas som en utsläckning av den gamla finansiella skulden. De utgifter eller arvoden som uppkommer genom det här redovisas som en del av vinsten eller förlusten för utsläckningen. Om bytet eller modifieringen inte redovisas som utsläckning ska det upplupna anskaffningsvärdet för den modifierade finansiella skulden räknas om genom att diskontera de avtalsenliga kassaflödena med den ursprungliga effektiva räntesatsen. Förändringarna i det upplupna anskaffningsvärdet för finansiella tillgångar värderas via resultatet. Skuldens redovisade värde justeras med uppkomna utgifter eller arvoden och de skrivs av över återstående löptid för den ändrade skulden. OP Gruppen har inte bytt finansiella skulder i de nuvarande finansiella skulderna.

5.7 Nettning

Finansiella tillgångar och skulder kvittas i balansräkningen, om OP Gruppen vid granskningstidpunkten har en kvittningsrätt som kan verkställas lagligt i normal affärsrörelse samt i fall av försummelser, insolvens och konkurs och den har för avsikt att fullgöra prestationerna genom kvittning. I balansräkningen kvittas OTC-räntederivat som clearas via centrala motparter,

och som clearas i den dagliga clearingprocessen med London Clearing House.

19 Redovisningsprinciper som kräver ledningens bedömning och centrala osäkerhetsfaktorer i anslutning till bedömningarna

För att fastställa den förväntade kreditförlusten (ECL) krävs flera faktorer som kräver ledningens bedömning, bl.a.:

- Val av rätta ECL-modeller som beskriver de kreditförluster som kan väntas i avtalsbeståndet så väl som möjligt.
- Olika antaganden och expertbedömningar som gjorts i modellerna.
- Val av estimatmetoder för ECL-modellernas parametrar.
- Fastställelse av den modellrisk som ansluter sig till modelleringsmaterial och datakvalitet.
- Korrekt indelning av avtal i olika segment så att deras ECL beräknas med rätt modell.
- Val av makroekonomiska faktorer så att ändringarna i dem korrelerar med avtalens sannolikhet för fallissemang.
- Prognostisering av makroekonomiska scenarier och sannolikheten för dem i framtiden.

Ledningens prövning har också använts för att bedöma en betydande ökning i kreditrisken, bl.a. för:

- Expertbedömningar som används för att bedöma den relativa förändringen i kreditrisken för privatkunder, med vilken säkerställs att antalet avtal som överförs till steg 2 är korrekt före överföringen till steg 3 (s.k. default capture rate)
- Valet av absolut gräns som baserar sig på det historiska beteendet för fallissemang samt på OP Gruppens kreditriskprocess
- Bestämningen av längden på den tidpunkt under vilken kunden måste visa ett gott betalningsbeteende för att nedskrivningsskedet ska kunna förbättras från steg 3 till steg 2 och 1.

20.2 IFRS 15 Intäkter från kontrakt med kunder

OP Gruppen tillämpar standarden IFRS 15 från 1.1.2018. Standarden IFRS 15 Intäkter från kontrakt med kunder ersatte de nuvarande standarderna IAS 11 och IAS 18. Standarden IFRS 15 gäller i OP Gruppen främst provisioner i segmentet Kapitalförvaltning och provisioner som inte hör till beräkningen av effektiv ränta i segmentet Bankrörelse. Den nya standarden inverkar inte på resultatföringen av finansiella instrument eller försäkringar. Standarden IFRS 15 ökar den information som presenteras i noterna från 2018. Grupperingen av de provisionsintäkter och -kostnader som presenteras i nettoprovisionsintäkterna preciseras i noterna. I nettoprovisionsintäkterna kommer man att som nya poster redovisa provisionsintäkter och -kostnader från hälso- och välbefinnandetjänsterna, kapitalförvaltningsprovisioner, provisioner som betalats för kapitalförvaltningstjänster, juridiska arvoden samt fondernas provisionskostnader. IFRS 15 ändrar inte tidpunkten för intäktsföring av Kapitalförvaltningens förvaltningsprovisioner, avkastningsbaserade provisioner och andra provisioner som hör till standardens tillämpningsområde

jämfört med nuvarande praxis. Övergången till standarden IFRS 15 har därmed ingen ekonomisk effekt på OP Gruppens resultat. OP Gruppen övergår till att tillämpa standarden IFRS 15 med en retroaktiv metod.

20.3 IFRS 16 Leasingavtal

OP Gruppen tar i bruk standarden IFRS 16 Leasingavtal från 1.1.2019. Den nya standarden ändrar bokföringsbehandlingen av leasetagare. Leasetagaren ska redovisa en nyttjanderättspost och en leasingkund i balansräkningen för merparten av alla avtal. Undantag utgörs av korttidsleasingavtal och avtal om leasing av tillgångar av lågt värde. Leasegivarens bokföringsbehandling motsvarar till väsentliga delar IAS 17.

OP Gruppen planerar att för övergången tillämpa en begränsat retroaktiv metod, varvid jämförelseuppgifterna inte justeras och en eventuell ackumulerad effekt redovisas som en justering av ackumulerade vinstmedel 1.1.2019. Till följd av det här valet, planeras följande lösningar enligt övergångsbestämmelserna tillämpas vid värderingen av leasingavtalen:

- På den första tillämpningsdagen omvärderas inte om ett avtal är, eller innehåller, ett leasingavtal.
- På den första tillämpningsdagen redovisas en leasingkund för leasingavtal som tidigare klassificerats som operationella leasingavtal enligt IAS 17. Leasingkunden redovisas till nuvärdet av de återstående leasingavgifterna, diskonterade med den marginella upplåningsräntan 1.1.2019. Nyttjanderätten redovisas till ett belopp som motsvarar leasingkunden, justerad för eventuella förutbetalda eller upplupna leasingavgifter relaterade till leasingavtalet i fråga, redovisade i balansräkningen 31.12.2018. Initiala direkta utgifter beaktas inte vid värderingen av nyttjanderätten.
- Vid övergången redovisas ingen nyttjanderätt och leasingkund för leasingavtal, för vilka leasingperioden avslutas inom tolv månader räknat från den första tillämpningsdagen (1.1.2019).
- Vid fastställandet av leasingperioden används uppskattningar gjorda i efterhand, om avtalet innehåller möjligheter att förlänga eller säga upp leasingavtalet.

OP Gruppen har fastställt en process för ibruktagningsprojekten, inom vilken avtalen samlas in och analyseras om ett avtal uppfyller definitionen på ett leasingavtal. OP Gruppen har också genomfört en preliminär kartläggning av avtalen, enligt vilken de mest betydande leasingavtalen gäller affärslokaler och tjänstebilar. OP Gruppen bedömer att leasingposterna inte väntas ha en väsentlig inverkan på OP Gruppens balansräkning. Det odiskonterade beloppet av leasingåtaganden i bokslutet 31.12.2017 uppgick till 31 miljoner euro (Not: 46 Operationella leasingavtal).

20.4 IFRS 17 Försäkringsavtal

Försäkringsavtalsstandard IFRS 17 offentliggjordes 18.5.2017. Den sista obligatoriska ibrutagningsdagen är 1.1.2021 och den ersätter den nuvarande försäkringsavtalsstandard IFRS 4 som togs i bruk av OP Gruppen 1.1.2005. Processen för att fastställa IFRS 17 har först börjat i Europeiska unionen.

Standardens viktigaste mål är att förenhetliga värderingen av försäkringsskulden på det globala planet, värderingen enligt den nuvarande försäkringsavtalsstandard baserar sig på nationella värderingar. Värderingen enligt IFRS 17 baserar sig på aktuella estimat, liksom försäkringsbolagens kapitaltäckningsanalys. IFRS 17 skiljer sig dock från kapitaltäckningsanalysen i fråga om sitt syfte och sin principiella grund.

Försäkringsskulden består av tre delar:

- en kalkyl av framtida kassaflöde som justeras med ett tidsvärde,
- en riskjustering som beskriver gruppens riskvilja enligt andra risker än finansieringsrisken och
- en vinstmarginal som då ett avtal redovisas beräknas så att avtalet vid redovisningstidpunkten inte ger upphov till en vinst, medan en eventuell förlust redovisas. Vinsterna som ingår i vinstmarginalen redovisas under försäkringsperioden.

Det nuvarande förfarandet där försäkringsskulden kan innehålla implicita marginaler för risktagning och framtida vinster upphör och tvingar rapportörerna att transparent motivera ändringar i skulden.

Försäkringsskuldens volatilitet ökar genom att antagandena blir marknadsrelaterade och aktuella. Värdeförändringar till följd av ändringar i antaganden för försäkringstjänster enligt försäkringsavtal som tecknas i framtiden redovisas med motsatt förtecken bland kapitalvärdet för de kassaflöden som fullgörandet av avtalen ger upphov till och i vinstmarginalen. För förändringar i antaganden som gäller finansieringsrisken och ändringar i skulden som beror på förändringar på marknaden kan det i resultaträkningen byggas upp en buffert med motsvarande ändringar i tillgångarna. Standarden ger rätt att omklassificera tillgångar i försäkringsbolag vid den tidpunkt då standarden tas i bruk.

Presentationen av såväl balansräkningen som resultaträkningen ändras. Till resultaträkningen läggs två poster för försäkringsavtal: resultat från försäkringstjänsten och finansieringsintäkter eller -kostnader. Från försäkringstjänsten ska skiljas åt placeringskomponenten i livförsäkring med sparmoment.

Standarden ökar de kvantitativa kraven på noterna. Den nuvarande standarden ökade den kvalitativa informationen i noterna. Den nya standarden kompletterar det här.

Implementeringen av den nya standarden kommer att vara krävande i synnerhet i livförsäkringen där nästan alla avtal är fleråriga.

20.5 Övriga framtida ändringar i standarder

Ändringarna i standarderna IFRS 2 och IFRIC 22 trädde i kraft 1.1.2018. De har inte någon väsentlig inverkan på OP Gruppens bokslut.

Not 2. OP Gruppens principer för riskhantering och kapitalutvärdering

1 OP Gruppens risktagning

OP Gruppens grunduppgift är att främja ägarkundernas, kundernas och omvärldens bestående ekonomiska framgång, trygghet och välfärd. OP Gruppens verksamhet bygger på kooperativa värden, en stark kapitaltäckning och kunnig riskhantering. Målet är att säkerställa riskhanteringsförmågan under alla omständigheter och att risktagningen hålls måttfull i förhållande till riskhanteringsförmågan. På lång sikt eftersträvas med den måttliga risktagningen en tillväxt som är snabbare än tillväxten på marknaden. Det här kräver att risktagningen är övervägd och baserad på stark riskhantering.

I principerna för OP Gruppens risktagning och risktoleranssystem som centralinstitutets förvaltningsråd fastställt anges principerna för hur gruppens risktagning ska styras, begränsas och övervakas samt för hur processen för riskhantering och kapitalutvärdering ska läggas upp. I

principerna redogörs också för de betydande risker som OP Gruppens affärsrörelse är exponerad för. Principerna har också kopplingar till strategin, årsplanen och kapitalallokeringen.

De risktoleranser på grupplanet som förvaltningsrådet fastställer för kapitaltäckningen och de väsentligaste riskerna anger den övre gränsen för riskviljan på grupplanet. I riskpolicyn härleds ur dem kvantitativa och kvalitativa mål samt limiter och kontrollgränser för segment och OP Gruppens företag. Den kvantitativa och kvalitativa mål som uppställts för riskviljan balanserar målen för affärsrörelsen i strategin med den måttfulla riskviljan.

En företagskultur som förhåller sig positivt till riskhanteringen och intern kontroll upprätthålls och förstärks fortlöpande. OP Gruppens ersättningssystem sporrar inte till för stor risktagning. Ersättningssystemen beaktar gruppens kapitaltäckning och lönsamhet.

OP Gruppens risktoleranser 2017

Riskhanteringsförmåga (Kapitaltäckning)	
	Kärnprimärkapitaltäckning (CET1), %
	Kapitaltäckning enligt konglomeratlagen, %
Riskvilja	
	Ekonomiskt kapitalkrav, %
Motpartsriskkoncentrationer	
	Största enskilda exponering, %
	Betydande exponeringar totalt, %
	Branschrisk, %
	Länderriskkoncentration, %
Kreditrisker	
	Problemfordringar, %
	Ekonomiskt kapitalkrav för kreditrisken, %
Marknadsrisker	
	Ränteintäktsrisken i den finansiella balansräkningen, milj. €
	Nuvärdesrisken i den finansiella balansräkningen, %
	Trading-verksamhetens VaR, 99 %, 1 d, milj. €
	Centralbankens och bankrörelsens långfristiga placeringar, VaR 95 %, 1 mån., %
	Försäkringsrörelsens långfristiga placeringar, VaR 95 %, 1 mån., %
Försäkringsrisker	
	Skadeförsäkringens högsta objekts- och händelsespecifika självbehåll, milj. €
Likviditetsrisker	
	Likviditetstäckningskrav (LCR-kravet), %
	Kravet på stabil finansiering (NSFR-kravet), %

2 Riskhantering och kapitalutvärdering

Målet för riskhanteringen och kapitalutvärderingen är att konkretisera OP Gruppens riskprofil och riskhanteringsförmåga samt känsligheten för marknadsförändringar och val i affärsrörelsen hos dem. Ett annat mål är att ta fram information för beslutsfattandet och säkerställa att risktagningen hålls inom de toleranser, limiter och kontrollgränser som fastställts. På så sätt tryggas OP Gruppens och dess företags riskhanteringsförmåga och likviditet samtidigt som kontinuiteten i verksamheten säkerställs.

Riskhanteringsförmågan bildas av en högklassig riskhantering som är dimensionerad enligt verksamhetens omfattning och krav samt en tillräcklig kapitaltäckning och likviditet som baserar sig på lönsam affärsrörelse.

Riskhanteringen och kapitalutvärderingen omfattar

- identifiering, mätning, analys och reducering av risker
- tillförlitligt och oberoende fastställande av det kapital- och likviditetsbehov som olika riskslag och affärsverksamheter kräver
- planmässig allokering av kapital och likviditet per rörelsesegment enligt den nuvarande och den planerade risktagningen.

Centralinstitutets direktion fastställer OP Gruppens riskpolicy årligen för gruppens rörelsesegment och företag. Den innehåller de riktlinjer, åtgärder, mål, limiter och kontrollgränser som behövs för att styra affärsrörelsen så att de linjedragningar som fastställts i gruppens strategi och principerna för risktoleranssystemet genomförs.

Risklimitsystemet ska säkerställa att OP Gruppen eller ett företag inom gruppen i sin verksamhet inte tar så stora risker att gruppens eller företagets kapitaltäckning, lönsamhet, likviditet eller kontinuiteten i verksamheten äventyras. Centralinstitutets förvaltningsråd ska minst en gång per år fastställa gruppens risktoleranser, som utgör limiter på grupplanen. Direktionen fastställer limiterna för företagen i centralinstitutskoncernen och kontrollgränserna för andelsbankerna i OP Gruppens riskpolicy. De utskott som direktionen utsett ska vid behov på förslag av affärsrörelsen allokera limiterna till ett ännu exaktare plan. Risklimiterna och kontrollgränserna bestämmer gränserna för hur den måttfulla risktagningen ska ske.

Enligt lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker övervakas de till sammanslutningen hörande företagens konsoliderade kapitalkrav och likviditet gruppbaserat på sammanslutningsnivå. Centralinstitutet är skyldigt att styra och övervaka medlemskreditinstitutens verksamhet samt ge dem anvisningar om bland annat riskhantering, tillförlitlig förvaltning och intern kontroll för att trygga deras likviditet och kapitaltäckning.

Centralinstitutet verkställer sin lagstadgade skyldighet att styra och övervaka genom en allmän gruppstyrning samt vid problemfall med en bankvis styrning som baserar sig på riskklassificering. Riskklassen ska avspegla centralinstitutets

uppfattning av varje banks riskhanteringsförmåga och bankens risk att behöva ekonomiskt stöd av gruppen eller den risk som banken utgör för gruppens anseende. Huvudmålet med den bankvisa styrningen är att förhindra att ett enskilt företag behöver gruppens kapitaltäckning eller gruppstöd. Målet är dessutom att stöda företagen med att återhämta sig från situationer som hotar eller som redan har äventyrat deras verksamhetsförutsättningar.

OP Gruppens lagstadgade återhämtningsplan fastställer en referensram och handlingsalternativ för att trygga kontinuiteten hos kreditinstitut som hör till sammanslutningen av andelsbanker i fall där sammanslutningens finansiella ställning har försvagats betydligt. Den finansiella ställningen har försvagats betydligt åtminstone då det finns en risk för att sammanslutningen inte kommer att kunna uppfylla de ekonomiska krav som ställts på dess verksamhet eller om den annars bryter mot gränsvärden för sådana larmindikatorer som anges i återhämtningsplanen. Kontinuitetsplanen för likviditeten eller de medel för att stärka kapitaltäckningen i enlighet med kapitalplanens styrningsförfaranden tillämpas sannolikt innan återhämtningsplanen tas i bruk.

2.1 Identifiering, analys och mätning av riskerna

I riskhanterings- och kapitalutvärderingsprocessen ingår fortlöpande identifiering och analys av riskerna i affärsrörelsen och omvärlden. Centralinstitutets oberoende riskhantering följer upp hur riskpositionen och riskhanteringsförmågan för gruppen och gruppens företag utvecklar sig. Den rapporterar regelbundet sina observationer och bedömningar till direktionen och förvaltningsrådets riskhanteringsutskott.

OP Gruppens och dess företags kapitalbas ska bedömas i relation till det ekonomiska kapitalkravet samt de författningsbaserade minimikapitalkrav och buffertkrav som gäller för närvarande och som kan förväntas i framtiden. I bedömningen utnyttjas också resultaten från stresstest.

Riskerna hos OP Gruppens nya produkter, tjänster, affärsmodeller och system ska analyseras i enlighet med de rutiner som centralinstitutets riskhantering godkänt innan de tas i bruk. I OP Gruppen ska kunderna endast erbjudas produkter som godkänts på grupplanen och endast användas affärsmodeller som godkänts på grupplanen.

2.2 Ekonomiskt kapitalkrav

Det ekonomiska kapitalkravet är OP Gruppens egen uppskattning av det kapital som med 99,97 procents sannolikhet räcker till för att täcka de eventuella årliga förluster som uppkommer på grund av riskerna i affärsrörelsen och omvärlden. Det ekonomiska kapitalkravet beräknas med risklagsspecifika modeller, vilkas resultat sammanslås med beaktande av korrelationer mellan riskslag och de spridningsfördelar som följer av dem.

Det ekonomiska kapitalkravet fördelar sig på kvantitativa risker och kvalitativa, s.k. uppskattade risker. Kvantitativa risker är kreditrisken samt ränterisken, aktierisken och fastighetsrisken i

bankrörelsen, marknadsriskerna i den långsiktiga placerings- och försäkringsverksamheten, marknadsriskerna i trading-verksamheten samt försäkringsriskerna. Uppskattade risker är den operativa risken och övriga uppskattade risker. Bland övriga uppskattade risker finns de risker som bedömts som betydande, men som inte beaktats i de övriga riskslagsspecifika modellerna för gruppens ekonomiska kapitalkrav. Sådana risker uppkommer typiskt på grund av yttre faktorer, t.ex. förändringar i konkurrens- och marknadsläget eller myndigheternas föreskrifter. Cirka en tredjedel av OP Gruppens ekonomiska kapitalkrav består av kreditrisker och cirka en fjärdedel av marknadsriskerna i den långsiktiga placerings- och försäkringsrörelsen.

I modellen för det ekonomiska kapitalkravet granskas flera riskslag mer detaljerat än i kapitaltäckningsanalysen enligt myndigheternas krav. Sådana riskslag är i synnerhet ränterisken i bankrörelsen, marknadsriskerna i försäkringsrörelsen samt övriga uppskattade risker. Vid beräkningen av kapitalkravet för kreditrisken består den viktigaste skillnaden av hur koncentrationsrisken beaktas. Dessutom beaktas fastighets- och aktieriskerna i bankrörelsen separat i beräkningen av det ekonomiska kapitalkravet medan de i kapitaltäckningsanalysen ingår i kapitalkravet för kreditrisken.

De mätare som baseras på det ekonomiska kapitalkravet används som grund för OP Gruppens mål-, limit- och kontrollgränsmätare, för prissättningen av krediter och försäkringar, för ersättningar samt för kapitalplaneringen för att fastställa kapitalbufferten.

2.3 Stresstest

Stresstest används för att uppskatta hur olika exceptionellt allvarliga men möjliga situationer som avviker från prognoserna enligt riskmodellerna kan påverka likviditeten, lönsamheten, riskpositionen och kapitaltäckningen hos OP Gruppen eller ett företag i gruppen. Med stresstesten bedöms såväl effekten av enskilda riskfaktorer som den sammanlagda effekten av samtidiga förändringar i flera variabler. Stresstesten omfattar alla de viktigaste risker som inverkar på OP Gruppens finansiella ställning.

Känslighetsanalyser används som en del av den riskslagsspecifika riskanalysen. Känslighetsanalyserna hjälper att förstå hur de tillämpade antagandena påverkar riskmätarnas värden. Känslighetsanalyser på olika chocknivåer ger en konkret uppfattning om de olika riskernas inverkan och om sannolikheten för olika stora förluster. Med omvända stresstest fastställs en utveckling som kan leda till en stressituation som definierats på förhand.

Scenarioanalyser används för att analysera den makroekonomiska utvecklingen och systemiska risker. De makroekonomiska scenarioanalyserna för flera år baseras på ett basscenario och flera riskscenarion som kompletterar det.

Stresstestmetoderna används till exempel för gruppens kapitalplanering, likviditetshandling, som grund för kontinuitets- och återhämtningsplaneringen och vid beredningen av återhämtningsplanen.

2.4 Kapitalhantering

Målet med kapitalhanteringen är att i alla fall proaktivt styra och säkerställa att OP Gruppens kapitaltäckning uppfyller de mål och myndighetskrav som ställts och därmed säkerställer kontinuiteten i OP Gruppens verksamhet.

Med en kapitalplan bedöms kapitalens tillräcklighet och säkerställs proaktivt att kapitaltäckningen är tillräcklig också i exceptionella omständigheter. Kapitalplanen innehåller bland annat kvantitativa och kvalitativa mål för kapitaltäckningen, uppskattade förändringar i kapitalbasen och kapitalkravet, allokering av kapital inom OP Gruppen, en beredskapsplan, förfaranden för uppföljning och styrning av kapitaltäckningen samt scenariokalkyler för bedömningen av tillräckligheten hos kapitaltäckningen.

Centralinstitutets direktion ska minst en gång per år fastställa en kapitalplan för grupplanen. De viktigaste slutsatserna ska delges centralinstitutets förvaltningsråd.

Varje företag som hör till OP Gruppen ansvarar primärt själv för sin kapitaltäckning och uppställer målnivåer och limiter för den enligt centralinstitutets anvisningar.

I eventuella krislägen ska OP Gruppens interna allokering av kapital i första hand ske till marknadsvillkor. Centralinstitutet ansvarar för kapitaliseringen av de företag som hör till OP Gruppen i sådana fall där företagets egna resurser inte räcker till för att trygga verksamhetsförutsättningarna. I sista hand ska allokeringen av kapital inom sammanslutningen av andelsbanker basera sig på bestämmelserna om en sammanslutning av inlåningsbanker.

2.5 Likviditetshandling

OP Gruppens likviditetsposition hanteras genom

- en proaktiv planering av finansieringsstrukturen, gruppens risktoleranser och risklimiter samt limiter, kontrollgränser och målnivåer som härletts ur gruppens risklimiter för företagen i gruppen,
- uppföljning av likviditetsläget och en adekvat likviditetsreserv,
- planering och handtering av den dagliga likviditeten,
- en kontinuitets- och beredskapsplanering som baseras på beredskapsnivåer och
- en effektiv och genomskinlig styrning av gruppens likviditet.

För att finansieringsstrukturen ska vara sund krävs att kreditstocken och OP Gruppens likviditetsreserv finansieras utöver med inlåning och kortfristig upplåning också med långfristig marknadsupplåning.

2.6 Övervakning och rapportering

Övervakningen av riskhanteringen och kapitalutvärderingen iakttar de Principer för intern kontroll som förvaltningsrådet fastställer. Centralinstitutets oberoende riskhantering ska övervaka riskhanteringen och kapitalutvärderingen i gruppen och företagen i gruppen samt analysera deras riskposition. Den ska också övervaka att deras riskposition, kapitaltäckning och likviditet hålls inom de toleranser, limiter och kontrollgränser som fastställts.

Riskhanteringen ska regelbundet rapportera sina observationer och bedömningar till centralinstitutets förvaltningsråd och dess riskhanteringsutskott samt direktionen och dess balans- och riskhanteringsutskott liksom till styrnings- och complianceutskottet.

Riskrapporteringen hålls oberoende också genom att centralinstitutet upprättar rapporter om omfattande risker för företagen i gruppen centralt åtskilt från affärsverksamheten.

3 Uppläggnings av riskhantering och kapitalutvärdering

Riskhanteringen och kapitalutvärderingen är ordnad så att de är tillräckliga i relation till arten, omfattningen och komplexiteten hos OP Gruppens, respektive rörelsesegments och varje företags verksamhet.

Centralinstitutet ansvarar för riskhanteringen och kapitalutvärderingen på grupplanet för OP Gruppen. På grupplanet är riskhanteringen oberoende av affärsrörelsen. De företag som hör till OP Gruppen svarar för den egna riskhanteringen och kapitalutvärderingen. Tillämpningen av principen om oberoende fastställs separat i gruppens företags interna anvisningar med beaktande av affärsrörelsens omfattning och art.

3.1 Tre försvarslinjer för riskhantering och kapitalutvärdering

OP Gruppens riskhantering är en integrerad del av gruppens affärsrörelse och ledningen av den. Varje företag i OP Gruppen ska koncentrera sig på att genomföra sin roll enligt sin betjädnings- och riskhanteringsförmåga i enlighet med gruppens gemensamma affärsmodeller.

OP Gruppens riskhantering är uppbyggd utifrån tre försvarslinjer.

Riskhanterings tre försvarslinjer

I Operativ riskhantering Tillämpar riskhanteringsregelverket • Riskhanteringen har integrerats till en del av de operativa enheternas verksamhet • Riskbeslut och operativ uppföljning	Ansvar för och övervakning av riskpositionen
II Oberoende riskhantering ”Administrerar” riskhanteringsregelverket • Gruppens oberoende riskhantering • Styrning av riskbeslutsprocessen och hantering av den konsoliderade riskpositionen	Ansvar för förutsättningarna och för övervakning av riskhanteringen
III Internrevision Granskar och analyserar både riskhanteringsregelverket och tillämpningen av regelverket • Gruppens internrevision • Oberoende revisionsfunktion	Ansvar för oberoende bedömning av riskhanteringen

Den första försvarslinjen består av riskhanteringen i anslutning till affärsrörelsen och den övriga operativa verksamheten. Den ska övervaka riskbesluten och se till att dokumenteringen och

uppföljningen av riskpositionen på eget initiativ är tillräcklig på företagsplanet.

Den andra försvarslinjen består av riskhanteringsfunktionen som fungerar oberoende av den operativa affärsrörelseorganisationen. Den styr och övervakar hur de principer som förvaltningsrådet fastställt genomförs i OP Gruppen och företagen i gruppen. Den är innehavare till gruppens riskhanteringsramverk, övervakar riskbeslutsprocessen och ansvarar för gruppens konsoliderade riskposition samt uppföljningen av riskhanteringsförmågan.

Internrevisionen, som koncentrerats till centralinstitutet, utgör den tredje försvarslinjen. Den granskar och analyserar såväl gruppens riskhanteringsramverk som tillämpningen av den i centralinstitutet och de övriga företagen i gruppen. Revisionen ger sin totalbedömning av riskhanteringsprocessen till förvaltningsrådets revisionsutskott i revisionsfunktionens årsrapport.

3.2 OP Gruppens riskhantering

Den andra försvarslinjen för OP Gruppens riskhantering är ett ansvarsområde som är oberoende av affärsrörelsen och som ger riktlinjer för, styr och övervakar den integrerade riskhanteringen samt analyserar riskpositionen i gruppen och gruppens företag. Riskhanteringen prioriterar förebyggande arbete, förberedelser samt proaktiv analys och styrning av riskpositionen. Målet är att säkerställa att gruppen och gruppens företag har en tillräcklig riskhanteringsförmåga samt att säkerställa att risktagningen i affärsverksamheten inte äventyrar lönsamheten, kapitaltäckningen, likviditeten, kontinuiteten eller de strategiska målen. Riskhanteringen ger stöd för att de mål som ställts i strategin ska uppnås genom att övervaka att riskerna står i rätt proportion till riskhanteringsförmågan.

Riskhanteringen leder gruppens interna riskhanteringsprocess samt ger gruppens företag stöd med att genomföra riskhanteringen. Riskhanteringen ansvarar också för att upprätthålla och utveckla de riskhanteringssystem och riskhanteringsmetoder som tillämpas på grupplanet och erbjuds företagen. Dessutom upprätthåller, utvecklar och bereder den principer för riskhanteringen för att fastställas av direktionen och förvaltningsrådet.

Riskhanteringsens organisationsstruktur stöder såväl granskningen enligt riskslag som den gruppbaseade uppföljningen av riskpositionen på grupp- och företagsplanet. Riskhanteringen är indelad i fyra avdelningar med ansvarsområden som fastställts av riskhanteringsdirektören:

- Riskposition och kapitalkrav
- Stöd och bevakning av krediter
- Styrning och övervakning av kreditprocessen
- Stöd för intern kontroll.

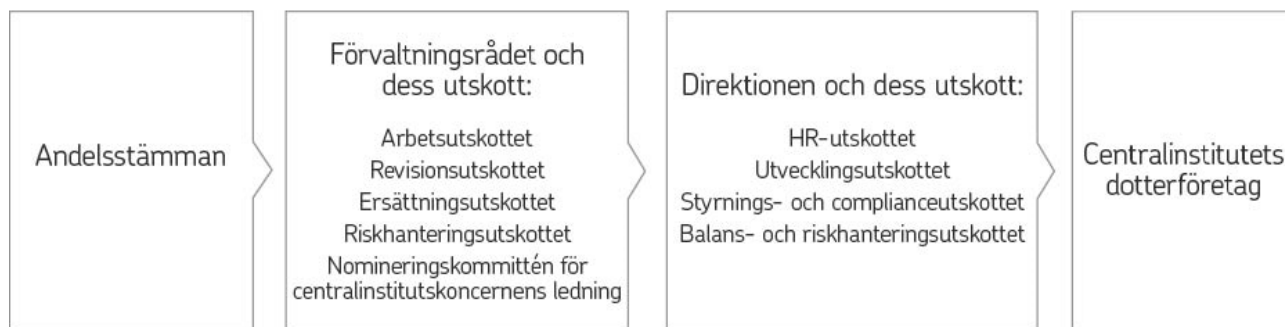
Riskposition och kapitalkrav ansvarar för att bedöma och övervaka OP Gruppens riskhantering och totalriskposition. Dessutom stöder och övervakar avdelningen kapitalutvärderingen och likviditetshanteringen. Avdelningen bedömer med årliga valideringar och andra metoder för kvalitetssäkring tillförlitligheten hos gruppens modeller för balans- och resultatposter, risker samt prissättningen och beslutsfattandet i affärsrörelsen samt hos de processer och system som utnyttjar modellerna. Dessutom har avdelningen ett riskslagsspecifikt ansvar för att utveckla, styra och övervaka ramverket för hanteringen av marknadsrisker, försäkringsrisker och likviditetsrisker (principer, förfaringssätt och processer) samt för att övervaka riskpositionen.

Stöd och bevakning av krediter stöder kreditprocessen och säkerställer att gruppens risktoleranser och riskpolicy iaktas i utlåningen, analyserar och övervakar kvaliteten på kreditportföljen och riskpositionen för att säkerställa att risktagningen motsvarar OP Gruppens strategi och mål samt ansvarar för uppföljningen av problemkunder. Avdelningen ansvarar också för beslutsfattandet inom gruppens interna rating och monitoreringen av hur kreditriskmodellerna fungerar.

Styrning och övervakning av kreditprocessen ansvarar för att utveckla principerna, förfaringssätten och mätningen i processen för hantering av gruppens och dess företags kreditrisker, för att hålla dem uppdaterade samt för anvisningar och övervakning som gäller dem. Avdelningen ansvarar också för att utveckla de modeller som Riskhanteringen innehar.

Stöd för intern kontroll styr och stöder uppläggningsen av den interna kontrollen. En del av uppdraget består av det särskilda ansvaret för att utveckla ramverket för hantering av operativa risker och compliance-risker (principer, förfaringssätt och processer), för att hålla dem uppdaterade som för anvisningar och övervakning som gäller dem. Verksamheten betonar rådgivning samt bedömning och rapportering av riskpositionen i förebyggande syfte.

Centralinstitutets beslutssystem

3.3 Förvaltningsrådet

OP Andelslags förvaltningsråd fastställer bland annat OP Gruppens strategi samt andra gemensamma mål och verksamhetsprinciper. Det fastställer principerna för gruppens interna kontroll samt risktagning och risktoleranssystem, principerna för det styrsystem som det solidariska ansvaret förutsätter, principerna för kapitalplanen, gruppens årsplan samt risktoleranser på grupplanen för kapitaltäckningen och risklagen. Dessutom fastställer det principerna och verksamhetslinjerna för ersättningar för hela OP Gruppen samt beslutar om de långsiktiga ersättningssystem som gäller hela gruppen. Förvaltningsrådet följer upp hur strategin genomförs, liksom utvecklingen för gruppens och centralinstitutskoncernens affärsrörelse, riskhanteringsförmåga och riskposition samt hur den hålls inom risktoleranserna och risklimiterna.

3.3.1 Förvaltningsrådets utskott

OP Andelslags förvaltningsråd har som stöd för handläggningen av dess uppgifter utsett ett arbetsutskott, revisionsutskott, ersättningsutskott, riskhanteringsutskott och centralinstitutskoncernens nomineringskommitté. I fråga om riskhantering och kapitalutvärdering är de viktigaste utskotten riskhanteringsutskottet och revisionsutskottet. Utskotten har i regel ingen självständig beslutanderätt.

Riskhanteringsutskottet biträder förvaltningsrådet i frågor som gäller centralinstitutskoncernens och gruppens risktagning och riskhantering samt den riskbaserade övervakningen av att den verkställande ledningen iakttar en risktagning som är förenlig med gruppstrategin och de risktoleranser som förvaltningsrådet fastställt. Riskhanteringsutskottet bistår förvaltningsrådet med att säkerställa att riskhanteringssystemet är adekvat och att man inte tar så stora risker i verksamheten att det äventyrar kontinuiteten i verksamheten, kapitaltäckningen, likviditeten eller genomföringen av strategin. Utskottet bistår också förvaltningsrådets ersättningsutskott med att upprätta sunda ersättningssystem.

Revisionsutskottet biträder förvaltningsrådet med att säkerställa att centralinstitutskoncernen och OP Gruppen har

ett adekvat och fungerande system för intern kontroll som täcker hela verksamheten samt att se till att tillsynen över centralinstitutskoncernens och OP Gruppens bokföring och medelsförvaltning är ordnad på ett ändamålsenligt sätt. Utskottet har också till uppgift att kontrollera att centralinstitutskoncernens och OP Gruppens verksamhet och interna kontroll är organiserad så som lagen, föreskrifterna och ett gott bolagsstyrningssystem förutsätter samt att övervaka verksamheten hos internrevisionen.

3.4. Direktionen

OP Andelslags direktion har till uppgift att bland annat styra sammanslutningens verksamhet och ge de kreditinstitut som hör till sammanslutningen anvisningar om riskhantering, tillförlitlig förvaltning och intern kontroll för att trygga deras likviditet och kapitaltäckning samt anvisningar om enhetliga redovisningsprinciper vid upprättande av sammanslutningens konsoliderade bokslut. Direktionen övervakar också att de företag som hör till sammanslutningen i sin verksamhet efterlever lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som gäller deras finansiella ställning, sina stadgar och bolagsordningar samt centralinstitutets anvisningar.

Direktionen ska årligen fastställa OP Gruppens riskpolicy och risklimit för företagen i centralinstitutskoncernen. Dessutom ska den fastställa de risker som ska inkluderas i det ekonomiska kapitalkravet samt stresstestregler. Direktionen ansvarar också för att de system och rutiner som ansluter sig till riskhanteringen och kapitalutvärderingen är tillräckliga och tidsenliga.

Direktionen ska fastställa anvisningar om bankvisa styrmedel enligt det styrsystem som det solidariska ansvaret förutsätter. Den bestämmer också vilka banker som hör till de svagare riskklasserna samt styrmedlen för dem.

Direktionen rapporterar till förvaltningsrådet och dess riskhanteringsutskott om utvecklingen i affärsrörelsen, riskhanteringsförmågan och riskpositionen hos gruppen, centralinstitutet och de företag som hör till centralinstitutet.

3.4.1 Direktionens utskott och kommittéer

OP Andelslags direktion har som stöd för handläggningen av dess uppgifter utsett ett HR-utskott, ett utvecklingsutskott, ett styrnings- och complianceutskott samt ett balans- och riskhanteringsutskott. I fråga om riskhantering är de viktigaste utskotten balans- och riskhanteringsutskottet samt styrnings- och complianceutskottet. Utskotten fattar beslut i ärenden som direktionen delegerar till dem.

Balans- och riskhanteringsutskottet biträder direktionen med att styra och leda OP Gruppens riskhanteringsförmåga och riskvilja i enlighet med de verksamhetsprinciper och beslut som förvaltningsrådet fastställt. Utskottet biträder också direktionen med att säkerställa att centralinstitutet och dess koncern har ett adekvat system för kapitalutvärdering och riskhantering som täcker hela verksamheten.

Styrnings- och complianceutskottet har som viktigaste uppgift att i enlighet med riktlinjerna från centralinstitutets förvaltningsråd ge direktionen stöd med den styrning och övervakning av centralinstitutskoncernen och andelsbankerna som centralinstitutet ska utföra. Utskottet behandlar såväl allmän styrning av centralinstitutskoncernen och andelsbankerna som bankspecifik styrning.

Under direktionen verkar dessutom två kommittéer som direktionen utsett för att säkerställa att riskhanteringen i OP Gruppen är enhetlig: riskhanteringskommittén och kreditriskkommittén.

Riskhanteringskommittén tar hand om OP Gruppens verksamhetsförsättningar på lång sikt genom att säkerställa att gruppens principer, metoder, modeller, mätare, värderingar och anvisningar för systemen för riskhantering och kapitalutvärdering motsvarar de bästa bedömningarna i oberoende riskhantering och iakttagit principerna i de Anvisningar om riskhantering som direktionen fastställt.

Kreditriskkommittén styr limiteringssystemet för gruppens motpartsrisk och fastställer limit- och åtagandegränsbeslut som affärsrörelsen fattat samtidigt som den försäkras sig om att besluten ligger inom de risktoleranser som förvaltningsrådet bestämt, den riskpolicy som preciserar dem och som direktionen fastställt samt inom övriga riktlinjer som gäller. Dessutom följer den upp hur kreditportföljen utvecklas enligt belopp, kvalitet och struktur.

Båda kommittéerna rapporterar till direktionens balans- och riskhanteringsutskott.

3.5 Centralinstitutets dotterföretag

Centralinstitutets direktion ansvarar för den operativa ledningen i hela koncernen. Direktionens uppgift är att sköta förvaltningen av centralinstitutskoncernen och att verksamheten inom den är ändamålsenligt organiserad. I hela koncernen fattas beslut så långt som möjligt som koncernbeslut av centralinstitutets direktion. Dotterföretagens styrelser behandlar de frågor som hör till dem i första hand

antingen i enlighet med riktlinjerna från centralinstitutets direktion eller efter att ha hört direktionen om de frågor som behandlas. Dotterföretagens styrelser behandlar i regel endast lagstadgade ärenden.

Centralinstitutets dotterföretag tillämpar i sin verksamhet de principer för OP Gruppens risktagning och risktoleranssystem som centralinstitutet fastställt på det sätt som arten och omfattningen av deras affärsrörelse kräver.

Den verkställande ledningen ansvarar för att riskhanteringen och kapitalutvärderingen genomförs i enlighet med de principer och anvisningar som fastställts och rapporterar regelbundet till styrelsen om företags affärsrörelse, riskhanteringsförmåga och riskposition.

De uppgifter som gäller riskhanteringen och kapitalutvärderingen vid OP Gruppen och centralinstitutets dotterföretag (den andra försvarslinjen) har centraliserats till moderföretaget.

3.6. Andelsbankerna

Andelsbankens riskhantering har ordnats i enlighet med OP Andelslags allmänna instruktioner för medlemsbankerna. Andelsbankens förvaltningsråd övervakar hur de principer på grupplanen om intern kontroll samt risktagning och risktoleranssystem som centralinstitutet meddelat genomförs vid banken. Förvaltningsrådets revisionsutskott biträder förvaltningsrådet i att utföra dess tillsynsplikt. Dessutom bedömer det bankens riskposition och riskhanterings tillräcklighet.

Andelsbankens styrelse ansvarar för att riskhanteringssystemen är tillräckliga. Styrelsen ska i enlighet med anvisningarna från centralinstitutet fastställa förfaringsätt och instruktioner, mål för affärsrörelsen, en kapitalplan samt limiter för kapitaltäckningen och olika riskslag. Dessutom övervakar den och följer upp bankens affärsrörelse, riskhanteringsförmåga och riskposition regelbundet. Då styrelsen styr bankens verksamhet iakttagit den riktlinjerna för gruppstyrningen.

Verkställande direktören ansvarar för att riskhanteringen och kapitalutvärderingen genomförs. Verkställande direktören rapporterar regelbundet bankens rörelse, riskhanteringsförmåga och riskposition till styrelsen, förvaltningsrådet och OP Andelslag.

Centralinstitutets riskhantering styr och stöder andelsbankernas riskhantering. I OP Gruppens största andelsbanker finns en separat riskhanteringsfunktion som är oberoende av beslutsfattandet i affärsrörelsen. I små och medelstora andelsbanker ansvarar verkställande direktören för riskhanteringen, och får expertstöd från centralinstitutet för att hantera kreditrisker, operativa risker och compliance-risker.

I andelsbankerna baserar sig riskhanteringsanalysens oberoende av affärsrörelsen på rapporterna från

centralinstitutets riskhantering, centralinstitutets riskklassificering av banken och OP Gruppens internrevisions bedömning av läget för bankens kapitalutvärdering.

OP Gruppens Internrevision ska bistå andelsbanken i att uppnå sina mål genom att erbjuda ett systematiskt betraktelsesätt för bedömningen och förbättringen av organisationens processer för riskhantering, övervakning, ledning och administration. Internrevisionens granskning är en oberoende och objektiv analys-, säkrings- och konsulteringsverksamhet.

4 OP Gruppens risker

Riskerna har olika vikter i OP Gruppens olika rörelsesegment. För Bankrörelsen ligger tyngdpunkten på balansräkningen, varvid kreditrisken, den strukturella ränte- och finansieringsrisken samt likviditeten ges stor vikt. I Skadeförsäkringen har ränte- och andra marknadsrisker och i

Kapitalförvaltningen marknadsriskerna i livförsäkringen stor vikt. Då tjänsterna digitaliseras i alla affärsrörelser, liksom i de nya affärsrörelserna (till exempel hälso- och välbefinnandetjänsterna samt mobilitetstjänsterna), accentueras de operativa riskerna och de anseenderisker som de eskalerar. I och med de allt mer komplicerade regelverken och den allt stramare tillsynen betonas hanteringen av compliance-risken i alla rörelsesegment.

Gruppens omfattning ger betydliga riskspridningsfördelar. Betydelsen för olika koncentrationsrisker ökar dock samtidigt. Hanteringen av koncentrationsrisker sammanflätas med den övriga riskhanteringen.

I tabellen invid beskrivs OP Gruppens betydande risker. I avsnitten nedan beskrivs riskernas art och sätten att hantera dem.

OP Gruppens betydande risker

Strategiska risker	Risker som uppkommer av förändringar i konkurrensmiljön, långsamma reaktioner på förändringar i affärsmiljön eller kundbeteendet, fel vald strategi eller misslyckanden i genomföringen av strategin.
Operativa risker	Risken för ekonomisk förlust eller andra skadliga följder som uppkommer av otillräckliga eller misslyckade processer, bristfälliga eller felaktiga rutiner, system eller yttre faktorer. Till de operativa riskerna hör också ICT-, säkerhets-, informationssäkerhets-, förfarande- och modellrisker.
Compliance-risken	En risk som förorsakas av att externa bestämmelser, interna rutiner eller behöriga rutiner eller etiska principer i kundrelationerna inte iaktas.
Anseenderisken	Risken för att anseendet eller förtroendet försvagas till följd av negativ publicitet eller att en risk realiserar.
Kreditrisker	Risken som uppkommer då en motpart inte fullgör de förpliktelser som uppstår av kreditförhållandet. Risken för att andra motparters förpliktelser inte uppfylls kallas också för motpartsrisk.
Marknadsrisker	Marknadsriskerna utgörs av den strukturella marknadsrisken (marknadsriskerna i den finansiella balansräkningen och försäkringsskulden) samt marknadsrisken i trading-verksamheten och den långsiktiga placeringsverksamheten. I marknadsriskerna inkludera alla ränterisker, aktierisker, valutarisker, kreditspreadrisker och fastighetsrisker samt eventuella andra prisrisker för balansposter och poster utanför balansräkningen.
Likviditetsrisker	Likviditetsrisken består av en kortfristig likviditetsrisk, en strukturell finansieringsrisk samt koncentrationsrisken i upplåningen.
Skadeförsäkringsrisker	Skadeförsäkringsriskerna består av skade- och reservrisken.
Livförsäkringsrisker	Livförsäkringsriskerna består av de biometriska riskerna samt kostnads- och kundbeteenderiskerna.
Koncentrationsrisker	Risker som kan uppkomma av att affärsrörelsen koncentreras i för stor omfattning till enskilda kunder, produkter, branscher, löptidsperioder eller geografiska områden.

5 Strategiska risker

Identifieringen av strategiska risker och möjligheter är en integrerad del av gruppens strategiska planering samt av den fortlöpande utvecklingen av affärsrörelsen. De strategiska riktlinjerna behandlas i stor utsträckning inom gruppen innan de fastställs. De mest betydande strategiska utvecklingsobjekten leds via strategiska utvecklingsprojekt.

Inom strategiprocessen analyseras de strategiska riskerna, identifieras åtgärder i anslutning till hanteringen av dem samt bedöms vilken inverkan de eventuellt har på bland annat OP Gruppens totalriskposition och utvecklingen för det ekonomiska kapitalkravet. Hoten i omvärlden beaktas genom en kraftig proaktiv riskhantering samt genom att fortlöpande följa upp omvärlden och konkurrensläget. Den strategiska risken reduceras genom ständig planering, som bygger på analyser och prognoser av kundernas kommande behov, olika branschers och marknadsområdets utveckling samt konkurrensläget.

OP Gruppens strategiska risker kartläggs årligen. De strategiska riskerna rapporteras regelbundet till centralinstitutets direktion och förvaltningsråd, vilka följer upp och behandlar hur de åtgärder och strategiska utvecklingsprogram som gäller riskerna framskrider.

6 Operativa risker

Målet med hanteringen av operativa risker är att säkerställa att den operativa verksamheten är ordnad på ett ändamålsenligt sätt och att riskerna inte förorsakar oförutsedda ekonomiska förluster eller andra skadliga följder, t.ex. förlorat anseende. En företagskultur som förhåller sig positivt till hanteringen av operativa risker och intern kontroll upprätthålls och förstärks fortlöpande.

Det mål för risktagningen som ställts upp för operativa risker är måttfullt. De operativa risklimiterna som beskriver en måttfull risknivå ska utvecklas. Till följd av de operativa riskernas art är limitnivåerna för de operativa riskerna gränsvärden. År 2017 användes som gränsvärde för operativa risker på grupplanet beloppet av störningar i datasystem med omfattande verkningar (MIM) och systemens tillgänglighet.

Det viktigaste inom hanteringen av operativa risker är att identifiera, analysera samt säkerställa att kontroll- och hanteringsmetoderna fungerar och är tillräckliga. Riskerna hos nya affärsmodeller (inkl. utläggningar) samt produkter och tjänster ska analyseras i enlighet med de rutiner som centralinstitutets riskhantering godkännt innan de tas i bruk. I OP Gruppen är alla produkter som erbjuds kunderna och alla affärsmodeller som tillämpas godkända på grupplanet. Förberedelser har vidtagits för risker som äventyrar kontinuiteten i affärsrörelsen genom kontinuitetsplaner för de viktigaste affärsområdena. Kontinuitetsplaneringen utgör utgångspunkt också för förberedelserna för sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen. Kontinuitetsplanerna prövas i enlighet med de prövningsplaner som upprättats.

Den eventuella effekten av en operativ risk som realiserats kan flyttas utanför gruppens företag genom försäkringar. På bedömningen av om försäkringar är nödvändiga inverkar arten hos respektive företags affärsrörelse och nivån på riskhanteringen.

OP Gruppen iakttar vid hanteringen av operativa risker en enhetlig systemstödd handlingsmodell eller en handlingsmodell som riskhanteringen har godkänt. Företagen i OP Gruppen utför kartläggningar av operativa risker i enlighet med handlingsmodellen. I kartläggningarna ingår identifiering och analys av riskerna i affärsrörelsen och samt fastställande och uppföljning av de utvecklingsåtgärder som reducerar risken. Dessutom följs upp och analyseras realiserade risker och s.k. nära ögat-situationer, skador som drabbat andra aktörer i finansbranschen, samt säkerställs att det finns tillräckliga rutiner för att förhindra motsvarande skador.

De företag som hör till gruppen ska svara för hanteringen av operativa risker i anslutning till den egna affärsrörelsen (inkl. utlagda verksamheter) på det sätt som omfattningen och arten av deras verksamhet kräver.

6.1 Uppföljning och rapportering av operativa risker

I OP Gruppens företag identifieras operativa risker bland betydande produkter, tjänster, funktioner, processer, system och utläggningar. I samband med identifieringen beaktas också lagstridigt utnyttjande av finansieringssystemet, såsom penningtvätt och finansiering av terrorism. Vikten hos de risker som identifieras bedöms på basis av deras ekonomiska inverkan och sannolikheten för att de uppkommer. Den insamlade informationen används för planering, beslutsfattande och stöd för ledningen.

De operativa riskerna rapporteras regelbundet till både centralinstitutet och företagets ledning.

7 Compliance-risker

Compliance-risken är en del av den operativa risken. Målet med compliance-verksamheten är att säkerställa att alla företag i OP Gruppen iakttar lagar, myndigheternas anvisningar och föreskrifter, självregleringen på marknaden och OP Gruppens samt företagets egna interna verksamhetsprinciper och anvisningar. Compliance-verksamheten säkerställer också att adekvata och etiskt acceptabla rutiner iakttas i kundrelationerna.

Då en compliance-risk utlöses kan den utöver ekonomisk förlust också medföra andra negativa påföljder såsom sanktioner. Sådana sanktioner är t.ex. samfundsbot, ordningsavgifter vid underlåtelser av olika förpliktelser samt varningar och anmärkningar från olika myndigheter. En följd av att compliance-risken förverkligas kan också vara att anseendet eller förtroendet försvagas eller förloras.

Ansvar för regelefterlevnaden och övervakningen av regelefterlevnaden i OP Gruppens företag ligger hos den högsta

och verkställande ledningen samt alla chefer. Var och en som är anställd vid ett företag i OP Gruppen ansvarar för sin del för att reglerna efterlevs.

Centralinstitutets oberoende riskhantering ansvarar inom OP Gruppen för anvisningarna, rådgivningen och stödet för compliance-verksamheten. Centralinstitutets företag har koncentrerat compliance-funktionerna till centralinstitutets riskhantering. Varje andelsbank har utsett en person som ska säkerställa regelefterlevnaden.

7.1 Hantering av compliance-risker

Hantering av compliance-risken utgör en del av intern kontroll och tillförlitlig förvaltning. Den utgör en integrerad del av ledningen av affärsrörelsen och företagskulturen. Compliance-risken hanteras genom att beakta utvecklingen i lagstiftningen samt genom anvisningar, utbildning och konsultering inom organisationen för att handlingssätten ska uppfylla bestämmelsernas krav samt genom att övervaka att förfaringsätten i organisationen är förenliga med bestämmelserna.

7.2 Uppföljning och rapportering av compliance-risker

Compliance-riskerna identifieras, analyseras och rapporteras regelbundet enligt den handlingsmodell för hantering av operativa risker som beskrivits ovan som en del av riskkartläggningarna av operativa risker. De observationer som skett i compliance-verksamheten rapporteras regelbundet till affärsrörelserna, direktionen för centralinstitutet samt förvaltningsrådets riskhanterings- och revisionsutskott.

8 Anseenderisken

Anseenderisken hanteras proaktivt och långsiktigt genom att iaktta regelverket, bästa praxis i finansbranschen och gruppens principer för god affärssed samt genom att betona och kommunicera öppenheten i verksamheten. Gruppen tillämpar internationella principer för ekonomiskt ansvar, socialt ansvar och miljöansvar samt internationella förbindelser.

Anseenderisken rapporteras regelbundet till både centralinstitutet och företagets ledning. Vid hot om att en betydande anseenderisk kommer att utlösas sker rapporteringen omedelbart.

9 Kreditrisker

Kreditrisktagningen styrs med principerna för OP Gruppens risktagning och risktoleranssystem. I riskpolicy fastställs bl.a. målrisknivå, riktlinjerna och gränserna för risktagningen samt principerna för kundurvalet, säkerheter och kovenanter. Med dem tryggas en tillräcklig diversifiering av kreditportföljen för att undvika att det uppstår för stora riskkoncentrationer enligt kundgrupp, bransch, rating, löptidsperioder eller land.

I OP Gruppen uppkommer kreditrisk i första hand i privatkunds- och företagskundsfinansieringen i bankrörelsen.

Kreditriskerna uppkommer också av placeringsverksamheten, återförsäkringen och försäkringspremierna i försäkringsrörelsen. Den kreditrisk och länderrisk som ansluter sig till kreditinstituterna uppkommer främst av bankrörelsens likviditetshandling och försäkringsbolagens placeringsverksamhet. Tillgångarna ska i regel placeras i skuldebrev som godtas som säkerhet för centralbanksfinansiering, till exempel i statslån eller obligationer med säkerhet i fastigheter. I försäkringsbolagens placeringar läggs en betydande vikt på obligationslån från stater samt företag eller kreditinstitut med hög rating. Motpartsrisk och länderrisk uppkommer dessutom i räntetradingen och skötseln av skuldebrevsportföljen samt i gruppens finansiering av utrikeshandel.

Hushållsexponeringar utan säkerhet samt kreditgivning mot objekts- och fordringssäkerhet har koncentrerats till centralinstitutets bankrörelse.

9.1 Hantering av kreditrisker

Hantering av kreditrisker baseras i banken på aktiv hantering av kundrelationer, god kundkännedom, gedigen yrkeskunskap och omfattande dokumentering. Den dagliga kreditprocessen och kvaliteten på den spelar en central roll i hanteringen av kreditrisker. En förutsättning för all kreditgivning är att kundens skuldbetalningsförmåga är tillräcklig. Kreditbesluten ska vara noggranna och övervägda samt basera sig på beslutsanvisningar samt tidsenlig rating. Med kreditklassificeringen styrs kundurvalet, inställningen till säkerhetsunderskott och prissättningen av åtaganden. För nykreditgivningen och kreditstocken hos OP Gruppen och dess medlemsbanker har ställts upp ratingklassvisa målvärden för att kvaliteten på kreditportföljen ska hållas god.

Tillräckligheten hos privatkundernas betalningsförmåga ska också säkras i händelse av en räntehöjning. Kunderna kan skydda sig mot en räntehöjning genom att för sina krediter använda fast ränta eller räntetak. Höga finansieringsgrader ska undvikas vid beviljningen av kredit. Kunderna erbjuds försäkringar som tryggar återbetalningen vid sjukdom och arbetslöshet.

Vid bedömningen av företagskundernas skuldbetalningsförmåga och kreditrisk utnyttjas utöver företagets ratingar också kalkyler över betalningsbeteende, bokslutsanalyser och -prognoser, företagsanalyser, utlåtanden och branschöversikter, behovskartläggningar som bankernas kundansvariga upprättat samt kreditvärdighetsbedömningar och andra dokument. Företagskunderna kan skydda sig mot en räntehöjning genom att använda räntetak eller räntekorridorer.

Kreditrisken reduceras genom att använda säkerheter, kovenanter, clearing via centrala motparter, kvittningsavtal och börsprodukter. Vid hanteringen av avvecklingsrisken betonas kontrollen av motpartens tillförlitlighet. Risken reduceras med standardavtal och genom att koncentrera avvecklingen till tillförlitliga clearingcentraler.

För att garantera återbetalningen ska för exponeringarna tas säkerheter. I hushållsbanksrörelsen ska exponeringarna i regel ha betryggande säkerheter. I synnerhet för de större företagskunderna används vid sidan av säkerheter också kovenanter för att trygga tillgången till information samt möjligheten till att ompröva kreditvillkor, säkerhetskrav eller prissättning då riskläget förändras. I de bästa ratingklasserna kan säkerhetsunderskott godtas.

Det finns separata anvisningar för värdering av säkerheter och användning av kovenanter. För olika säkerhetstyper har fastställts värderingsprocenter enligt säkerhetsslag och utvecklingen hos säkerhetsvärdena följs upp regelbundet. Vid värderingen av säkerheter används en oberoende värdering och principen om försiktigt verkligt värde. Värdet på säkerheter som ska betraktas som konjunktürkänsliga ska bedömas med särskild försiktighet. Om en kund får problem eller en säkerhetsvärde förändras avsevärt, ska kontrolleras om det finns behov av att ompröva säkerheten.

Mot de problem som kan förutses vidtas åtgärder så tidigt som möjligt. Handlingsmodeller för svaga kunder och problemkunder har upprättats för att säkerställa att handlingsmodellerna är enhetliga för såväl privat-, företags- som lantbrukskunderna. Om man vill granska utvecklingen av den ekonomiska situationen, beloppet på kreditrisken och betalningsbeteendet intensivare för vissa kunder, sätts de under specialobservation. Samtidigt provas också behovet av en ändring av kundens rating, hur sannolik en kreditförlust är och hur behövlig en nedskrivning är. Det här betyder ofta också att kreditbeslutsplanet ändras.

I försäkringsrörelsen baserar sig hanteringen av kreditrisker utöver på kundurval på kreditbevakning och placeringsplaner. Kreditrisken i återförsäkringen hanteras genom att anlita bolag med tillräcklig rating.

9.2 Uppföljning och rapportering av kreditrisker

Kreditriskernas utveckling följs regelbundet upp i relation till de toleranser, limiter, kontrollgränser och mål som fastställts. Dessutom följs kvaliteten och strukturen hos kreditportföljen, säkerheternas täckning samt problemfordringarna upp.

Kreditrisken mäts bland annat med andelen problemfordringar av kredit- och garantistocken, förväntad förlust för kreditåtaganden samt med det ekonomiska kapitalkravet i relation till exponeringens belopp vid fallissemang.

Koncentrationsrisken i kreditportföljen mäts med branschrisk, den enskilda exponeringen, betydande exponeringar totalt och länderriskkoncentrationen.

9.3 Kreditriskmodeller

OP Gruppen tillämpar kreditriskmodeller för sannolikheten för fallissemang (PD, Probability of Default), förlusten vid fallissemang (LGD, Loss Given Default) och exponeringens belopp vid fallissemang (EAD, Exposure at Default).

Kreditriskmodeller

Sannolikheten för att en kredit får betalningsstörningar inom ett år	=	Sannolikhet för fallissemang PD (%)
Uppskattning av den förlust som uppkommer av en kredit, om en kund får betalningsstörningar	=	Förlusten vid fallissemang LGD (%)
Uppskattning av den summa, som kunden är skyldig banken om betalningsoförmåga uppstår	=	Exponering EAD (€)

Kreditriskmodellerna utnyttjas i stor omfattning för att mäta och hantera kreditrisken, bland annat för

- beviljandet och prissättningen av krediter,
- fastställandet av finansiella beslutsbefogenheter,
- fastställandet och uppföljningen av kvalitetsmålen i kreditportföljen,
- kreditriskrapporteringen,
- i kapitaltäckningsanalysen med internmetoden (IRBA),
- för beräkningen av det ekonomiska kapitalkravet och den förväntade förlusten samt
- vid beräkningen av gruppvisa nedskrivningar.

9.3.1 Kreditklassificeringen och sannolikheten för fallissemang

Syftet med kreditklassificeringen är att gruppera kunderna (för privatkundernas del avtalen) enligt sannolikheten för fallissemang i ratingklasser. Med fallissemang avses att någon av en kunds exponeringar för OP Gruppen förorsakar att en fordran är förfallen i mer än 90 dagar eller en annan allvarlig betalningsstörning. Även kunder som inte helt klarar av att fullgöra sina åtaganden utan åtgärder från bankens sida (t.ex. realisering av säkerhet) har fallissemang. Sannolikheten för fallissemang (PD) är den för respektive ratingklass uppskattade genomsnittliga andelen för fallissemang under ett år över konjunkturcykeln. När konjunkturerna är goda är det typiska att andelen realiserade insolventa kunder i en viss ratingklass är mindre än PD i respektive klass.

9.3.2 Bedömningen av sannolikheten för fallissemang hos privatkunders avtal

Sannolikheten för fallissemang hos privatkunders avtal bedöms i OP Gruppen med en intern skala i 16 steg A–F, varav de fallerande avtalen hör till klass F.

Sannolikheten för fallissemang bedöms för alla privatkunders avtal månatligen med klassificeringsmodeller för kreditstocken. Andelsbankernas bolån, andelsbankernas övriga krediter samt OP-Kortbolagets och finansbolagstjänsternas avtal har egna modeller. Klassificeringen av kreditstocken baserar sig på kundgrunddata, betalningsbeteende och annan information om kundhistorian. De poäng som räknas ut med de här uppgifterna bestämmer exponeringens ratingklass. För varje ratingklass har härletts den genomsnittliga sannolikheten för fallissemang för en tidsperiod på ett år. Klassificeringsmodellen för kreditstocken används för att analysera kreditrisken och beräkna kapitalkravet.

Andelsbankerna tillämpar en klassificeringsmodell för ansökningsskedet som omfattar merparten av de skuldebrevslån som beviljas till privatkunder. Gruppens finansbolagsprodukter och OP-Kortbolagets konsumentkrediter har separata modeller för ansökningsskedet. Klassificeringen i ansökningsskedet sker i OP Gruppen som en del av kreditprocessen. Klassificeringen för ansökningsskedet stöder kreditbesluten, analysen av kreditrisken och prissättningen av nykreditgivningen.

9.3.3 Bedömningen av sannolikheten för fallissemang hos företagskunder

Sannolikheten för fallissemang hos företagskunderna bedöms med OP Gruppens interna skala med 20 steg 1,0–12,0 där insolventa kunder klassificeras till klasserna 11–12.

Rating av företagskunder i OP Gruppen

Medelstora och stora företagskunders rating R baserar sig på företagets ekonomiska nyckeltal och kvalitativa bakgrundsuppgifter. Utifrån dem upprättar en statistisk modell ett ratingförslag. En expert som fördjupat sig i kundens fall gör en ratingframställan på basis av det ratingförslag som

modellen ger och den övriga information som står till buds. Eventuella förändringar och osäkerheter som ansluter sig till framtiden tas i beaktande som varningssignaler och som undantag från den klassificering som modellen ger. Ratingen fastställs av centralinstitutets oberoende riskhantering utifrån

en ratingframställan minst en gång per år, för svaga kunder halvårsvis.

Grunden för rating A av små företagskunder utgörs av den automatiska klassificeringsmodellen Rating Alfa som Suomen Asiakastieto tillämpar. I Rating Alfa består variablerna av uppgifter om betalningsstörningar och betalningssätt, bokslutsnyckeltal och kundgrunddata för företaget och dess ansvariga. Riskpoängen från Rating Alfa och OP Gruppens interna uppgifter som beskriver betalningsbeteende används för att bilda OP Gruppens ratingar. De här ratingarna ändras vid behov utifrån expertbedömningar.

Den kundansvariga ska bedöma riktigheten hos ratingen för betydande kunder med rating A i klassen företagsexponeringar minst en gång per år.

Företagskunder med små exponeringar klassificeras med en klassificeringsmodell för små exponeringar. Klassificeringsmodellen är en automatisk rating som beräknas månatligen och som upprättas på basis av kundens grunddata, kundhistoria och betalningsbeteende.

Ratingklasserna i företagsklassificeringsmodellerna ger är jämförbara, eftersom varje rating har samma sannolikhet för fallissemang oberoende av klassificeringsmodell. Då sannolikheten för fallissemang härletts har utnyttjats information om realiserad insolvens från de senaste åren, information om kreditförluster på lång sikt, konkursstatistik samt cyklerna i modellen. Behovet av att uppdatera de klassvisa sannolikheterna för fallissemang bedöms årligen.

Jämförelse av OP Gruppens och Standard & Poor's (S&P) rating för företagskunder

S&P Rating	AAA...AA-	A+...A-	BBB+...BBB-	BB+...BB-	B+...B-	CCC+...C
OP Gruppen	1,0–2,5	3,0–4,0	4,5–5,5	6,0–7,0	7,5–8,5	9,0–10,0

9.3.4 Bedömningen av sannolikheten för fallissemang hos kreditinstitut

Kreditinstitutsmotparterna klassificeras i 20 klasser 1,0–12,0, varav insolventa kunder klassificeras i klasserna 11–12.

För bedömningen av sannolikheten för fallissemang hos kreditinstitutsmotparter finns en separat L-ratingmodell som har en struktur som motsvarar företagens R-ratingmodell.

Den statistiska modell som utgör grund för kreditklassificeringen baserar sig på nyckeltal i bokslut och kvalitativa bakgrundsuppgifter. Klassificeringen kan korrigeras av en expert med varningssignaler och klassificeringen påverkas ofta av bankkoncernens moderföretags stöd och principen om sovereign ceiling, dvs. att en motpart inte kan ha en bättre rating än den stat där den verkar. Kreditinstitutens ratingar fastställs minst en gång per år.

Jämförelse av OP Gruppens och Standard & Poor's (S&P) rating för kreditinstitut

S&P Rating	AAA...AA+	AA...BBB+	BBB...BBB-	BB+...BB-	B+...B	B-...CCC
OP Gruppen	1,0–2,0	2,5–4,5	5,0	5,5–7,0	7,5–8,0	8,5–10,0

9.3.5 Förlust vid fallissemang och exponeringsbelopp

Utöver modeller för bedömning av sannolikheten för fallissemang används för mätningen av kreditrisken prognosmodeller för förlusten vid fallissemang och exponeringsbelopp. Exponeringsbelopp vid fallissemang (EAD) är en prognos av beloppet på bankens fordran då en kunds fallissemang börjar. Beloppet av åtaganden utanför balansräkningen vid fallissemang bestäms på basis av kreditmotvärdeskoefficienterna (CF). Förlustandelen (LGD) är en uppskattning av den ekonomiska förlust som uppkommer för banken, som andel av EAD, om kunden blir insolvent.

9.3.6 Användning av kreditriskmodeller i kapitaltäckningsanalysen

OP Gruppen har fått tillstånd av tillsynsmyndigheterna för att vid beräkningen av kapitalkravet för kreditrisken använda en intern metod för företags- och institutsexponeringar, hushållsexponeringar och aktieexponeringar.

Basmetoden används för att beräkna kapitalkravet för kreditrisken för företags- och institutsexponeringar. I den här metoden inverkar den uppskattning av sannolikheten för fallissemang (PD) som gjorts med OP Gruppens interna kreditklassificeringsmodeller på kapitalkravet för en kunds kreditrisk. För förlustandelen (LGD) och

kreditmotvärdeskoefficienten (CF) används standardestimat från bestämmelserna.

Kapitalkravet för hushållsexponeringar beräknas med internmetoden där kapitalkravet påverkas av värdena för PD, LGD och EAD i OP Gruppens interna kreditriskmodeller. På exponeringar mot stater och centralbanker och en liten del andra exponeringsklasser (t.ex. exponeringarna i Baltikum, exponeringarna hos de sex medlemsandelsbanker som övergick till OP Gruppen 2015 och exponeringarna hos OP-Kortbolaget) tillämpas schablonmetoden i kapitaltäckningsanalysen. För aktieexponeringarna används i regel en förenklad metod. För OP Gruppens strategiska placeringar används PD/LGD-metoden där PD-värdena baserar sig på interna modeller och LGD-värdena på standardestimat.

9.3.7 Beslutsfattande och bedömning i anslutning till kreditriskmodellerna

Direktionens Balans- och riskhanteringsutskott beslutar om att ta i bruk de ändringar i modeller och parametrar som Riskhanteringskommittén godkännt. Om ibruktagningen av ändringar i modeller och parametrar kräver tillstånd av eller en anmälan till myndigheterna, ska funktionen Ekonomi- och centralbank ansöka om de tillstånd som behövs för beslutet om ibruktagningen. För utvecklingen och upprätthållandet av modellerna ansvarar OP Gruppens Riskhantering som är oberoende av affärsrörelsen.

Uppföljningen och övervakningen av hur kreditklassificeringen och kreditriskmodellerna fungerar sker regelbundet. OP Gruppens riskhantering samlar fortlöpande in respons från affärsrörelsen om hur kreditklassificeringen fungerar och om kreditriskmodellerna. De modeller som automatiskt bildar en rating övervakas månatligen. Syftet med den här övervakningen är att följa upp de ändringar som sker i kreditstocken och beviljandet av krediter samt att säkerställa att klassificeringsprocessen fungerar.

Dessutom säkerställs kvaliteten på modellerna minst en gång per år i enlighet med de valideringsanvisningar som OP Gruppens riskhanteringskommitté godkännt. Valideringsanvisningarna innehåller också krav på den kvalitetskontroll som ska ske i samband med ibruktagningen av respektive modell. Vid valideringen prövas med statistiska test bl.a. hur korrekta modellens särskiljningsförmåga och riskestimat (PD, LGD och EAD) är. Dessutom ingår i valideringen kvalitetsbedömningar såsom analys av användarrespons och jämförelsegrupper. Valideringens resultat och eventuella förslag till utvecklingsåtgärder ska rapporteras till riskhanteringskommittén, som beslutar om de utvecklingsåtgärder som ska vidtas på basis av valideringen.

OP Gruppens internrevision säkerställer med sina inspektioner att valideringen är oberoende. Dessutom granskar den på basis av sin riskbaserade bedömning processen med att utveckla riskmodeller samt om modellerna tillämpas rätt och vältäckande.

9.4 Positioner i värdepapperisering

OP Gruppen har inte varit originator eller arrangör vid värdepapperiseringar, men de har placerat i värdepapperiserade poster. Kvaliteten på de underliggande tillgångarna för positioner i värdepapperisering ska följas upp regelbundet. Vid beräkningen av det totala beloppet av värdepapperiseringspositionernas riskvägda poster har använts internmetoden för kreditrisken (IRBA) då värdepapperiseringspositionen hör till en exponeringsklass som den ratingbaserade bedömningsmodellen tillämpas på.

10 Likviditetsrisker

Likviditetsrisken består av den kortfristiga likviditetsrisken, den strukturella finansieringsrisken samt koncentrationsrisken i upplåningen. Den kortfristiga likviditetsrisken utgörs av risken för att OP Gruppen inte klarar av väntade och oväntade, nuvarande och framtida kassaflöden samt försäkringsbehov utan inverkan på den dagliga verksamheten eller det ekonomiska läget. Med strukturell finansieringsrisk avses den osäkerhet som förknippas med kreditgivning på lång sikt och som beror på den återfinansieringsrisk som förorsakas av finansieringens struktur. Koncentrationsrisken i upplåningen består av risken för att finansieringen försvåras till exempel till följd av en händelse som drabbar en enskild motpart, en valuta, ett instrument eller en löptidsklass.

Hantering av likviditetsrisken baserar sig på principerna för OP Gruppens risktagning och risktoleranssystem samt principer för Riskpolicyn, fastställda toleranser, målnivåer jämte limiter och kontrollgränser som härletts för företagen i gruppen ur gruppens limiter. Centralinstitutets direktions balans- och riskhanteringsutskott fastställer kvalitetskriterier för likviditetsreserven, en upplåningsplan och en beredskaps- och kontinuitetsplan för hanteringen av likviditeten vid hotscenarion. Kontinuitets- och beredskapsplanen innehåller en beredskapsbaserad styrmodell för likviditetsläget, finansieringskällor samt en operativ kontinuitetsplan för likviditetshanteringen.

OP Gruppens likviditetsposition hanteras med en proaktiv planering av finansieringsstrukturen, uppföljning av likviditetsläget och en adekvat likviditetsreserv, planering och hantering av den dagliga likviditeten, en beredskapsnivåbaserad kontinuitets- och beredskapsplanering samt en effektiv och fortlöpande styrning av gruppens likviditetsläge.

Likviditetshanteringen regleras av bestämmelserna om Europeiska centralbankens minimireserv- och utlåningsfacilitetssystem.

OP Gruppen säkerställer sin likviditet med likviditetsreserver och sådana finansieringskällor som avses i beredskapsplanen. Likviditetsreserven är dimensionerad så att den räcker till för den tid som behövs för att ta i bruk beredskapsplanen under en likviditetskris. Genom att sälja skuldebrev ur reserven eller genom att använda dem som säkerhet kan likviditet förvärfvas för gruppens behov. Likviditetsreserven består i huvudsak av

tillgodohavanden på centralbanker och fordringar som godtas som säkerhet för centralbanksfinansiering.

I egenskap av centralbank för OP Gruppen ska OP Företagsbanken Abp trygga likviditeten för såväl hela gruppen som varje andelsbank eller annat företag som hör till gruppen. Gruppens dagliga likviditetshantering består av likviditetshanteringen i de företag som bedriver bankverksamhet. Likviditeten i OP Gruppens försäkrings- och pensionsbolag övergår via bankkonton till gruppens totala likviditet. Alla ändringar i likviditetspositionen hos de företag som hör till gruppen sker som förändringar i OP Företagsbankens likviditetsposition. Likviditetsreserven för OP Gruppens hela bankrörelse administreras centralt av gruppens centralbank.

Planeringen av OP Gruppens upplåning baserar sig på en proaktiv planering av finansieringsstrukturen och toleranser som uppställts för likviditetsrisken. De viktigaste källorna för OP Gruppens upplåning består av inlåningen från allmänheten och marknadsupplåningen. Målet med marknadsupplåningen är att aktivt och proaktivt täcka de finansieringsbehov som uppkommer av differensen mellan ökningen i fordringar och inlåning i balansräkningen, förfallostrukturen hos upplåningen och övriga interna mål. För att finansieringsstrukturen ska vara sund krävs att kreditstocken och gruppens likviditetsreserv finansieras utöver med inlåning och kortfristig upplåning också med långfristig marknadsupplåning. Genom att sprida upplåningen minskar man gruppens beroende av enskilda finansieringskällor och minskar prisrisken för upplåningen. Upplåningen ska spridas enligt tid, löptid, instrument och kunder.

Medlemsbankerna placerar de bankvisa inlåningsöverskotten främst på centralinstitutskoncernens konton eller i instrument som den emitterat så att beloppet av gruppens marknadsupplåning inte växer i onödan. OP Företagsbanken administrerar centralt gruppens marknadsupplåning till seniorvillkor och med egetkapitalinstrument medan OP-Bostadslånebanken Abp handhar marknadsupplåningen mot säkerheter i bostäder.

Centralinstitutets direktion ansvarar för hanteringen av OP Andelslags likviditetsrisk och styr likviditetshanteringen enligt den beredskapsbaserade styrmodellen. Vid ett marknadsavbrott följer man kontinuitets- och beredskapsplanen för likviditetshanteringen. Varje företag som hör till OP Gruppen ska styra sin likviditetshantering i enlighet med de toleranser, limiter, kontrollgränser och anvisningar som centralinstitutet ställt upp samt inom de gränser som följer av konto-, inlånings- och kreditvillkor.

Likviditetsrisken i försäkringsrörelsen ska granskas bolag för bolag från försäkringsrörelsens perspektiv. Försäkringsbolagens investeringstillgångar fungerar som en bolagsspecifik likviditetsreserv för respektive bolag. Företagens likviditetskrav beaktas i placeringsportföljens allokeringsfördelning.

10.1 Uppföljning och rapportering av likviditetsrisker

Uppföljningen och rapporteringen av likviditetsriskerna i gruppens företag varierar enligt arten och omfattningen hos deras affärsrörelse från realtid till kvartalvis. Uppföljningen och rapporteringen baserar sig på gruppens toleranser, limiter och målvärden. Rapporteringsrutinerna varierar beroende på företag och rapporteringsplan från beredskap att följa upp kassaflödet dagligen (likviditeten) till uppföljning och uppskattning av den långfristiga finansieringsstrukturen (återfinansieringsrisken).

För varje beredskapsnivå för likviditeten har fastställts styr- och uppföljningsförfaranden som skärps i takt med att beredskapsnivån höjs. Likviditetsriskerna rapporteras till centralinstitutets direktion regelbundet och i samband med att beredskapsnivån för likviditetsläget höjs övergår vid behov till lägesrapportering varje vecka eller varje dag. I gruppens företag rapporteras likviditetsrisken till styrelsen regelbundet minst enligt de kontrollgränser och limiter som ställts upp.

Hur de hot och framtida scenarion som ansluter sig till den strukturella finansieringsrisken och den kortfristiga likviditetsrisken inverkar på gruppens likviditet, resultat och kapitaltäckning prövas regelbundet med stresstest som en del av gruppens riskhanterings- och kapitalutvärderingsprocess.

Toleranserna för OP Gruppens likviditetsrisk har fastställts för likviditetstäckningskravet (LCR, Liquidity Coverage Ratio) samt den stabila nettofinansieringskvoten (NSFR, Net Stable Funding Ratio). Beräkningen av LCR-nyckeltalet baserar sig på myndigheternas bestämmelser. LCR kräver att banken har ett tillräckligt belopp likvida medel som täcker bankens utgående nettokassaflöde i en stressituation. NSFR-nyckeltalet mäter hur tillräcklig gruppens stabila finansiering är i relation till det krav på stabil finansiering som affärsrörelsen ställer.

Dessutom har fastställts en limit på grupplanen för likviditetsrisken för det nettokassaflöde enligt tidsklass som styr den strukturella finansieringsrisken. Mätaren utvisar hur stor del av nettokassaflödet i gruppens balansomslutning som högst får förfalla inom olika tidsperioder. Avtal med förfalldag inkluderas i granskningen av den strukturella finansieringsrisken enligt förfalldag eller amorteringsdag. Tidssklasserna för konton utan förfalldag har beaktats genom en modell.

Hur den långsiktiga upplåningen förfaller följs upp med förfallostrukturen. Limiter har ställts upp också för den. Också motparts- och instrumentspecifika koncentrationer samt uppbindingar i balansräkningen ska följas upp.

Dessutom följs den kortfristiga likviditetsrisken upp i scenarion som baserar sig på den stresstestning av likviditeten som OP Gruppen fastställt. Mätarna för den kortfristiga likviditetsrisken utvisar för hur lång tid som likviditetsreserven räcker till för att täcka det kända och förväntade nettokassaflöde som gruppen ska betala ut dagligen samt ett oväntat likviditetsstressscenario.

Allokeringsfördelningen i försäkringsrörelsens placeringsportföljer rapporteras regelbundet. Känsligheten för den kortfristiga likviditetsrisken analyseras också med stresstest.

11 Marknadsrisker

En effektiv hantering av marknadsrisker kräver aktuell och korrekt information om positionerna och marknaden samt snabba reaktioner på förändringar. På grund av det här hanteras riskerna i OP Gruppen mer centraliserat än andra risker.

Marknadsriskerna utgörs av den strukturella marknadsrisken samt marknadsrisken i trading-verksamheten och den långsiktiga placeringsverksamheten.

I marknadsriskerna inkluderas alla ränterisker, aktierisker, valutarisker, kreditspreadrisker och fastighetsrisker samt eventuella andra prisrisker för balansposter och poster utanför balansräkningen. Marknadsriskerna består av förändringar i pris, volatilitet och marknadslikviditet på finansieringsmarknaden. Marknadsrisken inverkar också på värderingsjusteringarna för motpartsrisken (CVA).

En uppgift inom hanteringen av marknadsrisker är identifiering och analys av marknadsriskerna inom affärsrörelsen, begränsning av riskerna till en godtagbar nivå samt regelbunden och effektiv rapportering av dem. På det sättet säkerställs att förändringar i marknadspriserna eller andra externa marknadselement inte för mycket försvagar lönsamheten eller kapitaltäckningen på lång sikt i OP Gruppen eller i ett enskilt företag inom gruppen.

Marknadsrisktagningen styrs och begränsas av principerna för OP Gruppens risktagning och risktoleranssystem och gruppens Riskpolicy, anvisningar för riskhantering samt toleranser, limiter och kontrollgränser, vilka kompletterar principerna.

Gruppens marknadsrisker analyseras med känslighetsanalyser, VaR-analyser (Value-at-Risk) och stresstest. Riskanalysen kompletteras med stresstest, eftersom riskhanteringen måste beakta att det alltid är möjligt att nya riskfaktorer dyker upp och att riskanalys som baseras på historiska tidsserier har en begränsad infallsvinkel.

OP Gruppen använder derivat för såväl handel som säkring. Andelsbankerna använder derivat endast i säkringssyfte. Risken hos säkrande derivat följs upp som en del av riskerna i positionerna med samma mätare som vid balanspositioner.

11.1 Den strukturella marknadsrisken i balansräkningen

De viktigaste källorna för den strukturella marknadsrisken i balansräkningen är ränterisken i bankrörelsens finansiella balansräkning och ränterisken i försäkringsskulden i försäkringsrörelsen. Ränterisken i bankrörelsen är till sin natur en strukturell ränterisk som berör ränteintäkterna i finansieringsverksamheten och som är känslig för förändringar i de korta räntorna. Ränterisken uppstår i skade- och

livförsäkringsrörelsen, då förändringar i räntorna inverkar på placeringstillgångarnas och försäkringsskuldens kassaflödes värde och intäkter. Värdet på försäkringsbolagens placeringar och försäkringsskulden är känsliga för förändringar i de långa räntorna.

Andelsbankerna ska hantera sin ränterisk genom att minska differensen mellan fordringarna och skulderna med rörlig ränta. Differensen kan minskas genom aktiva ändringar i balanspositionen och långsiktiga rörelsebeslut. Andelsbankerna kan också skydda ränterisken i den finansiella balansräkningen med räntederivat i enlighet med de handlingsmodeller som gruppen antagit.

I granskningen av ränterisken i bankrörelsen ingår alla räntebärande balansposter och räntebärande poster utanför balansräkningen. På grupplanet har fastställts en tolerans för en ränteintäktsrisk som mäter inverkan av en ränteförändring på en procentenhet på det räntenetto som ackumuleras under de följande 12 månaderna. En annan tolerans för ränterisken beskriver inverkan av en ränteförändring på två procentenheter på gruppens bankrörelses nuvärde i relation till gruppens bestående kapital. Som en del av den regelbundna mätningen och rapporteringen av ränterisker utförs stresstester av hur olika ränteförändringar inverkar på nuvärdet av ränteriskpositionen och ränteintäktsrisken.

I livförsäkringsrörelsen ingår ränterisker i de förpliktelser gentemot försäkringstagarna som ingår i försäkringsskulden. De här förpliktelserna består av såväl ett bindande löfte om avkastning som eventuella kundåterbärningar. I skadeförsäkringsrörelsen uppkommer ränterisk till följd av långfristiga ersättningar som betalas ut i pensionsform. I liv- och skadeförsäkringsrörelsen skyddas ränterisken i försäkringsskulden genom att placeringsportföljen och räntederivat används för att få riskpositionen till den målnivå som fastställts i placeringsplanen.

11.2. Marknadsrisker i trading-verksamheten

Syftet med handeln inom trading-verksamheten är att dra nytta av förändringar i marknadspriser och erbjuda kunderna handelstjänster. Trading-verksamheten exponerar OP Gruppen för marknads- och motpartsrisker. Andelsbankernas handelslager har uppfyllt de villkor för det lilla handelslagret som kapitaltäckningsreglerna ställer upp, varvid hanteringen av marknadsrisker och kapitalutvärderingen har skett enligt den finansiella balansräkningen.

Marknadsrisken i trading-verksamheten består av ränte-, kreditspread-, valuta-, aktie- och råvarurisken samt av prisrisken i strukturerade placeringar. Marknadsriskerna reduceras med limiter för VaR och känslighetstal, vilka kan följas upp dagligen.

11.3 Marknadsriskerna i den långsiktiga placeringsverksamheten

I OP Gruppen räknas försäkringsbolagens placeringsverksamhet och skötseln av likviditetsreserven till långsiktig

placeringsverksamhet. OP Gruppen säkerställer sin likviditet med en likviditetsreserv som upprätthålls av OP Företagsbanken och som i huvudsak består av tillgodohavanden på centralbanker och skuldebrev som godtas som säkerhet för centralbanksfinansiering. I försäkringsbolagen är syftet med placeringsverksamheten att säkerställa kundernas avkastning (livförsäkringsrörelsen), att ge täckning för försäkringsskulden och att placera täckningen räntabelt. Målet är att placeringsverksamheten ger täckning för OP Gruppens samt varje affärsområdes och företags behov utan att äventyra kapitaltäckningen i gruppen eller något enskilt företag.

Rishtagningen i placeringsverksamheten styrs och begränsas med OP Gruppens rishtagning och risktoleranssystem samt Riskpolicyn. För gruppen och företagen i gruppen ställs upp produktspecifika och regionala kvantitativa eller kvalitativa begränsningar som hänför sig till likviditeten. Dessutom styrs placeringsverksamheten av riktlinjerna för ansvarsfull placering. Riskerna i placeringsverksamheten limiteras med statistiska VaR-mätare, allokering-, rating- och länderrisklimiter.

En central roll spelar också bolagens placeringsplaner, som tar ställning till den önskade risk- och avkastningsnivån. I placeringsplanerna fastställs också fördelningen av placeringstillgångar, variationsintervall, jämförelseindex och andra begränsningar som hänför sig till placeringsverksamheten.

Vid allokeringen av försäkringsrörelsens placeringstillgångar beaktas försäkringsbolagens rishtagningsförmåga, den strukturella ränterisken samt de övriga krav som försäkringsskulden ställer på placeringstillgångarna och deras likviditet. Inom livförsäkringen inverkar tillämpningen av skälighetsprincipen dessutom på placeringsverksamhetens mål och rishtagningens omfattning. Placeringarna sprids effektivt på olika tillgångsklasser och placeringsinstrument samt geografiskt och branschvis.

Försäkringsbolagen hanterar marknadsriskerna i placeringsverksamheten och försäkringsskulden med olika placeringsinstrument och derivatinstrument. Omfattningen och principerna för användningen av derivat fastställs varje år i företagens placeringsplaner och i principerna för användning av derivat.

Riskerna i placeringsverksamheten analyseras med känslighetsanalyser. VaR-limiteringen omfattar försäkringsbolagens centrala placeringsriskpositioner. För att beakta effekterna av exceptionella marknadslägen används stresstest.

På grupplanen har för de långsiktiga placeringarna i försäkringsrörelsen fastställts en VaR-limit i relation till placeringarnas marknadsvärde.

11.4 Motpartsrisk

Den motpartsrisk som beror på derivatinstrument består av fordringar som OP Gruppen kan ha på sina motparter vid tidpunkten för motparternas fallissemang.

Ett kapitalkrav kan uppkomma på grund av motpartsrisken i poster i såväl finansieringsrörelsen som handelslagret. Det kapitalkrav som beror på motpartsrisken räknas bland annat för OTC-derivat och återköps- och försäljningsavtal.

Motpartsrisken mäts med en metod för verkligt värde där exponeringsbeloppet består av instrumentets marknadsvärde och den uppskattade potentiella framtida kreditrisken. Justeringen av derivatmotparter resultatförda kreditrisk till marknadsvillkor (Credit Valuation Adjustment) fastställs på motparts nivå.

OP Gruppens derivatportfölj består främst av räntederivat utan en likriktad korrelation mellan derivatinstrumentens motparter kreditvärdighet och räntorna (s.k. Wrong Way Risk).

OP Gruppen hanterar den motpartsrisk som beror på derivatinstrument med derivatramavtal, säkerheter samt optionella förfallovillkor som möjliggör netting vid konkurs. Motparter åtagandegränser fastställs en gång om året och då granskas också derivatlimiternas belopp och säkerhetsläget. OP Gruppen nettar motpartsrisken i derivatinstrument i såväl kapitaltäckningsanalysen som i uppföljningen av kreditrisklimiter. Derivatinstrumenten styrs allt mer och mer också till clearing via centrala motparter.

11.5 Uppföljning och rapportering av marknadsrisker

Omfattningen av och frekvensen för uppföljningen och rapporteringen av marknadsrisker i gruppens företag varierar enligt arten och omfattningen av affärsrörelsen från granskning i realtid till månatlig uppföljning. Centralinstitutets riskhantering upprättar marknadsriskrapporter för andelsbankerna och rapporterar regelbundet om hela OP Gruppens balansstruktur och marknadsriskernas utveckling till centralinstitutets ledning.

12 Försäkringsrisker i skadeförsäkringen

12.1 Riskerna i försäkringsverksamheten

Försäkringsverksamheten grundar sig på rishtagning och hantering av risken. De viktigaste försäkringsriskerna är förknippade med riskurval och premiesättning, teckning av återförsäkringsskydd och försäkringsskuldens tillräcklighet. I skadeförsäkringen anknäyer sig risken i anslutning till försäkringsskulden speciellt till sådana försäkringsgrenar, där det tar lång tid innan skadorna visar sig. En betydande risk inom försäkringsverksamheten utgör förutom försäkringsriskerna dessutom placeringsrisken i anslutning till de tillgångar som utgör täckning för försäkringsskulden.

12.2 Försäkringsrisker

I skadeförsäkringen består försäkringsriskerna av skade- och reservrisken.

Skaderisken uppkommer genom att skador inträffar mer än i snitt eller att de är exceptionellt stora. I så fall avviker

försäkringarnas kommande bidrag från det förväntade till följd av ökningen i skadestånderna. Reservrisken beror på att skadestånderna för skador som redan inträffat är större än vad man vid bokslutstidpunkten förväntade sig. Osäkerheten i anslutning till tidpunkterna för betalningar inverkar också på beloppet av avsättningarna för oreglerade skador. Efter det att bolaget fått kännedom om en skada kan det fortfarande föreligga osäkerhet om skadans storlek. Den väsentligaste osäkerhetsfaktorn är emellertid värderingen av okända skador.

Inom de lagstadgade försäkringsgrenarna utgörs största delen av personskadeersättningarna av ersättningar för inkomstbortfall och sjukvårdskostnader. Ur den lagstadgade arbetsolycksfallsförsäkringen och yrkessjukdomsförsäkringen ersätts utöver olycksfall även yrkessjukdomar. Typiskt för yrkessjukdomar är att skadorna uppstår långsamt. En uppskattning av skadestånden vid yrkessjukdomar är därför förknippad med en betydande osäkerhet.

Typiskt för de lagstadgade försäkringsgrenarna är att det ofta går en lång tid från det att en skada har inträffat tills skadan är helt och hållet betald. Dylik försäkringsrörelse ger upphov till ett långvarigt kassaflöde. De faktorer som kraftigast inverkar på uppskattningen av det här kassaflödet är dödlighetsintensiteten för ersättningstagarna, inflationens inverkan på sjukvårdskostnaderna samt omplacering i arbetslivet. Inom arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen samt trafikförsäkringen ansvarar försäkringsbolaget emellertid inte för indexhöjningarna av ersättningarna för inkomstbortfall och inte heller för sådana sjukvårdskostnader som betalas över tio år efter det att skadan inträffade. De finansieras via det s.k. fördelningssystemet. Fördelningssystemet är ett arrangemang som baserar sig på speciallagar för respektive lagstadgad försäkring. Genom det här arrangemanget har finansieringen av de ersättningar som bestäms i lagarna, de s.k. ersättningarna enligt fördelningssystemet, genomförts. Fördelningssystemet medför ingen ekonomisk fördel eller nackdel som leder till att det egna kapitalet förändras.

Inom den frivilliga olycksfalls- och sjukförsäkringen är skadorna i allmänhet små. De största skadorna kan förorsakas vid katastrofer, där ett stort antal människor blir skadade. Inflationen i sjukvårdskostnaderna har en stor betydelse när det gäller att prognostisera sjukkostnadsförsäkringens kassaflöden i fråga om sjukdomar för vilka ersättning betalas ut under en lång tid. Den snabba utvecklingen inom läkarvetenskapen och de allt dyrare läkemedlen ökar inflationen i sjukvårdskostnaderna. De framtida kassaflödena påverkas också av utvecklingen inom den offentliga sjukvården. Om de med skattemedel finansierade offentliga sjukvårdstjänsterna minskar, kan de försäkrade i allt större utsträckning börja täcka utgifterna för sin sjukvård med hjälp av sjukkostnadsförsäkringar.

Inom fordons- och transportförsäkringarna har förändrade väderleksförhållanden den största inverkan på skadeantalet och skadestorleken. Skadestånden är därför större under vinterperioden än under sommarperioden. Till de största riskerna inom transportförsäkringen hör riskkoncentrationer till följd av sjötransporter och varulager. Dessutom förorsakar

väderleksförhållandena, till exempel stormar och översvämningar, samt inom fordonsförsäkringarna också snö och vinterhalka en geografiskt omfattande kumulrisk.

De största enskilda riskerna i egendoms- och avbrottsförsäkringen är risken för brand, naturfenomen och att något går sönder i företagets produktionsanläggningar och byggnader samt avbrottsrisker i anslutning till sådana skador. I privathushållen är de enskilda egendomsriskerna små och en enskild skada har därför ingen väsentlig inverkan på skadeförsäkringens resultat. I privathushållen förorsakas den största delen av skadestånden av läckage-, brand- och inbrottskadorna.

Risken för naturkatastrofer i Finland och Baltikum har ansetts obetydlig. Utredningar har dock gett en indikation om att naturförhållandena inom vårt verksamhetsområde kommer att förändras åtminstone på lång sikt. Den förutspådda temperaturstigningen kommer sannolikt att visa sig som förändringar i sommar- och vinterförhållandena och bland annat i form av ökade regn och vindar.

Inom ansvarsförsäkringen påverkas skadeantalet och skadestorleken i hög grad av den lagstiftning och rättspraxis som reglerar skadeståndsskyldigheten. För privatpersonernas del är skadornas inverkan på resultatet små. Privatpersonernas andel av den totala risken i den här klassen är dessutom liten. Av ansvarsförsäkringarna för företag utgörs största delen av produktansvarsförsäkringar och ansvarsförsäkringar för verksamhet. Till ansvarsförsäkringens natur hör att det i allmänhet tar en lång tid innan man får kännedom om skadorna och innan skadorna klargörs i synnerhet vid produktansvarsskador i Nordamerika.

Långsiktiga försäkringsavtal är byggförsäkringarna och allframtidsförsäkringarna. Byggförsäkringarna är alla lagstadgade försäkringar där förutsättningen för ett försäkringsfall är både att det har skett ett byggfel och att byggherren är insolvent. Beviljandet av allframtidsförsäkringar har upphört på 1970-talet. På grund av inflationen är försäkringsbeloppet och riskerna i dem små. Försäkringstagarna är i regel privatpersoner.

En alldeles speciell typ av risk utgör de skadestånderna som förorsakas av naturkatastrofer eller av storolyckor som har sitt ursprung i mänsklig aktivitet. I sådana fall förorsakar en och samma katastrofhändelse i praktiken samtidigt ersättningsgilla skador för ett stort antal försäkrade risker, varvid den totala skadestånden till följd av katastrofen kan bli mycket hög.

Också oidentifierade bakgrundsfaktorer kan påverka försäkringsriskerna. Exempel från närhistorien är yrkessjukdomsfall som förorsakats av exponering för asbestdamm och effekterna på de lagstadgade försäkringsgrenarnas pensionsbestånd av att befolkningens livslängd blir längre än väntat.

12.2.1 Hanteringen av försäkringsrisker

De viktigaste uppgifterna vid hantering av försäkringsrisker gäller riskurval och premiesättning, tecknande av återförsäkringsskydd samt uppföljning av skadekostnadsutvecklingen och värdering av försäkringsskulden. Högsta beslutande organ vid teckningen av försäkringsrisker är Underwriting (UW)-ledningen. Den hanterar skadeförsäkringens försäkringsrisker. UW-ledningen fattar beslut om teckningarna i försäkringsrörelsen inom de befogenheter som försäkringsbolagens styrelser fastställt. Den rapporterar sina beslut till försäkringsbolagens styrelser.

Besluten om kund- och objekturval samt riskprissättning fattas i enlighet med UW-anvisningarna. UW-ledningen godkänner de mest krävande risker som har en betydande inverkan. För mindre risker är besluten differentierade enligt riskens omfattning eller svårighetsgrad att fattas av flera underwriters eller tillsammans med en chef. För standardiserade försäkringsgrenar är beslutsfattandet systemstött och kund- och objekturvalet fattas på basis av befogenheter som fastställs i separat godkända anvisningar.

12.2.2 Riskurval och premiesättning

I handlingsmodellerna betonas riskurvalets och premiesättningens betydelse. För varje försäkringsgren och varje riskkoncentration har begränsningar satts gällande riskernas storlek och omfattning. Skadeförsäkringen har en central databank och analysprogram som stöder riskurvalet och premiesättningen. Försäkringsvillkoren har en viktig roll då det gäller att begränsa risken. För att begränsa riskerna utförs dessutom kundspecifika eller grenspecifika riskanalyser.

12.2.3 Återförsäkring

Återförsäkringsprinciperna och maximibeloppet per skada på den risk som försäkringsbolaget behåller på eget ansvar godkänns varje år av försäkringsbolagens styrelser i enlighet med riktlinjerna från centralinstitutets direktion. I praktiken hålls den risk som försäkringsbolaget behåller på eget ansvar mindre än det maximibelopp som styrelsen godkännt, om det är motiverat med beaktande av återförsäkringsskyddets prisnivå. Den självbehållna andelen av de riskspecifika återförsäkringarna och katastrofåterförsäkringen är högst 5 miljoner euro. Återförsäkringen inverkar på behovet av solvenskapital. Som återförsäkrare godkänns endast bolag med en tillräckligt god rating. Återförsäkrarens motpartsrisk hanteras med återförsäkringens diversifieringslimiter.

12.2.4 Riskkoncentrationer

Lokala riskkoncentrationer beaktas vid EML-beräkningen av egendoms- och avbrottsrisker (Estimated Maximum Loss, den största sannolika skadan) och i det EML-genombrottskydd som ingår i återförsäkringsskyddet. Inom vårt verksamhetsområde finns ingen nämnvärd jordbävningsskade. Beträffande andra risker för naturfenomen, såsom stormar och översvämningar, är Finland geografiskt sett ett lugnt område. För kumulskador till följd av katastrofer finns dock ett

katastrofåterförsäkringsskydd med en kapacitet som dimensionerats att täcka den kalkylerade storheten av en sådan katastrofskada som inträffar en gång på 200 år. Katastrofskadeskydden för kumulskador omfattar både egendoms- och personskador.

12.2.5 Bedömning av försäkringsskulden

Försäkringsskuldens tillräcklighet följs upp årligen. Försäkringsskulden för försäkringsavtal fastställs utgående från uppskattade framtida kassaflöden. Kassaflödena utgörs av utbetalda ersättningar och skaderegleringskostnader.

Försäkringsskuldens belopp har uppskattats betryggande så att det är tillräckligt för att täcka de förpliktelser som härrör från försäkringsavtalen. Det här har genomförts så att man först gjort en uppskattning av försäkringsskuldens förväntade värde och på det räknat ut ett säkerhetstillägg på grund av den ovisshet som föreligger.

Värderingen av de försäkringstekniska avsättningarna är alltid förknippad med osäkerhetsfaktorer som bland annat kan vara beroende av hur bra skadeutvecklingen har kunnat prognostiseras, dröjsmål med verifieringen av skador, kostnadsinflation eller ändringar i lagstiftningen och den allmänna ekonomiska utvecklingen. Skadeförsäkringen låter med tre års mellanrum en utomstående aktuarie reda ut korrektheten hos beräkningsgrunderna för bolagets försäkringsskuld och dess belopp.

Avsättningen för ersättningar av pensionstyp utgörs så gott som helt av pensioner inom de lagstadgade försäkringsgrenarna. Då avsättningen för pensioner räknas ut används diskontering. Den diskonteringsränta som använts har en betydande inverkan på avsättningsbeloppet. Till följd av att räntorna är låga har diskonteringsräntan sänkts inom skadeförsäkringen.

13 Försäkringsrisker i livförsäkringen

I livförsäkringen består försäkringsriskerna av de biometrisk riskerna, kundbeteende- och kostnadsrisken.

Biometrisk risker beror på att ersättningar betalas i en större omfattning eller att pensioner betalas längre än förväntat till följd av dödsfall eller invaliditet.

Dödlighetsintensitet och återstående livslängd inverkar på livförsäkringsbolagets riskposition i dödsfallsförsäkringar och pensionsförsäkringar. I synnerhet i förmånsbaserade gruppensionsförsäkringar är livslängdsrisken stor, för de här avtalen innehåller inte en dödlighetsrisk med en avsevärd motsatt riskposition.

Invaliditetsrisk ingår i gruppensionsförsäkringsavtal, med stöd av vilka betalas ersättningar i form av invaliditetsförmåner för att den försäkrades arbetsförmåga har nedsatts.

I försäkringstagarnas kundbeteende uppkommer en annullationsrisk och en återköpsrisk. Försäkringstagare har rätt att sluta betala försäkringspremier, säga upp avtal i förtid eller ändra avtalet med stöd av en option som ingår i avtal så att bolaget får en större risk än tidigare i det ändrade avtalet. Ett exempel på en sådan option är kundens rätt att byta ut avkastningen på tillgångarna från fondanknuten till beräkningsränta, vilket ökar marknadsrisken. Ett annat exempel är uppskjutning av pensionen, vilket ökar livslängdsrisken. Sparförsäkringar och kapitaliseringsavtal där kunderna har återköpsrätt är särskilt exponerade för avbrottsriskerna som ansluter sig till kundbeteendet. Detsamma gäller riskförsäkringar som försäkringstagaren kan säga upp när som helst. Återköp av pensionsförsäkringar är möjliga endast i undantagsfall.

Med kostnadsrisken avses fall där de kostnader för administrationen av försäkringsavtal som uppkommer skiljer sig från de kostnader som uppskattats vid premiesättningen. Avbrott av försäkringar kan också äventyra hållbarheten hos de kostnadsantaganden som gjorts i premiesättningen av försäkringar och därmed bidra till att kostnadsrisken förverkligas.

13.1 Hantering av livförsäkringens försäkringsrisker

Livförsäkringens försäkringsrisker hanteras med en tryggande premiesättning, ett noggrant riskurval för försäkringar och med återförsäkringar. Risken minskar också med diversifieringsfördelar mellan olika försäkringsgrenar. Livförsäkringen återförsäkrar vid behov de största enskilda riskerna och riskkoncentrationerna.

Riskerna i anslutning till dödlighetsintensiteten och livslängden premiesätts på basis av omständigheterna och förhållandena vid tidpunkten för beviljande av försäkringen. Bolaget har få möjligheter att ändra priset på de här långfristiga avtalen. Därför får försäkringsbolaget bära risken för en eventuell senare ändring av premiesättningsgrunderna genom att premierna i nyförsäljningen höjs och bolaget bokför en komplettering av försäkringsskulden för det bestånd som sålts. Genom att tillhandahålla försäkringar med motsatt riskposition reduceras nettorisken i hela försäkringsbeståndet.

Också den första metoden för hanteringen av invaliditetsrisken är en tryggande premiesättning.

Avbrottsrisken i anslutning till kundbeteendet och risken för kundens option att byta avkastningen på sina tillgångar till beräkningsränta hanteras genom ett konkurrenskraftigt produktsortiment och en lämplig produktstruktur samt genom incitament och sanktioner i avtalsvillkoren.

Kostnadsrisken hanteras med en tillräcklig kostnadsdisciplin och tryggande premiesättning. Hur antagandena för premiesättningen realiserar följs fortlöpande upp och vid behov justeras premierna för nyförsäljning och en komplettering av försäkringsskulden bokförs för det sålda försäkringsbeståndet.

13.2 Uppföljning och rapportering av försäkringsrisker i livförsäkringen

Försäkringsrörelsens resultat följs upp månatligen och vid behov görs närmare analyser. En gång om året upprättas en mer detaljerad utredning som granskar hur riskerna utfallit bl.a. per försäkringsgren och åldersklass. Driftkostnadsresultatet följs upp månatligen enligt försäkringsgrenar. Dessutom följer man månatligen upp kundbeteendet, premierna, avbrott och överföring av besparingar mellan avkastningsgrunderna.

Ändringar i lagstiftningen kan leda till sådana ändringar i försäkringsvillkoren som har betydelse i synnerhet för nyförsäljningen av försäkringar och kundbeteendet. Sådana ändringar är till exempel produkter för långsiktigt sparande eller lag- eller direktivändringar som gäller livförsäkrings premiegrunder. Livförsäkringsbolagen följer med ändringarna i lagstiftningen och anpassar vid behov premiesättningen och villkoren för försäkringsavtalen enligt lagens och bolagens kapitalutvärderingskrav.

För försäkringsriskerna i livförsäkringen har uppställts en ny limit på grupplanet. Limiten beskriver försäkringsriskernas ekonomiska kapitalkrav i förhållande till gruppens bestående kapitalbas. Det ekonomiska kapitalkravet för försäkringsrisker beräknas med försäkringsbolagets egen riskmodell.

14 Deklaration om att arrangemangen för riskhantering är tillfredsställande

Enligt artikel 435 punkt 1 i tillsynsförordningen ska OP Gruppen offentliggöra bland annat en deklARATION, som har godkänts av ledningsorganet (OP Andelslags förvaltningsråd), om att institutets arrangemang för riskhantering är tillfredsställande.

Förvaltningsrådets deklARATION:

”I principerna för OP Gruppens risktoleranssystem som förvaltningsrådet fastställt anges principerna för hur gruppens risktagning ska styras, begränsas och övervakas samt för hur processen för riskhantering och kapitalutvärdering ska läggas upp. Principerna är tvingande för alla företag som hör till OP Gruppen. Principdokumentet styr OP Gruppens årsplanering och centralinstitutets direktion ska efter beredning hos Riskhanteringen fastställa Anvisningar om riskhantering, Riskpolicy och Kapitalplan, vilka preciserar Risktoleranssystemet.

OP Gruppens riskhantering är en integrerad del av gruppens affärsrörelse och ledningen av den. Varje företag i gruppen ska koncentrera sig på att genomföra sin roll enligt sin betjänings- och riskhanteringsförmåga i enlighet med gruppens gemensamma affärsmodeller. OP Gruppen och företagen i gruppen ska säkerställa att resurserna för riskhantering är tillräckliga med beaktande av kvaliteten och omfattningen hos affärsrörelsen. Gruppens riskhantering är uppbyggd utifrån tre försvarslinjer.

Riskhantering och kapitalutvärdering innefattar:

- identifiering, mätning, analys och begränsning av risker,
- tillförlitligt och oberoende fastställande av det kapital- och likviditetsbehov som olika riskslag och affärsverksamheter kräver,
- planmässig allokering av kapital och likviditet per rörelsesegment enligt den nuvarande och den planerade risktagningen.

Centralinstitutets riskhantering ska rapportera riskpositionen och riskhanteringsförmågan regelbundet till centralinstitutets direktionens balans- och riskhanteringsutskott samt styrnings- och compliance-utskott och till förvaltningsrådets riskhanteringsutskott.

Centralinstitutets riskhantering ska årligen sammanställa en sammanfattande utredning över OP Gruppens kapitaltäckning och likviditet (ICAAP-, ILAAP- och ORSA-processerna) som ska beskriva metoderna för gruppens riskhantering och kapitalutvärdering, kvaliteten och omfattningen hos dessa samt kapitalens och likviditetens tillräcklighet. Direktionen ska behandla utredningen och ta ställning till de beskrivningar och bedömningar som ingår i den. Såväl förvaltningsrådets riskhanteringsutskott som revisionsutskott ska behandla utredningen och bilda sig en uppfattning om den innan förvaltningsrådet behandlar och fastställer den.

Förvaltningsrådet har vid sitt sammanträde 14.12.2017 konstaterat att de riskhanteringssystem som används är tillfredsställande med hänsyn till OP Gruppens riskprofil och strategi.”

Not 3. Ändringar i principerna för upprättandet av bokslutet

Hur andelsbankernas intäkter och kostnader bokförs per segment

Tidigare har andelsbankernas intäkter och kostnader redovisats i segmentet Bankrörelse. Från början av 2017 har andelsbankernas intäktsposter bokförts enligt de olika segmenten. Intäkterna och kostnaderna har fördelats på segmenten enligt orsaksprincipen eller med fördelningsregler. Intäkterna och kostnaderna i kapitalförvaltningssegmentet har ökat särskilt mycket jämfört med den tidigare fördelningen. Andelsbankernas placeringar i medlemsandelar och tilläggsandelar i OP Andelslag, som tidigare redovisades i segmentet Bankrörelse, har eliminerats i segmentet Övrig rörelse. Bokslutets jämförelseuppgifter har justerats att motsvara det nya presentationssättet. Ändringarna i jämförelseuppgifterna för huvudposterna i resultaträkningen och balansräkningen redovisas i tabellerna nedan.

Bankrörelse				Skadeförsäkring			
	Redovisat tidigare			Redovisat tidigare			
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	
Resultaträkning							
Intäkter	1 924	-173	1 751	557	40	598	
Kostnader	1 072	-151	921	326	26	352	
Resultat före skatt	596	-22	574	230	14	244	
	Redovisat tidigare			Redovisat tidigare			
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	
Balansräkning							
Tillgångar	93 312	-5 723	87 588	5 331	2	5 334	
Skulder	77 361	-27	77 334	3 798	10	3 809	
Kapitalförvaltning				Övrig rörelse			
	Redovisat tidigare			Redovisat tidigare			
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	
Resultaträkning							
Intäkter	365	118	483	631	15	646	
Kostnader	109	124	233	551	0	552	
Resultat före skatt	232	-6	226	80	14	95	
	Redovisat tidigare			Redovisat tidigare			
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016	
Balansräkning							
Tillgångar	18 483	7	18 490	46 333	-279	46 054	
Skulder	17 400	24	17 424	45 440	-1 137	44 303	
Elimineringar							
	Redovisat tidigare						
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016				
Resultaträkning							
Intäkter	-489	0	-489				
Kostnader	-490	0	-490				
Resultat före skatt	0	0	0				
	Redovisat tidigare						
	1.1– 31.12.2016	Föränd- ring	Ny 1.1– 31.12.2016				
Balansräkning							
Tillgångar	-29 712	5 993	-23 719				
Skulder	-20 490	1 130	-19 360				

Noter till resultaträkningen

Not 4. Ränteintäkter och -kostnader

Milj. €	2017	2016
Ränteintäkter		
Fordringar på kreditinstitut		
Räntor	4	3
Negativa räntor	23	9
Totalt	27	12
Fordringar på kunder		
Krediter*	1 151	1 180
Finansiella leasingfordringar*	22	20
Krediter som minskat i värde och övriga åtaganden	3	3
Negativa räntor	8	3
Totalt	1 183	1 207
Skuldebrev		
Som innehas för handel	7	9
Som kan säljas	105	126
Som hålls till förfall	1	2
Lån och fordringar	1	1
Totalt	114	139
Derivatinstrument		
Som innehas för handel	720	928
Säkring av verkligt värde	-117	-130
Säkring av kassaflöde	37	39
Den ineffektiva andelen av säkring av kassaflödet	1	-1
Totalt	641	835
Övriga	9	7
Totalt	1 975	2 200
Räntekostnader		
Skulder till kreditinstitut		
Räntor	1	4
Negativa räntor	56	36
Totalt	57	40
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	0	0
Skulder till kunder	74	95
Skuldebrev emitterade till allmänheten	288	286
Efterställda skulder		
Kapitallån	2	4
Övriga	45	45
Totalt	47	49
Derivatinstrument		
Som innehas för handel	600	818
Säkring av verkligt värde	-130	-145
Övriga	-65	-9
Totalt	406	665
Övriga	10	7
Totalt	882	1 141

Räntenetto utan värderingsposter i säkringsredovisning	1 093	1 059
Säkringsinstrument	-114	-67
Värdeförändringar i de säkrade posterna	114	66
Räntenetto totalt	1 094	1 058

* Jämförelseuppgiften är justerad till följd av att klassificeringen av finansieringsleasingfordringar har preciserats.

Not 5. Försäkringsnetto

Milj. €	2017	2016
Premieintäkter, netto		
Premieinkomst	1 438	1 443
Återförsäkrares andel	-5	-12
Förändring i avsättning för ej intjänade premier	-6	-14
Återförsäkrares andel	-3	3
Totalt	1 424	1 420
Ersättningar, netto		
Betalda ersättningar	-889	-862
Återförsäkrares andel	8	29
Förändring i avsättning för oreglerade skador*	-109	-27
Återförsäkrares andel	20	-23
Totalt	-970	-883
Övriga poster i skadeförsäkring	-3	-3
Livförsäkringens riskrörelse	27	24
Försäkringsnetto totalt	478	558

* I posten ingår en ökning på 102 miljoner euro (55) till följd av ändringarna i diskonteringsräntan.

Not 6. Provisionsintäkter, netto

Milj. €	2017	2016
Provisionsintäkter		
Utlåning	199	200
Inlåning	4	5
Betalningsrörelse	244	262
Värdepappersförmedling	19	16
Värdepappersemissioner	11	6
Fonder	147	135
Kapitalförvaltning och juridiska ärenden	112	80
Garantier	19	21
Bostadsförmedling	71	68
Försäkringsförmedling	55	55
Livförsäkringens belastningsinkomst	96	95
Återbäring av fondanknutna förvaltningsprovisioner	67	62
Övriga	28	23
Totalt	1 073	1 028

Provisionskostnader

Betalningsrörelse	37	65
Värdepappersförmedling	12	10
Värdepappersemissioner	3	2
Kapitalförvaltning och juridiska ärenden	13	15
Försäkringsrörelse	45	41
Övriga	36	35
Totalt	145	169
Provisionsintäkter, netto, totalt	928	859

Not 7. Nettointäkter från placeringsverksamhet

Milj. €	2017	2016
Finansiella tillgångar som kan säljas		
Skuldebrev		
Ränteintäkter	85	80
Realisationsvinster och -förluster	22	112
Överförts från fonden för verkligt värde under räkenskapsperioden	22	23
Värderingsvinster och -förluster	-46	-3
Nedskrivningar och återförda nedskrivningar	0	0
Totalt	83	211
Aktier och andelar		
Utdelningar	51	39
Övriga intäkter och kostnader	57	47
Realisationsvinster och -förluster	52	-20
Överförts från fonden för verkligt värde under räkenskapsperioden	165	87
Nedskrivningar och återförda nedskrivningar	-38	-52
Totalt	288	100
Nettointäkter från finansiella tillgångar som kan säljas totalt	371	312

Som redovisats till verkligt värde via resultaträkningen
Finansiella tillgångar och skulder för handel

Skuldebrev		
Realisationsvinster och -förluster	-2	2
Värderingsvinster och -förluster	-1	4
Totalt	-3	7
Aktier och andelar		
Realisationsvinster och -förluster	5	3
Värderingsvinster och -förluster	-4	-1
Utdelningar	0	0
Totalt	1	3
Derivatinstrument		
Realisationsvinster och -förluster	137	-14
Värderingsvinster och -förluster	27	97
Totalt	164	83
Finansiella tillgångar och skulder för handel totalt	162	93

Tillgångar och skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen

Skuldebrev		
Ränteintäkter	61	22
Realisationsvinster och -förluster	-6	7
Värderingsvinster och -förluster	-36	-5
Totalt	19	24
Aktier och andelar		
Realisationsvinster och -förluster	3	-1
Värderingsvinster och -förluster	9	8
Utdelningar	2	1
Totalt	14	8
Derivatinstrument		
Ränteintäkter	2	8
Realisationsvinster och -förluster	70	81
Värderingsvinster och -förluster	-33	54
Totalt	39	143
Övriga		
Ränteintäkter	0	0
Totalt	0	0
Tillgångar och skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen totalt	72	175

Nettointäkter från valutaverksamhet

Valutaväxling	1	-1
Värderingsvinster och -förluster*	37	28
Nettointäkter från valutaverksamhet totalt	37	27

* Nettoresultatet av säkringsinstrument var 12,9 miljoner euro (-14,3).

Nettointäkter från förvaltningsfastigheter

Hysesintäkter	79	70
Realisationsvinster och -förluster	2	2
Vinster från värdering till verkligt värde	17	1
Kostnader för vederlag och skötsel	-65	-55
Övriga	-3	-3
Nettointäkter från förvaltningsfastigheter totalt	29	15

Som redovisats till det upplupna anskaffningsvärdet**
Lån och övriga fordringar

Ränteintäkter	10	8
Räntekostnader	-1	-1
Realisationsvinster och -förluster	2	0
Nedskrivningar och återförda nedskrivningar	-3	0
Lån och övriga fordringar totalt	7	6

** Realisationsförluster som bokförts för finansiella tillgångar som redovisats till det upplupna anskaffningsvärdet anges i not 37.

Skadeförsäkring

Upplösning av diskontering, skadeförsäkringar	-32	-36
---	-----	-----

Ökningen i den diskonterade försäkringsskulden för skadeförsäkringen som beror på tidens gång utgörs av upplösningen av diskonteringen. Upplösningen av diskonteringen beräknas varje månad med användning av diskonteringsräntan vid slutet av föregående månad och försäkringsskulden vid månadens början.

Diskonteringsräntan var 1,5 procent (2) för skador som inträffat före 2015 och 1,5 procent för skador som inträffat 2015, 2016 och 2017.

Livförsäkring

Räntegottgörelse på kunders försäkringsbesparingar	-89	-93
Förändring i räntekompletteringar	48	34
Övriga försäkringstekniska poster***	-111	-143
Totalt	-152	-202

*** I övriga försäkringstekniska poster ingår förändringar i andra försäkringstekniska reserver än räntekompletteringar.

Nettointäkter från placeringsverksamhet totalt **495** **390**

Not 8. Övriga rörelseintäkter

Milj. €	2017	2016
Hyresintäkter från rörelsefastigheter	12	12
Realisationsvinster på rörelsefastigheter	2	2
Leasingavtal	1	2
ICT-intäkter	0	1
Indrivningsverksamheten	1	1
Intäkter från hälso- och välbefinnandetjänster	11	7
Övriga*	66	97
Övriga rörelseintäkter totalt	94	122

* OP Gruppen sålde sitt avtals- och betalterminalbestånd för kortinlösen- och betalterminaltjänster till Nets under räkenskapsperioden. Bland övriga rörelseintäkter bokfördes intäkter av engångsnatur på 25 miljoner euro från affären. Återbärningar av mervärdesskatter av engångsnatur från tidigare år bokfördes för totalt 20 miljoner euro. Under jämförelseperioden bokfördes intäkter av engångsnatur för 76 miljoner euro för affären med Visa Europe Ltd.

Not 9. Personalkostnader

Milj. €	2017	2016
Löner och arvoden	547	537
Rörliga ersättningar*	45	67
Pensionskostnader		
Avgiftsbestämda pensionsplaner	70	78
Förmånsbestämda pensionsplaner**	65	41
Övriga lönebikostnader	31	39
Personalkostnader totalt	758	762

* Not 51.

** Not 33.

Not 10. Avskrivningar och nedskrivningar

Milj. €	2017	2016
Avskrivningar		
Byggnader	31	32
Maskiner och inventarier	14	14
Immateriella tillgångar som uppkommit i samband med företagsköp	34	34
Övriga immateriella tillgångar	106	68
Egendom som hyrts ut	-1	0
Övriga	6	6
Totalt	191	153
Nedskrivningar		
Rörelsefastigheter	39	4
Goodwill	0	
Övriga	16	2
Totalt	55	6
Avskrivningar och nedskrivningar totalt	246	160

Not 11. Övriga rörelsekostnader

Milj. €	2017	2016
ICT-kostnader		
Drift	178	159
Utveckling	156	106
Hyreskostnader	7	7
Rörelsefastigheter	75	72
Realisationsförluster på rörelsefastigheter	1	0
Myndighets- och revisionsavgifter*	13	10
Medlemsavgifter	4	6
Köptjänster från andra	133	113
Kontaktkostnader	37	36
Marknadsföringskostnader	35	36
Samhällsansvarskostnader	8	12
Övriga administrationskostnader	66	64
Försäkrings- och säkerhetskostnader	10	10
Övriga kostnader för skadeförsäkringsrörelsen	3	3
Kostnader för yrkesutövare inom hälso- och välbefinnandetjänster	4	2
Övriga	38	9
Övriga rörelsekostnader totalt	769	646

* I posten ingår arvoden som betalats till revisorerna enligt följande: 2,1 miljoner euro (1,9) för revision, 0,3 miljoner euro (0,2) för sådana uppdrag som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. 2 punkten i revisionslagen, 0,1 miljoner euro (0,1) för skatterådgivning och 0,6 miljoner euro (0,7) för övriga tjänster. Kostnaderna för andra tjänster än revisionstjänster som KPMG Oy Ab utfört för bolag som hör till OP Gruppen uppgick till totalt 0,5 miljoner euro.

Stabilitetsavgiften för 2017 uppgår för OP Gruppen till 24,8 miljoner euro (19,2), och den har täckts helt med den bankskatt som betalades tidigare.

Insättningsgarantiavgiften för 2017 uppgår för OP Gruppen till 24,1 miljoner euro (22,2), och den har täckts helt med avgifter som redovisats från den gamla insättningsgarantifonden.

Utvecklingskostnader

Milj. €	2017	2016
ICT-utvecklingskostnader	156	106
Andel eget arbete	63	29
Utvecklingskostnader i resultaträkningen totalt	219	135
Aktiverade ICT-kostnader	220	167
Aktiverad andel eget arbete	14	13
Aktiverade utvecklingskostnader totalt	234	180
Utvecklingskostnader totalt	454	315
Avskrivningar och nedskrivningar	100	64

Utvecklingsinvesteringarna säkerställer att den nuvarande affärsrörelsen är konkurrenskraftig och kontinuerlig samt att verksamheten är förenlig med bestämmelserna och skapar förutsättningar för nya kundorienterade affärsmodeller. Merparten av utvecklingssatsningarna riktade sig till att utveckla den nuvarande affärsrörelsen, men de nya affärsrörelsernas andel ökar i framtiden.

Not 12. Nedskrivningar av fordringar

Milj. €	2017	2016
Fordringar som avskrivits som kredit- och garantiförluster	79	80
Återföringar av fordringar som avskrivits	-15	-15
Ökning av individuella nedskrivningar	68	103
Minskning av individuella nedskrivningar	-91	-99
Gruppvisa nedskrivningar	7	7
Nedskrivningar av fordringar totalt	48	77

Not 13. OP-bonus till ägarkunder

Milj. €	2017	2016
OP-bonus	217	205
Räntor på tilläggsandelskapital	0	1
OP-bonus till ägarkunder totalt	217	206

Not 14. Inkomstskatt

Milj. €	2017	2016
På räkenskapsperiodens beskattningsbara inkomst	189	170
Skatt från tidigare räkenskapsperioder	-1	0
Uppskjuten skatt	35	53
Resultaträkningens skatt	223	223
Samfundets inkomstskattesats	20,0	20,0
Avstämning av skatt uträknad på basis av den gällande skattesatsen med resultaträkningens skatt		
Resultat före skatt	1 077	1 138
Andelen av resultatet enligt skattesatsen	215	228
Skatt från föregående räkenskapsperioder	-1	0
Inverkan av skattefria intäkter	-31	-16
Inverkan av icke-avdragsgilla kostnader	25	20
Omvärdering av oanvända förluster	15	-6
Skatterättelser	2	-1
Övriga poster	-1	-1
Resultaträkningens skatt	223	223

Noter angående tillgångar

Not 15. Kontanta medel

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kassa	96	109
På anfordran betalbara insättningar i centralbanker		
OP Företagsbanken Abp:s kassakravsmedel	668	651
Checkkonton	12 173	8 710
Kontanta medel totalt	12 937	9 471

I enlighet med eurosystemet kassakravssystem ska kreditinstituten ha minimireserver (kassakrav) i de nationella centralbankerna. Kassakravet är en andel av kassakravsbasen som motsvarar den kassakravsprocent som Europeiska centralbanken har meddelat. Till kassakravsbasen räknas insättningar (vidsträckt bemärkelse) och skuldebrev med en löptid på högst två år. Insättningar från andra kassakravsskyldiga räknas inte till kassakravsbasen. Kassakravet är för närvarande 1 % av kassakravsbasen. Kreditinstituten i OP Gruppen sköter sitt kassakrav genom OP Företagsbanken Abp. Kreditinstituten i gruppen har bemyndigat OP Företagsbanken Abp att sköta hela gruppens kassakrav i Finlands Bank.

Not 16. Fordringar på kreditinstitut

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Fordringar på kreditinstitut		
Insättningar		
Betalbara på anfordran	307	100
Övriga	0	13
Totalt	307	113
Krediter och övriga fordringar		
Betalbara på anfordran	0	0
Övriga	198	196
Skuldebrev	0	30
Totalt	199	226
Totalt	506	339
Nedskrivningar	-2	-2
Fordringar på kreditinstitut totalt	504	337

Not 17. Finansiella tillgångar för handel

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Finansiella tillgångar för handel		
Statens skuldebrev	7	7
Bank- och företagscertifikat	392	440
Debenturer	30	42
Perpetualer (eviga lån)	9	3
Obligationslån	150	157
Övriga skuldebrev	1	4
Aktier och andelar	0	39
Totalt	590	692

Specifikation av skuldebrev samt aktier och andelar bland finansiella tillgångar för handel enligt notering och emittent

Finansiella tillgångar för handel	31.12.2017		31.12.2016	
	Skuldebrev	Aktier och andelar	Skuldebrev	Aktier och andelar
Noterade				
Offentlig sektor	7		10	
Övriga	534	0	393	39
Övriga				
Offentlig sektor	39		246	
Övriga	9	0	4	0
Totalt	589	0	653	39

Not 18. Derivatinstrument

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Som innehas för handel		
Räntederivat	2 859	3 798
Valutaderivat	213	256
Aktie- och indexderivat	2	1
Kreditderivat	1	1
Råvaruderivat	25	21
Övriga	0	0
Totalt	3 100	4 077
Säkringsinstrument		
Säkring av verkligt värde		
Räntederivat	192	350
Valutaderivat	81	269
Säkring av kassaflödet		
Räntederivat	0	2
Totalt	273	620
Övriga säkringsinstrument		
Räntederivat	39	36
Övriga	0	0
Totalt	39	36
Derivatinstrument totalt	3 412	4 732

Balansposten innehåller derivatinstrumentens positiva värdeförändringar och betalda premier.

Not 19. Fordringar på kunder

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Krediter till allmänheten och offentlig sektor*	75 209	72 244
Skuldebrev	0	10
Finansiella leasingfordringar*	1 856	1 591
Garantifordringar	11	11
Övriga fordringar	5 655	5 254
Totalt	82 731	79 111
Nedskrivningar	-491	-506
Fordringar på kunder totalt	82 240	78 604

Förändringar i nedskrivningar av krediter och garantifordringar bland fordringarna på kunder

Milj. €	Krediter	Skuldebrev	Bankgaranti-fordringar	Ränte-fordringar	Totalt
Nedskrivningar 1.1.2017	500	-1	9	-1	506
Ökning av individuella nedskrivningar	67	1	1	-14	55
Förändring av gruppvisa nedskrivningar	7		0		7
Återförda individuella nedskrivningar	-34	0	-1	14	-21
Från balansräkningen bortskrivna krediter och garantifordringar, för vilka gjorts individuella nedskrivningar	-56	0	0	0	-56
Nedskrivningar 31.12.2017	485	0	8	-2	491

Milj. €	Krediter	Skuldebrev	Bankgaranti-fordringar	Ränte-fordringar	Totalt
Nedskrivningar 1.1.2016	482	-3	17	-3	494
Ökning av individuella nedskrivningar	102	2	0	-15	90
Förändring av gruppvisa nedskrivningar	7		0		7
Återförda individuella nedskrivningar	-39		-9	16	-31
Från balansräkningen bortskrivna krediter och garantifordringar, för vilka gjorts individuella nedskrivningar	-53				-53
Nedskrivningar 31.12.2016	500	-1	9	-1	506

Finansiella leasingfordringar*

OP finansierar lösa anläggningstillgångar, fastigheter och andra utrymmen med finansiell leasing.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Förfallotiden för finansiella leasingavtal		
Under ett år	423	387
Över ett år och under fem år	1 132	907
Över fem år	386	379
Bruttoinvesteringar i finansiella leasingavtal	1 941	1 673
Icke ackumulerad finansieringsintäkt (-)	-85	-81
Minimileasingavgifternas nuvärde	1 856	1 591
Minimileasingfordringarnas nuvärde		
Under ett år	401	365
Över ett år och under fem år	1 089	869
Över fem år	367	357
Totalt	1 856	1 591

* Jämförelseuppgiften är justerad till följd av att klassificeringen av finansieringsleasingfordringar har preciserats.

Not 20. Investeringsstillgångar

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Finansiella tillgångar som vid första redovisningstillfället kategoriserats som poster värderade till verkligt värde via resultaträkningen		
Skuldebrev	3 310	3 664
Aktier och andelar	220	510
Totalt	3 530	4 175
Finansiella tillgångar som kan säljas		
Skuldebrev	16 372	17 541
Aktier och andelar	1 399	2 245
Totalt	17 771	19 786
Placeringar som hålls till förfall		
Skuldebrev	40	92
Förvaltningsfastigheter		
Mark- och vattenområden	153	148
Byggnader	851	803
Totalt	1 004	951
Lån och övriga fordringar		
Skuldebrev	5	15
Övriga	157	86
Totalt	161	101
Investeringsstillgångar totalt	22 506	25 105

Specifikation av skuldebrev samt aktier och andelar som redovisats till verkligt värde via resultaträkningen enligt notering och emittent

Milj. €	31.12.2017		31.12.2016	
	Skuldebrev	Aktier och andelar	Skuldebrev	Aktier och andelar
Noterade				
Offentlig sektor	1 733	0	2 023	1
Övriga	1 575	220	1 539	510
Övriga				
Övriga	2		102	
Totalt	3 310	220	3 664	510

Finansiella tillgångar som kan säljas och placeringar som hålls till förfall 31.12.2017

Milj. €	Skuldebrev som kan säljas			Aktier och andelar som kan säljas			Placeringar som hålls till förfall
	Till verkligt värde	Till upplupet anskaffningsvärde	Totalt	Till verkligt värde	Till anskaffningsvärde	Totalt	
Noterade							
Säkerhetsdugliga	11 260		11 260				23
Icke säkerhetsdugliga	4 608		4 608	743		743	10
Övriga							
Övriga	505		505	595	62	657	8
Totalt	16 372		16 372	1 337	62	1 399	40
Räkenskapsperiodens nedskrivn	0		0	-38		-38	

I finansiella tillgångar som kan säljas ingår efterställda noterade skuldebrev från övriga för 29 milj. e (39 milj. e).

Finansiella tillgångar som kan säljas och placeringar som hålls till förfall 31.12.2016

Milj. €	Skuldebrev som kan säljas			Aktier och andelar som kan säljas			Placeringar som hålls till förfall
	Till verkligt värde	Till upplupet anskaffningsvärde	Totalt	Till verkligt värde	Till anskaffningsvärde	Totalt	
Noterade							
Säkerhetsdugliga	12 249		12 249				51
Icke säkerhetsdugliga	4 908		4 908	1 372		1 372	24
Övriga							
Övriga	384		384	785	88	873	18
Totalt	17 541		17 541	2 157	88	2 245	92
Räkenskapsperiodens nedskrivn	0		0	-52		-52	

Förändringar i förvaltningsfastigheter, milj. €	2017	2016
Anskaffningsvärde 1.1	910	792
Förvärvade affärsrörelser	0	31
Ökning	51	145
Minskning	-97	-50
Överföringar mellan posterna	76	-8
Anskaffningsvärde 31.12	939	910
Akkumulerade förändringar i verkligt värde 1.1	41	43
Förändringar i räkenskapsperiodens verkliga värde	17	1
Minskning	-7	-4
Övriga förändringar	14	0
Akkumulerade förändringar i verkligt värde 31.12	65	41
Bokfört värde 31.12.	1 004	951

I ökningen av förvaltningsfastigheter ingår aktiverade utgifter efter förvärvet för 14 milj. e (0 milj. e). Avskrivningarna, nedskrivningarna och de återförda nedskrivningarna av materiella tillgångar har bokförts på övriga rörelsekostnader. Förändringarna i verkligt värde på förvaltningsfastigheter har bokförts på nettointäkter från placeringsverksamheten. Förvaltningsfastigheternas verkliga värde innehåller en skuldandel.

OP Gruppens företag innehar förvaltningsfastigheter som omfattas av begränsningar för överlåtelse- och försäljningspris i enlighet med aravalagstiftningen. Det verkliga värdet av de här objekten var 1 milj. e (2 milj. e). OP Gruppens företag hade på basis av föravtal bygg- och reparationsförpliktelser som gällde förvaltningsfastigheter för 5 milj. e (1 milj. e).

En specifikation av förvaltningsfastigheter som hyrts ut med operationella leasingavtal finns i not 46.

Bland förvaltningsfastigheterna fanns fastigheter som utgjort säkerhet för 5 milj. e (6 milj. e).

Not 21. Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Aktier och andelar	10 113	9 157
Övriga placeringar	13	10
Totalt	10 126	9 168

Not 22. Investeringar som behandlas enligt kapitalandelsmetoden

Belopp som tagits upp i balansräkningen:

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Intresseföretag	228	91
Samföretag	0	0
Totalt	228	91

Belopp som tagits upp i balansräkningen:

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Intresseföretag	27	1
Totalt	27	1

Investeringar i intresseföretag och samföretag

OP Gruppen har 19 (12) intresseföretag och 3 (3) samföretag som granskade enskilt inte är väsentliga. I tabellen nedan finns OP Gruppens andel av de här intresseföretagens och samföretagens resultat. De 4 (4) riskkapitalfonder som behandlats som intresseföretag har värderats till verkligt värde i enlighet med IAS 28.

OP Gruppens placeringar i intresseföretag och samföretag har inget noterat marknadspris.

Det finns inga eventualförpliktelser i anslutning till intresseföretag eller samföretag. Till samföretag hör inte heller sådana i bokslutet oupptagna förbindelser som gäller arrangemang av finansiering eller resurser eller förpliktelser att förvärva en annan placerares innehav om vissa händelser inträffar i framtiden.

Milj. €	Intresseföretag konsoliderade med kapitalandelsmetoden		Intresseföretag värderade till verkligt värde		Samföretag	
	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
Vinster från kvarvarande verksamheterÖvrigt i	9	2	18	-1		
Totalresultat	9	2	18	-1		

Sammanfattningen ovan av intresseföretag som värderats till verkligt värde baserar sig på företagens bokslut.

Not 23. Immateriella tillgångar

Förändringar i immateriella tillgångar, milj. €	Goodwill	Varumärken	Kundrelationer i anslutning till försäkringsavtal och försäkringarnas anskaffningsvärde	Övriga immateriella tillgångar	Totalt
Anskaffningsvärde 1.1.2017	634	179	514	959	2 286
Ökning*			3	236	239
Minskning				-39	-39
Överföringar mellan posterna				-1	-1
Anskaffningsvärde 31.12.2017	634	179	517	1 154	2 485
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar		-7	-373	-433	-812
Räkenskapsperiodens avskrivningar			-34	-94	-127
Räkenskapsperiodens nedskrivningar				-16	-16
Minskning				27	27
Övriga förändringar				-1	-1
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar	0	-7	-406	-517	-930
Bokfört värde 31.12.2017	634	172	110	638	1 555

* Det interna utvecklingsarbetets andel 14 milj. e (13 milj. e).

Förändringar i immateriella tillgångar, milj. €	Goodwill	Varumärken	Kundrelationer i anslutning till försäkringsavtal och försäkringarnas anskaffningsvärde	Övriga immateriella tillgångar	Totalt
Anskaffningsvärde 1.1.2016	635	179	513	782	2 108
Ökning*			2	182	184
Minskning				-5	-5
Övriga förändringar	0			0	-1
Anskaffningsvärde 31.12.2016	634	179	514	959	2 286
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 1.1.2016		-7	-338	-368	-713
Räkenskapsperiodens avskrivningar			-34	-66	-100
Räkenskapsperiodens nedskrivningar				-2	-2
Minskning				2	2
Övriga förändringar				1	1
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 31.12.2016		-7	-373	-433	-812
Bokfört värde 31.12.2016	634	172	142	526	1 474

Övriga immateriella tillgångar

Bokfört värde, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Datasystem	344	246
Datasystem under utveckling	286	273
Ombyggnadskostnader (hyreslokaler)	6	7
Övriga	1	1
Totalt	638	526

Immateriella tillgångar med obegränsad nyttjandetid

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Goodwill	634	634
Varumärken	172	172
Totalt	807	807

Nyttjandetiden för varumärken som förvärvats vid rörelseförvärv har uppskattats till obegränsad, eftersom de påverkar ackumuleringen av kassaflödet under en ospecificerad tid.

Nedskrivningsprövning av goodwill

Goodwill, milj. €	Förvärvad affärsrörelse	2017	2016
Skadeförsäkringen	Förvärv av Pohjola-Gruppen Abp:s skadeförsäkring och Excenta Oy:s verksamheter för välbefinnande i arbetet.	393	393
Kapitalförvaltningen	Förvärv av Pohjola-Gruppen Abp:s fond-, kapitalförvaltnings- och livförsäkringsrörelser	217	217
Bankrörelsen	Förvärv av Pohjola Finance Ab:s affärsrörelse	13	13
Övrig rörelse	Förvärv av Pohjola-Gruppen Abp:s ICT-verksamheter och Checkout Finland Oy:s affärsrörelse.	12	12
Totalt		634	634

Nedskrivningsprövning av goodwill

Storleken på goodwillen fastställdes i köpesummans fördelningsprocesser, dvs. vid de s.k. PPA (Purchase Price Allocation)-utredningarna. Den goodwill som uppkom fördelades på enheter som genererar kassaflöde (CGU:n), som var antingen rörelsesegment eller företag som räknas till rörelsesegmenten. Nedskrivningsprövningen av goodwill utfördes i enlighet med IAS 36 för kassaflödesgenererande affärsområden som motsvarar de affärsområden för vilka förvärvskalkylerna upprättades.

Värdet av OP Gruppens kassaflödesenheter har för prövningen av goodwill fastställts enligt metoden "Excess Returns". I metoden avdras avkastningskravet på eget kapital från den innevarande räkenskapsperiodens och de kommande räkenskapsperiodernas vinst. För att fastställa nuvärdet av kassaflödet diskonteras en eventuell återstående avkastning med en diskonteringsränta som motsvarar avkastningskravet på eget kapital.

Längden på prövningsperioden fastställdes till den femåriga prövningsperioden enligt standarden IAS 36 med restvärden.

De prognoser som använts i kassaflödesanalyserna baserar sig på den affärsrörelsestrategi som uppställer riktlinjerna för den långsiktiga utvecklingen som OP Andelslags förvaltningsråd fastställt för OP Gruppen 2016 och på de förväntningar på affärsrörelsens utveckling under perioden 2018–2020 som härletts ur strategin. Tillväxten i kassaflödena efter 2020 varierar mellan 1,5 och 5 procent. I livförsäkringsrörelsen förväntas den räntebärande premieinkomsten enligt den gällande strategin ytterligare minska under hela prövningsperioden.

Som diskonteringsränta i analyserna har använts kostnaden för eget kapital till marknadsvillkor, som står i linje med de tillämpade värderingsmetoderna (dvs. via kassaflödet har fastställts endast det värde som tillfaller placerare i eget kapital och som har diskonterats med avkastningskravet på eget kapital). Den diskonteringsränta som använts i kalkylerna före skatt (dvs. IFRS WACC) varierade mellan 7,4 och 10,2 procent. År 2016 varierade diskonteringsräntan mellan 7,1 och 12,0 procent. Med stöd av marknadsinformationen sänktes diskonteringsräntan efter skatt för skade- och livförsäkringsrörelsen samt ICT-rörelsen med 0,7 procentenheter, för kapitalförvaltnings- och fondrörelsen med 1,4 procentenheter till 8,5 procent samt diskonteringsräntan för OP Finance med 0,5 procentenheter till att motsvara diskonteringsräntan enligt marknadsinformationen.

Nedskrivningsprövningen av goodwill har inte lett till nedskrivningar.

Känslighetsanalys för goodwill

En känslighetsanalys utfördes separat för varje kassaflödesenhet, den baserade sig på de centrala variablerna för respektive kassaflödesenhet. I känslighetsanalyserna har använts samma variabler som under jämförelseåret. Om värdet på en variabel ändras från de värden som använts i prognoserna, medför det en risk för nedskrivning. Känslighetsanalysen innehåller inte samtidiga förändringar i värdet på alla centrala variabler.

Centrala variabler som använts i känslighetsanalysen och förändringar i dem som medför en risk för nedskrivning

Segment	Förvärvad affärsrörelse	Centrala variabler	Värde som använts i prognoserna, %	Förändring som medför risk för nedskrivning, %-enheter
Skadeförsäkringen	Skadeförsäkringsrörelsen	Diskonteringsränta, %	9,4	10,0
		Totalkostnadsprocent	83-87	9,7
		Nettointäkter av placeringsverksamheten, %	2,3-2,6	-4,0
Kapitalförvaltningen	Kapitalförvaltningsrörelsen	Diskonteringsränta, %	10,2	33,0
		Ökning i förvaldade medel, %	6,0	-18,0
		Kostnadsökning, %	1,3	18,0
	Livförsäkringsrörelsen	Diskonteringsränta, %	10,1	2,8
		Ökning i rörelsekostnader, %	1,5	0,8
		Marginal i placeringsverksamheten, %	0,5-2,5	-0,2
	Fondrörelsen	Diskonteringsränta, %	9,5	32,0
		Ökning i fondkapital, %	7-9	-24,0
		Ökning i fasta kostnader, %	2,0	24,0
Bankrörelsen	OP Finance Ab:s affärsrörelse	Diskonteringsränta, %	8,9	13,0
		Ökning i utlåningen, %	4,0	-15,0
		Kostnadsökning, %	2,0	14,0
Övrig rörelse	ICT-rörelsen	Diskonteringsränta, %	7,4	48,0
		Ökning i intäkter från tjänster, %	0,1 / 15,0	-67,0
		Netto, %	2,0	-1,7

Nedskrivningsprövning av varumärken

OP Gruppens varumärken har i sin helhet uppstått genom förvärvet av Pohjola-Gruppen Ab:s affärsrörelse. En nedskrivningsprövning har utförts separat i enlighet med IAS 36 för följande varumärken: Pohjola, Europeiska, A-Försäkring och Seesam.

Varumärkena har värderats enligt metoden "relief from royalty", i vilken varumärkenas värde fastställdes till de royaltyinbesparingar diskonterade till nutid som i framtiden uppnås genom innehav av varumärkena. Vid prövningen av varumärket Pohjola användes som diskonteringsränta det viktade medeltalet av skadeförsäkrings- och hälsovårdstjänsternas kostnader för eget kapital till marknadsvillkor (7,8 och 7,5 procent) utökad med en tillgångsvis riskpremie på 3 procent. Som diskonteringsränta vid prövningen av andra varumärken har använts den kostnad för eget kapital till marknadsvillkor som fastställts för skadeförsäkringsrörelsen (7,8 procent) utökad med en tillgångsvis riskpremie på 3 procent. Vid prövningen 2017 har använts samma riskpremie och motsvarande royalty i procent som vid PPA-utredningen och prövningen under tidigare år.

Längden för prövningsperioden för varumärken fastställdes till i regel 5 år i enlighet med standarden IAS 36. För prövningen av varumärket Pohjola fastställdes prövningsperioden exceptionellt till 15 år, eftersom användningen av varumärket utvidgas till en helt ny affärsrörelse som kommer att växa kraftigt under den närmaste åren. De prognoser som använts i kassaflödesanalyserna baserar sig på de strategisiffror som uppdaterats för skadeförsäkringsrörelsen för 2018-2020 och på de förväntningar på affärsrörelsens fortsatta utveckling som härletts ur siffrorna. Som tillväxt i kassaflödena under perioderna efter prognosperioden användes en inflationsförväntning på 3 procent.

OP Andelslags förvaltningsråd beslöt hösten 2014 att koncentrera skadeförsäkringsrörelsen under varumärket OP tillsammans med bank- och skadeförsäkringsrörelsen. Varumärket Pohjola kommer i fortsättningen att användas främst inom hälsovårds- och välbefinnanderörelsen samt i skadeförsäkringsprodukter som är nära anslutna till dem. I samband med nedskrivningsprövningen av varumärket Pohjola prövades hur ovan nämnda förändring påverkar varumärkets ekonomiska nyttjandetid och prövningsperiodens längd, den diskonteringsränta som användes för prövningen, riskpremien och royaltyprocenten. Varumärket konstaterades fortfarande utgöra en sådan immateriell tillgång med obegränsad ekonomisk nyttjandetid som avses i IAS 36. Eftersom varumärket används i en ny affärsrörelse som förväntas växa kraftigt i början, förlängdes prövningsperioden till 15 år. I övriga parametrar gjordes inga väsentliga ändringar, eftersom den nya hälsovårds- och välbefinnanderörelsen har ett nära samband till skadeförsäkringsrörelsen. Vid prövningen av varumärket beaktades de kassaflöden som kan likställas med omsättning för de affärsrörelser som i fortsättningen finns under varumärket.

Nedskrivningsprövningen av varumärken har inte lett till nedskrivningar för varumärken i bokslutet 2017.

Nedskrivningsprövning av andra väsentliga immateriella tillgångar

OP Gruppens kundrelationer och försäkringsavtal har förvärvat som en del av förvärvet av Pohjola-Gruppen Abp:s affärsrörelse. Dessutom allokerades immateriella tillgångar för kundrelationer och försäkringsavtal till OP Gruppens balansräkning som en del av förvärvet av Aurum Placeringsförsäkring Ab 2012.

De immateriella tillgångar som uppstått genom skadeförsäkringens och livförsäkringens kundrelationer samt livförsäkringens försäkringsavtal kostnadsförs beroende på affärsrörelsen genom antingen degressiva eller linjära avskrivningar inom en uppskattad nyttjandetid, och det har inte förekommit något nedskrivningsbehov beträffande dem.

Not 24. Materiella tillgångar

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Rörelsefastigheter		
Mark- och vattenområden	82	93
Byggnader	649	714
Maskiner och inventarier	51	45
Övriga materiella tillgångar	16	17
Egendom som hyrts ut	0	2
Materiella tillgångar totalt	798	871
av vilka anskaffningar i arbete	42	37

	Rörelse- fastigheter	Maskiner och inventarier	Övriga materiella tillgångar	Egendom samt hyrts ut	Materiella tillgångar totalt
Förändringar i materiella tillgångar, milj. €					
Anskaffningsvärde 1.1.2017	1 226	214	34	5	1 479
Ökning	119	22	1	0	142
Minskning	-94	-106	-17	-3	-220
Överföringar mellan posterna	-76	0	0	0	-76
Anskaffningsvärde 31.12.2017	1 175	130	18	2	1 325
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 1.1.2017	-419	-169	-16	-4	-609
Räkenskapsperiodens avskrivningar	-35	-14	-1	0	-50
Räkenskapsperiodens nedskrivningar	-39	0	0	0	-39
Återföringar av räkenskapsperiodens nedskrivningar	0	0	0	0	0
Minskning	54	105	15	2	176
Övriga förändringar	-5	0	0	0	-5
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 31.12.2017	-445	-78	-2	-2	-527
Bokfört värde 31.12.2017	731	51	16	0	798

Förändringar i materiella tillgångar, milj. €	Rörelse- fastigheter	Maskiner och inventarier	Övriga materiella tillgångar	Egendom som hyrts ut	Materiella tillgångar totalt
Anskaffningsvärde 1.1.2016	1 161	212	33	17	1 424
Ökning	120	13	4	0	137
Minskning	-63	-12	-3	-12	-90
Överföringar mellan posterna	8	1	0	0	9
Anskaffningsvärde 31.12.2016	1 226	214	34	5	1 479
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 1.1.2016	-388	-167	-16	-10	-581
Räkenskapsperiodens avskrivningar	-32	-13	-1	-2	-47
Räkenskapsperiodens nedskrivningar	-4	0	0	0	-4
Återföringar av räkenskapsperiodens nedskrivningar	4	0	0	0	4
Minskning	14	11	0	8	33
Övriga förändringar	-14	0	0	0	-14
Akkumulerade avskrivningar och nedskrivningar 31.12.2016	-419	-169	-16	-4	-609
Bokfört värde 31.12.2016	807	45	17	2	871

Not 25. Övriga tillgångar

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Betalningsförmedlingsfordringar	67	15
Pensionstillgångar	0	9
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		
Räntor	199	200
Räntor på derivatfordringar	199	279
Övriga poster i försäkringsrörelsen	86	100
Övriga	73	61
Derivatfordringar, clearing via centrala motparter	11	147
CSA-fordringar för derivatinstrument	543	1 098
Värdepappersfordringar	17	26
Direktförsäkringsfordringar	492	481
Återförsäkringsfordringar	80	86
Återförsäkrarens andel av avsättningen för ej intjänade premier	11	14
Återförsäkrarens andel av ersättningsansvaret	84	64
Övriga fordringar	270	411
Totalt	2 131	2 992

Not 26. Skattefordringar och skatteskulder

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Inkomstskattefordringar	55	54
Uppskjuten skattefordran	160	156
Skattefordringar totalt	214	210
Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Inkomstskatteskuld	15	31
Uppskjuten skatteskuld	874	863
Skatteskulder totalt	890	894

Uppskjuten skattefordran	31.12.2017	31.12.2016
Finansiella tillgångar som kan säljas	0	9
Avskrivningar och nedskrivningar	4	2
Avsättningar och nedskrivningar av krediter	18	16
Skattemässiga förluster	1	0
Säkring av kassaflöde	4	5
Säkring av ränterisken i försäkringsskulden	-2	8
Periodiseringsdifferenser för värdepapper som emitterats till allmänheten	0	1
Periodiseringsdifferenser för derivat	8	8
Förmånsbestämda pensionsplaner	79	72
Koncernkonsolideringar	25	24
Övriga poster	38	37
Kvittad mot uppskjuten skatteskuld	-16	-28
Totalt	160	156
Uppskjuten skatteskuld	31.12.2017	31.12.2016
Skattemässiga avsättningar	617	576
Finansiella tillgångar som kan säljas	64	109
Säkring av kassaflöde	8	15
Eliminering av utjämningsbeloppet	59	61
Värdering av placeringar till verkligt värde	35	29
Fördelning av köpesumman för företagsköp	51	57
Förmånsbestämda pensionsplaner	20	12
Koncernkonsolideringar	3	3
Övriga poster	33	30
Kvittad mot uppskjuten skattefordran	-16	-28
Totalt	874	863
Uppskjuten skattefordran (+)/-skuld (-), netto	-715	-707
Förändringar i uppskjuten skatt	31.12.2017	31.12.2016
Uppskjuten skattefordran/-skuld 1.1	-707	-693
Bokförts i resultaträkningen		
Inverkan av förluster	0	-4
Avsättningar och nedskrivningar av fordringar	1	0
Skattemässiga avsättningar	-42	-40
Avskrivningar och nedskrivningar	6	6
Elimineringar av utjämningsbelopp	1	-6
Förmånsbestämda pensionsplaner	8	5
Säkring av ränterisken i försäkringsskulden	-10	8
Periodiseringsdifferenser för värdepapper som emitterats till allmänheten	-1	-7
Periodiseringsdifferenser för derivat	0	-1
Värdering av placeringar	-8	-15
Övriga	8	-1
Bokförts i rapporten över totalresultat		
Finansiella tillgångar som kan säljas		
Förändringar i verkligt värde	4	-50
Säkring av kassaflöde	-1	-1
Överföring till resultaträkningen	41	23
Aktuariella vinster/(förluster) från förmånsbestämda pensionsplaner	-10	66
Förändring i omvärderingsfond	-4	
Övriga	-3	2
Uppskjuten skattefordran totalt 31.12, (+)/-skuld (-), netto	-715	-707
Inkomstskattefordringar (+)/-skuld (-), netto	39	23
Skattefordringar totalt, (+)/-skuld (-), netto	-675	-684

Skattemässiga förluster för vilka inga uppskjutna skattefordringar har bokförts fanns vid slutet av 2017 för 87 milj. e (12). Förlusterna preskriberas före 2027.

För de balanserade vinstmedlen i dotterföretagen i Baltikum på 56 milj. e (47) har inte bokförts någon uppskjuten skatteskuld, eftersom tillgångarna bestående har investerats i respektive land.

Noter angående skulder och eget kapital

Not 27. Skulder till kreditinstitut

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Skulder till centralbanker	4 023	3 240
Skulder till kreditinstitut		
Betalbara på anfordran		
Insättningar	141	23
Övriga skulder	0	0
Totalt	141	23
Övriga än betalbara på anfordran		
Insättningar	974	1 342
Övriga skulder	20	65
Totalt	993	1 407
Skulder till kreditinstitut och centralbanker totalt	5 157	4 669

Not 28. Derivatinstrument

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Som innehas för handel		
Räntederivat	2 368	3 413
Valutaderivat	196	254
Aktie- och indexderivat	0	0
Kreditderivat	0	2
Övriga	26	19
Totalt	2 591	3 688
Säkringsinstrument		
Säkring av verkligt värde		
Räntederivat	342	341
Valutaderivat	86	12
Övriga	0	0
Säkring av kassaflödet		
Räntederivat	8	3
Totalt	436	356
Derivatinstrument totalt	3 026	4 044

Balansposten innehåller derivatinstrumentens negativa värdeförändringar och erhållna premier.

Not 29. Skulder till kunder

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Insättningar		
Betalbara på anfordran		
Privatkunder	33 505	31 011
Företag och offentlig sektor	22 383	21 114
Totalt	55 889	52 125
Övriga		
Privatkunder	1 548	2 147
Företag och offentlig sektor	554	550
Totalt	2 102	2 697
Insättningar totalt	57 991	54 822
Övriga finansiella skulder		
Betalbara på anfordran		
Privatkunder	13	18
Företag och offentlig sektor	0	46
Totalt	14	64
Övriga		
Privatkunder		
Företag och offentlig sektor	7 545	5 191
Totalt	7 545	5 191
Övriga finansiella skulder totalt	7 559	5 255
Skulder till kunder totalt	65 549	60 077

Not 30. Försäkringsskuld

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Försäkringsskuld för skadeförsäkring	3 143	3 008
Icke-fondanknuten försäkringsskuld för garantidelar i livförsäkringen	6 842	7 614
Icke-fondanknuten skuld för placeringsavtals garantidelar i livförsäkringen	3	3
Totalt	9 987	10 626

Skulder för skadeförsäkringsavtal och återförsäkrarens andel

Milj. €	31.12.2017			31.12.2016		
	Brutto	försäkring	Netto	Brutto	försäkring	Netto
Avsättningar för ersättningar av pensionstyp	1 516	-6	1 510	1 434	-6	1 427
Övriga avsättningar för specifika skadefall	194	-53	141	162	-34	128
Särskild avsättning för yrkessjukdomar	14		14	17		17
Kollektiv avsättning för oreglerade skador	779	-25	754	743	-24	719
Avsättning för skaderegleringskostnader	67		67	66		66
Avsättning för ej intjänade premier	585	-11	574	578	-14	565
Försäkringsskuldens ränteskydd	-12		-12	8		8
Försäkringsskuld för skadeförsäkring totalt	3 143	-95	3 048	3 008	-78	2 930

Förändringar i försäkringsskulden och fordringar avseende återförsäkringsavtal

Milj. €	2017			2016		
	Brutto	försäkring	Netto	Brutto	försäkring	Netto
Avsättning för oreglerade skador						
Avsättning för oreglerade skador 1.1	2 430	-64	2 365	2 357	-87	2 269
Under räkenskapsperioden betalda ersättningar	-1 004	8	-996	-958	29	-929
Förändring i skuld/fordran	1 113	-28	1 085	986	-6	979
Under räkenskapsperioden inträffade skador	1 043	-25	1 018	993	-8	985
Ökning (minskning) jämfört med tidigare perioder	-32	-3	-35	-62	2	-61
Förändring i diskonteringsräntan	102		102	55		55
Upplösning av diskontering	31		31	35		35
Värdeförändring i ränteskydd	-12		-12	8		8
Förvärvade affärsrörelser 31.12				3		3
Kursvinster (förluster)	0	0	0	0		0
Avsättning för oreglerade skador 31.12	2 557	-84	2 473	2 430	-64	2 365
Skuld för återstående avtalstid						
Försäkringsskuld 1.1	578	-14	565	560	-11	550
Ökning	524	-6	518	543	-14	529
Minskning	-518	9	-509	-528	11	-517
Förvärvade affärsrörelser 31.12				3		3
Upplösning av diskontering	1		1	1		1
Försäkringsskuld 31.12	585	-11	574	578	-14	565
Försäkringsskuld för skadeförsäkring totalt	3 143	-95	3 048	3 008	-78	2 930

Försäkringsskulden för försäkringsavtalens återstående avtalstid har i huvudsak fastställts avtalsvis enligt pro rata parte temporis-metoden.

Värdering av försäkringsskuld för försäkringsavtal

a) Använda metoder och antaganden

Försäkringsskuldens belopp har uppskattats så att det med rimlig sannolikhet är tillräckligt för att täcka de förpliktelser som härrör från försäkringsavtalen. Detta har genomförts så att man först gjort en uppskattning av skuldens förväntade värde och därefter räknat ut ett säkerhetstillägg på grund av den ovisshet som föreligger.

Avsättningen för ersättningar av pensionstyp utgörs av det diskonterade nuvärdet av kassaflödet från ersättningar för inkomstbortfall som betalas ut i form av fortlöpande pensioner. Den diskonteringsränta som används bestäms med beaktande av den rådande räntenivån, lagbestämmelserna om att avsättningarna ska vara betryggande, den av myndigheterna fastställda övre gränsen för diskonteringsräntan samt den rimliga förväntade avkastningen på de tillgångar som täcker försäkringsskulden. Den vid slutet av 2017 använda diskonteringsräntan är 1,5 % (2 %) för skador som inträffat före 2015 och 1,5 % för skador som inträffat 2015, 2016 och 2017. Som dödlighetsmodell har använts en ålderskohortmodell för dödlighetsintensiteten som baserar sig på befolkningsstatistiken i Finland och på antagandet att den nu observerade trenden med en allt högre livslängd kommer att fortsätta.

I avsättningen för oreglerade skador ingår avsättningar för asbestskador som utgörs av yrkessjukdomsfall inom den lagstadgade olycksfallsförsäkringen. Det prognostiserade kassaflödet från dessa ersättningar baserar sig på en utredning, i vilken har beaktats hur mycket asbest som årligen har använts som råmaterial i Finland samt hur latensiderna för olika asbestsjukdomar är fördelade. Asbestskadornas utveckling följs årligen upp och utfallet har följt prognosen väl.

För värdering av den kollektiva avsättningen för oreglerade skador har flera statistiska metoder använts. Bornhuetter-Ferguson, Cape Cod och Chain Ladder. Vid tillämpningen av dem måste utöver val av metod även andra val göras såsom beslut om på hur många skadeårs statistiska material metoderna ska tillämpas.

De största riskerna vid värderingen av den kollektiva avsättningen för oreglerade skador hänför sig till

- Uppskattningen av framtida inflation (exkl. ersättningar för inkomstbortfall som betalas på basis av lagstadgade försäkringar)
- Justering av förändringar i utvecklingstriangeln för ersättningar till följd av lagändringar och ändringar i ersättningspraxis (dvs. ger historien en korrekt bild av framtiden)
- De historiska datas riktighet under tiotals år.

Av den kollektiva avsättningen för oreglerade skador har endast avsättningen för pensioner diskonterats.

Vid värderingen av den kollektiva avsättningen för oreglerade skador har koncernens skadeförsäkringsbestånd delats upp i flera klasser bland annat utgående från risken och löptiden för kassaflödet från de utbetalda ersättningarna. I varje klass beräknas den kollektiva avsättningen för oreglerade skador först enligt respektive ovan nämnda statistiska metod. Av dem har man valt den som bäst lämpar sig för den klass som är föremål för granskning. Som valkriterier har använts hur väl modellen i fråga skulle ha prognostiserat utvecklingen under tidigare skadeår och den genom modellen erhållna värderingens känslighet för antalet använda statistikår. Till det förväntningsvärde som modellen ger har ett säkerhetstillägg på 2-10 % lagts till. På säkerhetstilläggets belopp inverkar de framtida kassaflödenas osäkerhet och löptid samt historiska datas kvalitet.

Vid värderingen av den kollektiva avsättningen för ersättningarna för sjukvårdskostnader och rehabiliteringskostnader inom den lagstadgade olycksfallsförsäkringen och trafikförsäkringen har beaktats att de ersättningar som betalas för skador som har inträffat för över 10 år sedan kommer att finansieras med hjälp av fördelningssystemet.

b) Förändringar i antaganden och metoder

Till följd av att diskonteringsräntan sjunkit har avsättningarna för ersättningar av pensionstyp ökat med 102 miljoner euro (55).

Inverkan av ändrade metoder och antaganden på avsättningarnas belopp	2017	2016
Ändring av diskonteringsräntan	102	55
Totalt	102	55

c) Ersättningarnas utveckling

I ersättningstrianglarna har de faktiska ersättningskostnaderna jämförts med tidigare värden. Trianglarna som beskriver ersättningsutvecklingen har konstruerats per skadeår.

Ersättningsutvecklingen har presenterats för tio år med undantag av långvariga avsättningar. I ersättningstrianglarna följs inte upp utvecklingen för andelar i pooler eller olycksfallsförsäkringens regresser. Kapitalvärdena för slutligt fastställda pensioner har behandlats såsom om de hade utbetalats till beloppet av deras kapitalvärde i samband med att de slutligt fastställdes. För de långvariga avsättningarna, dvs. de slutligt fastställda pensionerna och asbestskadorna, har uppgifter om försäkringsskuldens tillräcklighet presenterats.

Ersättningstrianglar, bruttorörelse, milj. €

Skadeår	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Uppskattning av den totala skadekostnaden											
0*	707	666	738	784	815	903	931	976	1 000	1 043	8 563
n+1	693	633	746	751	802	879	905	887	1 006		
n+2	691	640	744	752	805	861	920	902			
n+3	689	641	743	757	821	885	939				
n+4	704	651	750	771	836	891					
n+5	726	653	760	786	840						
n+6	734	659	771	785							
n+7	741	670	772								
n+8	758	673									
n+9	759										
Nuvarande uppskattning av den totala skadekostnaden											
	759	673	772	785	840	891	939	902	1 006	1 043	8 611
Ackumulerade utbetalda ersättningar											
	-726	-636	-733	-733	-777	-820	-839	-780	-824	-609	-7 477
Avsättning för oreglerade skador för åren 2008-2017											
	34	36	39	52	63	71	100	122	182	435	1 134

Avsättning för oreglerade skador för tidigare år 151

* = vid slutet av skadeåret

Utvecklingen av ersättningarna för latenta yrkessjukdomar, milj. €

Räkenskapsår	Kollektiv avsättning för oreglerade skador	Kända avsättningar för pensioner	Utbetalda ersättningar	Ersätt- ningskostnader	Förändring i beräkningsgrunden*	Tillräcklighet
2008	40	41	-4	-4	3	-2
2009	42	43	-4	-8	4	-4
2010	38	44	-3	0		0
2011	35	50	-3	-6	5	-2
2012	32	53	-4	-4	2	-1
2013	28	53	-4	-1	1	0
2014	22	53	-4	-2	2	0
2015	19	54	-4	-2	2	-1
2016	17	53	-5	-1	2	1
2017	14	53	-5	-3	3	0

Utvecklingen av slutligt fastställda pensioner, milj. €

Räkenskapsår	Vid början av året	Vid slutet av året	Nytt pensionskapital	Betalda pensioner	Förändring i beräkningsgrunden*	Tillräcklighet
2008	745	766	55	30		4
2009	763**	771	42	32		2
2010	771	794	60	34		3
2011	794	895	66	35	77	7
2012	895	940	66	34	31	18
2013	940	965	51	37	23	12
2014	965	1 010	54	40	36	5
2015	1 010	1 046	53	44	30	2
2016	1 046	1 080	54	49	31	3
2017	1 080	1 141	54	52	75	16

* Inverkan av förändringar i diskonteringsräntan och dödlighetsmodellen på det slutliga pensionskapitalet.

** En liten post med sjukvårds- och servicehusavsättningar som ingått under tidigare år har eliminerats från siffrorna för 2009.

Ersättningstrianglar, nettorörelse, milj. €

Skadeår	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
Uppskattning av den totala skadekostnaden											
0*	656	649	693	721	796	861	897	957	992	1019	8 242
n+1	656	620	707	697	782	829	868	877	1 000		
n+2	658	629	705	710	786	819	875	892			
n+3	656	629	705	714	804	843	887				
n+4	670	633	712	727	818	847					
n+5	684	633	721	741	823						
n+6	691	635	732	743							
n+7	698	646	734								
n+8	715	648									
n+9	715										
Nuvarande uppskattning av den totala skadekostnaden											
	715	648	734	743	823	847	887	892	1 000	1 019	8 309
Ackumulerade utbetalda ersättningar											
	-685	-624	-695	-693	-761	-782	-807	-778	-823	-608	-7 257
Avsättning för oreglerade skador för åren 2008 –2017											
	30	24	39	50	61	65	80	115	177	411	1 053
Avsättning för oreglerade skador för tidigare år											151

* = vid slutet av skadeåret

Förändring i försäkringsersättningarna för skador som inträffat under tidigare räkenskapsperioder

Försäkringsersättningarna för skador som inträffat under tidigare räkenskapsperioder ökade med 67 miljoner euro, under föregående räkenskapsperiod minskade försäkringsersättningarna med 12 miljoner euro. Förändringen i försäkringsersättningarna för skador som inträffat under tidigare räkenskapsperioder beskriver tillräckligheten hos försäkringsskulden. På grund av att försäkringsskulden ska vara tryggande är förändringen i snitt positiv.

Förändringar i livförsäkringens försäkringsskuld

Avsättningar, milj. €	1.1. 2017	Ökning av avsätt- ningar föran- ledd av premier	Frigjorda avsätt- ningar	Kreditera- de räntor och värde- föränd- ringar	Övriga debite- ringar och kredite- ringar	Övriga poster	31.12. 2017
Skuld för icke-fondanknutna avtal							
Icke-fondanknuten försäkringsskuld diskonterad med den garanterade räntesatsen	2 999	153	-234	90	-97	-13	2 898
Separat balansräkning 1	1 066	0	-56	40	-6	-140	904
Separat balansräkning 2	3 045	9	-264	80	7	-311	2 565
Skuld för icke-fondanknutna placeringsavtal diskonterad med den garanterade räntesatsen	3	0	0	0	0	-1	3
Räntekomplettering	390					23	413
Effekt av diskontering med marknadsränta	42					-50	-8
Övriga poster	72					-3	70
Totalt	7 618	162	-554	210	-96	-494	6 845

Avsättningar, milj. €	1.1. 2016	Ökning av avsätt- ningar förän- ledd av premier	Frigjorda avsätt- ningar	Kreditera- de räntor och värde- föränd- ringar	Övriga debite- ringar och kredite- ringar	Övriga poster*	31.12. 2016
Skuld för icke-fondanknutna avtal							
Icke-fondanknuten försäkringsskuld diskonterad med den garanterade räntesatsen	3 093	179	-243	94	-96	3 017	6 044
Separat balansräkning 1	1 256	1	-73	30	-8	-140	1 066
Skuld för icke-fondanknutna placeringsavtal diskonterad med den garanterade räntesatsen	6	0	-2	0	0	0	3
Räntekomplettering	401					-11	390
Effekt av diskontering med marknadsränta	4					39	42
Övriga poster	63					9	72
Totalt	4 822	180	-319	123	-104	2 914	7 618

* I Övriga poster ingår Suomi-bolagets individuella pensionsförsäkringsbestånd som konsoliderades 30.9.2016, för vilket bildats den separata balansräkning 2 för 2017.

Då avsättningarna för försäkrings- och placeringsavtal för annat än den fondanknutna rörelsen samt för fondförsäkringar bildats har iakttagits de nationella redovisningsbestämmelserna med undantag av att diskonteringsräntan för försäkringsskulden har närmast sig de rådande räntorna. I balansräkningen har redovisats livförsäkringsbolagets besparingar i försäkrings- och kapitaliseringsavtal på egen placeringsrisk, där räntegarantin varierar mellan 1,5 och 4,5 procent och som har diskonterats med beloppet av räntegarantin för avsättningarna i det nationella bokslutet. I räntekompletteringen har bokförts effekten av att diskonteringsräntan minskat i det nationella bokslutet. En del av ränterisken mellan marknads- och diskonteringsräntan har skyddats med ränteplaceringar, vilkas värde har redovisats som en del av den skuld som bokförts för försäkrings- och kapitaliseringsavtal.

Som skuld för risklivförsäkringar används avsättningarna för ej intjänade premier.

Fordringar och skulder i anslutning till avgiven återförsäkring värderas enligt samma principer som skulder och fordringar som härrör från återförsäkrade avtal och upptas separat i balansräkningen.

Avsättningarna för gruppensionsförsäkringen har kompletterats årligen sedan 2011 till följd av den ökade förväntade livslängden.

Krediterade räntor innefattar betalda garantiräntor och kundbonus som delats ut och betalats i enlighet med ledningens prövning.

Not 31. Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Skuld för fondanknutna avtal		
Skuld för fondförsäkringar	5 036	4 944
Skuld för fondanknutna placeringsavtal	5 084	4 221
Totalt	10 120	9 166

OP-Livförsäkrings Ab omklassificerade 31.12.2017 kundavtal, där dödsfallsskyddet är lika stort som besparingarna och där det inte finns någon rätt till tilläggförmåner, från försäkringsavtal till placeringsavtal. Alla de här avtalen är fondanknutna. Jämförelseuppgifterna per 31.12.2016 är justerade. Det totala skuldbeloppet ändrades inte.

Förändringar i försäkringsskulden

Avsättningar, milj. €	1.1.2017	Ökning av avsättningar föranledd av premier	Frigjorda avsättningar	Krediterade räntor och värde- förändringar	Övriga debiteringar och krediteringar	Övriga poster	31.12.2017
Skuld för fondanknutna avtal							
Skuld för fondförsäkringar	4 944	219	-335	215	-19	12	5 036
Skuld för fondanknutna placeringsavtal	4 221	593	-284	219	-18	353	5 084
Totalt	9 166	813	-619	434	-37	365	10 120

Avsättningar, milj. €	1.1.2016	Ökning av avsättningar föranledd av premier	Frigjorda avsättningar	Krediterade räntor och värde- förändringar	Övriga debiteringar och krediteringar	Övriga poster	31.12.2016
Skuld för fondanknutna avtal							
Skuld för fondförsäkringar	4 820	236	-326	210	-20	25	4 944
Skuld för fondanknutna placeringsavtal	3 811	582	-478	168	-26	164	4 221
Totalt	8 631	818	-804	378	-46	189	9 166

De fondanknutna avtalens beroende av tillgångarna följer av försäkringstagarens val. På bolagsplanet kan värdeförändringen inte jämföras med något benchmark-index. Avkastningen på placeringsavtal med beräkningsränta kan inte tillförlitligt jämföras med något benchmark-index. Avkastningen baserar sig på avkastningen hos de tillgångar som utgör täckning. Bolagets egendom saknar benchmark.

Fondanknutna placeringsavtal har värderats till verkligt värde

Skulden för fondanknutna avtal värderas till marknadsvärdet för de tillgångar som anslutits till avtalen vid bokslutstidpunkten.

Not 32. Skuldebrev emitterade till allmänheten

Milj. €	Medelränta, %	31.12.2017	Medelränta, %	31.12.2016
Obligationslån	1,24	9 016	1,27	10 976
Obligationslån med bostadssäkerhet (covered bonds)		10 750		9 277
Övriga				
Bankcertifikat	1,10	83	0,21	28
Företagscertifikat	0,47	7 034	0,42	8 059
Övriga	0,00		0,00	0
Som i handeln ingår i den egna portföljen (-)*		-42		-54
Skuldebrev emitterade till allmänheten totalt		26 841		28 287

* OP Gruppens egna obligationslån har kvittats mot skulden.

Avstämning av förändringar i skulder i finansieringens kassaflöde mot balansposter

Milj. €	Skuldebrev emitterade till allmänheten	Efterställda skulder
Balansvärde 1.1.2017	28 287	1 445
Förändringar i finansieringens kassaflöde		
Ökningar i obligationslån	1 194	
Ökningar i obligationslån med bostadssäkerhet	2 991	
Ökningar i bankcertifikat	86	
Ökningar i företagscertifikat	19 779	
Ökningar totalt	24 051	0
Minskningar i obligationslån	-2 863	
Minskningar i obligationslån med bostadssäkerhet	-1 396	
Minskningar i bankcertifikat	-28	
Minskningar i företagscertifikat	-20 459	
Minskningar totalt	-24 747	0
Förändringar i finansieringens kassaflöde totalt	-696	0
Värderingar och valutakursförändringar	-750	-45
Balansvärde 31.12.2017	26 841	1 400

De viktigaste emissionerna 2017	Nominellt belopp, milj. €	Ränta, %
OP Företagsbanken Abp		
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 200,000,000 Floating Rate Instruments due 13 June 2022 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	200,0	EUB3M + 075 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 500,000,000 0.375 per cent. Instruments due 11 Oct 2022 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	500,0	Fast 0,375 %
OP Corporate Bank plc Issue of EUR 10,000,000 1.058 per cent. Instruments due 18 May 2027 under the EUR 20,000,000,000 Programme for the Issuance of Debt Instruments	10,0	Fast 1,058 %
OP-Bostadslånebanken Abp		
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,230,000,000 0.25 per cent. Covered Notes due 11 May 2023 under the EUR 15,000,000,000 Euro Medium Covered Note Programme.	1 230,0	Fast 0,2500 %
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,000,000,000 0.750 per cent. Covered Notes due 7 June 2027 under the €15,000,000,000 Euro Medium Term Covered Note Programme	1 000,0	Fast 0,7500 %
OP Mortgage Bank Issue of EUR 1,000,000,000 0.05 per cent. Covered Notes due 22 February 2023 under the €15,000,000,000 Euro Medium Term Covered Note Programme	1 000,0	Fast 0,0500 %

Not 33. Avsättningar och övriga skulder

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Avsättningar	9	3
Övriga skulder		
Betalningsförmedlingsskulder	731	1 043
Upplupna kostnader		
Ränteskulder	200	242
Ränteskulder för derivat	197	265
Övriga upplupna kostnader	378	390
CSA-skulder för derivat	657	1 236
Pensionsskulder	304	319
Leverantörsskulder för värdepapper	36	28
Leverantörsfakturasulder	82	45
Skulder avseende direktförsäkringsverksamhet	51	47
Skulder avseende återförsäkringsverksamhet	16	15
Skaderegleringsavtal	192	179
Totalt	2 842	3 810
Övriga	298	413
Avsättningar och övriga skulder totalt	3 150	4 226

Förändringar i avsättningar

Milj. €	Totalt
1.1.2017	3
Ökning av avsättningar	8
Utnyttjade avsättningar	-1
Återföring av utnyttjade avsättningar	0
31.12.2017	9

Milj. €	Totalt
1.1.2016	4
Ökning av avsättningar	1
Utnyttjade avsättningar	-2
Återföring av utnyttjade avsättningar	-1
31.12.2016	3

Skaderegleringsavtal

Skaderegleringsavtalen är sådana avtal som inte är försäkringsavtal, men på basis av vilka ersättning betalas för en annan part som har fullständig självrisk. De viktigaste av de här är sådana captive-arrangemang där den försäkrade risken i sin helhet är återförsäkrad i ett captive-bolag som hör till samma koncern som kunden, samt indexförhöjningar för ersättningar som betalas i pensionsform inom den lagstadgade olycksfalls-, trafik- och patientförsäkringen och vissa andra ersättningshöjningar samt sjukvårdersättningar som betalas ut över tio år efter det att skadorna har inträffat och den offentliga sektorns patientförsäkring.

Förmånsbestämda pensionsplaner

OP Gruppens pensionsplaner har skötts via pensionskassan OP-Eläkekassa, pensionsstiftelsen OP-Eläkesätiö och försäkringsbolag. De planer som gäller tilläggspension i pensionsstiftelsen och försäkringsbolagen samt pensionskassans fonderade ArPL-ålderspension och invalidpensionsplaner har behandlats som förmånsbestämda planer. Betalningar till ArPL-fördelningssystemet har behandlats som avgiftsbestämda planer.

OP-Eläkekassa

OP-Eläkekassa har försäkrat det lagstadgade pensionsskyddet för personalen vid alla arbetsgivare i OP Gruppen. Det lagstadgade ArPL-pensionssystemet ger ett pensionsskydd som baseras på tjänstgöringstid och arbetsinkomster enligt det som bestämts i lagen.

Den nya ArPL trädde i kraft 2017. Förmånerna i arbetspensionssystemet är ålderspension, partiell förtida ålderspension, arbetslivspension, invalidpension, familjepension och rehabiliteringsförmåner. I den tidigare ArPL motsvarades den partiella förtida ålderspensionen av deltidspension och lagen kände inte alls till arbetslivspensionen. De ändringar i förmånerna som lagändringen medförde har redan resultatförts i bokslutet för 2015. Förändringen i dödligheten gjordes 31.12.2016. Den ökade åtagandena med 25 miljoner euro. Till följd av ändringen i lagstiftningen och dödligheten omklassificerades tillgångar till nettobelopp 31.12.2016 från förmånsbestämda till avgiftsbestämda pensionsplaner för 1 miljon euro. Alla poster har redovisats i totalresultatet.

ArPL-pensionssystemet är partiellt fonderande och partiellt baserat på fördelningssystemet. Fonderingen sker individuellt i den pensionsanstalt som försäkrat respektive anställning. Av de pensioner som pensionskassan årligen betalar utgör den fonderade andelen i snitt en fjärdedel.

Målet för OP-Eläkekassas verksamhet är att försäkra det lagstadgade pensionsskyddet så att premien från år till år hålls stabil och underskrider den genomsnittliga premien i arbetspensionssystemet. År 2017 låg OP-Eläkekassas premienivå på 22,9 %. Systemets genomsnittliga premienivå var 24,4 %. Den viktigaste risken i verksamheten ansluter sig till att den realiserade avkastningen på investeringstillgångarna blir mindre än den genomsnittliga avkastningen på placeringsverksamheten i pensionssystemet. Om risken realiserar flera år i rad leder det till att premien måste höjas.

OP-Eläkekassas viktigaste aktuariella risker ansluter sig till ränte- och marknadsrisken, framtida pensionshöjningar samt till att livslängden systematiskt förlängs. En förändring i den ränta som tillämpas vid diskontering av pensionsåtagandet har en väsentlig inverkan på pensionsåtagandets belopp.

Pensionskassan ska enligt lagen om försäkringskassor placera sina tillgångar på ett betryggande och inkomstbringande sätt samt med beaktande av kassans likviditet. Pensionskassan ska täcka den försäkringsskuld som pensionsförbindelserna ger upphov till i enlighet med de nationella bokslutsbestämmelserna. De tillgångar som täcker försäkringsskulden ska vara uppbyggda med hänsyn till arten av den försäkringsverksamhet som kassan bedriver så att dess placeringar, vilka ska vara diversifierade och ha lämplig spridning, tryggar tillgångarnas säkerhet, avkastning och likviditet. I lagen om försäkringskassor föreskrivs närmare om vilka tillgångar och förbindelser som försäkringsskulden ska täcka. För pensionskassan föreskrivs separat i lagen om den solvensgräns som pensionskassan ska täcka med solvenskapitalet.

För placeringsverksamheten ansvarar pensionskassans styrelse, som godkänner pensionskassans placeringsplan för placeringen av dess tillgångar. Pensionsanstaltens ansvariga aktuarie upprättar årligen en prognos om utvecklingen i försäkringsskulden och pensionsutgifterna. På basis av prognosen beaktas i allokeringen av investeringstillgångarna de krav som försäkringsskuldens art ställer på placeringsverksamheten i fråga om trygghet, avkastning och likviditet samt pensionskassans risktäckningskapacitet.

Tilläggpensioner hos OP-Eläkesätiö och försäkringsbolag

OP-Eläkesätiö är en pensionsstiftelse som sköter det tilläggpensionsskydd som arbetsgivare inom OP Gruppen ordnat för sin personal. Pensionsstiftelsens syfte är att bevilja arbetstagare som hör till pensionsstiftelsens verksamhetskrets ålderspension, invalidpension och sjukbidrag samt familjepension åt deras förmånstagare jämte begravningsbidrag. Dessutom kan pensionsstiftelsen bevilja dem som hör till verksamhetskretsen förmåner som hänför sig till rehabilitering. Tilläggpensionsskyddet är frivilligt, så alla arbetsgivare som hör till pensionskassan hör inte automatiskt till pensionsstiftelsen. Pensionsstiftelsens tilläggpensionsskydd är fonderat i dess helhet.

Till OP-Eläkesätiös verksamhetskrets hör varje person som fyllt 20 år, som oavbrutet varit anställd i ett sådant anställningsförhållande som avses i ArPL hos en arbetsgivare som hör till pensionsstiftelsen och vars anställningsförhållande börjat före 1.7.1991. Den tjänstgöringstid som berättigar till pension börjar från den tidpunkt då den anställda fyllt 23 år medan den varit i arbetsgivarens tjänst. Med den pensionsgrundande lönen avses den pensionslön som baseras på ett och samma anställningsförhållande som beräknas enligt APL, som gällde till 31.12.2006. Pensionsåldern för de personer som hör till OP-Eläkesätiös verksamhetskrets varierar mellan 60–65 år beroende på till vilken persongrupp arbetstagaren enligt pensionsstiftelsens stadgar hör.

OP-Eläkesätiös stadgar ändrades att motsvara ändringarna i den nya ArPL som trädde i kraft 1.1.2017. Stadgeändringens inverkan på resultatet var -2 miljoner euro och dess inverkan på totalresultatet -12 miljoner euro. Åtagandet ökade 2017 av den engångsförhöjning av skulden för fribrevspensioner som gjorts med stöd av försäkringsnämndens rekommendation och arbetsdomstolens beslut om anpassning av tilläggpensioner enligt finansbranschens kollektivavtal enligt den ArPL som trädde i kraft från början av året. Ökningen i skulden påverkade totalresultatet med 45 miljoner euro.

Dödlighetsantagandet ändrades 31.12.2016 enligt ändringarna i ArPL, vilket minskade åtagandena med 9 miljoner euro. Minskningen har redovisats i totalresultatet.

Den viktigaste risken i verksamheten ansluter sig till att den realiserade avkastningen på investeringstillgångarna blir mindre än minimiavkastningsmålet. Om risken realiserar flera år i rad leder det till att garantiavgifter måste debiteras.

OP-Eläkesätiös viktigaste aktuariella risker ansluter sig till ränte- och marknadsrisken, till att livslängden systematiskt förlängs samt till inflationsrisken. En förändring i den ränta som tillämpas vid diskontering av pensionsåtagandet har en väsentlig inverkan på pensionsåtagandets belopp.

För placeringsverksamheten ansvarar pensionsstiftelsens styrelse, som godkänner pensionskassans placeringsplan för placeringen av dess tillgångar. Pensionsanstaltens ansvariga aktuarie upprättar årligen en prognos om utvecklingen i försäkringsskulden och pensionsutgifterna. På basis av prognosen beaktas i allokeringen av investeringstillgångarna de krav som försäkringsskuldens art ställer på placeringsverksamheten i fråga om trygghet, avkastning och likviditet samt pensionsstiftelsens risktäckningskapacitet.

Tilläggs pensioner har ordnats också i livförsäkringsbolagen.

	Förmånsbestämda pensionsplaner		Pensionstillgångarnas verkliga värden		Nettoskulder (-tillgångar)	
Balansvärden för förmånsbestämda pensionsplaner, milj. €	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Ingående balans 1.1	2 131	1 746	-1 821	-1 791	310	-45
Resultatförda förmånsbestämda pensionskostnader	59	43			59	43
Kostnader avseende tjänstgöring under	35	39	-30	-40	5	-1
Räntekostnad (-intäkt)						
Effekterna av eventuella reduceringar och regleringar	0	-2		0	0	-2
Förvaltningskostnader			1	1	1	1
Totalt	94	80	-29	-40	65	41

Förluster (-vinster) av omstrukturering som bokförts i övrigt totalresultat

Aktuariella förluster (vinster) till följd av ändringar i ekonomiska förväntningar	-5	345			-5	345
Aktuariella förluster (vinster) till följd av ändringar i befolkningsstatistiska förväntningar	3	17			3	17
ArPL, avkastning på räntedifferens och ökning i ansvaret för ålderspensioner (netto)	36	-10	-36	10		
Erfarenhetsbaserade justeringar	36	12			36	12
Avkastning på tillgångar som omfattas av plan med undantag av belopp som ingår i nettoräntan på förmånsbestämda nettoskulder (-tillgångar) (-)			-83	-44	-83	-44
Totalt	70	363	-118	-34	-48	329

Övriga

Arbetsgivaravgifter			-23	-15	-23	-15
Utbetalda ersättningar	-67	-59	67	59		
Totalt	-67	-59	43	43	-23	-15
Utgående balans 31.12	2 230	2 131	-1 926	-1 821	304	310

Tillgångar och skulder som redovisats i balansräkningen, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Nettoskulder / -tillgångar	5	-9
Nettoskulder / -tillgångar	272	295
Nettoskulder (övriga pensionsplaner)	27	23
Nettoskulder totalt	304	318
Nettotillgångar totalt		-9
Nettoskulder och -tillgångar totalt	304	310

Klassificering av pensionskassans och pensionsstiftelsens tillgångar enligt värderingsmetod 31.12.2017, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Aktier och andelar	118		62	181
Obligationslån	370	56	20	446
Fastigheter			116	116
Placeringsfonder	497	37	442	977
Strukturerade placeringar			6	6
Derivat	1	3		4
Övriga tillgångar	151			151
Totalt	1 138	96	646	1 880

Klassificering av pensionskassans och pensionsstiftelsens tillgångar enligt värderingsmetod 31.12.2016, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Aktier och andelar	111		57	167
Obligationslån	330	74	28	433
Fastigheter	3		130	132
Placeringsfonder	553	2	432	987
Strukturerade placeringar			6	6
Derivat	-1	0		-1
Övriga tillgångar	42	10		52
Totalt	1 038	86	652	1 776

Det verkliga värdet för poster som klassificerats till Nivå 1 bestäms på basis av noteringar från marknaden.

Med verkligt värde för poster som klassificerats till Nivå 2 avses det värde som kan härledas ur marknadsvärdet för finansiella instruments delar eller för motsvarande finansiella instrument eller ett värde som kan beräknas med värderingsmodeller och -metoder som allmänt godtas på finansmarknaden, om ett marknadsvärde kan bestämmas tillförlitligt med dem.

Poster som klassificerats till Nivå 3 värderas med prissättningsmodeller, vilkas kalkylparametrar innehåller osäkerhet.

De väsentligaste tillgångsposternas andelar av totalt verkligt värde på tillgångar som omfattas av plan, %	31.12.2017	31.12.2016
Aktier och andelar	10	9
Finansbranschen	1	1
Skog	3	3
Fastighet	1	1
Övriga	5	5
Obligationslån	24	24
Statslån	3	2
Övriga	21	22
Fastigheter	6	7
Placeringsfonder	52	56
Aktiefonder	32	28
Räntefonder	7	13
Fastighetsfonder	9	9
Hedgefonder	4	6
Derivat	0	0
Fastighetsfonder	0	0
Valutaderivat	0	
Övriga	0	
Strukturerade placeringar	0	0
Övriga	8	3
Totalt	100	100

I tillgångarna för pensionsplaner ingår, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Värdepapper emitterade av företag som hör till OP Gruppen	26	19
Övriga fordringar på företag som hör till OP Gruppen	164	51
Totalt	189	70

Beloppet av premierna för förmånsbestämda pensionsplaner 2017 uppskattas till 21 milj. e.

Durationen för det förmånsbestämda pensionsåtagandet per 31.12.2017 var för pensionskassan 21,8 år, för pensionsstiftelsen 15,2 år och för övriga 20,7 år.

Centrala aktuariella antaganden som tillämpats 31.12.2017	Pensions- kassan	Pensions- stiftelsen	Övriga
Diskonteringsränta, %	1,8	1,5	1,7
Presumtiv lönehöjning, %	2,7	2,5	2,6
Framtida pensionsförhöjningar, %	1,1	1,9	2,0
Omsättning, %	3,0	0,0	0,0
Inflation, %	1,9	1,7	1,8
Uppskattad återstående anställningstid i år	21,0	7,1	10,5
Förväntad livslängd för personer som fyllt 65 år			
Män	21,4	21,4	21,4
Kvinnor	25,4	25,4	25,4
Förväntad livslängd efter 20 år för personer som fyllt 45 år			
Män	23,7	23,7	23,7
Kvinnor	28,1	28,1	28,1

Centrala aktuariella antaganden som tillämpats 31.12.2016	Pensions- kassan	Pensions- stiftelsen	Övriga
Diskonteringsränta, %	1,7	1,5	1,8
Presumtiv lönehöjning, %	2,6	2,5	2,6
Framtida pensionsförhöjningar, %	1,3	1,9	2,0
Omsättning, %	3,0	0,5	0,0
Inflation, %	1,8	1,7	1,8
Förväntad livslängd för personer som fyllt 65 år			
Män	21,4	21,4	21,4
Kvinnor	25,4	25,4	25,4
Förväntad livslängd efter 20 år för personer som fyllt 45 år			
Män	23,7	23,7	23,7
Kvinnor	28,1	28,1	28,1

Känslighetsanalys av centrala aktuariella antaganden 31.12.2017	Förändring i förmånsbestämda pensionsplaner			
	Pensionskassan		Pensionsstiftelsen	
	Milj. €	%	Milj. €	%
Diskonteringsräntan				
Ökning med 0,5 procentenheter	-155	-9,4	-31	-6,7
Minskning med 0,5 procentenheter	181	10,9	35	7,6
Pensionsförhöjningar				
Ökning med 0,5 procentenheter	170	10,2	31	6,6
Minskning med 0,5 procentenheter	-154	-9,3	-29	-6,1
Dödlighet				
Ökning i förväntad livslängd med 1 år	56	3,4	16	3,4
Minskning i förväntad livslängd med 1 år	-55	-3,3	-15	-3,2

Känslighetsanalys av centrala aktuariella antaganden 31.12.2016	Förändring i förmånsbestämda pensionsplaner			
	Pensionskassan		Pensionsstiftelsen	
	Milj.e	%	Milj. €	%
Diskonteringsräntan				
Ökning med 0,5 procentenheter	-152	-9,6	-33	-6,9
Minskning med 0,5 procentenheter	177	11,2	37	7,8
Pensionsförhöjningar				
Ökning med 0,5 procentenheter	165	10,5	32	6,6
Minskning med 0,5 procentenheter	-150	-9,5	-30	-6,2
Dödlighet				
Ökning i förväntad livslängd med 1 år	55	3,5	16	3,3
Minskning i förväntad livslängd med 1 år	-53	-3,3	-15	-3,2

Pensionsstiftelsens känslighetstal innehåller inte den engångsförhöjning i skulden för fribrevspensioner på 33 milj. euro, vilken gjordes 31.12.2017 på basis av försäkringsnämndens rekommendation.

Not 34. Tilläggsandelskapital

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Ingående balans 1.1.2017	77	106
Konverterade till avkastningsandelar	-6	-10
Återbetalningar av tilläggsandelskapital	-70	-19
Utgående balans 31.12.2017	0	77

Tilläggsandelskapitalet, som andelsbankerna inte har en ovillkorlig rätt att vägra att återbetala till medlemmarna, räknas i andelsbankernas nationella bokslut räknas till det egna kapitalet och i IFRS-bokslutet som skuld.

Tilläggsandelskapitalet ska återbetalas inom sex månader från utgången av den räkenskapsperiod, enligt vilken en återbetalning kan ske för första gången. Om det inte varit möjligt att återbetala en uppsagd tilläggsinsats i dess helhet, kan återbetalningen ske som efterhandsåterbetalning, om det är möjligt enligt de tre följande boksluten. På en tilläggsandel betalas ränta tills tilläggsandelen enligt lagen om andelslag kan tas ut.

Tilläggsandelskapitalen har återbetalats till kunderna i juli 2017.

Not 35. Efterställda skulder

Milj. €	Medelränta,		Medelränta,	
	%	31.12.2017	%	31.12.2016
Kapitallån	0,77	80	0,81	77
Övriga				
Debenturer	3,41	1 320	3,30	1 368
Efterställda skulder totalt		1 400		1 445

Kapitallånen huvudsakliga lånevillkor är:

1. Ett kapitallån på 50 miljoner euro

Lånet är ett perpetuallån utan räntedifferentiering, men har ett räntetak på 8 procent. Lånet emitterades 31.3.2005 och låneräntan var 6,5 % det första året. Därefter är räntan CMS 10 år + 0,1 %. Räntan betalas årligen 11.4. Om räntan inte kan betalas för en ränteperiod, förfaller räntebetalningsskyldigheten för ränteperioden. Lånet kan förfalla till betalning med Finansinspektionens tillstånd första gången 11.4.2010. Hela lånekapitalet ska återbetalas på en gång.

2. Ett kapitallån på 40 miljoner euro

Ett perpetuallån med rörlig 3 mån. euribor + 1,25 %. Räntan på lånet betalas kvartalsvis 28.2, 30.5, 30.8 och 30.11. Om räntan inte kan betalas för en ränteperiod, förfaller räntebetalningsskyldigheten för ränteperioden. Lånet kan förfalla till betalning med Finansinspektionens tillstånd på förfallodagarna. Hela lånekapitalet ska återbetalas på en gång.

Debenturer

1. Ett debenturlån på 100 miljoner CHF (motvärde i euro 85 miljoner) som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 14.7.2021. På lånet betalas fast ränta 3,375 % p.a.
2. Ett debenturlån på 100 miljoner euro som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 14.9.2021. På lånet betalas fast ränta 5,25 % p.a.
3. Ett debenturlån på 500 miljoner euro som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 22.8.2022. Enligt lånevillkoren har emittenten möjlighet till förtida återinlösen av lånet i en situation där lånekapitalet inte längre kan räknas till bankens supplementärkapital. På lånet betalas fast ränta 5,75 % p.a.
4. Ett debenturlån på 10 miljarder Japanska yen (motvärde i euro 74 miljoner) som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 3.7.2025. Enligt lånevillkoren har emittenten möjlighet till förtida återinlösen av lånet i en situation där lånekapitalet inte längre kan räknas till bankens supplementära kapital. Låneräntan är rörlig JPY Libor + 0,735%.
5. Ett debenturlån på 3 500 miljoner SEK (motvärde i euro 365 miljoner) som är ett 10-årigt non-call 5-lån, möjligt säga upp till återbetalning 25.8.2020, förfaller 25.8.2025. Enligt lånevillkoren har emittenten möjlighet till förtida återinlösen av lånet i en situation där lånekapitalet inte längre kan räknas till bankens supplementära kapital. Låneräntan är rörlig Stibor + 1,60%.
6. Ett debenturlån på 100 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 25.9.2025. Enligt lånevillkoren har emittenten möjlighet till förtida återinlösen av lånet i en situation där lånekapitalet inte längre kan räknas till bankens supplementära kapital. På lånet betalas fast ränta 2,405 % p.a.
7. Ett debenturlån på 11 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 14.5.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a.
8. Ett debenturlån på 11 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 18.6.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a. till 18.6.2019, efter det 6 mån. EURIBOR + 2,54 % p.a.
9. Ett debenturlån på 6 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 22.8.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a. till 22.8.2019, efter det 6 mån. EURIBOR + 2,67 % p.a.
10. Ett debenturlån på 11 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 10.10.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a. till 10.10.2019, efter det 6 mån. EURIBOR + 2,78 % p.a.
11. Ett debenturlån på 11 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 14.11.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a. till 14.11.2019, efter det 6 mån. EURIBOR + 2,81 % p.a.
12. Ett debenturlån på 8 miljoner euro, som är ett 10-årigt bulletlån, förfaller 29.12.2024. På lånet betalas fast ränta 3,25 % p.a. till 29.12.2019, efter det 6 mån. EURIBOR + 2,86 % p.a.

Lånen 1–6 har emitterats på den internationella kapitalmarknaden.

OP Företagsbanken Abp har inga överträdelser av lånevillkoren varken beträffande kapital, ränta eller övriga villkor.

Differensen mellan lånens nominella och bokförda värde beror på ränteriskvärderingen i säkringen av verkligt värde.

Not 36. Eget kapital

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Gruppens ägares andel		
Andelskapital, medlemsandelar*	185	177
uppsagda medlemsandelar	6	5
Andelskapital, avkastningsandelar	2 599	2 420
uppsagda avkastningsandelar	307	299
Fonder		
Bundna fonder		
Reservfonden	791	788
Fonder enligt bolagsordningen/stadgarna		
Fonden för verkligt värde		
Säkring av kassaflöde	16	41
Värdering till verkligt värde		
Skuldebrev	135	105
Aktier och andelar	25	172
Övriga bundna fonder	15	1
Fria fonder		
Fonden för inbetalt fritt eget kapital		
Övriga fria fonder	1 367	1 319
Akkumulerade vinstmedel		
Balanserad vinst (förlust)*	4 724	3 895
Periodens vinst (förlust)	849	913
OP Gruppens ägares innehav	11 019	10 135
Innehav utan bestämmande inflytande	101	102
Eget kapital totalt	11 121	10 237

* Interna eliminerings i eget kapital har justerats för jämförelseperioden. Till följd av det har beloppet av medlemsandelar under andelskapital ökat med 16 miljoner euro och vinstmedlen har minskat lika mycket.

Andelskapital, medlemsandelar

I OP Gruppens eget kapital ingår andelsbankernas medlemmars medlemsinsatser, för vilka banken har en ovillkorlig rätt att vägra att betala ränta och återbetala kapital. Medlemsinsatsen och ägarkundskapet som det innebär ger en möjlighet att delta i bankens förvaltning och beslutsfattande.

Andelskapital, avkastningsandelar

I OP Gruppens eget kapital ingår också andelsbankernas medlemmars placeringar i avkastningsandelar, för vilka banken har en ovillkorlig rätt att vägra att betala ränta och återbetala kapital. För åren 2017-2018 är målet en ränta på 3,25 % och den ränta som ska betalas fastställs årligen i efterskott. Avkastningsmålet kan ändras årligen. Avkastningsandelarna ger inga sådana rättigheter som ägarkunderna har, och de ger inte heller rösträtt.

Om andelsbanken inte har vägrat att återbetala, kan en medlemsinsats och en avkastningsinsats återbetalas 12 månader efter slutet av den räkenskapsperiod under vilken medlemskapet har upphört eller avkastningsandelsägaren sagt upp andelen. Om full återbetalning inte är möjlig något år, ska den obetalda delen betalas ur det egna kapital som står till förfogande enligt de följande boksluten. Övan fastställda rätt till efterhandsåterbetalning av obetalda delar upphör dock efter det femte följande bokslutet. På obetalda delar betalas inte ränta.

Antal andelar i gruppens andelskapital

(1 000 st.)	Andelskapital, medlemsandelar	Andelskapital, avkastningsandelar	Andelskapital, andelar totalt
1.1.2016	1 560	25 021	26 582
Tillägg till andelskapital	319	3 125	3 444
Återbetalning av andelskapital	-53	-958	-1 011
31.12.2016	1 826	27 189	29 015
Tillägg till andelskapital	147	3 210	3 358
Återbetalning av andelskapital	-56	-1 337	-1 393
31.12.2017	1 918	29 062	30 979

Fonder

Reservfonden

Reservfonden har bildats genom vinstmedel som avsatts till den under tidigare perioder och av en andel som överförs från andelsbankernas uppskrivningsfond och avsättningar för kreditförluster. Reservfonden kan användas för att täcka sådana förluster som det fria egna kapitalet inte räcker till för. Reservfonden kan också användas för att öka aktiekapitalet och den kan nedsättas liksom aktiekapitalet. I ett kreditinstitut i andelslagsform kan reservfonden användas endast för att täcka förluster. I aktiebolag har fonden inte längre från och med 1.9.2006 kunnat utökas.

Fonden för verkligt värde

I fonden finns förändringar i verkligt värde för finansiella tillgångar som kan säljas. De poster som bokförts i fonden realiserar i resultaträkningen då värdepapper som kan säljas överläts eller då en nedskrivning görs för värdepappret. I fonden har också bokförts det verifierade värdeförändringsnettot av räntederivat i säkringsredovisning av kassaflöde justerat med uppskjuten skatt. Värdeförändringarna resultatförs den räkenskapsperiod under vilken det kassaflöde som är föremål för säkringen intäktsförs.

Fonden för verkligt värde efter skatt

Milj. €	Finansiella tillgångar som kan säljas				Totalt
	Skuldebrev	Aktier, andelar och fonder	Säkring av kassaflödet		
Ingående balans 1.1.2016	31	142	69		242
Förändringar i verkligt värde	115	92	3		210
Realisationsvinster överförda till resultaträkningen	-23	-87			-110
Nedskrivningar överförda till resultaträkningen	1	33			34
Överföringar till räntenetto			-37		-37
Uppskjuten skatt	-19	-7	7		-19
Utgående balans 31.12.2016	105	172	41		318

Milj. €	Finansiella tillgångar som kan säljas				Totalt
	Skuldebrev	Aktier, andelar och fonder	Säkring av kassaflödet		
Ingående balans 1.1.2017	105	172	41		318
Förändringar i verkligt värde	59	-39	6		26
Realisationsvinster överförda till resultaträkningen	-22	-165			-187
Nedskrivningar överförda till resultaträkningen	0	21			21
Överföringar till räntenetto			-38		-38
Uppskjuten skatt	-7	37	6		35
Utgående balans 31.12.2017	135	25	16		176

Fonden för verkligt värde före skatt uppgick till 220 miljoner euro (398) och den uppskjutna skatteskuld som ansluter sig till den uppgick till 44 miljoner euro (79). I fonden för verkligt värde före skatt ingick totalt 146 miljoner euro (268) i positiva värdeförändringar och totalt 38 miljoner euro (23) i negativa värdeförändringar i egetkapitalinstrument.

Den negativa fonden för verkligt värde upplöses genom värdestegringar på tillgångarna och resultatförda nedskrivningar.

Övriga bundna fonder

Fonderna har bildats av vinstmedlen från tidigare räkenskapsperioder med stöd av bolagsordningen eller stadgarna, där också fondernas syften har fastställts. I omvärderingsfonden ingår differensen mellan det bokförda värdet och det verkliga värdet för en tidigare rörelsefastighet.

Övriga fria fonder

Fonderna har bildats av vinstmedlen från tidigare räkenskapsperioder med stöd av bolagsordningen eller stadgarna eller ett beslut av bolagsstämman, fullmäktige eller andelsstämman.

Akkumulerade vinstmedel

I ackumulerade vinstmedel ingår också reserverna och avskrivningsdifferensen i koncernföretagens sårbokslut samt försäkringsbolagens utjämningsbelopp och vinster/(förluster) av omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner efter avdrag av den uppskjutna skatten.

Övriga noter till balansräkningen

Not 37. Omklassificerade skuldebrev

I följande tabell presenteras de omklassificerade skuldebreven enligt bokfört värde och verkligt värde.

31.12.2017, milj. €	Bokfört värde	Verkligt värde	Effektiv ränta	Nedskrivningar på grund av kreditrisken
Lån och fordringar	5	7	9,9	
Investeringar som hålls till förfall	31	29	4,4	
Totalt	35	36		

31.12.2016, milj. €	Bokfört värde	Verkligt värde	Effektiv ränta	Nedskrivningar på grund av kreditrisken
Lån och fordringar	55	59	6,2	
Investeringar som hålls till förfall	34	30	5,3	
Totalt	89	90		

Om ingen omklassificering skett och skuldebreven hade värderats med verkliga värden på en marknad:

	31.12.2017		31.12.2016	
Milj. €	Resultaträkning	Fonden för verkligt värde	Resultat- räkning	Fonden för verkligt värde
Inverkan	3	0	1	-2

Lån och fordringar samt investeringar som hålls till förfall har omklassificerats 2008.

Räntorna som erhållits för omklassificerade skuldebrev uppgick under januari–december till totalt 3 miljoner euro (4). Den periodiserade prisdifferensen mellan det nominella värdet och anskaffningsvärdet för skuldebreven uppgick till totalt 0 miljoner euro (0). Under räkenskapsperioden bokfördes inga realisationsvinster eller -förluster för skuldebrev. Under jämförelseperioden bokfördes 5 miljoner euro i realisationsförluster. För säkrande derivat bokfördes 3 miljoner euro (2) i positiv förändring i marknadsvärde.

Not 38. Skuldebrev belåningsbara i centralbanker

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	67	88
Som kan säljas, av vilka		
värderade till verkligt värde	10 943	11 981
Som hålls till förfall	23	51
Skuldebrev belåningsbara i centralbanker totalt	11 032	12 119

I OP Gruppen har endast OP Företagsbanken Abp rätt till centralbanksfinansiering.

Not 39. Efterställda skuldebrev

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Noterade		
Övriga	29	39
Totalt	29	39
Övriga		
Övriga	10	6
Totalt	10	6
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen totalt	39	46
Investeringstillgångar		
Noterade		
Övriga	11	25
Totalt	11	25
Övriga		
Övriga	3	2
Totalt	3	2
Investeringstillgångar totalt	14	26

Not 40. Ställda säkerheter

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Ställda för egna skulder och åtaganden		
Panter	110	1
Krediter (säkerhet för covered bonds)	13 266	10 407
Övriga	5 663	4 973
Ställda säkerheter totalt*	19 039	15 381
Derivatskulder med säkerhet	889	1 351
Övriga skulder med säkerhet	4 146	3 443
Obligationslån med bostadssäkerhet (covered bonds)	10 750	9 277
Totalt	15 784	14 071

* Dessutom har det i centralbanken pantsatts obligationslån för ett säkerhetsvärde på 6,0 miljarder euro. Av dem utgör 1,5 miljarder euro säkerhet för den dagsinterna limiten. Obligationslånen kan tas ut utan förhandstillstånd av centralbanken, och de ingår därför inte i tabellen ovan.

Not 41. Erhållna finansiella säkerheter

OP har tagit emot sådana säkerheter som avses i lagen om finansiella säkerheter och som kan vidaresäljas eller pantsättas.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Verkligt värde av erhållna säkerheter		
Övriga	414	1 177
Totalt	414	1 177

Den kreditrisk som beror på derivat minskas med säkerheter och då används avtalet ISDA Credit Support Annex (CSA) som ansluts till det allmänna ISDA-avtalet. Säkerhetssystemet går ut på att motparten ställer värdepapper eller kontanta medel som säkerhet. De kontanta medel som står som säkerhet i enlighet med CSA-avtal uppgick vid bokslutstidpunkten till 414 milj. e (1 177 milj. e). Vid bokslutstidpunkten fanns inga värdepapper som erhållits som säkerhet.

Not 42. Klassificering av finansiella tillgångar och skulder

Tillgångar, milj. €	Lån och fordringar	Investeringar som hålls till förfall	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultat- räkningen*	Finansiella tillgångar som kan säljas	Säkrings- instrument	Bokfört värde totalt
Kontanta medel	12 937					12 937
Fordringar på kreditinstitut	504					504
Derivatinstrument			3 139		273	3 412
Fordringar på kunder	82 240					82 240
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal			10 126			10 126
Skuldebrev		40	3 899	16 372		20 311
Egetkapitalinstrument			220	1 399		1 620
Övriga finansiella tillgångar	2 292					2 292
Finansiella tillgångar						133 443
Andra tillgångar än finansiella instrument						3 799
Totalt 31.12.2016	97 973	40	17 385	17 771	273	137 242

Tillgångar, milj. €	Lån och fordringar	Investeringar som hålls till förfall	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultat- räkningen*	Finansiella tillgångar som kan säljas	Säkrings- instrument	Bokfört värde totalt
Kontanta medel	9 471					9 471
Fordringar på kreditinstitut	337					337
Derivatinstrument			4 112		620	4 732
Fordringar på kunder	78 604					78 604
Tillgångar som utgör täckning för fondanknutna avtal			9 168			9 168
Skuldebrev		92	4 318	17 541		21 951
Egetkapitalinstrument			550	2 245		2 794
Övriga finansiella tillgångar	3 093					3 093
Finansiella tillgångar						130 150
Andra tillgångar än finansiella instrument						3 597
Totalt 31.12.2015	91 505	92	18 147	19 786	620	133 747

* Balansposten investeringstillgångar omfattar skade- och livförsäkringens skuldebrev och egetkapitalinstrument som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen.

Skulder, milj. €	Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Övriga skulder	Säkringsinstrument	Bokfört värde totalt
Skulder till kreditinstitut		5 157		5 157
Finansiella skulder för handel (exkl. derivat)	1			1
Derivatinstrument	2 572		454	3 026
Skulder till kunder		65 549		65 549
Försäkringsskuld		9 950		9 950
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	10 158			10 158
Skuldebrev emitterade till		26 841		26 841
Efterställda skulder		1 400		1 400
Övriga finansiella tillgångar		2 283		2 283
Finansiella tillgångar				124 366
Andra tillgångar än finansiella instrument				1 756
Totalt 31.12.2017	12 731	111 181	454	126 122

Skulder, milj. €	Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Övriga skulder	Säkringsinstrument	Bokfört värde totalt
Skulder till kreditinstitut		4 669		4 669
Finansiella skulder för handel (exkl. derivat)	0			0
Derivatinstrument	3 691		353	4 044
Skulder till kunder		60 077		60 077
Försäkringsskuld		10 586		10 586
Skulder för fondanknutna försäkrings- och placeringsavtal	9 205			9 205
Skuldebrev emitterade till allmänheten		28 287		28 287
Efterställda skulder		1 445		1 445
Övriga finansiella tillgångar		3 326		3 326
Finansiella tillgångar				121 639
Andra tillgångar än finansiella instrument				1 870
Totalt 31.12.2016	12 896	108 390	353	123 509

Obligationslånen bland skuldebrev emitterade till allmänheten har behandlats i bokföringen till det upplupna anskaffningsvärdet. Det verkliga värdet på de här skuldebrev som uppskattats med hjälp av den information som fanns att få från marknaden och etablerade värderingsmetoder var vid slutet av december 385 (545) miljoner euro högre än det bokförda värdet. Efterställda skulder har behandlats till det upplupna anskaffningsvärdet. Det verkliga värdet av efterställda skulder är större än det upplupna anskaffningsvärdet, men fastställandet av tillförlitliga verkliga värden är osäkert.

Not 43. Klassificering av poster återkommande värderade till verkligt värde enligt värderingsmetod

Tillgångarnas verkliga värden 31.12.2017, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen				
Egetkapitalinstrument	125	57	38	220
Skuldinstrument	3 249	234	416	3 899
Fondanknutna avtal	7 111	3 015		10 126
Derivatinstrument	2	3 279	131	3 412
Finansiella tillgångar som kan säljas				
Egetkapitalinstrument	623	200	577	1 399
Skuldinstrument	11 977	4 041	354	16 372
Finansiella instrument totalt	23 087	10 826	1 516	35 429
Förvaltningsfastigheter			1 004	1 004
Totalt	23 087	10 826	2 520	36 433

Tillgångarnas verkliga värden 31.12.2016, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen				
Egetkapitalinstrument	442	82	26	550
Skuldinstrument	3 489	712	117	4 318
Fondanknutna avtal	6 591	2 577		9 168
Derivatinstrument	6	4 566	160	4 732
Finansiella tillgångar som kan säljas				
Egetkapitalinstrument	900	564	780	2 245
Skuldinstrument	13 130	4 042	369	17 541
Finansiella instrument totalt	24 559	12 543	1 452	38 553
Förvaltningsfastigheter			951	951
Totalt	24 559	12 543	2 403	39 504

Skuldernas verkliga värden 31.12.2017, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen				
Fondanknutna avtal	7 133	3 024		10 158
Övriga		1		1
Derivatinstrument	5	2 929	92	3 026
Totalt	7 138	5 955	92	13 185

Skuldernas verkliga värden 31.12.2016, milj. €	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen				
Fondanknutna avtal	6 618	2 587		9 205
Övriga		0		0
Derivatinstrument	10	3 926	107	4 044
Totalt	6 628	6 514	107	13 249

Värdering till verkligt värde

Derivat

Kursen på noterade derivat fås direkt från marknaden. För värderingen av OTC-derivat tillämpas modeller och metoder som används allmänt på marknaden. Metoderna och modellerna behövs bl.a. för att beskriva ränte- och valutakurvor samt volatiliteter samt för att värdera optioner. På det allmänna planet kan indata för de här modellerna härledas från marknaden. För värderingen av vissa avtal måste dock användas modeller med indata som inte kan noteras på marknaden, varvid indata är uppskattningar. De här avtalen har klassificerats till nivå 3.

Middle Office ansvarar för värderingen av det verkliga värdet på derivaten i bankrörelsen samt för kvaliteten och tillförlitligheten hos marknadsdata, värderingskurvor och volatilitetsbeskrivningar som en del av den dagliga värderingsprocessen inkl. värderingarna på nivå 3. Middle Office jämför värderingskurserna regelbundet på avtalsplanet med värderingar från CSA-motparter och centrala motparter samt reder vid behov ut eventuella betydande värderingsdifferenser.

Styrning av riskhanteringen ansvarar för att de nya värderingsmodellerna och -metoderna godkänns samt för övervakningen av värderingsprocessen. Säkringen av värderingarna baserar sig bl.a. på värderingar som använder alternativa källor samt på marknadskurser och annan indata. I säkringsprocessen kan värderingskurserna jämföras med kurser från CSA-motparter och centrala motparter. Dessutom är det möjligt att anlita värderingstjänster från tredje part.

Vid värderingen av OTC-derivat utan säkerheter beaktas kreditrisken för parterna i transaktionen. Kreditrisken justeras med en motpartsriskjustering (s.k. Credit Valuation Adjustment "CVA") samt med en egen kredit-riskjustering (s.k. Debit Valuation Adjustment, "DVA"). CVA- och DVA-värderingsjusteringarna beräknas enligt motpart. CVA- och DVA-justeringarna beräknas genom att simulera derivatens marknadsvärden och fallissemang i regel med stöd av marknadsinformation. Vid bedömningen av sannolikheten för fallissemang används marknadsdata också för olikvida motparter genom att förena motparterna med likvida marknadsdata.

Nivåerna för verkligt värde

Nivå 1: Noterade marknadspris

De poster som klassificerats till Nivå 1 består av aktier som noterats vid de största börserna, företags, staters och finansiella instituts noterade skuldinstrument och börsderivat. Det verkliga värdet för ifrågavarande instrument bestäms på basis av noteringar från fungerande marknader.

Nivå 2: Värderingsmetoder som baserar sig på indata som kan observeras

Värderingsmetoder som baserar sig på tillförlitliga kalkylparametrar. Med verkligt värde för instrument som klassificerats till Nivå 2 avses det värde som kan härledas ur marknadsvärdet för det finansiella instrumentets delar eller för motsvarande finansiella instrument eller ett värde som kan beräknas med värderingsmodeller och -metoder som allmänt godtas på finansmarknaden, om ett marknadsvärde kan bestämmas tillförlitligt med dem. Till den här nivån har klassificerats största delen av OP Företagsbankskoncernens OTC-derivat samt företags, staters och finansiella instituts noterade skuldinstrument som inte klassificerats till Nivå 1.

Nivå 3: Värderingsmetoder som baserar sig på indata som kan inte observeras

Värderingsmetoder, vilkas kalkylparametrar innehåller särskild osäkerhet. Instrument som klassificerats till Nivå 3 värderas med prissättningsmodeller, vilkas kalkylparametrar innehåller osäkerhet. Dessutom klassificeras till Nivå 3 skuldinstrument för vilka det på marknaden finns endast några eller inga noteringar. I ifrågavarande balansklass ingår de mest komplicerade OTC-derivaten samt sådana derivat med lång löptid där den marknadsdata som använts för värderingen har extrapolerats, vissa private equity-investeringar, olikvida lån, strukturerade lån inkl. värdepapperiserade lån och strukturerade skuldebrev samt hedge fonder. Det verkliga värdet i Nivå 3 består ofta av prisuppgifter från utomstående

Överföringar mellan olika nivåer av värderingen till verkligt värde

Omklassificeringen mellan olika hierarkier anses ha skett den dag då den transaktion som omklassificeringen medfört skett eller den dag då omständigheterna ändrats. Omklassificeringarna beror främst på de marknadsnoteringar finns att tillgå och preciseringar i klassificeringsprinciperna.

Värderingsmetoder, vilkas kalkylparametrar innehåller osäkerhet (Nivå 3)

Specifikation av finansiella tillgångar och skulder

Finansiella tillgångar milj. €	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Derivat-instrument	Finansiella tillgångar som kan säljas	Tillgångar totalt
Ingående balans 1.1.2017	142	160	1 149	1 452
Resultaträkningens nettointäkter	13	-29	-62	-77
Nettointäkter i rapporten över totalresultat			-33	-33
Förvärv	29		136	165
Försäljningar	-53		-189	-242
Amorteringar	-67		-7	-74
Överföringar till Nivå 3	392		175	567
Överföringar från Nivå 3	-3		-240	-242
Utgående balans 31.12.2017	454	131	930	1 516

Finansiella tillgångar milj. €	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Derivat-instrument	Finansiella tillgångar som kan säljas	Tillgångar totalt
Ingående balans 1.1.2016	21	176	1 005	1 203
Resultaträkningens nettointäkter	-12	-16	-50	-79
Nettointäkter i rapporten över totalresultat			97	97
Förvärv	133		259	391
Försäljningar	-2		-128	-130
Amorteringar	0			0
Överföringar till Nivå 3	2		148	150
Överföringar från Nivå 3			-181	-181
Utgående balans 31.12.2016	142	160	1 149	1 452

Finansiella skulder, milj. €	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Derivat-instrument	Skulder totalt
Ingående balans 1.1.2017		107	107
Resultaträkningens nettointäkter		-15	-15
Utgående balans 31.12.2017		92	92

Finansiella skulder, milj. €	Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	Derivat-instrument	Skulder totalt
Ingående balans 1.1.2016		135	135
Resultaträkningens nettointäkter		-28	-28
Utgående balans 31.12.2016		107	107

Specifikation av nettointäkter enligt resultatpost 31.12.2017

Milj. €	Räntenetto	Nettointäkter från placerings-verksamhet	Rapport över totalresultat/ Förändring i fonden för verkligt värde	Nettointäkter från tillgångar och skulder som innehas vid periodens slut
Realiserade nettointäkter	13			13
Orealiserade nettointäkter	-14	-62	-33	-108
Nettointäkter totalt	0	-62	-33	-95

Specifikation av nettointäkter enligt resultatpost 31.12.2016

Milj. €	Räntenetto	Nettointäkter från placerings-verksamhet	Rapport över totalresultat/ Förändring i fonden för verkligt värde	Nettointäkter från tillgångar och skulder som innehas vid periodens slut
Realiserade nettointäkter	-12			-12
Orealiserade nettointäkter	11	-50	97	58
Nettointäkter totalt	-1	-50	97	46

Derivaten i Nivå 3 består av derivat som strukturerats för kundernas behov, så marknadsrisken har täckts med ett motsvarande derivatinstrument. Den öppna marknadsrisken har ingen effekt på resultatet. Derivaten i Nivå 3 hänför sig till strukturerade obligationslån som OP Företagsbanken emitterat där avkastningen är beroende av värdeutvecklingen i ett inbäddat derivat. Värdeförändringen i de här inbäddade derivaten har inte redovisats i tabellen ovan. Dessutom har till Nivå 3 klassificerats derivat med lång löptid, för vilka den marknadsdata som använts för värderingen har extrapolerats.

Förändringar i värderingsfaktorer

Inga väsentliga ändringar har gjorts i värderingsmetoderna under 2017.

Känslighetsanalys med kalkylparametrar som innehåller osäkerhet 31.12.2017

Instrumenttyp, milj. €	Fordringar	Skulder	Nettosaldo	Känslighetsanalys	Skäligen möjlig förändring i verkligt värde
Instrument som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen:					
Kapitalfonder*	38	-	38	3,8	10 %
Obligationslån	416	-	416	41,6	10 %
Derivat:					
Säkring av indexlån och strukturerade derivat samt derivat med lång löptid**	131	-92	39	4,3	11 %
Som kan säljas:					
Obligationslån	354	-	354	35,4	10 %
Olikvida placeringar	81	-	81	12,2	15 %
Kapitalfonder*	352	-	352	35,2	10 %
Fastighetskapitalfonder***	143	-	143	28,6	20 %
Förvaltningsfastigheter:					
Förvaltningsfastigheter***	1004	-	1 004	200,7	20 %

Känslighetsanalys med kalkylparametrar som innehåller osäkerhet 31.12.2016

Instrumenttyp, milj. €	Fordringar	Skulder	Nettosaldo	Känslighetsanalys	Skäligen möjlig förändring i verkligt värde
Instrument som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen:					
Kapitalfonder*	26		26	2,6	10 %
Obligationslån	117		117	11,7	10 %
Derivat:					
Säkring av indexlån och strukturerade derivat samt derivat med lång löptid**	160	-107	53	5,8	11 %
Som kan säljas:					
Obligationslån	369		369	36,9	10 %
Olikvida placeringar	65		65	9,8	15 %
Kapitalfonder*	489		489	48,9	10 %
Fastighetskapitalfonder***	225		225	45,0	20 %
Förvaltningsfastigheter:					
Förvaltningsfastigheter***	951		951	190,2	20 %

* Värden på riskkapitalfonder beror främst på målgruppens resultatutveckling och PE-talen för motsvarande noterade bolag. Utvecklingen av det verkliga värdet på kapitalfonder följs upp med koefficienten Total Value per Bid-in (TVPI), vilken har förändrats i snitt 10 %.

** Följande stressscenarier: aktiernas volatilitet (30 %), aktiernas utdelning (30 %), kreditriskpremierna (30 %) och den sammanlagda värdeförändringen av betydande korrelationsändringar.

*** Vid värderingen av fastighetskapitalfonder och förvaltningsfastigheter tillämpas i regel avkastningsvärdesmetoden, vars huvudkomponenter är avkastningskravet och nettohyresnivån. En förändring i avkastningskravet med +/- 1 procentenhet leder i snitt till en förändring på cirka 20 % i verkligt värde.

Noter angående ansvarsförbindelser och derivat

Not 44. Åtaganden utanför balansräkningen

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Garantier	643	836
Garantiansvar	1 936	1 921
Panter		0
Kreditlöften	12 176	11 049
Utfästelser i anslutning till kortvariga affärstransaktioner	372	358
Övriga	1 121	966
Åtaganden utanför balansräkningen totalt	16 247	15 129

Not 45. Eventualförpliktelser och eventualtillgångar

Försäkringsbolag som hör till OP Gruppen tecknar försäkringsavtal via pooler. Medlemmarna i poolerna är i första hand ansvariga för sin relativa andel. Andelarna grundar sig på avtal som fastställs årligen. I vissa pooler svarar medlemmarna i poolen i relation till sina andelar för förpliktelserna hos sådana poolmedlemmar som är betalningsoförmögna. Försäkringsbolagen bokför åtaganden och fordringar som följer av det solidariska ansvaret om realiseringen av det solidariska ansvaret är sannolikt.

Not 46. Operationella leasingavtal

OP Gruppen som leasetagare

En del av de utrymmen som OP använder är hyrda. Hyresavtalens återstående giltighetstid varierar från ett år till tio år och normalt ingår möjligheten att förlänga avtalet efter den ursprungliga förfallodagen. En del av utrymmena är uthyrda i andra hand. Dessutom har motorfordon och kontorsapparater leasats med leasingavtal.

Minimiavgifter som betalas på basis av icke uppsägningsbara leasingavtal

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Under ett år	7	9
Över ett år och under fem år	20	17
Över fem år	3	2
Totalt	31	27

OP Gruppen som leasegivare

OP Gruppens företag har hyrt ut en del av sina förvaltningsfastigheter och inbringade de 79 milj. e (70) i hyresintäkter.

Minimiavgifter som erhålls på basis av icke uppsägningsbara operationella leasingavtal

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Under ett år	53	58
Över ett år och under fem år	124	132
Över fem år	127	125
Totalt	304	315

Not 47. Derivatinstrument

Derivatinstrument som innehas för handel 31.12.2017

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid			Verkliga värden*		Kreditmot- värde	
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år	Totalt	Tillgångar		Skulder
Räntederivat							
Ränteswappar	10 361	33 223	40 673	84 257	2 212	2 103	2 988
Clearas via central motpart	7 311	22 328	29 198	58 837	757	-814	1 307
OTC ränteoptioner							
Call och cap							
Köpta	2 682	4 438	5 686	12 806	334	2	451
Utfärdade	2 449	6 315	3 370	12 134	4	208	14
Put och floor							
Köpta	1 147	5 169	1 876	8 191	102	10	163
Utfärdade	1 159	5 835	1 955	8 949	11	87	55
OTC räntederivat totalt	17 798	54 979	53 560	126 337	2 662	2 411	3 671
Räntefutures	1 615	1 000		2 615	1	1	
Börsderivat totalt	1 615	1 000		2 615	1	1	
Räntederivat totalt	19 414	55 979	53 560	128 953	2 663	2 411	3 671
Valutaderivat							
Valutaterminer	27 606	263	23	27 893	206	190	484
Ränte- och valutaswappar	2 059	6 932	2 472	11 463	705	654	1 258
Valutaoptioner							
Call							
Köpta	115	28		143	3		6
Utfärdade	151	17		168		3	
Put							
Köpta	227	17		244	1		4
Utfärdade	178	31		209		1	
OTC valutaderivat totalt	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752
Valutaderivat totalt	30 336	7 287	2 496	40 119	915	848	1 752
Aktie- och indexderivat							
Aktieindexoptioner							
Call							
Köpta	5	3		8	1	0	2
Put							
Utfärdade	280			280	1		
OTC aktie- och indexderivat totalt	286	3		288	2	0	2
Kreditderivat							
Kreditswappar	28	189	10	227	9	6	10
Kreditderivat totalt	28	189	10	227	9	6	10
Övriga							
Övriga terminer	17	0		17	0	3	2
Övriga swappar	211	513		723	65	31	130
Övriga OTC derivat totalt	228	513		741	65	34	132
Övriga futures	7	1		8	0	2	
Övriga derivat totalt	235	513		748	65	36	132
Derivatinstrument som innehas för handel totalt	50 298	63 971	56 066	170 335	3 655	3 301	5 566

Derivatinstrument som innehas för handel 31.12.2016

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid			Totalt	Verkliga värden*		Kreditmot- värde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år		Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	16 966	34 004	37 559	88 528	2 804	2 712	3 538
Clearas via central motpart	7 711	22 162	23 347	53 220	950	1 020	1 411
OTC ränteoptioner							
Call och cap							
Köpta	2 513	5 910	4 317	12 741	400	1	504
Utfärdade	2 091	7 489	3 392	12 972	2	317	8
Put och floor							
Köpta	2 678	3 718	1 821	8 217	149	6	209
Utfärdade	3 359	4 374	1 633	9 366	12	116	39
OTC räntederivat totalt	27 608	55 495	48 721	131 824	3 366	3 153	4 298
Räntefutures	4 071	789		4 860	0	1	
Put							
Utfärdade	1 000			1 000	0		
Börsderivat totalt	5 071	789		5 860	1	1	
Räntederivat totalt	32 679	56 284	48 721	137 684	3 367	3 154	4 298
Valutaderivat							
Valutaterminer	21 371	382	50	21 803	249	249	471
Ränte- och valutaswappar	3 196	9 052	2 767	15 015	1 161	1 234	1 853
Valutaoptioner							
Call							
Köpta	131	2		134	1		3
Utfärdade	181	2		183		2	
Put							
Köpta	226	2		228	4		6
Utfärdade	161	3		164		2	
OTC valutaderivat totalt	25 266	9 443	2 817	37 526	1 415	1 487	2 332
Valutaderivat totalt	25 266	9 443	2 817	37 526	1 415	1 487	2 332
Aktie- och indexderivat							
Aktieoptioner							
Call							
Köpta		5		5	1		1
Aktieindexoptioner							
Call							
Köpta	0	1		1	0		0
OTC aktie- och indexderivat totalt	0	6		6	1		1
Aktiefutures	15			15		0	
Börsderivat totalt	15			15		0	
Aktie- och indexderivat totalt	15	6		21	1	0	1
Kreditderivat							
Kreditswappar	19	397	13	429	11	8	36
Kreditderivat totalt	19	397	13	429	11	8	36

Övriga

Övriga terminer	1	0	2	0	0	0	
Övriga swappar	261	541	2	805	63	18	135
Övriga OTC derivat totalt	263	542	2	807	64	18	135
Övriga futurer	12	10	22	0	5		
Övriga derivat totalt	275	552	2	829	64	23	135

Derivatinstrument som innehas för

handel totalt	58 254	66 683	51 553	176 490	4 857	4 673	6 802
---------------	--------	--------	--------	---------	-------	-------	-------

Säkringsinstrument – säkring av verkligt värde 31.12.2017

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid			Totalt	Verkliga värden*		Kreditmot- värde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år		Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Clearas via central motpart	880	16 158	6 417	23 455	179	-285	356
OTC räntederivat totalt	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Räntederivat totalt	3 325	21 262	11 592	36 180	421	334	701
Valutaderivat							
Valutaterminer	61			61		1	1
Ränte- och valutaswappar	517	1 958	319	2 794	35	265	162
OTC valutaderivat totalt	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Valutaderivat totalt	578	1 958	319	2 855	35	265	163
Säkringsinstrument – säkring av verkligt värde totalt							
	3 903	23 220	11 911	39 035	456	600	864

Säkringsinstrument – säkring av kassaflöde 31.12.2017

Milj. €	Nominella värden/återstående löptid			Totalt	Verkliga värden*		
	Under 1 år	1–5 år	Över 5 år		Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Clearas via central motpart	200	100		300	4		5
OTC räntederivat totalt	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Räntederivat totalt	652	1 379	1 556	3 587	73	5	104
Valutaderivat							
Valutaterminer	5 794			5 794	32	67	88
OTC valutaderivat totalt	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Valutaderivat totalt	5 794	0	0	5 794	32	67	88
Säkringsinstrument – säkring av kassaflöde totalt							
	6 446	1 379	1 556	9 381	105	72	192
Säkringsinstrument totalt	10 349	24 599	13 467	48 416	561	672	1 056

Säkringsinstrument – säkring av verkligt värde 31.12.2016

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid				Verkliga värden*		Kreditmot-värde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år	Totalt	Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	5 027	19 358	11 313	35 698	656	475	923
Clearas via central motpart	208	11 538	7 414	19 159	229	315	398
OTC räntederivat totalt	5 027	19 358	11 313	35 698	656	475	923
Räntederivat totalt	5 027	19 358	11 313	35 698	656	475	923
Valutaderivat							
Valutaterminer	32			32		1	0
Ränte- och valutaswappar	143	2 163	827	3 132	160	178	332
OTC valutaderivat totalt	175	2 163	827	3 164	160	179	332
Valutaderivat totalt	175	2 163	827	3 164	160	179	332
Säkringsinstrument – säkring av verkligt värde totalt	5 201	21 520	12 140	38 862	817	654	1 255

Säkringsinstrument – säkring av kassaflöde 31.12.2016

Milj. €	Nominella värden/återstående löptid				Verkliga värden*		Kredit-motvärde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år	Totalt	Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Clearas via central motpart		300		300	7		9
OTC räntederivat totalt	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Räntederivat totalt	513	1 872	789	3 175	106	3	127
Valutaderivat							
Valutaterminer	4 074			4 074	113	10	155
OTC valutaderivat totalt	4 074	0	0	4 074	113	10	155
Valutaderivat totalt	4 074	0	0	4 074	113	10	155
Säkringsinstrument – säkring av kassaflöde totalt	4 588	1 872	789	7 249	219	13	282
Säkringsinstrument totalt	9 789	23 393	12 929	46 111	1 035	667	1 537

Derivat totalt 31.12.2017

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid				Verkliga värden*		Kreditmot-värde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år	Totalt	Tillgångar	Skulder	
Räntederivat							
Ränteswappar	23 391	78 621	66 708	168 720	3 157	2 751	4 476
Clearas via central motpart	8 392	38 585	35 615	82 592	941	-1 100	1 668
Valutaderivat							
Valutaderivat	36 708	9 245	2 815	48 768	982	1 180	2 002
Aktie- och indexbundna derivat	286	3		288	2	0	2
Kreditderivat	28	189	10	227	9	6	10
Övriga derivat	235	513	0	748	65	36	132
Derivat totalt	60 647	88 571	69 533	218 751	4 216	3 973	6 621

Derivat totalt 31.12.2016

Milj. €	Nominellt värde/återstående löptid			Totalt	Verkliga värden*		Kreditmot-värde
	Under 1 år	1-5 år	Över 5 år		Tillgångar	Skulder	
Räntederivat	38 219	77 514	60 823	176 557	4 129	3 632	5 347
Clearas via central motpart	7 919	33 999	30 761	72 679	1 186	1 335	1 818
Valutaderivat	29 515	11 606	3 644	44 765	1 688	1 676	2 820
Aktie- och indexbundna derivat	15	6		21	1	0	1
Kreditderivat	19	397	13	429	11	8	36
Övriga derivat	275	552	2	829	64	23	135
Derivat totalt	68 043	90 075	64 482	222 601	5 892	5 340	8 340

* I de verkliga värdena ingår upplupna räntor som i balansräkningen redovisas bland övriga tillgångar eller avsättningar och övriga skulder.

Räntederivat i central motpartsclearing kvittas i balansräkningen. Effekterna av kvittningen redovisas i not 48. Övriga derivatinstrument redovisas i balansräkningen i brutto. I OP-sammanslutningens kapitaltäckningsanalys tillämpas också kvittning av derivat. Effekterna av kvittningen på motpartsrisken redovisas i punkt 3.5 i OP-sammanslutningens kapitaltäckningsrapport. Kvittningen skulle minska kreditmotvärdet på OP Företagsbanken Abp:s derivat med 4 495 miljoner euro (5 896).

Not 48. Finansiella tillgångar och skulder som dragits av från varandra eller som omfattas av ett rättsligt bindande ramavtal om nettning

Finansiella tillgångar

Finansiella tillgångar som inte kvittats i balansräkningen

31.12.2017, milj. €	Finansiella tillgångar, brutto	Finansiella skulder, brutto, som avdras från finansiella tillgångar*	Netto som redovisas i balansräkningen**	Allmänna avtal om derivatkontrakt***	Mottagna säkerheter	Netto
Derivat	4 341	-928	3 412	-1 928	-412	1 072

Finansiella tillgångar som inte kvittats i balansräkningen

31.12.2016, milj. €	Finansiella tillgångar, brutto	Finansiella skulder, brutto, som avdras från finansiella tillgångar*	Netto som redovisas i balansräkningen**	Allmänna avtal om derivatkontrakt***	Mottagna säkerheter	Netto
Derivat	5 883	-1 151	4 732	-2 418	-1 177	1 138

Finansiella skulder

Finansiella skulder som inte kvittats i balansräkningen						
	Finansiella skulder, brutto	Finansiella skulder, brutto, som avdras från finansiella tillgångar*	Netto som redovisas i balansräkningen**	Allmänna avtal om derivatkontrakt***	Ställda säkerheter	Netto
31.12.2017, milj. €						
Derivat	4 112	-1 085	3 026	-1 928	-717	381

Finansiella skulder som inte kvittats i
balansräkningen

	Finansiella skulder, brutto	Finansiella skulder, brutto, som avdras från finansiella tillgångar*	Netto som redovisas i balans- räkningen**	Allmänna avtal om derivat- kontrakt***	Ställda säkerheter	Netto
31.12.2016, milj. €						
Derivat	5 350	-1 307	4 044	-2 418	-1 139	486

* Inkl. det netto av derivat som clearats dagligen som ingår i kontanta medel, sammanlagt -161 (-147) miljoner euro.

** Verkligt värde utan upplupen ränta

*** Enligt praxis ingås allmänna avtal om derivatkontrakt med alla derivatmotparter.

Clearing av OTC-derivat via centrala motparter

Standardiserade OTC-derivattransaktioner med finansiella motparter clearas med London Clearing House i enlighet med EMIR-förordningen (EU 648/2012). I den här handlingsmodellen ändras den centrala motparten vid slutet av den dagliga clearingprocessen till derivatmotpart och derivatens dagliga betalningar kvittas med derivatmotparten. Dagligen antingen betalas eller mottas en säkerhet som motsvarar förändringen i det verkliga värdet på öppna avtal (variation margin). De räntederivat som clearas via centrala motparter kvittas i balansräkningen.

Övrig bilateral clearing av OTC-derivat

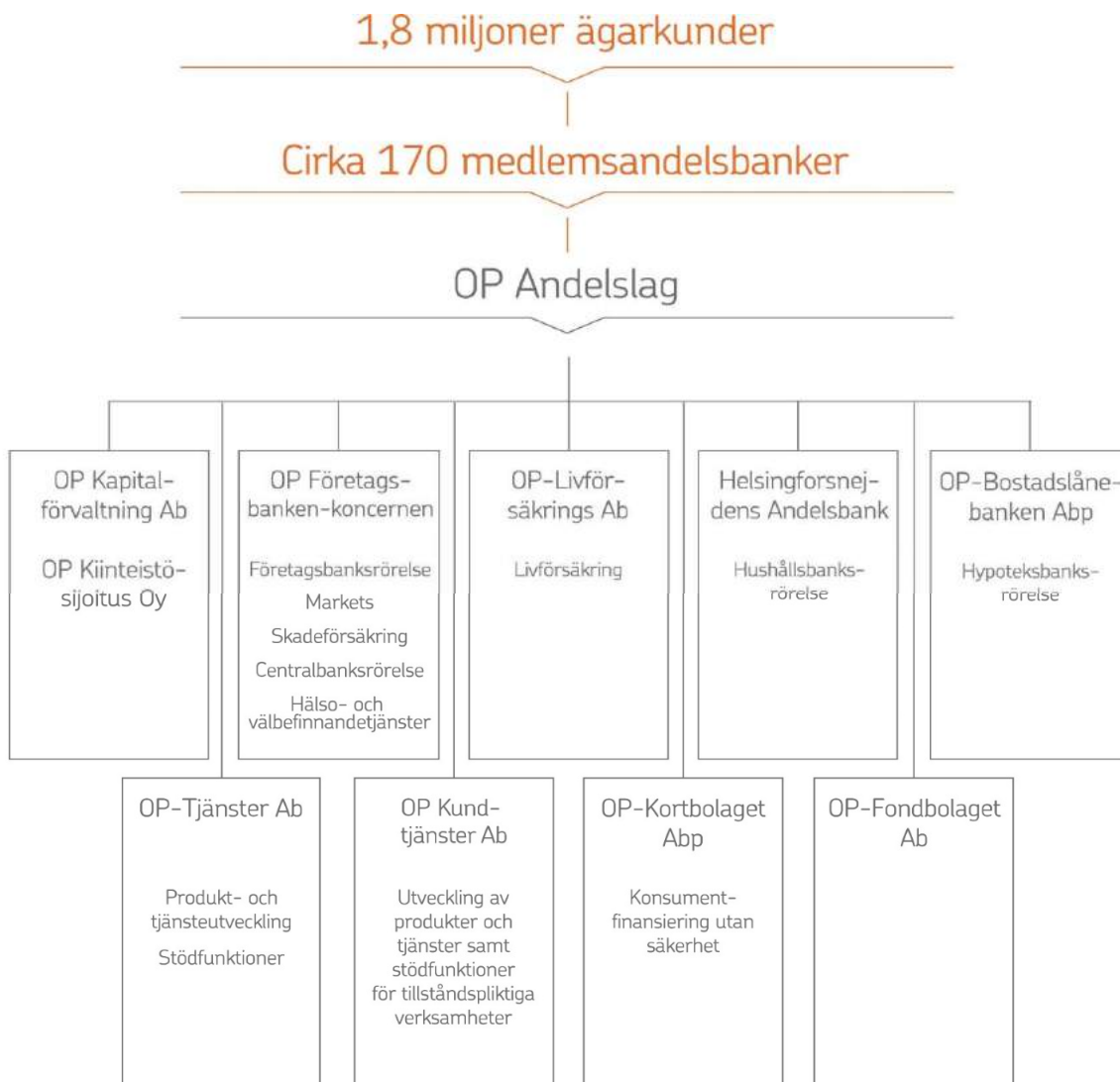
På derivataffärer mellan koncernen och övriga kunder samt sådana derivataffärer som inte clearas via centrala motparter enligt förordningen, tillämpas antingen ISDAs, koncernens egna eller Finansbranschens Centralförbunds allmänna avtal om derivatkontrakt. På basis av de här avtalen kan betalningarna för derivat kvittas transaktionsvis per betalningsdag och då en motpart blivit insolvent eller försatt i konkurs. I avtalsvillkoren kan man dessutom avtala om motpartsspecifika säkerheter. De här derivaten bruttoredovisas i balansräkningen.

Övriga noter

Not 49. Innehav i dotterföretag, strukturerade företag och gemensamma verksamheter

OP Gruppens struktur

I bilden invid beskrivs OP Gruppens struktur. Medlemsandelsbankerna bildar gruppens redovisningstekniska moderföretag. I OP Gruppen konsolideras utöver medlemsandelsbankerna också medlemsandelsbankernas viktigaste dotterbolag samt centralinstitutet OP Andelslag, dess dotterföretag, intresseföretag och olika samarbetsarrangemang.

OP Gruppens kreditinstitut ansvarar solidariskt för varandras skulder. ECB övervakar OP Gruppen gruppbaserat.

Betydande dotterföretag som har konsoliderats i OP Gruppens bokslut 2017

OP Gruppens betydande dotterföretag är sådana bolag, vars verksamhet kräver verksamhetstillstånd och andra företag som har central betydelse med hänsyn till affärsrörelsen. Alla betydande dotterföretag som konsolideras i koncernen är helägda, dvs. för deras del finns inga betydande innehav utan bestämmande inflytande.

Företag	Hemort	Innehav, %	Andel av röstetalet, %
OP Andelslag	Helsingfors	100,0	100,0
Helsingforsnejdens Andelsbank*	Helsingfors		
OP-Bostadslånebanken Abp	Helsingfors	100,0	100,0
OP-Livförsäkrings Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OP-Kortbolaget Abp	Helsingfors	100,0	100,0
OP-Tjänster Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OP Kundtjänster Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OP-Fondbolaget Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OVY Ab	Helsingfors	100,0	100,0
Pivo Wallet Oy	Helsingfors	100,0	100,0
OP Företagsbanken Abp	Helsingfors	100,0	100,0
Checkout Finland Oy	Tammerfors	100,0	100,0
OP Kiinteistösihtous Oy	Helsingfors	100,0	100,0
OP Kapitalförvaltning Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OP Säilytys Oy	Helsingfors	100,0	100,0

* Helsingforsnejdens Andelsbank är ett andelslag. I dess fullmäktige har varje ledamot en röst. I fullmäktige ingår 20 ledamöter som utsetts av centralinstitutet och 10 ledamöter som utsetts av ägarkunderna.

Dotterbolag som har konsoliderats i OP Företagsbankskoncernens bokslut

A-Försäkring Ab	Helsingfors	100,0	100,0
Pohjola Hälsa Ab	Helsingfors	100,0	100,0
OP Finance AS	Estland	100,0	100,0
OP Finance SIA	Lettland	100,0	100,0
OP Försäkring Ab	Helsingfors	100,0	100,0
Seesam Insurance AS	Estland	100,0	100,0
UAB OP Finance	Litauen	100,0	100,0
Försäkringsaktiebolaget Europeiska	Helsingfors	100,0	100,0

I OP Gruppens bokslut konsolideras som dotterföretag dessutom 46 (47) OP-Fastighetscentraler. Fastighetscentralerna (OPKK) erbjuder förmedling av fastigheter och bostäder samt disponenttjänster och de är dotterbolag som ägs till 100%. Utöver fastighetscentralerna har konsoliderats 23 (23) andra dotterföretag.

Medlemsandelsbankerna i OP Gruppens tekniska moderbolag 2017

Bankens namn	Omslutning 31.12.2017, milj. €	Kapital- täckning 31.12.2017,%	Verkställande direktör 31.12.2017
Akaan Seudun Op	179	62,3	Tuomo Smått
Alajärven Op	284	57,0	Jari Leivo
Alastaron Op	64	58,8	Sanna Metsänranta
Alavieskan Op	67	52,1	Antero Alahautala
Alavuden seudun Op	229	55,5	Jussi Ruuhela
Andelsbanken för Åland	431	24,7	Johnny Nordqvist
Andelsbanken Raseborg	421	30,3	Lars Björklöf
Artjärven Op	49	83,4	Reijo Hurskainen
Askolan Op	130	45,7	Kari Leskinen
Auran Op	103	46,2	Sauli Nuolemo
Etelä-Hämeen Op	1 504	58,7	Mika Helin
Etelä-Karjalan Op	1 446	46,0	Petri Krohns
Etelä-Pohjanmaan Op	1 173	30,0	Olli Tarkkanen
Euran Op	189	80,0	Timo Viitanen
Haapamäen Seudun Op	63	81,3	Hannu Petjoi
Hailuodon Op	44	67,2	Jani Isomaa
Halsuan-Ylipään Op	71	64,9	Heidi Pöyhönen
Haukivuoren Op	66	63,1	Seppo Laurila
Heinäveden Op	84	106,2	Jukka Tuomisto
Himangan Op	85	35,6	Kari Haanmäki
Hirvensalmen Op	45	75,3	Kirsi Hännikäinen
Honkilahden Op	36	72,3	Jukka-Pekka Koivisto
Humppilan Op	63	59,8	Jari Salokangas
Itä-Uudenmaan Op	1 243	28,8	Mauri Molander
Janakkalan Op	394	72,2	Mikko Suutari
Jokioisten Op	118	58,0	Vesa Rantanen
Jämsän Seudun Op	320	78,6	Kyösti Myller
Järvi-Hämeen Op	426	67,7	Teemu Sarhemaa
Kainuun Op	709	51,8	Teuvo Perätalo
Kalajoen Op	218	36,9	Leena Pajumaa
Kalkkisten Op	22	79,3	Ville Lehtinen
Kangasalan Seudun Op	447	42,7	Mika Kivimäki
Kangasniemen Op	191	78,1	Leo Pakkanen
Kannuksen Op	110	44,2	Juha Lundström
Kemin Seudun Op	339	52,9	Heikki Palosaari
Kerimäen Op	121	72,1	Jarmo Kaivonurmi
Keski-Pohjanmaan Op	1 038	28,3	Kimmo Peuranto
Keski-Suomen Op	2 554	38,7	Pasi Sorri
Keski-Uudenmaan Op	1 842	49,0	Juhani Rinta-Kartano
Kesälahden Op	78	76,8	Henrik Nuuttila (vt. tj.)
Kihniön Op	38	63,8	Pirjo Haapa-aho Vehniä
Kiikoisten Op	32	68,4	Kirsi Soltin
Kiteen Seudun Op	295	64,0	Olli Koivula
Koitin-Pertunmaan Op	78	76,8	Jouko Iso-Kuortti
Korpilahden Op	89	65,3	Tuomas Kupsala
Korsnäs Andelsbank	140	45,1	Jan-Erik Westerdahl
Kronoby Andelsbank	126	58,7	Kaj Nylund
Kuhmon Op	188	85,2	Hannu Kurkinen
Kuortaneen Op	67	51,5	Markku Jaatinen
Kurun Op	53	58,1	Marja-Leena Siuro
Kuusamon Op	216	42,4	Kari Kivelä

Kymenlaakson Op	1 788	50,5	Juha Korhonen
Kärkölan Op	98	55,3	Arto Haavikko
Käylän Op	27	54,2	Piia Mourujärvi
Köyliön Op	68	71,4	Jari Valonen
Laihian Op	106	28,1	Seppo Hautala
Lapin Op	102	60,1	Juha Teerialho
Lehtimäen Op	64	38,1	Veli-Jussi Haapala
Lemin Op	85	50,7	Ilkka Martikainen
Leppävirran Op	161	71,2	Jukka Kilpeläinen
Limingan Op	123	41,9	Petteri Juusola
Liperin Op	197	56,1	Jukka Asikainen
Loimaan Seudun Op	279	63,6	Juha Pullinen
Lokalahden Op	40	76,4	Ville Aarnio
Lounaismaan OP	1 485	46,8	Jukka Hulkkonen
Lounaisrannikon Op	570	39,7	Juha-Pekka Nieminen
Lounais-Suomen Op	301	74,7	Vesa Viitaniemi
Luhangan Op	52	45,5	Tuomas Puttonen
Luopioisten Op	40	60,4	Sirpa Leppäkoski
Luumäen Op	107	74,3	Mikko Purmonen
Länsi-Kymen Op	313	44,8	Saila Rosas
Länsi-Suomen Op	2 762	46,5	Matti Kiuru
Länsi-Uudenmaan Op	1 049	38,2	Jarmo Viitanen
Maaningan Op	103	69,3	Ari Väänänen
Marttilan Op	85	68,7	Matti Vahalahti
Mellilän Seudun Op	38	86,7	Aarre Anttila
Merimaskun Op	38	76,9	Sauli Jalonen
Metsämaan Op	30	85,3	Jussi Nieminen
Miehikkälän Op	76	67,7	Mikael Hanhilahti
Mouhijärven Op	83	40,9	Rainer Sillanpää
Multian Op	77	34,3	Arto Laitinen
Mynämäen-Nousiaisten Op	396	69,3	Kimmo Ranta
Mäntsälän Op	222	57,0	Heikki Kananen
Nagu Andelsbank	54	53,5	Johan Broos
Nakkila-Luvian Op	222	69,7	Jussi Kuvaja
Niinijoen Op	39	104,0	Kaisa Markula
Nilakan Seudun Op	177	44,5	Jouni Karhinen
Nivalan Op	193	43,7	Markku Niskala
Op Kantrisal	101	58,7	Bo Hellen
Orimattilan Op	261	66,0	Jukka Sipilä
Oripään Op	68	28,6	Jouko Rekolainen
Oulaisten Op	231	49,6	Mika Korkia-aho
Oulun Op	3 264	28,2	Timo Levo
Outokummun Op	161	81,6	Ari Karhapää
Paattisten Op	95	63,6	Soile Noren
Paltamon Op	68	70,3	Jorma Niemi
Parikkalan Op	137	77,0	Tuomo Liukka
Pedersörenejdens Andelsbank	474	34,1	Thomas Hulten
Perhon Op	86	52,6	Pekka Pajula
Perhonjokilaakson Op	146	47,5	Asko Ahonen
Peräseinäjoen Op	119	62,4	Juha Mäki
Petäjäveden Op	87	37,7	Jaakko Ylitalo
Pihtiputaan Op	87	60,8	Toni Ruokanen
Pohjois-Hämeen Op	431	53,0	Pertti Pyykkö
Pohjois-Karjalan Op	1 619	43,8	Jaana Reimasto-Heiskanen
Pohjois-Savon Op	2 427	47,1	Seppo Pääkkö
Pohjolan Op	1 163	34,8	Keijo Posio

Polvijärven Op	142	70,4	Ari Noponen
Posion Op	111	76,0	Vesa Jurmu
Pudasjärven Op	191	82,0	Pertti Purola
Pukkilan Op	81	65,9	Jari Toivanen
Pulkkilan Op	43	86,5	Marja Hyvärinen
Punkalaitumen Op	98	76,5	Petri Antila
Purmo Andelsbank	39	42,4	Tommy Olin
Päijät-Hämeen Op	1 646	36,8	Timo Laine
Pöytyän Op	105	50,7	Tuomo Jokinen
Raahen seudun Op	393	46,6	Ari Pohjola
Rantasalmen Op	133	60,0	Kari Mäkelä
Rautalammin Op	79	44,2	Esko-Pekka Markkanen
Riistaveden Op	136	42,0	Pauli Kröger
Ruoveden Op	163	42,3	Leena Selkee
Ruukin Op	141	44,9	Kalle Arvio
Rymättylän Op	74	50,3	Leena Nikula
Rääkkylän Op	85	51,1	Heli Silvennoinen
Sallan Op	87	53,3	Anne Harju
Sastamalan Op	279	39,8	Jyrki Rantala
Satakunnan Op	492	64,9	Olli Näsi
Satapirkan Op	336	39,4	Antti Suomijärvi
Savitaipaleen Op	113	70,7	Leo-Petteri Nevalainen
Siikajoen Op	45	60,9	Sakari Kangas
Siikalatvan Op	85	37,2	Ismo Välijärvi
Simpeleen Op	82	93,3	Asko Imppola
Sonkajärven Op	106	69,8	Esko Nissinen
Sulkavan Op	73	72,9	Kari Haverinen
Suomenselän Op	666	37,1	Timo Suhonen
Suonenjoen Op	138	60,9	Antti Hult
Suur-Savon Op	1 875	43,6	Mikko Antikainen (vt. tj.)
Säkylän Op	96	48,8	Jari Katila
Taivalkosken Op	77	56,2	Piia Mourujärvi
Taivassalon Op	62	40,4	Jens Hildén
Tampereen Seudun Op	3 463	36,2	Mikko Rosenlund
Tarvasjoen Op	54	80,6	Esa Hentula
Tervolan Op	77	52,6	Hannu Neuvonen
Tervon Op	59	41,1	Jani Kääriäinen
Toholammin Op	123	41,3	Juha Pajumaa
Tornion Op	317	35,1	Terhi Luokkanen
Turun Seudun Op	3 224	19,2	Olli-Pekka Saario
Tuusniemen Op	134	26,1	Esa Simanainen
Tyrnävän Op	100	40,2	Antto Joutsiniemi
Ullavan Op	42	40,9	Jorma Somero
Urjalan Op	120	73,9	Jouni Tammelin
Utajärven Op	212	39,1	Martti Pulkkinen
Vaara-Karjalan Op	433	55,1	Raili Hyvönen
Vaasan Op	980	31,2	Ulf Nylund
Valkeakosken Op	258	39,7	Juha Luomala
Vampulan Op	84	51,2	Kari Hänti
Vehmersalmen Op	78	60,8	Petri Tyllinen
Vesannon Op	68	72,8	Markku Niskanen
Vihannin Op	118	51,6	Jari Kantomaa
Vimpelin Op	77	66,1	Matti Mäkinen
Virtain Op	199	50,9	Ari Kakkori
Ylitornion Op	98	57,3	Terttu Hagelin
Ylä-Kainuun Op	229	57,4	Eija Sipola
Yläneen Op	88	50,0	Heikki Eskola
Ylä-Savon Op	398	28,5	Mikko Paananen
Ypäjän Op	70	66,5	Kirsi-Marja Hiidensalo

Strukturerade företag som har konsoliderats i koncernbokslutet

OP Gruppen fungerar som placerare och förvaltare av placeringsfonder i olika placeringsfonder för att få intäkter från placeringar och olika provisionsintäkter. I OP Gruppens bokslut konsolideras 0 (1) placeringsfond och 2 (2) fastighetsfonder. Fonderna har klassificerats som strukturerade företag, eftersom OP Gruppens bestämmande inflytande inte baserar sig på rösträtt utan på styrning av relevanta verksamheter, exponering mot fonders rörliga avkastningar samt organisering av fondens förvaltning. Till de här fonderna anknyter också de innehav utan bestämmande inflytande som är mest betydelsefulla med hänsyn till gruppen.

I tabellen nedan redovisas de strukturerade företag som har ett betydande innehav utan bestämmande inflytande.

Namn	Hemort	Huvudsaklig bransch	Innehav, %	Innehav, %	Innehav utan bestämmande inflytande, %
			2017	2016	
Real Estate Funds of Funds II Ky	Helsingfors	Fastighetsfond	27,8	27,8	72,3

Sammanfattning av finansiell information om dotterföretag med väsentliga innehav utan bestämmande inflytande

I tabellen nedan presenteras en sammanfattning med finansiell information om de dotterföretag som med hänsyn till OP Gruppen har ett väsentligt innehav utan bestämmande inflytande. Den finansiella informationen motsvarar de siffror som redovisas i dotterföretagens bokslut, i vilka gjorts justeringar av bl.a. verkligt värde för att siffrorna ska motsvara OP Gruppens redovisningsprinciper. Siffrorna anges före eliminering av interna affärstransaktioner.

Sammanfattning av balansräkningen		Real Estate Fund of Funds II Ky	
Milj. €		2017	2016
Likvida medel		0	1
Placeringar		36	41
Tillgångar totalt		36	43
Nettotillgångar		36	43
Akkumulerade innehav utan bestämmande inflytande		26	31
Sammanfattning av rapport över totalresultat			
Omsättning		3	3
Vinst eller förlust från kvarvarande verksamheter efter skatt		3	3
Övrigt totalresultat		0	1
Totalresultat		3	3
Totalresultat hänförligt till innehav utan bestämmande inflytande		2	3
Vinstandelar betalda till innehav utan bestämmande inflytande		2	2
Sammanfattning av kassaflöden			
Nettokassaflöde från affärsrörelsen		0	-1
Nettokassaflöde för investeringar		9	14
Nettokassaflöde för finansiering		-9	-14
Nettoförändring i likvida medel		-1	-1
Likvida medel vid början av räkenskapsperioden		1	2
Likvida medel vid slutet av räkenskapsperioden		0	-1

Gemensamma verksamheter

I OP Gruppens bokslut konsolideras cirka 1 111 (1 241) fastighetsbolag som gemensam verksamhet genom att konsolidera den andel av fastighetsbolagets tillgångsposter som motsvarar OP Gruppens innehav. Klassificeringen av gemensamma verksamheter har gjorts i enlighet med affärsrörelsens art även om OP Gruppen har bestämmande inflytande i en del av fastighetsbolagen. Aktierna i fastighetsbolagen berättigar till att besitta vissa lägenheter, av vilka en del är i OP Gruppens eget bruk. Varje delägare i ett ömsesidigt fastighetsbolag ansvarar för sin andel av bolagets lån. Av de här gemensamma verksamheterna består en del av OP Gruppens kontorsnät i Finland och de ingår i balansräkningen bland immateriella tillgångar i not 24. De övriga fastighetsbolagen är förvaltningsfastigheter och de ingår i noten 20.

Sammanfattning av effekten på balansräkningen av konsolideringen av gemensamma verksamheter

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Markinnehav	150	153
Byggnader	1 251	1 255
Tillgångar totalt	1 402	1 409
Skulder totalt	4	3

De mest betydande gemensamma verksamheter som konsoliderats i OP Gruppens bokslut 2017

Namn	Hemort	Bransch	Innehav
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Uleåborg	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkiivi	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Fastighetsinnehav och förvaltning	67,0
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Åbo	Fastighetsinnehav och förvaltning	49,5
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Mikkelin Forum Oy	St. Michel	Fastighetsinnehav och förvaltning	87,1
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	99,8
As Oy Lappeenrannan Mariankulma	Villmanstrand	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Fenix Terra	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0

Företag som ägs av OP Företagsbankskoncernen

Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Uleåborg	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Åbo	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Topeliuksenkatu 41b	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	50,0
Kiinteistö Oy Asiakkaankatu 3	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Tuusulan Jatke	Tusby	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0

De mest betydande gemensamma verksamheter som konsoliderats i OP Gruppens bokslut 2016

Namn	Hemort	Bransch	Innehav
Asunto Oy Oulun Kalevankulma	Uleåborg	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Ansatie 5	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Arkadiankatu 23	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Hämeenkivi	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Jyväskylän Kassatalo	Jyväskylä	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kaisaniemenkatu 1	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	22,4
Kiinteistö Oy Koskikatu 9	Joensuu	Fastighetsinnehav och förvaltning	67,0
Kiinteistö Oy OPK-Vallila	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Quartetto Intermezzo	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Hämeenkatu 12	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Turun Asemanseutu	Åbo	Fastighetsinnehav och förvaltning	49,5
Kiinteistö Oy Uusi Paino	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vammalan Torikeskus	Vammala	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 2	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vääksyntie 4	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Mikkelin Forum Oy	St. Michel	Fastighetsinnehav och förvaltning	87,1
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
As Oy Lappeenrannan Kirkkokatu 9	Villmanstrand	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0

Företag som ägs av OP Företagsbankskoncernen

Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis II	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Puutarhurinkuja 2	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy STC Viinikkala	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 1	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Grand Cargo Terminal 2	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Tampereen Ratinankaari	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Kisällintie 13	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Tikkurilan Kauppatalo Oy	Vanda	Fastighetsinnehav och förvaltning	53,7
Kiinteistö Oy Vuosaaren Pohjoinen Ostoskeskus	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kanta-Sarvis I	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	50,0
Kiinteistö Oy Koskitammi	Tammerfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Kuopion Isabella	Kuopio	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Oulun Kiilakivi	Uleåborg	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Turun Joukahaisenkatu 9	Åbo	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0
Kiinteistö Oy Helsingin Frantseninkatu 13	Helsingfors	Fastighetsinnehav och förvaltning	100,0

I koncernbokslutet har upptagits andelen av tillgångsposter under gemensamt bestämmande inflytande samt av de skulder som hänförs till dem.

Andelar i icke konsoliderade strukturerade företag

OP-fonderna förvaltas av OP-Fondbolaget Ab som ingår i OP Gruppen. OP-Fondbolaget Ab anlitar OP Kapitalförvaltning Ab som portföljförvaltare för många av de fonder som bolaget förvaltar. Dessutom förvaltar OP Kiinteistösihtous Oy, som ingår i gruppen, flera fastighetsfonder. I de flesta fonder styr förvaltningsbolaget betydande funktioner genom att fatta placeringsbeslut i enlighet med fondens stadgar. OP Gruppens företag har inte sådana innehav i övriga av ovan nämnda företag förvaltade fonder som exponerar gruppen betydligt för objektets rörliga avkastning och som därmed medför en konsolideringsskyldighet.

OP Gruppen får för icke konsoliderade fonder förvaltningsprovisionsintäkter som ingår bland provisionsintäkterna i resultaträkningen. Dessutom får OP Gruppen i egenskap av placerare intäkter från icke konsoliderade fonder som bokförts bland nettointäkter från placeringsverksamhet beroende på den balanspost som placeringarna har bokförts på i balansräkningen.

OP Gruppens placeringar i OP-fonder och i OP Kiinteistösihtous Oy:s fonder har redovisats i balansräkningen bland investeringstillgångar. OP Gruppens förlustrisk avgränsar sig till placeringens balansvärde. Placeringarna i fonder som förvaltas av OP Gruppen uppgick 31.12.2017 till sammanlagt 330 miljoner euro (903).

Not 50. Närståendetransaktioner

OP Gruppens närstående består av de företag som konsolideras i OP Gruppens bokslut, intresseföretagen, ledningen och övriga närstående företag. Till OP Gruppens ledning räknas OP Gruppens chefsdirektör (ordförande för OP Andelslags direktion), OP Andelslags verkställande direktör, ledamöterna och ersättarna i direktionen, ledamöterna och ersättarna i förvaltningsrådet samt deras nära familjemedlemmar. Till ledningens närstående räknas också bolag, i vilka den som hör till ledningen eller en nära familjemedlem till en sådan person har ett betydande inflytande. Övriga närstående företag är OP-Eläkekassa och OP-Eläkesäätiö.

På lån beviljade till närstående tillämpas bankens normala kreditvillkor. Lånen är bundna till de referensräntor som tillämpas allmänt.

Uppsägningstiden för OP Gruppens chefsdirektör, övriga ledamöter och ersättaren vid OP Andelslags direktion samt för arbetsgivaren är 6 månader. Då anställningen upphör i fall som separat bestäms i direktörsavtalet betalas utöver lön för uppsägningstid till chefsdirektören en summa som motsvarar penninglönen för högst 12 månader samt till övriga ledamöter och ersättaren en summa som motsvarar penninglönen för högst 6 månader.

Närståendetransaktioner 2017

Tusen euro	Intresseföretag	Ledning	Övriga
Krediter	313 226	10 442	
Övriga fordringar	23	3 093	1 590
Inlåning	15 216	4 927	163 466
Ränteintäkter		54	
Räntekostnader		2	77
Premieintäkter	22	61	6 985
Provisionsintäkter	166	39	197
Provisionskostnader	7	18	7
Åtaganden utanför balansräkningen			
Garantier			
Löner och arvoden samt resultatlöner			
Löner och arvoden		6 234	
Närståendeeinnehav			
Antalet andelar		68	

Under rapportperioden har till en ledamot i direktionen på sedvanliga villkor till verkligt värde sålts aktier till en bostad och bilplats för 1 211 000 euro. För försäljningen bokfördes en realisationsvinst på cirka 77 000 euro. Lägenheten och bilplatsen var tidigare uthyrda till ledamoten i direktionen som tjänstebostad.

Närståendetransaktioner 2016

Tusen euro	Intresseföretag	Ledning	Övriga
Krediter	178 604	11 198	
Övriga fordringar	45	2 790	
Inlåning	5 301	3 622	42 119
Ränteintäkter		136	
Räntekostnader	3	2	230
Premieintäkter	22	59	6 308
Provisionsintäkter	152	47	135
Provisionskostnader	6	15	6
Löner och arvoden samt resultatlöner			
Löner och arvoden		6 576	
Närståendeinnehav			
Antalet andelar		79	

Direktionsledamöternas pensionsförbindelser

OP Andelslag har en direktion som utgör dess styrelse. Till direktionen hör verkställande direktören som är direktionens ordförande och som benämns chefdirektör, chefdirektörens ställföreträdare samt minst fyra och högst nio övriga ledamöter och högst fyra ersättare.

Chefdirektörens pensionsålder är 63 år. Pensionsåldern för de övriga direktionsledamöterna och ersättarna är 63 år. Pensionsförmånerna bestäms i enlighet med pensionslagarna och OP Gruppens egna pensionssystem. OP Gruppens pensionssystem beskrivs närmare i not 33.

Tusen euro	Pensionskostnader enligt ArPL-plan*		IFRS-kostnad för frivillig förmånsbaserad tilläggs pension	
	2017	2016	2017	2016
Reijo Karhinen, chefdirektör, ordförande för direktionen	165	174	186	122
Tony Vepsäläinen, vice ordförande för direktionen	159	163	174	170
Carina Geber-Teir, direktionsledamot	67	62	42	34
Jari Himanen, direktionsledamot	93	71	92	62
Olli Lehtilä, direktionsledamot	67	81	85	67
Harri Luhtala, direktionsledamot	64	64	64	46
Harri Nummela, direktionsledamot	78	78	80	49
Erik Palmén, direktionsledamot	59	60	57	56
Jouko Pölönen, direktionsledamot	96	100	101	68
Markku Koponen, direktör för juridiska ärenden		40		51
Outi Taivainen, personaldirektör, direktionsledamot	64	30	42	31
Karri Alameri, affärsrörelsedirektör, direktionsledamot	56	45	78	50

* För ArPL:s förmånsbestämda del har använts IFRS-kostnaden och som avgiftsbestämda del utjämningsdelen för ifrågavarande person med avdrag av arbetstagarens premieandel.

Not 51. Rörliga ersättningar

Personalfonden

Till OP Gruppens personalfond hör cirka 82 procent av personalen.

Vinstpremieandelarna som betalas till OP Gruppens personalfond baserade sig 2017 på följande mål som uppnåddes: OP Gruppens resultat före skatt med vikten 60 %, digital kommunikation med vikten 20 %, NPS för kundmöten med vikten 15 % och NPS för varumärket med vikten 5 %. För beloppet av premieöverföringen till personalfonden har för 2017 reserverats ca 3,2 % (5,7 %) av lönesumman för fondens medlemmar. År 2017 bokfördes premier för totalt 11 miljoner euro (25).

Långsiktiga ersättningssystem

OP Gruppens ersättningssystem iakttar bestämmelserna i finansbranschen och baserar sig på OP Gruppens strategiska mål.

I OP Gruppens principer som gäller rörliga ersättningar beaktas gruppens riskposition och riskhanteringsmetoder. Intjäningsmätarnas mål har dimensionerats så att de inte uppmuntrar till för stor risktagning. De långsiktiga rörliga ersättningarna baserar sig på hur OP Gruppen når de strategiska målen på grupplanen medan de kortsiktiga rörliga ersättningarna baserar sig på hur ett bolag eller en affärsenhet som ingår gruppen når sina mål. Ersättningarnas högsta belopp är begränsade i alla system.

Det långsiktiga programmet

Ledningens långsiktiga ersättningssystem omfattar cheferna vid OP Andelslagskoncernen och medlemsbankerna samt de chefer och anställda i separat angivna nyckelpositioner som styrelsen för ifrågasvarande bolag eller förvaltningsrådet för OP Andelslags förvaltningsråd utsett. Systemet för 2011–2013, ur vilket den sista posten betalades ut i juni 2017, omfattar totalt 294 (294) personer, och systemet för 2014–2016 omfattar cirka 300 (311) personer och systemet för 2017–2019, som började vid räkenskapsperiodens början, omfattar 322 personer.

Systemet består av successiva intjäningsperioder på tre år. Den första inföll 1.1.2011–31.12.2013. Ersättningen för intjäningsperioden 2011–2013 betalades ut efter uppskovstiden i tre lika stora poster före slutet av juni under åren 2015–2017. Den andra intjäningsperioden var 1.1.2014–31.12.2016. Ersättningen betalas ut efter uppskovstiden i tre lika stora poster före slutet av juni under åren 2018–2020. Ersättningen för den tredje intjäningsperioden som börjat under räkenskapsperioden, 1.1.2017–31.12.2019, betalas ut i fyra lika stora poster under åren 2020–2023. Till ledamöterna och ersättarna i OP Andelslags direktion samt till revisionsdirektören betalas ersättningen i sex lika stora poster under 2020–2025.

Ersättningen har differentierats enligt uppgifterna. Om de uppställda målen nåddes till 100 procent, var det möjligt att under intjäningsperioden 2011–2013 årligen intjäna en ersättning som motsvarade en regelbunden förskottsinnehållspliktig lön för 2–12 månader. Utfallet för målen var ca 43 % för intjäningsperioden 2011–2013. Under intjäningsperioden 2014–2016 var det möjligt att intjäna en ersättning som motsvarade en lön för 2–8 månader och utfallet var ca 57 %. Om de uppställda målen nås till 100 procent, är det möjligt att under intjäningsperioden 2017–2019 årligen intjäna en ersättning som motsvarar en lön för 1–8 månader.

Intjäningsmätare för det långsiktiga programmet

OP Andelslags förvaltningsråd fattar beslut om intjäningsmätarna och målen för dem separat för varje intjäningsperiod. Målen för systemet för 2011–2013 baserade sig på följande kriterier:

- Ökningen i antalet koncentreringskunder
- Förändringen i företagskunderörelsens marknadsandel
- Avkastningen på ekonomiskt kapital

I målen för systemet för 2014–2016 har beaktats Europaparlamentets och rådets kreditinstitutsdirektiv CRD4 som begränsar de rörliga ersättningarnas maximibelopp till högst personens fasta ersättningar på årsplanet. Målen för systemet för 2014–2016 baserar sig på följande kriterier:

- OP Gruppens resultat före skatt
- OP Gruppens kärnprimärkapitaltäckning (CET 1)
- Ökningen i antalet koncentreringskunder

Målen för systemet 2017–2019 motsvarar den strategi som gäller och de baserar sig på följande kriterier:

- OP Gruppens resultat före skatt
- Digital kommunikation
- NPS för kundmöten
- NPS för varumärket

Målen på grupplanet är densamma såväl i ersättningssystemet för ledning som i OP Gruppens personalfond.

Hur den långfristiga ersättningen bestäms och betalas ut

I början av systemet för 2011–2013 har fastställts en målersättning, dvs. ersättningens maximibelopp som antal A-aktier i Pohjola Bank Abp. Målersättningen för intjäningsperioden 2011–2013 var 5,1 milj. aktier (5,1) som betalades dels i pengar (förskottsinnehållningens andel) och dels i aktier. OP Andelslag fullföljde sitt frivilliga offentliga uppköpserbjudande på alla A- och K-aktier i Pohjola Bank Abp som inte innehades av OP Andelslag. På grund av uppköpserbjudandet tillämpas vid betalningen av ersättningarna för intjäningsperioden 2011–2013 ett villkor för systemet, enligt vilket ersättningarna betalas helt och hållet i pengar, om någon aktieägare i Pohjola får en sådan inlösenrätt och inlösenskyldighet som avses i 18 kap. 1 § i aktiebolagslagen till följd av att aktieägaren innehar mer än 90 % av totalantalet aktier och det röstetal som aktierna medför. De ersättningar som skulle betalas som en kombination av aktier i serie A i Pohjola och kontant, betalades kontant och enligt den ursprungliga betalningstidtabellen år 2015, 2016 och 2017. Ersättningarna omvandlades till pengar genom att multiplicera antalet aktier med lösenbeloppet.

I början av systemet för 2014–2016 fastställdes ersättningen i euro och den ersättning som eventuellt betalas ut på basis av systemet betalas som debenturer som OP emitterat. Den intjänade ersättningen i euro omvandlas till antal debenturer då systemets utfall står klart. Från ersättningen dras av den andel som betalas i pengar för att täcka skatter och avgifter av skattenatur som föranleds av ersättningarna. Under räkenskapsperioden beslöt OP Andelslags förvaltningsråd att ändra villkoren för systemet så att ersättningarna inte betalas som debenturer utan att ersättningarna binds till ett referensinstrument som bestämts av OP Andelslags förvaltningsråd eller det ersättningsutskott som det utsett.

Under 2017–2019 betalas ersättningarna ut i pengar, om inte det uppskovsförfarande som avses i bestämmelserna ska tillämpas på personen.

Ett villkor för att ersättning skulle betalas ut enligt systemen för 2014–2016 var att OP Gruppens kapitaltäckning enligt konglomeratlagen var 1,30 eller mer vid utbetalningstidpunkten. Ett villkor för att ersättning betalas ut enligt systemet för 2017–2019 är att CET1-kapitaltäckningen enligt konglomeratlagen vid utbetalningstidpunkten överstiger den CET1-buffert som ECB fastställt med +3%. Dessutom förutsätts att personen har varit anställd av OP Gruppen fram till utbetalningstidpunkten.

Kostnaderna för båda systemen periodiseras från början av intjäningsperioden till utbetalningstidpunkten (rättighetens uppkomstperiod) i personalkostnader och en motsvarande skuld bokförs bland upplupna kostnader. Den skuld som bokförts för systemen var totalt 19,3 miljoner euro (22,8) 31.12.2017.

OP Andelslags förvaltningsråd, eller det ersättningsutskott som det utsett, administrerar det långsiktiga systemet och övervakar hur det iakttas. OP Andelslags förvaltningsråd kan på eget initiativ ändra villkoren för systemet och skjuta upp utbetalningen av ersättningen av särskilt vägande skäl.

De kortsiktiga ersättningssystemen

I det kortsiktiga programmet är intjäningsperioden ett kalenderår och ersättningen betalas i regel i pengar. I andelsbankerna varierar intjäningsperioderna mellan 1–12 månader. Ersättningssystemen på kort sikt baserar sig på företagsspecifika mål och omfattar hela OP Gruppens personal.

Ersättningen är differentierad enligt svårighetskategori och maximiersättningarna motsvarar årlig lön för 1–4 månader. I uppgifter som fastställts särskilt kan maximiersättningarna uppgå till högst personens lön för ett år.

Intjäningsmätare för det kortsiktiga programmet

Vikterna för de gemensamma målen, målen på affärsrörelseplanet/verksamhetsplanet och de personliga målen för de kortsiktiga ersättningarna till personalen vid OP Centralinstitutskoncernen bestäms utifrån svårighetsgraden hos personens uppgifter. Som gemensamma mål mäts OP Gruppens resultat före skatt och OP Centralinstitutskoncernens kostnader. Dessutom mäts resultatet och kostnaderna i kundrörelsen enligt affärsrörelse/verksamhet. De personliga målen på resultatkortet härleds ur verksamheten enligt årsplanen.

Andelsbankernas kortsiktiga ersättningar baserar sig gemensamma mål på bankplanet och personliga mål. I mätarna betonas starkt bl.a. kundupplevelsen, försäljningen samt de mål för tillväxt och digitalisering som härletts ur strategin.

Hur den långsiktiga ersättningen bestäms och betalas ut

Liksom vid långsiktiga ersättningar är ett villkor för att ersättning betalas ut att CET1-kapitaltäckningen enligt konglomeratlagen vid utbetalningstidpunkten överstiger den CET1-buffert som ECB fastställt med +3%. I systemet ingår också en koefficient som används för att reducera den ersättning som intjänats, om OP Gruppens resultat före skatt inte nått den nivå som fastställts på förhand. Dessutom förutsätts att personen har varit anställd av OP Gruppen fram till utbetalningstidpunkten. Ett villkor för att ersättningar ska betalas ut i andelsbankerna är att bankens kundrörelse visar vinst.

En ersättning som intjänats enligt en persons resultatkort reduceras innan ersättningen betalas ut, om de interna anvisningar eller bestämmelser som ska iakttas i gruppen eller uppdraget inte har beaktats och riskhanteringselement har aktiverats. Om försummelserna eller oaktsamheten upptäcks först då ersättningen har betalats ut, kan reduceringen eller återindrivningen av ersättningarna också tillämpas retroaktivt.

Kostnaderna för systemet periodiseras från början av intjänandeperioden till utbetalningstidpunkten (rättighetens uppkomstperiod) i personalkostnader och en motsvarande skuld bokförs bland upplupna kostnader.

Det ersättningsutskott som OP Andelslags förvaltningsråd har utsett fastställer principerna för maximiersättningar och den strukturella referensramen för systemen för det kortsiktiga system som gruppen använder. Närmare villkor och mätare för systemen ska fastställas av OP Andelslags direktion och andelsbankernas styrelser.

Uppskjutande av betalningen av rörliga ersättningar

Bestämmelser om betalningen av rörliga ersättningar finns i kreditinstitutslagen (610/2014). Om en person på basis av sina arbetsuppgifter är klassificerad i en grupp, vars yrkesmässiga verksamhet kan förorsaka företaget en betydande risk ("person som kan påverka riskprofilen"), ska utbetalningen av den rörliga ersättningen i vissa fall skjutas upp under tre år.

Till de personer som kan påverka riskprofilen hör i OP Gruppen bl.a. verkställande direktörerna och andra personer som deltar i att leda verksamheten, övriga personer vilkas verksamhet har en väsentlig betydelse för företagets riskposition, den interna kontrollen samt övriga särskilt utsedda personer eller särskilda grupper.

På den persongrupp som kan påverka riskprofilen tillämpas uppskjutande av betalningen av rörliga ersättningar, om en persons rörliga ersättning under en intjäningsperiod på ett år överstiger den gräns på 50.000 euro som anges i Finansinspektionens ställningstagande. Ersättningarna till en person som kan påverka riskprofilen granskas i förhållande till uppskovsgränsen på 50.000 euro med beaktande av såväl långsiktiga som kortsiktiga ersättningar.

Om gränsen i euro för uppskjutande av ersättning överskrids, betalas en del av ersättningen genast och resten av betalningen skjuts upp. Vid en uppskjutning betalas den ersättning som skjuts upp under de tre följande åren. Vid en sådan uppskjutning betalas hälften av den rörliga ersättningen i pengar och hälften binds upp i värdet på ett referensinstrument som bestämts av OP Andelslags förvaltningsråd eller det ersättningsutskott som förvaltningsrådet utsett. Den ersättning som är bunden till referensinstrumentet betalas ut till personen efter en väntetid på ett år.

Ersättningar till personer som arbetar med tillsynsuppgifter

Ersättningarna till personer som arbetar i de oberoende tillsynsuppgifterna, t.ex. riskhanteringen, internrevisionen samt compliance och aktuariefunktionen får inte äventyra oberoendet hos uppdraget. De rörliga ersättningarna ska intjänas oberoende av den affärsrörelse som övervakas och riskhanteringschefens mätare får inte innefatta direkta säljmål. En rekommendation är också att det till resultatkortet väljs en kvalitativ mätare som mäter hur tillsynsuppdragen utförs.

Uppföljning av ersättningar i OP Gruppen

OP Gruppen ska regelbundet följa upp hur marknadsrelaterade de totala ersättningarna är. Uppgifter från marknadsplatser och information om hur marknadsrelaterade strukturerna för systemen är fås från leverantörer som Alexander Incentives, Aon Hewitt, Hay Group och Mercer.

Det ersättningsutskott som OP Andelslag utsett följer årligen upp hur de ersättningar som betalas ut står i relation till OP Gruppens framgång då den relateras till jämförelsebolag och återföringarna till kunderna. Också på grupplanet jämförs ersättningarna och strukturerna regelbundet.

Kostnader som bokförts för rörliga ersättningar*

Milj. €	2017	2016
Personalfonden	11	25
Kortsiktiga program	27	34
Långsiktiga program		
programmet 2011–2013	0	3
programmet 2014–2016	4	0
programmet 2017–2020	4	5
Totalt	45	67

* Utan sociala kostnader

Närmare information om ersättningssystemen finns på www.op.fi > OP Gruppen > OP Gruppen > Bolagsstyrning

Not 52. Händelser efter räkenskapsperioden

Inga händelser har inträffat efter bokslutsdagen.

Noter till riskhanteringen

OP Gruppens principer för riskhantering och kapitalutvärdering beskrivs i not 2.

För OP Gruppens riskposition redogörs i noterna 53–55, bankrörelsens riskposition i noterna 56–62, skadeförsäkringsrörelsens riskposition i noterna 63–74, kapitalförvaltningens riskposition i noterna 75–82 och kapitaltäckningen i noterna 83–89.

OP Gruppen offentliggör s.k. Pelare III-information i OP-sammanslutningens kapitaltäckningsrapport.

OP Gruppens riskposition

Not 53. OP Gruppens risktoleranser

Enligt artikel 435 punkt 1 i tillsynsförordningen ska OP Gruppen offentliggöra bland annat en riskförklaring, som har godkänts av ledningsorganet (OP Andelslags förvaltningsråd), där det ges en kort beskrivning av institutets övergripande riskprofil i samband med affärsstrategin.

Förvaltningsrådets riskförklaring:

OP Gruppens strategiska mål är att säkerställa riskhanteringsförmågan under alla omständigheter och att risktagningen hålls måttfull i förhållande till riskhanteringsförmågan. På lång sikt eftersträvas med den måttfulla risktagningen en tillväxt som är snabbare än tillväxten på marknaden. Det här kräver att risktagningen är övervägd och baserad på stark riskhantering.

Riskviljan konkretiseras med kvalitativa och kvantitativa toleranser som fastställts av förvaltningsrådet. Risktoleransmätarna avspeglar riskprofilen för OP Gruppens kvantitativa risker. Förvaltningsrådet fastställer årligen OP Gruppens betydande risker i principerna för risktoleranssystemet. Toleranser fastställs för de betydande riskerna. Toleranserna preciseras med Riskpolicyns närmare målnivåer för riskmätarna, kvalitetsmål, limiter och kontrollgränser.

OP Gruppen har under året befunnit sig inom de toleranser som ställts upp.

Mätare	Tolerans	31.12.2017	31.12.2016
Kapitaltäckning			
Kärnprimärkapitaltäckning (CET1), %	14,0	20,1	20,1
Kapitaltäckning enligt konglomeratlagen, %*	110	143	160
Riskvilja (Ekonomiskt kapitalkrav / bestående kapitalbas, %)			
OP Gruppen, %	75	48	54,2
Bankrörelsen, %	50	35	36,1
Centralbanken, %	15	5	7,3
Kapitalförvaltningen, %	25	9	13,3
Skadeförsäkringen, %	20	12	13,4
Motpartsrisikkoncentrationer			
Största enskilda exponering/kapitalbasen enligt konglomeratlagen, %	10	5	4,0
Betydande exponeringar (≥ 3 %) totalt / kapitalbas enligt konglomeratlagen, %	100	21	32,6
Branschrisk/företagskundernas exponeringar, %	15	11	11,0
Koncentrationsrisken			
Länderrisikkoncentration / Kapitalbasenligt konglomeratlagen, %	5	2,5	3,3
Kreditrisk			
Problemfordringar / kredit- och garantistocken, %	5	3,40	3,2
Ekonomiskt kapitalkrav för kreditrisken / exponeringsbelopp vid fallissemang, %	3	2,10	2,0
Marknadsrisk			
Ränteintäktsrisken för 12 mån. i den finansiella balansräkningen för en räntesänkning på 1 %-enhet, milj. €	-250	-81,0	-206,8
Nuvärdesrisken i den finansiella balansräkningen vid en ränteändring på 2 %-enheter / bestående kapitalbas, %	-10	1,5	0,6
Tradingrörelsens VaR, 99 %, 1 d, milj. €	7	1,8	1,8
Centralbankens och bankrörelsens långfristiga placeringar, VaR 95 %, 1 mån. / nominellt värde, %	0,85	0,5	0,5
Försäkringsrörelsens långfristiga placeringar, VaR 95 %, 1 mån. / marknadsvärde, %	3,1	2,2	2,5
Försäkringsrisk			
Skadeförsäkringens högsta objekts- och händelsespecifika självbehåll, milj. €	20	20	20
Likviditetsrisk			
Likviditetskrav (LCR-kravet), %	95	123	117
Kravet på stabil finansiering (NSFR-kravet), %	100	116	114

* Kapitaltäckning enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat, beräknad utan övergångsbestämmelser. Siffror enligt konglomeratlagen är oreviderade.

Koncentrationsrisken

Med en länderriskkoncentration avses oväntade och väntade förluster som uppkommer av exponeringar som hänför sig till en bestämd stat. Toleransen fastställer maximinivån för de exponeringar som hänför sig till staten. Förlusterna ställs i proportion till kapitalbasen enligt konglomeratlagen.

Kreditrisker

Med OP Gruppens kreditrisktoleranser sprids risken enligt bransch och motpart samt begränsas uppkomsten av problemfordringar. Gruppens branschrisker och exponeringar mot kunder är diversifierade. Vid slutet av året låg såväl exponeringen mot en enskild motpart som det totala beloppet av betydande exponeringar mot kunder klart innanför toleranserna. Vid beräkningen av betydande exponeringar mot kunder beaktas alla exponeringar, vilkas belopp är minst tre procent av den kapitalbas enligt konglomeratlagen som täcker gruppens exponeringar mot kunder. Vid beräkningen av branschrisken används gruppens interna branschindelning och utöver fordringar och förbindelser i bankrörelsen beaktas direkta placeringar i försäkringsföretag, halvfärdiga bostadssammanslutningar och garantier för offentliga samfund. Vid slutet av året utgjordes den största branschrisken av förvaltning av andra fastigheter än bostadsfastigheter

Marknadsrisker

Marknadsrisken i tradingverksamheten och den långsiktiga placeringsverksamheten begränsas i gruppens risklimitsystem med VaR-limiter.

Tradingverksamhetens VaR låg vid slutet av året klart innanför den tolerans som ställts upp för den.

Marknadsrisken för centralbanken och de långsiktiga placeringarna i bankrörelsen har hållits stabil under året och den låg vid slutet av året klart under de toleransbegränsningar som ställts upp för det.

Marknadsrisken för de långsiktiga placeringarna i försäkringsrörelsen har sjunkit måttfullt under året och den låg vid slutet av året klart under de toleransbegränsningar som ställts upp för det.

Försäkringsrisker

Alla försäkringsrisker som överstiger självbehållsgränsen ska återförsäkras för att skadekostnaden för enskilda objekt och transaktioner ska hållas inom risktoleransen.

Likviditetsrisker

Enligt det likviditetstäckningskrav (LCR) som ställs upp i bestämmelserna, ska kreditinstitut ha tillräckliga likvida medel, vilket innebär ett belopp som motsvarar minst det utgående nettokassaflödet i en akut stressituation som pågår i 30 dagar.

Med kravet på stabil finansiering (NSFR) mäts hur tillräcklig sammanslutningens stabila finansiering är i relation till det krav på stabil finansiering som affärsrörelsen kräver (med utlånings- samt placerings- och derivatrörelsen som de viktigaste).

Not 54. Länderfördelning för OP Gruppens exponeringar

Merparten av OP Gruppens exponeringar mot länder gäller EU-länder. Exponeringarna omfattar alla balansposter och poster utanför balansräkningen, och de baserar sig på värden som använts i kapitaltäckningen.

Länderfördelning för OP Gruppens exponeringar 31.12.2017

Milj. €	Exponeringar mot stater och centralbanker	Instituts-exponeringar	Företags-exponeringar	Hushålls-exponeringar	Aktieexpo-neringar*	Skuldebrev med säkerhet**	Övriga	Totala expone-ringar
Finland	16 758	213	43 276	56 255	418	526	1 322	118 768
Baltikum	129	194	1 880	16	0		0	2 220
Övriga nordiska länder	186	734	1 328	146	4	1 958	38	4 395
Tyskland	2 173	213	41	191	18	1 085	17	3 737
Frankrike	413	368	182	165	20	750	21	1 919
Storbritannien		821	147	302	62	539	25	1 896
Italien	84	24	16	23		6	8	160
Spanien		22	12	26	0	13	65	137
Övriga EU-länder	1 648	411	479	170	833***	1 019	60	4 621
Övriga Europa	12	247	91	87	5	63	12	516
USA		284	33	564	217	12	325	1 435
Ryssland		50	11	8	13		0	82
Asien		346	101	67	33	5	44	596
Övriga länder	975	126	78	64	448***	1 342	258	3 291
Totalt	22 379	4 054	47 674	58 082	2 071	7 318	2 194	143 773

* Innehåller också räntefonder 91 miljoner euro.

** Består av RMBS-, ABS- och Covered Bond-placeringar.

*** Innehåller främst placeringar i Europa-fonder i Övriga EU-länder och Emerging Markets- och Global-fonder i Övriga länder.

Länderfördelning för OP Gruppens exponeringar 31.12.2016

Milj. €	Exponeringar mot stater och centralbanker	Instituts-exponeringar	Företags-exponeringar	Hushålls-exponeringar	Aktieexpo-neringar*	Skuldebrev med säkerhet**	Övriga	Totala expone-ringar
Finland	12 989	312	40 628	54 559	299	583	1 426	110 796
Baltikum	197	0	1 494	16	0		0	1 707
Övriga nordiska länder	206	650	1 171	139	20	1 940	21	4 147
Tyskland	2 523	228	50	268	21	1 111	0	4 201
Frankrike	696	539	153	249	44	738	14	2 433
Storbritannien	0	852	222	315	106	503	5	2 004
Italien	147	21	7	58	12			244
Spanien		34	15	35	14	1	61	160
Övriga EU-länder	2 765	355	510	249	1 014***	1 024	16	5 933
Övriga Europa	11	261	94	100	27	102	13	609
USA	5	329	105	517	298	8	182	1 445
Ryssland		7	28	10	24		0	68
Asien		308	112	66	41	6	22	554
Övriga länder	38	104	106	72	499***	1 357	221	2 398
Totalt	19 576	4 002	44 694	56 653	2 419	7 373	1 980	136 698

* Innehåller också räntefonder 182 miljoner euro.

** Består av RMBS-, ABS- och Covered Bond-placeringar.

**** Innehåller främst placeringar i Europa-fonder i Övriga EU-länder och Emerging Markets- och Global-fonder i Övriga länder.

Not 55. Nedskrivningar av finansiella tillgångar

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Derivatinstrument		
Som innehas för handel	0	-1
Lån och andra fordringar		
Beviljade lån	39	68
Garantifordringar	9	9
Finansiella tillgångar som kan säljas		
Aktier och andelar	1	1
Finansiella tillgångar totalt	48	77

Bankrörelsens riskposition

Not 56. Fordringar på kreditinstitut och kunder samt problemfordringar

31.12.2017	Forderingsstock		Totalt	Individuella nedskriv- ningar	Gruppvisa nedskriv- ningar	Balans- värde
	Inte ned- skrivna (brutto)	Ned- skrivna (brutto)				
Fordringar						
Fordringar på kreditinstitut	506		506		2	504
Fordringar på kunder	80 247	627	80 875	421	70	80 383
varav bankgarantifordringar	2	8	11	8	1	2
Finansiell leasing	1 856		1 856			1 856
Totalt	82 609	627	83 236	421	71	82 744
Fordringar sektorvis						
Företag	29 253	423	29 677	317	38	29 321
Finansiella företag (inkl. försäkringsföretag)	1 387	0	1 387	0	2	1 385
Hushåll	49 931	201	50 132	102	30	50 000
Icke-vinstsyftande samfund	788	3	791	2	1	789
Offentlig sektor	1 250		1 250		0	1 250
Totalt	82 609	627	83 236	421	71	82 744

31.12.2016	Forderingsstock		Totalt	Individuella nedskriv- ningar	Gruppvisa nedskriv- ningar	Balans- värde
	Inte ned- skrivna (brutto)	Ned- skrivna (brutto)				
Fordringar						
Fordringar på kreditinstitut	339		339		2	337
Fordringar på kunder*	76 880	640	77 520	445	63	77 013
varav bankgarantifordringar	2	9	11	9	1	2
Finansiell leasing*	1 591		1 591		0	1 591
Totalt	78 810	640	79 450	445	64	78 941
Fordringar sektorvis						
Företag	27 280	461	27 741	349	32	27 360
Finansiella företag (inkl. försäkringsföretag)	1 035	0	1 035	0	3	1 032
Hushåll	48 921	173	49 094	92	29	48 973
Icke-vinstsyftande samfund	758	6	765	4	1	760
Offentlig sektor	816		816		0	816
Totalt	78 810	640	79 450	445	64	78 941

* Jämförelseuppgiften är justerad till följd av att klassificeringen av finansieringsleasingfordringar har preciserats.

	Inte ned- skrivna (brutto)	Ned- skrivna (brutto)	Totalt	Förfallna, obetalda	Nedskrivningar	
31.12.2017					Individuella	Gruppvisa
Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift						
Fordringar på kreditinstitut						2
Fordringar på kunder	2 712	626	3 338	394	421	70
varav bankgarantifordringar	2	8	11	8	8	1
Finansiell leasing	2	1	3	1		
Totalt	2 714	627	3 341	395	421	71
Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift sektorvis						
Företag	568	423	992	240	317	38
Finansiella företag (inkl. försäkringsföretag)	2	0	2	0	0	2
Hushåll	2 124	201	2 324	153	102	30
Icke-vinstsyftande samfund	21	3	24	2	2	1
Offentlig sektor				0		0
Totalt	2 714	627	3 341	395	421	71

	Inte ned- skrivna (brutto)	Ned- skrivna (brutto)	Totalt	Förfallna, obetalda	Nedskrivningar	
31.12.2016					Individuella	Gruppvisa
Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift						
Fordringar på kreditinstitut						2
Fordringar på kunder	2 432	640	3 073	378	445	63
varav bankgarantifordringar	2	9	11	9	9	1
Finansiell leasing	3		3	0		
Totalt	2 435	640	3 076	378	445	64
Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift sektorvis						
Företag	547	461	1 008	235	349	32
Finansiella företag (inkl. försäkringsföretag)	0	0	0	0	0	3
Hushåll	1 869	173	2 042	140	92	29
Icke-vinstsyftande samfund	19	6	25	3	4	1
Offentlig sektor				0		0
Totalt	2 435	640	3 076	378	445	64

Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift

	Icke nödlidande ("performing") fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Nödlidande ("non- performing") fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Individuella nedskrivningar	Fordringar på kreditinstitut och kunder (netto)
31.12.2017					
Över 90 dagar förfallna fordringar		611	611	217	394
Sannolikt obetalda		513	513	147	366
Lånefordringar som beviljats en eftergift	1 876	341	2 217	58	2 160
Totalt	1 876	1 465	3 341	421	2 920

Problemfordringar och lånefordringar som beviljats en eftergift

31.12.2016	Icke nödlidande ("performing") fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Nödlidande ("non- performing") fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Fordringar på kreditinstitut och kunder (brutto)	Individuella nedskrivningar	Fordringar på kreditinstitut och kunder (netto)
Över 90 dagar förfallna fordringar		578	578	222	356
Sannolikt obetalda		508	508	173	335
Lånefordringar som beviljats en eftergift	1 711	279	1 990	50	1 940
Totalt	1 711	1 364	3 076	445	2 631

Som över 90 dagar förfallna fordringar rapporteras det återstående kapitalet på en fordran där räntan eller kapital förfallit till betalning men inte betalats på tre månader. Som avtal som sannolikt blir obetalade rapporteras avtal i de två svagaste ratingklasserna (F för privatkunder och 11–12 för övriga). Som lånefordringar som beviljats en eftergift rapporteras fordringar där villkoren omförhandlats på grund av att kundens betalningsförmåga försämrats. Lånevillkoren för omförhandlade fordringar har mildrats till följd av kundens ekonomiska svårigheter till exempel genom att bevilja kunden amorteringsfrihet för 6–12 mån.

Nyckeltal, %	2017	2016
Individuella nedskrivningar, % av problemfordringar	12,6 %	14,5 %

Löptidsfördelningen för förfallna finansiella tillgångar

31.12.2017	under 30 d.	30-90 d.	90-180 d.	över 180 d.	Totalt
Förfallna fordringar, inte nedskrivna	622	278	139	232	1 271

31.12.2016	under 30 d.	30-90 d.	90-180 d.	över 180 d.	Totalt
Förfallna fordringar, inte nedskrivna	564	312	136	203	1 215

Not 57. Utvecklingen hos kreditförluster och nedskrivningar

Milj. €	2013	2014	2015	2016	2017
Nedskrivningar av fordringar	171	181	190	183	147
Återföringar av nedskrivningar av fordringar	-72	-87	-88	-99	-91
Betalningar av avskrivna fordringar	-15	-13	-15	-15	-15
Nettoförändring i gruppvisa nedskrivningar	-1	7	-9	7	7
Totalt	84	88	78	77	48

År 2017 var kredit- och garantiförlusternas samt nedskrivningarnas andel av kredit- och garantistocken 0,06 % (0,10).

Not 58. Strukturen för upplåningen i OP Gruppen

Milj. €	31.12.2017	Andel, %	31.12.2016	Andel, %
Skulder till kreditinstitut	5 157	4,9	4 669	4,6
Skulder till kunder				
Inlåning	57 991	55,1	54 822	53,9
Övriga	7 559	7,2	5 255	5,2
Skuldebrev emitterade till allmänheten				
Bankcertifikat, företagscertifikat och ECP	7 075	6,7	8 033	7,9
Obligationer	19 766	18,8	20 253	19,9
Övriga skulder	3 150	3,0	4 226	4,2
Efterställda skulder	1 400	1,3	1 445	1,4
Tilläggsandelskapital	0	0,0	77	0,1
Medlemsandelar	191	0,2	182	0,2
Avkastningsandelar	2 906	2,8	2 719	2,7
Totalt	105 195	100,0	101 681	100,0

Not 59. Löptidsinformation om finansiella tillgångar och skulder enligt återstående löptid

31.12.2017	3 mån. eller under	>3-12 mån.	>1-5 år	>5-10 år	>10 år	Totalt
Finansiella tillgångar						
Kontanta medel	12 910					12 910
Finansiella tillgångar som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen						
Skuldebrev	219	197	136	37	0	589
Fordringar på kreditinstitut	369	127	8	0	0	504
Fordringar på kunder	5 847	7 508	31 561	18 231	19 093	82 240
Investeringsstillgångar						
Skuldebrev som kan säljas	58	734	8 157	2 986	256	12 190
Skuldebrev som hålls till förfall	5	0	13	22	0	40
Finansiella tillgångar totalt	19 409	8 565	39 874	21 276	19 349	108 474
Överföring av tillgångar för handel till kategorin under 3 mån.	-219	-197	-136	-37	0	-589
	589					589
Finansiella tillgångar totalt i den interna rapporteringen	19 779	8 368	39 738	21 239	19 349	108 474
Finansiella skulder	3 mån. eller under	>3-12 mån.	>1-5 år	>5-10 år	>10 år	Totalt
Skulder till kreditinstitut	1 130	0	4 000	27		5 157
Finansiella skulder som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen	1					1
Skulder till kunder	62 602	2 139	339	123	346	65 549
Skuldebrev emitterade till allmänheten	5 248	4 758	10 907	5 647	282	26 841
Efterställda skulder		140	1 035	225	0	1 400
Finansiella skulder totalt	68 981	7 037	16 281	6 022	628	98 949
Överföring av privatkunders på anfordran betalbara insättningar från kategorin 3 mån. till kategorin 3-12 mån	-33 519	33 519				
Finansiella skulder totalt i den interna rapporteringen	35 462	40 556	16 281	6 022	628	98 949
Garantier	3	51	448	11	129	643
Garantiansvar	262	463	584	64	563	1 936
Kreditlöften	12 176					12 176
Utfästelser i anslutning till kortvariga affärstransaktioner	109	184	77	0	1	372
Övriga	534	370	1	216	0	1 121
Åtaganden utanför balansräkningen totalt	13 084	1 068	1 111	290	693	16 247

31.12.2016	3 mån. eller under	>3-12 mån.	>1-5 år	>5-10 år	>10 år	Totalt
Finansiella tillgångar						
Kontanta medel	9 441					9 441
Skuldebrev	407	63	148	33	2	653
Fordringar på kreditinstitut	142	168	27	0	0	337
Fordringar på kunder	5 541	7 146	30 378	17 518	18 021	78 604
Investeringstillgångar						
Skuldebrev som kan säljas	36	207	8 045	4 742	16	13 047
Skuldebrev som hålls till förfall	38	11	20	24	0	92
Finansiella tillgångar totalt	15 606	7 594	38 617	22 318	18 039	102 175
Överföring av tillgångar för handel till kategorin under 3 mån.	-407	-63	-148	-33	-2	-653
	653					653
Finansiella tillgångar totalt i den interna rapporteringen	15 852	7 532	38 469	22 285	18 037	102 175
Finansiella skulder	3 mån. eller under	>3-12 mån.	>1-5 år	>5-10 år	>10 år	Totalt
Skulder till kreditinstitut	1 482	126	3 032	30		4 669
Skulder till kunder	57 056	1 993	523	158	347	60 077
Skuldebrev emitterade till allmänheten	7 991	4 030	10 752	5 155	360	28 287
Efterställda skulder		40	735	670	0	1 445
Finansiella skulder totalt	66 528	6 188	15 042	6 012	708	94 478
Överföring av privatkunders på anfordranbetalbara insättningar från kategorin 3 mån. till kategorin 3-12 mån	-31 030	31 030				
Finansiella skulder totalt i den interna rapporteringen	35 498	37 218	15 042	6 012	708	94 478
Garantier	13	210	449	12	153	836
Garantiansvar	247	521	613	53	487	1 921
Kreditlöften	11 049					11 049
Utfästelser i anslutning till kortvariga affärstransaktioner	77	90	191	0	0	358
Övriga	536	258	0	170	2	966
Åtaganden utanför balansräkningen totalt	11 922	1 079	1 252	235	642	15 129

Not 60. Löptider för finansiella tillgångar och skulder enligt förfall eller omprissättning

31.12.2017	1 mån. eller under	>1-3 mån.	>3-12 mån.	>1-2 år	>2-5 år	> 5 år	Totalt
Finansiella tillgångar							
Kontanta medel	12 910						12 910
Skuldebrev	97	139	198	21	96	38	589
Fordringar på kreditinstitut	350	18	128	7	0	0	504
Fordringar på kunder	16 735	19 335	40 971	633	2 432	2 134	82 240
Finansiella tillgångar som kan säljas							
Skuldebrev	545	248	665	1 117	6 374	3 242	12 190
Finansiella tillgångar som hålls till förfall							
Skuldebrev	15	21	0	3	0	1	40
Finansiella tillgångar totalt	30 652	19 761	41 962	1 781	8 902	5 415	108 474
Finansiella skulder							
Skulder till kreditinstitut	990	168	0		4 000		5 157
Skulder till kunder	61 996	1 030	2 076	92	14	342	65 549
Skuldebrev emitterade till allmänhen	2 983	3 801	5 510	2 206	6 424	5 917	26 841
Efterställda skulder	74	328	117	0	732	150	1 400
Finansiella skulder totalt	66 042	5 326	7 703	2 298	11 169	6 409	98 948

31.12.2016	1 mån. eller under	>1-3 mån.	>3-12 mån.	>1-2 år	>2-5 år	> 5 år	Totalt
Finansiella tillgångar							
Kontanta medel	9 441						9 441
Skuldebrev	94	318	70	14	125	33	653
Fordringar på kreditinstitut	138	29	144	22	3	0	337
Fordringar på kunder	17 591	19 861	36 361	620	2 516	1 656	78 604
Finansiella tillgångar som kan säljas							
Skuldebrev	606	281	207	1 182	6 068	4 702	13 047
Finansiella tillgångar som hålls till förfall							
Skuldebrev	44	28	11	6	3	1	92
Finansiella tillgångar totalt	27 914	20 517	36 793	1 843	8 716	6 392	102 175
Finansiella skulder							
Skulder till kreditinstitut	1 397	129	126		3 017		4 669
Skulder till kunder	55 826	1 689	1 981	215	63	303	60 077
Skuldebrev emitterade till allmänheten	3 385	6 187	5 419	2 346	5 980	4 971	28 287
Efterställda skulder	81	401	42	0	274	647	1 445
Finansiella skulder totalt	60 689	8 405	7 568	2 561	9 334	5 921	94 478

Not 61. Ränte- och marknadsriskens känslighetsanalys

Nuvärdesrisken i OP Gruppens finansiella balansräkning

Valuta, milj. €	-200bp		+200bp	
	2017	2016	2017	2016
EUR	111	31	521	694
GBP	-1	-10	1	10
USD	2	-4	-2	4
Övriga	1	4	1	4

Riskerna för SEK-, GBP- och USD-valutorna har angetts enligt deras motvärde i euro. Riskerna för de övriga valutorna har adderats enligt deras värde i euro. Ränterisken räknas ut som känsligheten för förändringar i nuvärdet på kassaflödet i balansräkningen vid en parallell förskjutning av räntekurvan med 2 procentenheter. Beräkningen utförs månatligen och den omfattar alla räntebärande balansposter och poster utanför balansräkningen hos kreditinstituten i OP Gruppen och OP Andelslags finansiella balansräkning. Räntekänsligheten hos andelsbankernas insättningar från kunder utan förfallodag beräknas med löptidsantaganden som baserar sig på en expertbedömning. Innehållet i beräkningen har ändrats under 2017 och siffrorna för 2016 har justerats så att de är jämförbara.

Ränteintäktsrisken för hushållsbanksrörelsens finansiella balansräkning

Valuta, milj. €	-100bp		+100bp	
	2017	2016	2017	2016
EUR	-81	-207	167	189

Hushållsbanksrörelsens ränterisk beräknas även enligt ränteintäktsriskmetoden, som mäter inverkan av en ränteförändring på en procentenhet på det räntenetto som ackumuleras under de följande 12 månaderna. Beräkningen och rapporteringen utförs månatligen och den omfattar alla räntebärande balansposter och poster utanför balansräkningen hos hushållsbanksrörelsens finansiella balansräkning. Vid beräkningen av ränteintäktsrisken beaktas också de negativa räntorna, men på räntorna tillämpas en nedre gräns på -2 %. Golvet på 0 % som i enlighet med avtalsvillkoren tillämpas på krediterna har beaktats i beräkningarna från början av 2017. Balansräkningens struktur hålls oförändrad genom att de poster som förfaller ersätts med motsvarande räntebindningar eller löptider med fast ränta. Vid beräkningen tillämpas på insättningar som saknar förfallodag en förfallomodell som baserar sig på modellering. I hushållsbanksrörelsen ingår i det här sammanhanget andelsbankernas finansieringsrörelse.

Marknadsriskens känslighetsanalys

Milj. €		Förändring	
		2017	2016
Räntevolatilitet*	10bp	2	1
Valutavolatilitet*	enheter	1	1
Kreditriskpremie**	10bp	-45	55

* Handelsportföljen

** Långfristiga investeringstillgångar

Not 62. Likviditetsreserven

Likviditetsreserven redovisas för segmentet Övrig rörelse.

Fördelningen enligt löptid och rating i likviditetsreserven 31.12.2017, milj. €

År	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Totalt	Andel, %
Aaa*	13 201	2 499	2 470	1 367	435	20	19 992	85,6
Aa1-Aa3	205	707	475	423	225	0	2 036	8,7
A1-A3	1	18	6	0	5	0	30	0,1
Baa1-Baa3	10	36	64	18	13		141	0,6
Ba1 eller lägre	0	12	20	65	22	0	119	0,5
Intern rating**	480	198	252	99			1 029	4,4
Totalt	13 897	3 470	3 286	1 973	700	21	23 347	100,0

* inkl. Tillgodohavanden på centralbanker

** PD <= 0,40 %

Den genomsnittliga återstående löptiden för Likviditetsreserven (exkl. Tillgodohavanden på centralbanker) var 3,7 år.

Fördelningen enligt löptid och rating i likviditetsreserven 31.12.2016, milj. €

År	0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Totalt	Andel, %
Aaa*	9 435	1 893	3 509	2 409	578		17 826	81,1
Aa1-Aa3	56	488	845	506	850	0	2 746	12,5
A1-A3	14	35	6	0	0		56	0,3
Baa1-Baa3	3	44	82	11	17	1	158	0,7
Ba1 eller lägre	5	28	14	24	9	16	94	0,4
Intern rating**	524	226	120	148	6	77	1 101	5,0
Totalt	10 038	2 715	4 576	3 099	1 460	94	21 981	100,0

* inkl. Tillgodohavanden på centralbanker

** PD <= 0,40 %

Den genomsnittliga återstående löptiden för Likviditetsreserven (exkl. Tillgodohavanden på centralbanker) var 4,3 år.

Skadeförsäkringsrörelsens riskposition

Not 63. Skadeförsäkringsrörelsens riskhanteringsförmåga

Skadeförsäkringen ska uppfylla de solvenskrav som ställts av myndigheterna. Myndigheterna fastställer vanligtvis sina solvenskrav på företagsplanet. Alla skadeförsäkringsbolag har ett sådant minimikapitalkrav och solvenskapitalkrav som avses i EU-direktiven.

Kapitalbasens relation till solvenskapitalet beskrivs med solvensnivån som beskriver bolagets möjlighet att täcka oväntade risker. Siffrorna som gäller solvensen är oreviderade.

Solvens, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Medräkningsbara kapitalbasmedel	902	983
Solvenskapitalkrav (SCR)		
Marknadsrisk	460	483
Försäkringsrisk	289	293
Motpartsrisk	40	31
Operativ risk	45	43
Diversifieringseffekter och förlusttäckningskapacitet	-169	-164
Totalt	666	687
Buffert för SCR	296	296
SCR-relation, %	135 %	143 %
SCR-relation, % utan övergångsbestämmelser	135 %	127 %

Not 64. Skadeförsäkringsrörelsens riskkänslighet

I tabellen nedan beskrivs olika riskvariablers inverkan på resultatet och solvenskapitalet:

Riskvariabel	Totalbelopp 2017, milj. €	Förändring i risk- variabel	Inverkan på resultatet/ det egna kapitalet, milj. €	Inverkan på totalkostnads- procenten
Premieintäkter*	1 431	ökar 1 %	14	förbättras 1,0 %-enheter
Försäkringsersättningar*	1 085	ökar 1 %	-11	försvagas 0,8 %-enheter
Storskada över 5 milj. €		1 stycke	-5	försvagas 0,3 %-enheter
Personalkostnader*	116	ökar 8 %	-9	försvagas 0,6 %-enheter
Funktionsvisa kostnader**	385	ökar 4 %	-15	försvagas 1,1 %-enheter
Inflation i kollektiva avsättningar föroreglerade ska	745	ökar 0,25 %-enheter	-5	försvagas 0,4 %-enheter
Livslängd i diskonteradförsäkringsskuld	1 905	ökar 1 år	-45	försvagas 3,1 %-enheter
Diskonteringsränta på diskonteradförsäkringsskuld	1 905	minskar 0,1 %-enheter	-27	försvagas 1,9 %-enheter

* Glidande 12 månader

** Funktionsvisa kostnader för skadeförsäkringen exkl. skötselkostnader för placeringar och kostnader i anslutning till produktion av övriga tjänster.

Not 65. Premieinkomstens och försäkringsbeloppens klassfördelning

Fördelning av premieinkomsten enligt EML-klass* inom egendomsförsäkringen för företag

Den risk som är förknippad med egendomsförsäkringar kan granskas genom att riskerna indelas i klasser enligt deras EML-belopp*. I tabellen nedan har en beräkning av premieinkomsten i varje klass gjorts på basis av klassificeringen.

Milj. €	5-20	20-50	50-100	100-500
2017	13	10	9	8
2016	13	14	11	11

* EML = Estimated Maximum Loss, den beräknade maximala skadan för varje objekt

Fördelning av premieinkomsten enligt TSI-klass* inom ansvarsförsäkringen för företag

Den risk som är förknippad med ansvarsförsäkringar kan granskas genom att riskerna indelas i klasser enligt deras TSI-belopp*. I tabellen nedan har en beräkning av premieinkomsten i varje klass gjorts på basis av klassificeringen.

Milj. €	2-4	4-10	10-30	30-90
2017	4	4	6	3
2016	3	4	6	2

* TSI = Total Sum Insured, totalt försäkringsbelopp

Försäkringsbeloppen vid byggförsäkring

Försäkringsbeloppen i försäkringsavtalen beskriver byggförsäkringens volym. I tabellen nedan har försäkringsbeloppens brutto- och netttotal specificerats. I byggförsäkringen är försäkringsperioden 10 år.

Milj. €	Brutto		Netto*	
	2017	2016	2017	2016
Byggförsäkring	1 882	2 100	1 882	2 100

* Netto för egen räkning efter återförsäkras andel och före motsäkerheter

Not 66. Storskadautvecklingen

Antalet konstaterade storskador per år 2013 -2017

Inom skadeförsäkringen följs den skadekostnad som förorsakas av storskador noggrant. Den här skadekostnaden förklarar en väsentlig del av de årliga variationerna i försäkringsrörelsens resultat. Genom uppföljningen av skadekostnaden för storskador kan dessutom förändringar i risker eller riskurvalet upptäckas. I den här granskningen har sådana skador klassificerats som storskador vars brutto- eller nettobelopp är över 2 milj. e. Flest storskador inträffar inom egendoms- och avbrottsförsäkringen. Inom de lagstadgade försäkringarna är risken för storskador liten i förhållande till försäkringsgrenens stora volym.

Bruttobelopp

Antalet skador på över 2 milj. €	Lag- stadgade	Övriga olycksfall och sjukdom	Kasko och transport	Egendom och avbrott	Ansvar och rättsskydd	Lång- variga
2013	4			5	1	
2014	6			5	1	
2015	1			6		
2016				6		
2017				9		
Ersättningar totalt					168 milj. €	

Ersättningar, brutto, totalt milj. €

2013-2017	24	138	6
-----------	----	-----	---

Nettobelopp

Antal skador på över 2 milj. €	Lagstadgade	Övriga olycksfall och sjukdom	Kasko och transport	Egendom och avbrott	Ansvar och rättsskydd	Långvariga
2013	4			3	1	
2014	6			5		
2015	1			6		
2016				6		
2017				9		
Ersättningar totalt					119 milj. €	
Ersättningar, netto, totalt milj. €						
2013-2017	24			93	3	

Not 67. Försäkringsrörelsens lönsamhet
Premieintäkternas (brutto och netto) och totalkostnadsprocentens (netto) utveckling

Med premieintäkterna beskrivs försäkringsklassens volym. Med hjälp av den kan försäkringsklassens betydelse för helheten uppskattas. Med hjälp av totalkostnadsprocenten (CR) kan på motsvarande sätt variationerna i försäkringsklassens resultat och försäkringsklassens lönsamhet uppskattas. Totalkostnadsprocenten har presenterats separat korrigerad med poster av engångsnatur som hänför sig till tidigare försäkringsperioder.

2017, milj. €	Brutto Premieint.	Netto Premieint.	Netto CR*	Netto** CR*
Lagstadgade	442	440	105 %	105 %
Övriga olycksfall och sjukdom	250	250	94 %	94 %
Kasko och transport	302	301	92 %	92 %
Egendom och avbrott	385	354	93 %	93 %
Ansvar och rättsskydd	89	83	87 %	87 %
Långvariga	5	3	14 %	14 %
Totalt	1 473	1 431	96 %	96 %
2016, milj. €	Brutto Premieint.	Netto Premieint.	Netto CR*	Netto** CR*
Lagstadgade	462	460	96 %	96 %
Övriga olycksfall och sjukdom	227	227	84 %	84 %
Kasko och transport	301	300	86 %	86 %
Egendom och avbrott	380	348	82 %	82 %
Ansvar och rättsskydd	87	81	81 %	81 %
Långvariga	4	3	17 %	17 %
Totalt	1 461	1 418	86 %	86 %

* Totalkostnadsprocenten (Combined ratio) räknas ut genom att dividera summan av försäkringsersättningarna (netto) och försäkringsrörelsens driftskostnader med premieintäkterna (netto). Avskrivningar av immateriella rättigheter har inte beaktats.

** Förändringar av engångsnatur som inverkar på den försäkringstekniska kalkylen har eliminerats.

Not 68. Information som beskriver försäkringsskuldens karaktär

Uppgifter som beskriver försäkringsskuldens karaktär	2017	2016
Skulder som härrör från försäkringsavtal (netto, milj. €)		
Latenta yrkessjukdomar	15	17
Övrigt	3 033	2 913
Totalt (före överföringar)	3 048	2 930
Försäkringsskuldens duration (i år)		
Diskonterad försäkringsskuld	14,4	13,7
Odiskonterad försäkringsskuld	2,2	2,1
Totalt	9,8	9,3
Diskonterad avsättning (netto, milj. €)		
Avsättning för kända oreglerade ersättningar i form av pension	1 517	1 427
Kollektiv ersättning för oreglerade skador	351	343
Avsättning för ej intjänade premier	43	45
Totalt	1 911	1 816

Not 69. Uppskattad löptidsfördelning för försäkringsskulden

31.12.2017, milj. €	0–1 år	1–5 år	5–10 år	10–15 år	Över15 år	Totalt
Avsättning för ej intjänade premier*	416	120	21	6	10	574
Avsättning för oreglerade skador						
Odiskonterad	322	225	60	12	4	624
Diskonterad	96	434	354	281	685	1 849
Försäkringsskuld totalt**	835	779	435	299	699	3 048

* Innehåller diskonterade avsättningar för 43 milj. €

** Utan värdet av de derivat som säkrar ränterisken i försäkringsskulden

31.12.2016, milj. €	0–1 år	1–5 år	5–10 år	10–15 år	Över15 år	Totalt
Avsättning för ej intjänade premier*	410	118	21	6	10	565
Avsättning för oreglerade skador						
Odiskonterad	303	212	57	11	4	587
Diskonterad	97	447	345	268	612	1 771
Försäkringsskuld totalt**	810	777	423	285	626	2 922

* Innehåller diskonterade avsättningar för 45 milj. €

** Utan värdet av de derivat som säkrar ränterisken i försäkringsskulden

Not 70. Placeringsverksamhetens riskposition

	31.12.2017		31.12.2016	
	Verkligt värde* Milj. €	%	Verkligt värde* Milj. €	%
Allokering av placeringsbestånd				
Penningmarknaden totalt	332	9	72	2
Penningmarknadsplaceringar och insättningar**	327	8	66	2
Derivatinstrument***	5	0	5	0
Obligationslån och räntefonder totalt	2 812	72	2 969	77
Stater	511	13	522	13
Inflationslänkade obligationslån	14	0	45	1
Investment Grade	1 835	47	1 981	51
Utvecklingsmarknader och High Yield	251	6	330	9
Strukturerade placeringar****	201	5	91	2
Aktier totalt	408	10	425	11
Finland	70	2	77	2
Utvecklade marknader	185	5	169	4
Utvecklingsmarknader	76	2	65	2
Anläggningstillgångar och onoterade aktier	3	0	3	0
Kapitalplaceringar	75	2	111	3
Alternativa placeringar totalt	26	1	33	1
Hedge fund -fonder	26	1	33	1
Fastighetsinvesteringar totalt	324	8	378	10
Direkta fastigheter	187	5	208	5
Indirekta fastighetsinvesteringar	137	4	170	4
Totalt	3 903	100	3 876	100

* Inkluderar resultatregleringsräntor

** Inkluderar köpeskillingsfordringar och -skulder samt marknadsvärdet på derivat

*** Derivatens inverkan på allokeringen av tillgångsslagen (deltamotvärde)

**** Inkluderar lån med säkerhet i fastighet samt lånefonder och olikvida lån

Not 71. Känslighetsanalys av placeringsriskerna

I tabellen nedan beskrivs placeringsriskernas känslighet enligt placeringsklass. Känslighetsgranskningen av diskonteringsräntan i anslutning till beräkningen av försäkringsskulden tas upp i not 64. som behandlar försäkringsskulden. Förändringarna i placeringarna och försäkringsskulden tar ut varandra.

Skadeförsäkring	Bestånd enligt verkligt värde, milj. € 31.12.2017	Riskparameter	Förändring	Inverkan på eget kapital, milj. €	
				31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder*	2 654	Ränta	1 %-enhet	127	150
Aktier**	356	Marknadsvärde	10 %	34	46
Kapitalinvesteringar och onoterade aktier	78	Marknadsvärde	10 %	8	11
Fastigheter	324	Marknadsvärde	10 %	32	38
Valuta	138	Värdet på valutan	10 %	20	11
Kreditriskpremie***	2 605	Kreditriskmarginal	0,1 %-enheter	31	15
Derivatinstrument	11	Volatilitet	10 %-enheter	1	

* Inkluderar penningmarknadsplaceringar, konvertibla skuldebrev och räntederivat.

** Inkluderar hedge fund-fonder och aktiederivat.

*** Inkluderar obligationslån och konvertibla skuldebrev samt penningmarknadsplaceringar inkl. obligationslån och räntederivat emitterade av utvecklade stater.

Not 72. Ränterisk

Marknadsrisken på grund av ränteförändringar följs genom att placeringarna klassificeras instrumentvis enligt duration. Försäkringsskuldens utjämnande inverkan på ränterisken har inte presenterats i tabellen, eftersom bara en del av försäkringsskuden har diskonterats med den administrativa räntan. (not 30).

Verkligt värde enligt löptid eller tidpunkten för räntejustering, milj. €*	31.12.2017	31.12.2016
0–1 år	442	199
>1–3 år	643	513
>3–5 år	776	909
>5–7 år	415	552
>7–10 år	385	434
>10 år	267	299
Totalt	2 929	2 906
Modifierad duration	5,1	5,4
Effektiv ränta, %	1,8	1,7

* Inkluderar penningmarknadsplaceringar och insättningar, obligationslån, konvertibla skuldebrev och räntefonder.

Ränteportföljens löptids- och ratingfördelning 31.12.2017*, milj. €

År	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Totalt	Andel, %
Aaa	6	82	149	143	172	164	715	24,4 %
Aa1–Aa3	326	49	162	33	50	34	654	22,3 %
A1–A3	33	199	168	70	54	41	564	19,2 %
Baa1–Baa3	48	248	274	153	107	27	856	29,2 %
Ba1 eller lägre	27	65	25	16	2	0	135	4,6 %
Intern rating	1	1	0	0	1	0	3	0,1 %
Totalt	442	643	776	415	385	267	2 929	100,0 %

Ränteportföljens löptids- och ratingfördelning 31.12.2016*, milj. €

År	0–1	1–3	3–5	5–7	7–10	10–	Totalt	Andel, %
Aaa	22	15	220	140	189	192	778	26,8 %
Aa1–Aa3	56	54	115	51	56	40	372	12,8 %
A1–A3	62	152	179	146	76	39	654	22,5 %
Baa1–Baa3	20	206	306	181	104	27	844	29,0 %
Ba1 eller lägre	37	83	85	29	9	1	244	8,4 %
Intern rating	1	4	5	4		0	14	0,5 %
Totalt	199	513	909	552	434	299	2 906	100,0 %

* Inkluderar inga kreditderivat.

Löptiden har angetts till löptidens slut. Om instrumentet har en Call-möjlighet, har löptiden angetts till den första möjliga Call-dagen.

Den genomsnittliga ratingen för skadeförsäkringens ränteportfölj är enligt Moody's rating A3.

Den genomsnittliga återstående löptiden för skadeförsäkringens ränteportfölj är 5,7 år (räknad på basis av Call-dagen och förfallodagen).

Not 73. Valutarisk

Valutaposition, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
USD	72	46
SEK	0	2
JPY	0	0
GBP	9	48
Övriga	56	16
Totalt*	138	112

* Valutapositionen var 3,5 % (2,9 %) av placeringsbeståndet. Valutapositionen räknas ut som summan av enskilda valutors absolutvärden.

Not 74. Motpartsrisk

Ratingfördelning, Moody's-motsvarighet, milj. €	31.12.2017		31.12.2016	
	Placering*	Försäkring**	Placering*	Försäkring**
Aaa	715		778	
Aa1-Aa3	654	25	372	20
A1-A3	564	29	654	25
Baa1-Baa3	856	0	844	0
Ba1 eller lägre	135		244	
Intern rating	3	42	14	34
Totalt*	2 929	96	2 906	79

* Inkluderar penningmarknadsplaceringar och insättningar, obligationslån och räntefonder.

** Inkluderar återförsäkrarens andel av försäkringsskulden och fordringar på återförsäkrare.

Kapitalförvaltningens riskposition

Kapitalförvaltningssegmentet erbjuder produkter och tjänster för försäkringssparande, försäkring av personrisker, fonder och avtalsbaserad kapitalförvaltning. Affärsrörelsen vid gruppens livförsäkrings-, kapitalförvaltnings- och fondbolag ingår i kapitalförvaltningssegmentet.

De centralaste riskerna i kapitalförvaltningen är marknadsriskerna i livförsäkringens placeringstillgångar, räntan som tillämpats vid värderingen av försäkringsskulden samt att de försäkrades förväntade livslängd växer snabbare än beräknat.

Not 75. Förvaltade tillgångar i kapitalförvaltningen

Det totala beloppet av de tillgångar som förvaltades inom Kapitalförvaltningen 31.12.2017 var 78,0 miljarder euro (74,5). Av de förvaltade tillgångarna härstammar 24,6 miljarder (23,5) från placeringsfonder, 10,2 miljarder euro (9,2) från fondanknutna livförsäkringar, 24,2 miljarder euro (24,6) från institutionella kunder och 9,2 miljarder euro (17,3) från kunder inom private banking.

Not 76. Information som beskriver livförsäkringsrörelsens karaktär samt känslighetsanalys av försäkringsskulden

Livförsäkringsrörelsens riskhanteringsförmåga med lagstadgade mätare

Ett livförsäkringsbolag ska uppfylla de solvenskrav som gällande lagstiftning ställer. De viktigaste krav som ska uppfyllas är minimikapitalbaskravet och solvenskapitalkravet i lagstiftningen.

Livförsäkringsbolagets egna tillgångar vid slutet av 2017 uppgick till 1 317 miljoner euro med beaktande av övergångsbestämmelser och 1 019 miljoner euro utan övergångsbestämmelser. Ett år tidigare uppgick de egna tillgångarna till 1 455 miljoner euro med beaktande av övergångsbestämmelser och 1 135 miljoner euro utan övergångsbestämmelser. Solvenskapitalkravet var 674 miljoner euro (742 med beaktande av övergångsbestämmelser och 763 utan övergångsbestämmelser) och minimikapitalkravet var 279 miljoner euro (197 med beaktande av övergångsbestämmelser och 202 utan övergångsbestämmelser).

Livförsäkringens riskhanteringsförmåga mäts med solvensnivån, dvs. de egna tillgångarna i förhållande till solvenskapitalet. I gruppens strategiska mätare har som mål ställts upp en solvensnivå på 130 % utan övergångsbestämmelser. Siffrorna som gäller solvensen är oreviderade.

Solvens, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Medräkningsbara kapitalbasmedel	1 317	1 455
Solvenskapitalkrav (SCR)		
Marknadsrisk	759	996
Försäkringsrisk	394	405
Motpartsrisk	27	27
Operativ risk	36	25
Diversifieringseffekter och förlusttäckningskapacitet	-542	-711
Totalt	674	742
Buffert för SCR	643	713
SCR-relation, %	195 %	196 %
SCR-relation, % utan övergångsbestämmelser	151 %	149 %

Livförsäkringsrörelsens försäkrings- och placeringsavtalsbestånd 31.12.2017

	Ansvar 31.12.2017, milj. €	Försäkrade eller avtal, st.	Duration (framtida längd) år i medeltal
Fondanknutna avtal	10 120	349 082	10,2
Fondanknutna försäkringsavtal	5 036	230 840	10,3
Livförsäkring/Sparande	3 571	102 623	10,2
Individuell pensionsförsäkring	1 361	121 948	10,3
Gruppensionsförsäkring	104	6 269	14,2
Fondanknutna placeringsavtal	5 084	118 242	10,1
Sparande	3 273	63 224	12,1
Individuella pensionsavtal	1 373	50 427	7,4
Gruppensionsavtal	30	2 773	10,2
Kapitaliseringsavtal	407	1 818	8,8
Icke-fondanknutna avtal	6 845	555 715	9,2
Försäkringsavtal diskonterade med beräkningsränta	6 780	555 700	9,2
Livförsäkring/Sparande	1 580	71 781	8,9
Garanterad räntesats 4,5 %	52	713	5,7
Garanterad räntesats 3,5 %	443	10 105	8,0
Garanterad räntesats 2,5 %	179	9 475	13,6
Garanterad räntesats 1,5 %	2	122	8,6
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 1)	904	51 366	9,0
Individuell pensionsförsäkring	3 625	78 457	8,4
Garanterad räntesats 4,5 %	300	7 677	5,7
Garanterad räntesats 3,5 %	492	19 613	8,0
Garanterad räntesats 2,5 %	266	21 799	13,6
Garanterad räntesats 1,5 %	1	96	8,6
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 2)	2 565	29 272	8,2
Gruppensionsförsäkring	1 406	29 879	12,0
Förmånsbestämd 3,5 %	1 110	22 474	11,6
Förmånsbestämd 2,5 %	111	1 744	12,9
Förmånsbestämd 0,5 %	108	1 515	15,5
Förmånsbestämd 1,5 %	18	635	15,1
Avgiftsbestämd 3,5 %	5	70	16,1
Avgiftsbestämd 2,5 %	48	3 081	13,6
Avgiftsbestämd 0,5 %	6	322	14,0
Avgiftsbestämd 1,5 %	0	38	21,5
Individuella risklivförsäkringar	164	370 268	4,5
Grupplivförsäkringar	5	5 315	1,6
Icke-fondanknutna placeringsavtal diskonterade med beräkningsränta	3	15	3,1
Kapitaliseringsavtal	3	15	3,1
Garanterad räntesats 2,5 %	3	14	2,8
Garanterad räntesats 1,5 %	0	1	10,6
Effekt av diskontering med marknadsränta	-8		
Övriga poster i försäkringsskulden	70		
Totalt	16 965	904 797	9,8

Livförsäkringsrörelsens försäkrings- och placeringsavtalsbestånd 31.12.2016

	Ansvar 31.12.2016, milj. €	Försäkrade eller avtal, st.	Duration (framtida längd) år i medeltal
Fondanknutna avtal	9 166	351 453	10,4
Fondanknutna försäkringsavtal	4 944	241 462	10,5
Livförsäkring/Sparande	3 573	111 486	10,3
Individuell pensionsförsäkring	1 275	123 777	10,8
Gruppensionsförsäkring	95	6 199	15,0
Fondanknutna placeringsavtal	4 221	109 991	10,3
Sparande	2 801	56 372	12,3
Individuella pensionsavtal	1 088	50 185	7,6
Gruppensionsavtal	16	1 895	12,3
Kapitaliseringsavtal	316	1 539	8,5
Icke-fondanknutna avtal	7 618	590 260	9,7
Försäkringsavtal diskonterade med beräkningsränta	7 500	590 243	9,7
Livförsäkring/Sparande	1 804	85 114	9,4
Garanterad räntesats 4,5 %	58	1 000	6,0
Garanterad räntesats 3,5 %	479	11 746	8,5
Garanterad räntesats 2,5 %	199	10 868	14,3
Garanterad räntesats 1,5 %	2	138	7,5
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 1)	1 066	61 362	9,5
Individuell pensionsförsäkring	4 119	88 673	8,9
Garanterad räntesats 4,5 %	309	8 156	6,0
Garanterad räntesats 3,5 %	500	20 735	8,5
Garanterad räntesats 2,5 %	264	22 580	14,3
Garanterad räntesats 1,5 %	1	102	7,5
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 2)	3 045	37 100	8,8
Gruppensionsförsäkring	1 385	35 253	12,3
Förmånsbestämd 3,5 %	1 133	26 837	11,9
Förmånsbestämd 2,5 %	115	2 876	13,1
Förmånsbestämd 0,5 %	69	1 728	15,2
Förmånsbestämd 1,5 %	11	276	17,5
Avgiftsbestämd 3,5 %	5	73	18,2
Avgiftsbestämd 2,5 %	46	3 148	14,6
Avgiftsbestämd 0,5 %	5	293	13,2
Avgiftsbestämd 1,5 %	0	22	16,4
Individuella risklivförsäkringar	182	375 609	4,7
Grupplivförsäkringar	10	5 594	1,6
Icke-fondanknutna placeringsavtal diskonterade med beräkningsränta	3	17	3,9
Kapitaliseringsavtal	3	17	3,9
Garanterad räntesats 2,5 %	3	15	3,7
Garanterad räntesats 1,5 %	0	2	8,6
Effekt av diskontering med marknadsränta	42		
Övriga poster i försäkringsskulden	72		
Totalt	16 783	941 713	10,1

OP-Livförsäkrings Ab omklassificerade 31.12.2017 kundavtal där dödsfallsskyddet är lika stort som besparingarna och där det inte finns någon rätt till tilläggsförmåner från försäkringsavtal till placeringsavtal. Alla de här avtalen är fondanknutna. Uppgifterna för jämförelseåret 31.12.2016 är justerade.

Livförsäkringsskuldernas känslighet för förändringar i beräkningsantagandena

Eftersom många försäkringar av spar- och placeringstyp har sålts som mycket långvariga avtal, avslutar försäkringstagarna sina avtal på basis av behov genom återköp före slutdagen enligt avtalet. Därför är antalet återköp stort. Bolaget beaktar bortfallet av framtida över- eller underskott på grund av detta vid beräkningen av livförsäkringens solvensställning.

Eftersom många försäkringar av spar- och placeringstyp har sålts som mycket långvariga avtal, avslutar försäkringstagarna sina avtal på basis av behov genom återköp före slutdagen enligt avtalet. Därför är antalet återköp stort. Bolaget beaktar bortfallet av framtida över- eller underskott på grund av detta vid beräkningen av livförsäkringens solvensställning.

Pensionsutbetalningarnas början senareläggs i individuella pensioner. Då försäkringen har tecknats har försäkringstagaren ofta inte haft någon realistisk uppfattning om den faktiska tidpunkten för sin pensionering. Å andra sidan har den skattemässiga behandlingen av individuella pensionsförsäkringar under de gångna decennierna i flera omgångar ändrats så att möjligheten att gå i pension med hjälp av en försäkring har skjutits upp till högre ålder.

lakttagelserna gällande dödlighetsintensiteten utvisar att de förväntade livslängderna i beräkningsgrunderna är för låga. I de individuella pensionsförsäkringarna kompenserar riskerna i dödsfalls- och livsfallsskydden varandra i så hög grad att inget behov av en dödlighetskomplettering föreligger trots ökningen i den förväntade livslängden. I gruppens pensionsförsäkringarna är däremot risken i livsfallsdelen större än i dödsfallsdelen, varför det fanns skäl att komplettera försäkringsskulden. Om dödlighetsantagandet ändras så att de försäkrades förväntade livslängd ökar med i snitt 1 år, ökar försäkringsskulden 27 miljoner euro (25).

I spar- och fondförsäkringarna kompenserar riskerna i dödsfalls- och livsfallsskydden varandra så gott som helt, varför inget skäl att göra en dödlighetskomplettering har förelagat.

Då avsättningarna för försäkringsavtal bildats har bolaget iakttagit de nationella redovisningsbestämmelserna med undantag av att bolaget har fört diskonteringsräntan närmare den aktuella räntan. På bolagets risk finns besparingar i försäkringsavtal där den garanterade räntesatsen är 0,5–4,5 %. För avtal med en beräkningsränta på 4,5 % har försäkringsskulden bestående kompletterats genom att diskonteringsräntan för försäkringsskulden är beräkningsräntan 3,5 % (exkl. de försäkringsbesparingar som överförts från Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Suomi och som hör till de balansräkningar som separerats från OP-Livförsäkrings övriga balansräkning. Dessutom har försäkringsskulden för alla avtal med garanterad räntesats kompletterats med en kortfristig räntekomplettering till och med 31.3.2020 och intäkterna från försäljningen av ränteplaceringar som skyddat försäkringsskulden har reserverats som räntekomplettering av försäkringsskulden för placeringarnas återstående löptid. Efter räntekompletteringarna är diskonteringsräntan för bolagets bestånd med beräkningsränta 0 % till och med 31.3.2020, för följande 10 år 2,2 % och sedan 3,1 %. En del av ränterisken mellan marknads- och diskonteringsräntan är skyddade med ränteplaceringar. Eftersom förmånen från ränteplaceringar används för de förmåner som garanterats i försäkrings- och kapitaliseringsavtal, läggs avsättningarna för dem till värdet av det nationella bokslutet enligt värdet av ränteplaceringarna -8 miljoner euro (4).

I det nationella bokslutet ökar en minskning av diskonteringsräntan med 0,1 procentenheter försäkringsskulden med 26 miljoner euro (27).

OP-Livförsäkrings Ab mottog 31.12.2015 genom en beståndsoverlåtelse försäkringsskuld från Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Suomi. Av de sparförsäkringar som då överfördes bildades en balansräkning som separerats från bolagets övriga balansräkning. Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Suomis individuella pensionsförsäkringsbestånd sammanslogs 30.9.2016 med OP Livförsäkrings Ab. Också av det här beståndet har bildats en balansräkning som är separerad från bolagets övriga balansräkning. Den separata balansräkningen har sin egen vinstutdelningspolicy som har bestämts i planen för beståndsoverlåtelsen. I de separata balansräkningarna ingår också avsättningar för framtida tilläggsförmåner, som bildar buffertar för marknads- och kundbeteenderiskerna i de separata balansräkningarna.

Skulden för fondanknutna försäkringsavtal värderas till marknadsvärdet för de tillgångar som anslutits till avtalen vid bokslutstidpunkten.

Det finns tre typer av placeringsavtal: OP-Livförsäkrings placeringsavtal består av kapitaliseringsavtal sådana fondanknutna placeringsavtal där dödsfallsskyddet motsvarar försäkringsskulden samt pensionsavtal där dödsfallsskyddet ungefärligt motsvarar försäkringsskulden på så sätt att ingen betydande försäkringsrisk uppkommer. En del kapitaliseringsavtal har rätt till en av provning beroende tilläggsförmån och de har värderats i enlighet med försäkringsavtalsstandarden. En del placeringsavtal har inte den här rätten och de samt de övriga placeringsavtalen har därför värderats till verkligt värde via resultaträkningen i enlighet med standarden IAS 39.

Not 77. Förväntade löptider för livförsäkringens försäkrings- och placeringsavtal

31.12.2017, milj. €	2018-2019	2020-2021	2022-2026	2027-2031	2032-2036	2037-2041	2042-
Fondanknutna avtal	-1 280	-1 244	-2 414	-1 633	-1 075	-742	-1 042
Försäkringsavtal	-697	-691	-1 353	-843	-549	-385	-616
Livförsäkring/Sparande	-598	-561	-1 051	-640	-410	-303	-502
Individuell pensionsförsäkring	-89	-118	-271	-182	-125	-69	-79
Gruppensionsförsäkring	-9	-12	-31	-22	-15	-12	-34
Placeringsavtal	-583	-553	-1 061	-790	-526	-357	-426
Sparande	-244	-224	-518	-446	-332	-255	-391
Individuella pensionsavtal	-259	-261	-432	-246	-117	-56	-33
Gruppensionsavtal	-3	-4	-11	-9	-4	-2	-2
Kapitaliseringsavtal	-78	-63	-100	-89	-72	-44	0
Icke-fondanknutna avtal	-1 160	-1 262	-2 307	-1 318	-740	-382	-658
Försäkringsavtal	-980	-1 183	-2 192	-1 286	-729	-379	-657
Livförsäkring/Sparande	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Garanterad räntesats 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Garanterad räntesats 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Garanterad räntesats 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 1)	-101	-93	-237	-225	-128	-21	-14
Individuell pensionsförsäkring	-108	-249	-407	-173	-87	-44	-115
Garanterad räntesats 4,5 %	-43	-83	-139	-33	-8	-1	0
Garanterad räntesats 3,5 %	-51	-119	-197	-87	-46	-22	-20
Garanterad räntesats 2,5 %	-14	-47	-71	-53	-33	-21	-95
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 2)	-432	-395	-732	-420	-206	-107	-141
Gruppensionsförsäkring	-192	-172	-378	-287	-219	-162	-272
Förmånsbestämd 3,5 %	-163	-146	-320	-241	-181	-131	-200
Förmånsbestämd 2,5 %	-15	-12	-26	-19	-16	-13	-27
Förmånsbestämd 1,5 %	-7	-6	-11	-9	-8	-8	-22
Förmånsbestämd 0,5 %	-1	-1	-2	-2	-1	-1	-3
Avgiftsbestämd 3,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-3
Avgiftsbestämd 2,5 %	-4	-6	-16	-14	-11	-7	-14
Avgiftsbestämd 1,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-2
Avgiftsbestämd 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Individuella risklivförsäkringar	-34	-23	-30	-9	-2	0	0
Grupplivförsäkringar	-5	-1	0	0	0	0	0
Placeringsavtal	-1	-1	0	0	0	0	0
Kapitaliseringsavtal	-1	-1	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 2,5 %	-1	-1	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Ansvar för framtida tilläggsförmåner	-3	0	0	0	0	0	0
Räntekomplettering	-176	-78	-115	-32	-11	-3	0
Övriga poster i försäkringsskulden	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	-2 440	-2 506	-4 721	-2 951	-1 815	-1 124	-1 700

31.12.2016, milj. €	2017-2018	2019-2020	2021-2025	2026-2030	2031-2035	2036-2040	2041-
Fondanknutna avtal	-1 179	-1 105	-2 123	-1 492	-977	-651	-950
Försäkringsavtal	-695	-655	-1 312	-853	-543	-366	-597
Livförsäkring/Sparande	-608	-541	-1 028	-650	-406	-283	-480
Individuell pensionsförsäkring	-79	-103	-256	-182	-124	-72	-83
Gruppensionsförsäkring	-8	-11	-28	-21	-13	-11	-34
Placeringsavtal	-484	-449	-810	-639	-433	-285	-353
Sparande	-204	-190	-426	-361	-287	-213	-322
Individuella pensionsavtal	-223	-207	-304	-184	-106	-51	-28
Gruppensionsavtal	-1	-2	-5	-4	-3	-2	-3
Kapitaliseringsavtal	-55	-51	-76	-90	-38	-19	0
Icke-fondanknutna avtal	-1 181	-1 287	-2 564	-1 515	-893	-486	-712
Försäkringsavtal	-1 048	-1 206	-2 433	-1 478	-879	-483	-711
Livförsäkring/Sparande	-106	-222	-433	-183	-96	-70	-112
Garanterad räntesats 4,5 %	-39	-81	-148	-39	-10	-2	-1
Garanterad räntesats 3,5 %	-50	-106	-212	-90	-53	-26	-25
Garanterad räntesats 2,5 %	-16	-34	-72	-54	-32	-42	-87
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 1)	-123	-106	-262	-265	-182	-37	-20
Individuell pensionsförsäkring	-106	-222	-433	-183	-96	-70	-112
Garanterad räntesats 4,5 %	-39	-81	-148	-39	-10	-2	-1
Garanterad räntesats 3,5 %	-50	-106	-212	-90	-53	-26	-25
Garanterad räntesats 2,5 %	-16	-34	-72	-54	-32	-42	-87
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Garanterad räntesats 4,5 % (Separat balansräkning 2)	-476	-451	-882	-544	-279	-138	-181
Gruppensionsförsäkring	-196	-179	-389	-291	-224	-168	-285
Förmånsbestämd 3,5 %	-166	-151	-328	-247	-186	-136	-212
Förmånsbestämd 2,5 %	-16	-13	-28	-19	-16	-13	-28
Förmånsbestämd 1,5 %	-9	-7	-14	-11	-10	-9	-24
Förmånsbestämd 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Avgiftsbestämd 3,5 %	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-4
Avgiftsbestämd 2,5 %	-4	-5	-15	-12	-11	-7	-15
Avgiftsbestämd 1,5 %	0	-1	-2	-1	-1	-1	-2
Avgiftsbestämd 0,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Individuella risklivförsäkringar	-37	-26	-34	-11	-2	0	0
Grupplivförsäkringar	-5	-1	0	0	0	0	0
Placeringsavtal	-1	-1	-2	0	0	0	0
Kapitaliseringsavtal	-1	-1	-2	0	0	0	0
Garanterad räntesats 2,5 %	-1	-1	-2	0	0	0	0
Garanterad räntesats 1,5 %	0	0	0	0	0	0	0
Ansvar för framtida tilläggsförmåner	-6	0	0	0	0	0	0
Räntekomplettering	-126	-79	-129	-37	-14	-3	-1
Övriga poster i försäkringsskuden	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	-2 360	-2 392	-4 686	-3 007	-1 870	-1 137	-1 662

Not 78. Lönsamhet hos livförsäkringens affärsverksamhet

Milj. €	2017			2016		
	Risikintäkt	Skade- kostnader	Skadekvot	Risikintäkt	Skade- kostnader	Skadekvot
Livförsäkring	417	383	92 %	407	368	91 %
Risiklivförsäkring	49	16	34 %	50	14	28 %
Försäkringssparande	369	367	99 %	357	354	99 %
Pensionsförsäkring	42	42	100 %	40	41	102 %
Förmånsbestämd	24	24	100 %	24	25	103 %
Avgiftsbestämd	18	18	99 %	16	16	101 %
OP-Livförsäkring	460	425	93 %	447	409	92 %

Skadekostnaden för den förmånsbestämda gruppensionen omfattar 2017 en dödlighetskomplettering på 3,0 miljoner euro och 3,7 miljon euro 2016.

Not 79. Fördelningen av Livförsäkringens placeringar

Fördelning av placeringstillgångar	31.12.2017		31.12.2016	
	Verkligt värde	Andel (%)	Verkligt värde	Andel (%)
Ränteplaceringar*				
Obligationslån	2 639	69 %	2 942	72 %
Övriga penningmarknadsinstrument***	313	8 %	131	3 %
Placeringsfonder	24	1 %	238	6 %
Aktier och andelar				
Aktier och placeringsfonder***	366	10 %	258	6 %
Alternativa placeringar**	223	6 %	237	6 %
Fastigheter	265	7 %	294	7 %
Totalt	3 830	100 %	4 100	100 %

* Inkl. upplupna räntor samt skuldebrev som omklassificerats i finansiella tillgångar till klassen lån och fordringar. Inkl. inte räntederivat som används för skyddet av ränterisken i försäkringsskuden.

** Inkl. placeringar i hedgefonder och kapitalplaceringar

*** Inkl. inverkan av aktiefutur

Not 80. Känslighetsanalys av Livförsäkringens placeringar

31.12.2017	Bestånd enl. verkligt värde, milj. €	Risk- parameter	Förändring	Inverkan på eget kapital, milj. €	
				31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	2 976	Ränta	1 %-enhet	132	155
Aktier och alternativa placeringar	588	Marknadsvärde	10 procent	47	66
Fastigheter	265	Marknadsvärde	10 procent	27	36

Separat balansräkning för det individuella livförsäkringsbeståndet (separat balansräkning 1)

31.12.2017	Bestånd enl. verkligt värde, milj. €	Risk- parameter	Förändring	Inverkan på beståndets buffert, milj. €	
				31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	739	Ränta	1 %-enhet	38	48
Aktier och alternativa placeringar	93	Marknadsvärde	10 procent	11	12
Fastigheter	59	Marknadsvärde	10 procent	6	7

Separat balansräkning för det individuella pensionsförsäkringsbeståndet (separat balansräkning 2)

31.12.2017	Bestånd		Risk- parameter	Förändring	Inverkan på beståndets buffert, milj. €	
	enl. verkligt värde, milj. €				31.12.2017	31.12.2016
Obligationslån och räntefonder	2 046	Ränta		1 %-enhet	120	
Aktier och alternativa placeringar	337	Marknadsvärde		10 procent	40	
Fastigheter	189	Marknadsvärde		10 procent	19	

Buffertar för placerings- och kundbeteenderiskerna i de separerade försäkringsbestånden har byggts upp med avsättningarna för framtida tilläggsförmåner. Buffertarna räcker till för att täcka en betydande negativ avkastning på placeringstillgångarna i de separata bestånden, varefter OP Gruppen bär alla riskerna för beståndet. De förändringar i placeringsintäkterna som överstiger bufferten påverkar OP Gruppens eget kapital. Bufferten för separat balansräkning 1 är 96 miljoner euro och bufferten för separat balansräkning 2 är 271 miljoner euro.

Not 81. Livförsäkringens ränteplaceringars riskposition

Verkligt värde enligt löptid eller tidpunkten för räntejustering, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
0-1 år	415	316
>1-5 år	1 406	1 550
>5-10 år	925	1 111
>10-20 år	143	167
>20 år	87	104
Totalt	2 977	3 248
Modifierad duration	4,4	4,9
Medelränta, %	1,3	1,4

Ränteportföljens löptids- och ratingfördelning 31.12.2017, milj. €

År	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Totalt	Andel, %
Aaa	0	61	203	127	165	710	23,9 %
Aa1-Aa3	300	39	121	42	59	580	19,5 %
A1-A3	19	230	191	63	82	614	20,6 %
Baa1-Baa3	65	220	249	183	177	921	30,9 %
Ba1 eller lägre	18	49	25	13	1	116	3,9 %
Intern rating	12	15	3	3	0	35	1,2 %
Totalt	415	614	793	431	494	2 977	100,0 %

Ränteportföljens löptids- och ratingfördelning 31.12.2016, milj. €

År	1-3	3-5	5-7	7-10	10-	Totalt	Andel, %
Aaa	-8	170	171	117	228	850	26,2 %
Aa1-Aa3	112	57	87	52	75	404	12,4 %
A1-A3	59	143	261	132	115	749	23,1 %
Baa1-Baa3	82	242	300	191	150	1 003	30,9 %
Ba1 eller lägre	27	91	23	24	19	185	5,7 %
Intern rating	43	14	-9	8	0	56	1,7 %
Totalt	316	717	833	523	587	3 248	100,0 %

Löptiden har angetts till löptidens slut. Om instrumentet har en Call-möjlighet, har löptiden angetts till den första möjliga Call-dagen.

Den genomsnittliga ratingen för livförsäkringens ränteportfölj är enligt Moody's rating A2.

Den genomsnittliga återstående löptiden för livförsäkringens ränteportfölj är 5,0 år (räknad på basis av Call-dagen och förfallodagen).

Not 82. Livförsäkringens placeringars valutarisk

Valutaposition, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
USD	66	70
SEK	0	2
JPY		0
GBP	10	47
Övriga	45	60
Totalt*	121	178

* Total nettovalutaposition

Valutapositionen var 3,2 % av placeringsbeståndet (4,3 %).

Kapitaltäckning

I följande noter finns ett sammandrag av OP Gruppens kapitaltäckning. Information om kapitaltäckningen i sammanslutningen av andelsbankers finansiella företagsgrupp i enlighet med del åtta i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 (CRR) (s.k. Pelare III-information) offentliggörs i OP-sammanslutningens kapitaltäckningsrapport. Pelare III-informationen baserar sig på den konsoliderade kapitaltäckningen för kreditinstitut i sammanslutningen av andelsbanker, så informationen är inte direkt jämförbar med den övriga information om OP Gruppen som offentliggjorts.

Sammanslutningen av andelsbanker består av sammanslutningens centralinstitut (OP Andelslag), centralinstitutets medlemskreditinstitut och de företag som hör till deras finansiella företagsgrupper. Trots att OP Gruppens försäkringsbolag inte hör till sammanslutningen av andelsbanker, påverkar investeringarna i dem väsentligt den kapitaltäckning som räknas ut enligt kapitaltäckningsreglerna för kreditinstitut. Närmare uppgifter om de företag som hör till den finansiella företagsgruppen finns i noterna 22 och 49.

Not 83. Kapitalbas

Kapitalbasen och kapitaltäckningen har redovisats i enlighet med EU:s tillsynsförordning (EU 575/2013) (CRR).

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Gruppens kapitalbas	11 121	10 237
Försäkringsbolagens inverkan på koncernens eget kapital avdras	92	-168
Fonden för verkligt värde, säkring av kassaflöde	-16	-41
Tilläggsandelskapital på vilka tillämpas övergångsbestämmelse		77
Kärnprimärkapital (CET1) före avdrag	11 197	10 105
Immateriella tillgångar	-717	-620
Överskott i pensionsansvar och värderingskorrigeringar	-31	-64
Andelskapital som återbetalas	-148	-156
Förutsebar utdelning	-90	-83
Nedskrivningar – förväntade förluster underskott	-320	-309
Kärnprimärkapital (CET1)	9 891	8 872
Kapitallån på vilka tillämpas övergångsbestämmelse	81	81
Primärkapitaltillskott (AT1)	81	81
Primärkapital (T1)	9 973	8 954
Debenturlån	1 121	1 239
Supplementärkapital (T2)	1 121	1 239
Kapitalbas totalt	11 093	10 192

Kärnprimärkapitalet ökade till följd av bankrörelsens resultat, emissionen av Avkastningsandelar och utdelningen från gruppens försäkringsföretag. Korrigeringarna enligt IAS 19 som dragits av kärnkapitalet minskade något jämfört med årsskiftet. Beloppet av Avkastningsandelarna i kärnprimärkapitalet var 2,8 miljarder euro (2,6). De Avkastningsandelar som återbetalats i januari 2018, 0,1 miljarder euro, räknas inte till kärnprimärkapitalet.

Från kärnprimärkapitalet (CET1) har dragits av en försiktig värderingsjustering på 20 (36) miljoner euro.

På tilläggsandelskapital och kapitallån har tillämpats övergångsbestämmelser för gamla kapitalinstrument.

Not 84. Totalt riskvägt exponeringsbelopp

Basmetoden (FIRB) har tillämpats för att beräkna kapitalkravet för kreditrisken för företags- och institutsexponeringar. I FIRB-metoden tillämpas interna ratingklasser för att fastställa kunders sannolikhet för fallissemang (PD) medan förlusten vid fallissemang (LGD) och kreditmotvärdeskoefficienten (CF) är standardestimat som fastställs i myndighetsformler. För beräkningen av kapitalkravet för hushållsexponeringar har tillämpats internmetoden (IRBA) där interna ratingklasser används för att fastställa kunders sannolikhet för fallissemang (PD), förlustandelen vid fallissemang (LGD) och kreditmotvärdeskoefficienten (CF) är interna estimat.

Vid beräkningen av kapitalkravet för aktieexponeringar kan man använda olika metoder. Med PD/LGD-metoden räknas placeringarnas riskvägda belopp genom att använda riskparametrar som beskriver sannolikheten för fallissemang (PD) och förlustandelen (LGD). För ifrågasvarande riskparametrar har i kapitaltäckningsreglerna uppställts värden som de här parametrarna åtminstone måste ha. Med en förenklad metod kan placeringarnas riskvägda belopp räknas ut genom att multiplicera respektive placering med en riskvikt som bestäms på basis av placeringens typ.

Vid beräkningen av kapitalkravet för operativa risker och marknadsrisker har tillämpats schablonmetoden.

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kredit- och motpartsrisk	39 383	38 853
Schablonmetoden (SA)	3 859	3 233
Exponeringar mot stater och centralbanker	18	39
Institutexponeringar	8	36
Företagsexponeringar ***	2 423	1 812
Hushållsexponeringar	1 057	1 039
Övriga*	353	307
Internmetoden (IRB)	35 525	35 620
Institutexponeringar	1 054	1 143
Företagsexponeringar	21 438	20 913
Hushållsexponeringar	4 959	4 698
Aktieexponeringar**	7 002	7 605
Övriga	1 072	1 261
Marknads- och avvecklingsrisken, schablonmetoden	1 179	1 329
Operativ risk, schablonmetoden	3 958	3 666
Värdejustering av exponeringar (CVA)	205	253
Totalt riskvägt exponeringsbelopp	44 725	44 101
Risikoviktsgolv enligt ECB:s beslut	4 492	
Totalt riskvägt exponeringsbelopp inklusive risikoviktsgolv	49 216	44 101

Det totala riskvägda exponeringsbeloppet var 11,6 procent större än vid slutet av fjolåret. I siffrorna för slutet av 2016 har inte beaktats ECB:s lägsta gräns för riskvikten, vars andel av tillväxten är 88 procent. Den lägsta gränsen för riskvikterna för hushållsexponeringar som ECB fastställt var 4,5 miljarder euro, och utan den var det totala riskvägda exponeringsbeloppet 44,7 miljarder euro och ökningen från årsskiftet 1,4 procent. De genomsnittliga riskvikterna för företagsexponeringarna minskade något till följd av att kvaliteten på kreditstocken förbättrats och kalkyleringen optimerats. De genomsnittliga riskvikterna för hushållsexponeringarna ökade något.

Risikovikten för aktieexponeringar inkluderar 6,4 mrd. euro för gruppinterna investeringar i försäkringsföretag.

Av risikovikten i posten Övriga består 283 (253) miljoner euro av uppskjutna skattefordringar som behandlas med risikovikten 250 % av kärnprimärkapitalen i stället för att dras av.

Kapitalkravet för motpartsrisken är 39 milj. € (54).

Not 85. Nyckeltal för kapitaltäckningen

Relationstal, %	31.12.2017	31.12.2016
Kärnprimärkapitalrelation (CET1)	20,1	20,1
Tier 1-kapitaltäckning	20,3	20,3
Kapitalrelation	22,5	23,1
Relationstal utan övergångsbestämmelser, %	31.12.2017	31.12.2016
Kärnprimärkapitalrelation (CET1)	20,1	19,9
Tier 1-kapitaltäckning	20,1	19,9
Kapitalrelation	22,4	22,8
Relationstal utan risikoviktsgolv, %	31.12.2017	31.12.2016
Kärnprimärkapitalrelation (CET1)	22,1	20,1
Tier 1-kapitalrelation	22,3	20,3
Kapitalrelation	24,8	23,1

Risikoviktsgolvets inverkan på CET 1-relationstalet var -2,0 procentenheter

Kapitalkrav, milj. €	31.12.2017	31.12.2016
Kapitalbas	11 093	10 192
Kapitalkrav	7 027	5 520
Buffert för kapitalkrav	4 067	4 673

Kapitalkravet 14,3 procent består av minimikravet 8 procent, kapitalkonservingsbufferten 2,5 procent, O-SII-kapitalkravet 2,0 procent, ECB:s kapitalkrav (P2R) 1,75 procent och ländervisa kontryckiska buffertkrav för exponeringar i utlandet. Under jämförelseåret var kapitalkravet 12,5 procent. ECB:s P2R-krav trädde i kraft 1.1.2017.

Not 86. Hushållsexponeringar enligt ratingklass (AIRB)

Alla hushållsexponeringar

Ratingklass 31.12.2017	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
Privatkunder totalt	49 868	53,1	0,7	17,0	13,8	4 159	7,5	157
A	30 788	52,4	0,0	15,8	14,5	528	1,7	2
B	11 178	53,8	0,1	17,2	13,3	592	5,3	3
C	3 928	56,6	0,5	21,9	11,4	666	17,0	4
D	2 192	52,7	2,3	20,6	10,9	789	36,0	10
E	1 368	45,0	20,0	20,8	11,0	1 142	83,5	56
F	415		100,0	25,1	18,0	441	106,3	82
Företagskunder totalt	1 596	68,4	3,4	38,3	5,2	800	42,6	42
2,5–5,5	500	67,9	0,4	22,6	5,7	57	11,5	0
6,0–7,0	626	66,7	1,3	42,6	4,4	257	41,1	4
7,5–8,5	313	70,6	5,1	47,6	4,3	221	70,5	8
9,0–10,0	114	74,4	23,4	47,6	4,0	127	111,2	12
11,0–12,0	43		100,0	65,3	18,9	138	320,6	18
Totalt	51 464	54,1	0,8	17,7	13,5	4 959	8,6	199

Alla hushållsexponeringar

Ratingklass 31.12.2016	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
Privatkunder totalt	48 607	52,5	0,8	16,9	13,7	3 919	7,3	147
A	30 426	52,5	0,0	16,0	14,3	533	1,8	2
B	10 757	52,8	0,1	16,3	13,5	521	4,8	2
C	3 759	54,7	0,5	21,4	11,4	621	16,5	4
D	1 965	43,9	2,3	21,0	10,7	712	36,2	9
E	1 323	24,9	20,6	21,1	11,0	1 127	85,2	56
F	378		100,0	24,9	19,0	405	107,2	74
Företagskunder totalt	1 552	68,2	3,3	37,0	5,4	779	41,3	39
2,5–5,5	493	67,1	0,4	21,9	5,6	58	11,8	0
6,0–7,0	606	67,4	1,3	41,1	4,5	244	40,3	3
7,5–8,5	294	69,6	4,9	46,5	5,0	201	68,4	7
9,0–10,0	111	74,0	22,9	45,4	3,7	118	106,5	11
11,0–12,0	47		100,0	63,1	19,9	157	332,2	18
Totalt	50 159	53,7	0,8	17,5	13,5	4 698	8,3	186

Med panträtt i fastighet

Ratingklass 31.12.2017	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
Privatkunder totalt	44 257	53,9	0,7	14,5	14,2	2 903	5,7	81
A	29 490	54,3	0,0	14,3	14,5	452	1,5	1
B	9 120	51,9	0,1	14,5	13,9	398	4,4	2
C	2 691	53,7	0,5	15,1	13,6	318	11,8	2
D	1 583	54,0	2,3	14,5	12,7	495	31,3	5
E	1 041	53,9	20,6	14,8	12,8	858	82,5	32
F	332		100,0	19,8	16,9	381	114,7	38
Företagskunder totalt	814	68,5	3,1	14,6	6,1	237	25,0	9
2,5–5,5	181	66,3	0,3	6,3	7,0	5	2,6	0
6,0–7,0	431	67,5	1,0	13,7	5,8	64	14,8	1
7,5–8,5	131	71,5	5,1	22,4	4,9	78	59,5	2
9,0–10,0	54	75,3	24,2	22,9	4,4	53	98,6	3
11,0–12,0	18		100,0	36,6	17,9	38	205,5	4
Totalt	45 072	55,8	0,7	14,5	14,1	3 140	6,1	89

Med panträtt i fastighet

Ratingklass 31.12.2016	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
Privatkunder totalt	43 832	53,6	0,7	14,7	14,1	2 822	5,7	75
A	29 194	54,1	0,0	14,6	14,3	460	1,6	1
B	9 283	51,3	0,1	14,8	13,7	402	4,3	2
C	2 625	51,9	0,5	15,3	13,4	317	12,1	2
D	1 433	54,3	2,3	14,8	12,6	449	31,3	5
E	999	48,9	21,5	15,1	12,9	849	85,0	33
F	298		100,0	19,2	17,6	345	115,7	32
Företagskunder totalt	813	68,4	3,1	14,5	6,1	242	24,7	9
2,5–5,5	169	66,2	0,3	6,4	7,0	5	3,2	0
6,0–7,0	444	67,7	1,0	13,6	5,8	68	15,4	1
7,5–8,5	122	71,0	5,0	22,0	4,7	70	57,6	1
9,0–10,0	56	74,4	24,2	21,4	4,2	51	92,1	3
11,0–12,0	22		100,0	36,7	16,5	47	211,8	4
Totalt	44 645	55,4	0,7	14,7	13,9	3 065	6,0	84

I PD-genomsnittet och riskvikten har inte beaktats fallissemang, dvs. ratingklasserna 11,0 och 12,0 samt F.

Not 87. Företagsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)

Ratingklass 31.12.2017	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
1,0–2,0	880	93,3	0,0	44,7	4,3	128	14,6	0
2,5–5,5	18 800	72,7	0,2	44,5	6,2	7 335	39,0	18
6,0–7,0	7 998	69,7	1,3	44,0	8,4	6 803	85,1	45
7,5–8,5	4 658	70,0	4,3	44,1	7,7	5 596	120,1	89
9,0–10,0	823	62,5	19,9	44,2	11,4	1 576	191,5	72
11,0–12,0	743	59,2	100,0	45,0	15,5			335
Totalt	33 903	71,9	1,5	44,3	7,2	21 438	64,7	560

Ratingklass 31.12.2016	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
1,0–2,0	933	92,2	0,0	44,7	4,2	137	14,7	0
2,5–5,5	17 374	74,5	0,2	44,4	6,1	7 044	40,6	17
6,0–7,0	7 717	71,6	1,3	44,2	7,7	6 786	87,9	43
7,5–8,5	4 638	70,7	4,6	44,2	7,0	5 825	125,6	94
9,0–10,0	616	55,1	22,1	44,0	11,7	1 120	181,9	60
11,0–12,0	747	54,9	100,0	45,2	14,6			338
Totalt	32 024	73,5	1,6	44,4	6,9	20 913	66,9	552

I PD-genomsnittet och riskvikten har inte beaktats fallissemang, dvs. ratingklasserna 11,0 och 12,0.

Not 88. Institutsexponeringar enligt ratingklass (FIRB)

Ratingklass 31.12.2017	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
1,0–2,0	2 510	76,7	0,0	15,0	4,0	131	5,2	0
2,5–5,5	4 589	60,9	0,1	19,6	6,2	656	14,3	1
6,0–7,0	182	24,7	1,9	45,0	0,9	236	129,2	2
7,5–8,5	16	20,9	5,6	45,0	0,4	26	165,6	0
9,0–10,0	2	56,6	24,0	45,0	0,1	4	260,1	0
Totalt	7 299	57,2	0,1	18,7	5,3	1 054	14,4	3

Ratingklass 31.12.2016	Expo- nerings- belopp (EAD), milj. €	CF, genom- snitt, %	PD, genom- snitt, %	LGD i snitt, %	Löptid i snitt, år	Riskvägda poster, milj. €	Riskvikt, genom- snitt, %	Förväntad förlust, milj. €
1,0–2,0	2 456	76,7	0,0	13,5	4,4	114	4,7	0
2,5–5,5	5 037	60,6	0,1	20,3	4,7	799	15,9	1
6,0–7,0	150	27,2	1,7	45,0	1,8	184	122,6	1
7,5–8,5	23	20,7	6,8	45,0	0,4	41	177,1	1
9,0–10,0	2	53,1	19,1	45,0	0,0	5	247,1	0
Totalt	7 668	57,9	0,1	18,6	4,5	1 143	14,9	3

I PD-genomsnittet och riskvikten har inte beaktats fallissemang, dvs. ratingklasserna 11,0 och 12,0.

Not 89. OP Gruppens kapitaltäckning

I not 2, OP Gruppens principer för riskhantering och kapitalutvärdering, beskrivs målen, de centrala principerna och processerna i anslutning till kapitalhanteringen och riskhanteringen. OP Gruppen samt alla företag med bank- och placeringsrörelse uppfyller de kapitalkrav som ställts av myndigheterna.

Kapitalbas och kapitaltäckning i enlighet med lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat

Milj. €	31.12.2017	31.12.2016
OP Gruppens egna kapital	11 121	10 237
Övrig andelskapital, kapitallån och debenturlån	1 202	1 397
Övriga branschvisa poster som inte ingår i kapitalbasen	-236	-139
Goodwill och immateriella tillgångar	-1 525	-1 438
Värderingsdifferenser i försäkringsrörelsen*	824	743
Planerad utdelning	-90	-83
Poster som enligt IFRS dras av från kapitalbasen**	3	16
Nedskrivningar - förväntade förluster underskott	-294	-283
Konglomeratets kapitalbas totalt	11 005	10 449
Kapitalbaskravet i kreditinstitutsverksamheten***	6 107	4 713
Kapitalbaskravet i försäkringsrörelsen*	1 340	1 434
Minimibeloppet av konglomeratets kapitalbas	7 447	6 147
Konglomeratets kapitaltäckning	3 558	4 302
Konglomeratets kapitalrelation (kapitalbasen/minimibeloppet av kapitalbasen) (%)	148	170

* Värderingsdifferenser och bedömning av SCR enligt försäkringsbolagens solvens.

** Överskott i pensionsansvar, värdering av säkringen av kassaflöde från fonden för verkligt värde.

*** Totalt riskvägt exponeringsbelopp x 14,3 %, under jämförelseperioden totalt riskvägt exponeringsbelopp x 12,5 %.

Övergångsbestämmelserna och riskviktsgolven har beaktats i siffrorna. Försäkringsbolagens SCR-tal presenteras i noterna 63 och 76. Det P2R-kapitalkrav som uppställts för OP Gruppen 1.1.2017 sänkte kapitalrelationen med cirka 17 procentenheter. Riskviktsgolven sänkte kapitalrelationen med cirka 14 procentenheter. Kalkylen enligt konglomeratlagen är oreviderad.

Kapitaltäckning

För OP Gruppens kapitaltäckning har uppställts två risklimitmätare. Den första mätaren är kapitaltäckningen enligt lagen om tillsyn över finans- och försäkringskonglomerat. Gruppens risklimit för den här kapitaltäckningen är 110 %. Minimikravet enligt lagen är 100 %. Vid slutet av året var förhållandet mellan kapitalbasen och minimibeloppet 148 % (170). Vid slutet av året var gruppens kapitalbas 2 814 miljoner euro (3 687) större än gruppens interna riskgräns hade förutsatt och 3 558 miljoner euro (4 302) större än den lagstadgade gränsen.

Bokslutsutlåtande

Vi har godkänt verksamhetsberättelsen och det konsoliderade bokslutet för den ekonomiska helhet som avses i 9 § i lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker, OP Gruppen, för räkenskapsperioden 1.1–31.12.2017. Verksamhetsberättelsen och bokslutet föreläggs och delges OP Andelslags ordinarie andelsstämma.

Helsingfors den 13 februari 2018

OP Andelslags direktion

Tony Vepsäläinen
OP Gruppens chefdirektör

Karri Alameri

Carina Geber-Teir

Jari Himanen

Olli Lehtilä

Harri Luhtala

Harri Nummela

Erik Palmén

Jouko Pölönen

Outi Taivainen

Revisionsanteckning

Över utförd revision har idag avgetts en revisionsberättelse

Helsingfors den 15 februari 2018

KPMG Oy Ab
Revisions sammanslutning

Raija-Leena Hankonen
CGR

Detta dokument på svenska är en översättning av den ursprungligt finska revisionsberättelsen. Endast den finska originala revisionsberättelsen är juridiskt bindande.

Revisionsberättelse

Till OP Andelslags medlemmar

Revision av bokslutet

Uttalande

Vi har utfört en revision av konsoliderade bokslutet för den i lagen om en sammanslutning av inlåningsbanker avsedda sammanslutningen av OP Gruppen för räkenskapsperioden 1.1–31.12.2017. Bokslutet omfattar OP Gruppens konsoliderade balansräkning, resultaträkning, rapport över totalresultatet, rapport över förändringarna i eget kapital, rapport över kassaflöden och noter till bokslutet inklusive en sammanfattning av betydelsefulla redovisningsprinciper.

Enligt vår uppfattning ger det konsoliderade bokslutet en rättvisande bild av OP Gruppens ekonomiska ställning och av resultatet av dess verksamhet och kassaflöden för året i enlighet med internationella redovisningsstandarder (IFRS), så som de antagits av EU.

Våra uttalanden i denna rapport är förenliga med innehållet i den kompletterande rapport som överlämnats till OP Andelslagets direktion och förvaltningsråds revisionsutskott.

Grund för uttalandet

Vi har utfört vår revision i enlighet med god revisionssed i Finland. Vårt ansvar enligt god revisionssed beskrivs närmare i avsnittet *Revisorns ansvar för revisionen av bokslutet*.

Vi är oberoende i förhållande till de konsoliderade samfund som tillsammans bildar OP Gruppens bokslut enligt de etiska kraven i Finland som gäller den av oss utförda revisionen och vi har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa.

Andra tjänster än revisionstjänster som tillhandahållits samfund tillhörande OP Gruppen är enligt vår bästa kunskap och övertygelse i enlighet med bestämmelserna för dylika tjänster i Finland och vi har inte tillhandahållit förbjudna tjänster som avses i revisorsförordningens 537/2014 artikel 5.1. De andra tjänster än revisionstjänster som vi tillhandahållit framgår ur not 11 till konsoliderade bokslutet.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Materialitet

Den tillämpande materialiteten påverkar omfattningen av revisionen. Materialiteten har bestämts på basen professionellt omdöme och styr valet av revisionsåtgärder, tidpunkten för och omfattningen av revisionen samt bedömningen av noterade felaktigheter i förhållandet till bokslutet som helhet. Nivån på den av oss bestämda materialiteten baserar sig på vår bedömning av storleken av felaktigheter som ensamma eller tillsammans rimligen kan anses inverka på ekonomiska beslut som användare av bokslutet gör. Vi har också tagit i betraktande felaktigheter och/eller potentiella felaktigheter vilka på grund av kvalitativa faktorer enligt vår uppfattning är materiella för användarna av bokslutet.

För revisionen särskilt betydelsefulla områden

Särskilt betydelsefulla områden för revisionen är de områden som enligt vår professionella bedömning var de mest betydelsefulla för räkenskapsperiodens revision. Dessa områden behandlades inom ramen för revisionen av, och i vårt ställningstagande till bokslutet som helhet, men vi ger inga separata uttalanden om dessa områden. De viktigaste bedömda riskerna för väsentliga felaktigheter som avses i EU förordningens 537/2014 artikel 10.2c är inkluderade i beskrivningarna av för revisionen särskilt betydelsefulla områden nedan.

Vid vår revision har vi beaktat risken att ledningen förbigår kontroller. Detta har omfattat en bedömning av om det finns indikationer på ledningens medvetna förhållande till dessa, vilket kan medföra en väsentlig risk för felaktigheter till följd av oegentligheter.

FÖR REVISIONEN SÄRSKILT BETYDELSEFULLA OMRÅDEN

HUR IFRÅGAVARANDE OMRÅDEN BEAKTATS I REVISIONEN

Fordringar på kunder (bokslutets noter 1, 4, 12 och 19)

Fordringar på kunder totalt 82,2 miljarder euro är den mest väsentliga balansposten i OP Gruppens bokslut och utgör 60 % av balansomslutningen. Ränteintäkterna från fordringarna totalt 1,2 miljarder euro utgör en väsentlig del av OP Gruppens resultat.

Nedskrivningar av lån och övriga fordringar görs på såväl individuell som på gruppvis nivå. Behovet för nedskrivning bedöms individuellt om kunderna har väsentliga åtaganden. En individuell nedskrivning görs då man har objektiva belägg för att hela fordran inte kommer att kunna drivas in. Fastställandet av de gruppvisa nedskrivningarna baserar sig på en värderingsmodell vars beräkningsgrunder regelbundet utvärderas och valideras av OP Andelslaget.

Värderingen av lån och övriga fordringar grundar sig på företagsledningens bedömningar speciellt gällande tidpunkten när nedskrivningar bokas och beloppet av nedskrivningarna.

Som en följd av det höga balansvärdet och de bedömningar som krävs av företagsledningen gällande värderingen är fordringar ett område av särskild betydelse för revisionen.

Våra granskningsåtgärder har omfattat en bedömning av sakligheten av bokförings- och värderingsprinciperna för fordringarna och testning av den interna kontrollen gällande fastställandet och bokningen av nedskrivningarna.

Vi har bedömt hur anvisningarna gällande kreditgivning har följts och utvärderat kontroller hänförliga till bokföring av räntor på lånefordringar samt kontroller hänförliga till bokföring och övervakning av nedskrivningar i dotterbolagen till OP Andelslags-koncernen. Vi har i vår granskning av kreditstocken utnyttjat dataanalyser. Vi har även på basen av gjorda dataanalyser fastställt stickprov bedömt sakligheten av fordringarnas individuella nedskrivningar.

Våra granskningsåtgärder har även omfattat analys av ränteintäkterna i förhållande till utvecklingen av lånefordringarna och räntemarginalerna.

Vi har bekantat oss med den använda modellen för beräkning av de gruppvisa nedskrivningarna, de i beräkningarna använda parametrarna och valideringsprocessen för denna modell.

Vi har bett separata utlåtanden av revisorerna för de övriga medlemsbankerna som konsolideras till OP Gruppen för att försäkra oss om att de har följt instruktionerna som OP Andelslaget gett gällande värdering av fordringar.

Utöver detta har vi utvärderat sakligheten av OP Gruppens bokslutsnoter gällande fordringar och nedskrivningar.

Finansiella tillgångar och derivatinstrument (bokslutets noter 1, 7, 18, 20 och 28)

Balansvärdet på finansiella tillgångar uppgår till 22,5 miljarder euro och innehåller främst placeringar som redovisas till verkligt värde. Värdet på derivatinstrument under tillgångar uppgår till 3,4 miljarder euro och derivatinstrument under skulder till 3,0 miljarder euro och innehåller derivat för handel och säkringsändamål. Derivatinstrument värderas till verkligt värde i bokslutet.

Det verkliga värdet på finansiella instrument fastställs på basen av prisnoteringar på fungerande marknader och med hjälp av OP Gruppens egna värderingsmodeller då tillgång till marknadsnoteringar inte finns. Fastställandet av verkligt värde på finansiella tillgångar och derivatinstrument är en bedömningsfråga speciellt gällande instrument för vilka det inte finns offentliga marknadsnoteringar.

Finansiella tillgångar och derivatpositioner innehåller en mångfald av ränte-, valuta-, råvaru- och aktieinstrument samt fastighetsplaceringar och deras verkliga värden kan variera betydligt beroende på marknadsförhållandena.

Då värdet på finansiella tillgångar och derivatpositionerna är betydande och värderingen av illikvida placeringar kräver estimat och bedömningar gjorda av företagsledningen har värderingen av ifrågavarande poster definierats som ett för revisionen särskilt betydelsefullt område.

Vi har utvärderat sakligheten av OP Gruppens boksluts principer och värderingsmetoder samt testat interna kontroller hänförliga till finansiella tillgångar och till värderingsprocessen av derivatinstrument.

Bland våra granskningsåtgärder har även ingått en bedömning av nettointäkterna för finansiella tillgångar i förhållande till marknadsutvecklingen och placeringsportföljens sammansättning.

Vi har bedömt den redovisningsmässiga behandlingen av derivatinstrument i förhållande till kraven i IFRS standarderna.

Vi har i samband med bokslutsgranskningen jämfört de för finansiella tillgångar och derivatinstrument använda verkliga värdena med marknadsnoteringar och övriga externa priskällor.

Vi har även utvärderat av Gruppen tillämpade nedskrivnings principer och -metoder för placeringar.

Härtill har vi bedömt sakligheten av bokslutsnoterna för finansiella tillgångar och derivatinstrument.

Försäkringsskuld (bokslutets noter 1, 5 och 30)

Försäkringsskulden i OP Gruppens balansräkning uppgår till 10,0 miljarder euro och den fastställs med hjälp av olika försäkringstekniska antaganden och beräkningsmetoder.

Våra granskningsåtgärder har innefattat en bedömning av principerna för bokföring och beräkning av försäkringsskulden. Våra aktuarieexperter har utvärderat sakligheten av de antaganden och beräkningsmetoder som

Beräkningen av försäkringsskulden baserar sig på kombinerad information från flera olika informationssystem. Databaserna är omfattande och systemen behandlar stora mängder data.

Försäkringsskuldens ränterisk hanteras med hjälp av derivat- och ränteinstrument vilka i bokslutet värderas till verkligt värde.

På grund av försäkringsskuldens väsentlighet och de komplicerade försäkringstekniska beräkningsmodellerna förknippade med fastställandet av skulden är försäkringsskulden ett område av särskild betydelse för revisionen.

använts vid beräkningen av försäkringsskulden och jämfört antagandena med utvecklingen inom branschen samt marknadsinformation.

I revisionen har vi kartlagt den interna kontrollen gällande basdata som används vid beräkningen av försäkringsskulden. Vi har även utvärderat sakligheten av kontrollerna gällande beräkningen av försäkringsskulden samt jämfört dessa med i branschen allmänt använda metoder.

Vi har utvärderat effektiviteten av försäkringsskuldens räntesäkringar samt sakligheten av säkringsinstrumentens redovisningen.

Härtill har vi bedömt sakligheten av bokslutsnoterna hänförliga till försäkringsskulden.

Den finansiella rapporteringens kontrollomgivning och informationssystem

De för bokslutets uppgörande viktigaste funktionerna inom OP Gruppen är beroende av informationsteknologi. Informationssystemens roll är central för såväl kontinuitets- och incidenthantering som för säkerställande av en korrekt finansiell rapportering. Den till den finansiella rapporteringen hänförliga IT-kontrollomgivningen och enskilda IT-systems applikationskontroller har en avgörande betydelse för revisionens inriktning.

Då det konsoliderade bokslutet för OP Gruppen baserar sig på ett stort antal informationsflöden från en mångfald av IT-system har vi definierat den finansiella rapporteringens kontrollomgivning och informationssystem som ett område av särskild betydelse för revisionen.

Vi har bildat oss en uppfattning om de informationssystem och kontrollomgivningen som är förknippade med den finansiella rapporteringen. Vi har testat funktionen av kontrollerna för den finansiella rapporteringen.

Granskningen har likaså omfattat övervakningen och hanteringen av centrala informations- och transaktionsflöden, förändringshantering och systemens gränssnitt samt utlagd IT verksamhet.

Under räkenskapsåret 2017 har granskningen fokuserat på fakturahanterings- och betalningsapplikationer samt företagskundernas kreditberedningsapplikation.

Granskningsåtgärderna har i betydande grad omfattat substansgranskning och data-analyser för den finansiella rapporteringens olika delområden.

Värdering av i posten immateriella tillgångar ingående aktiverade utvecklingskostnader (bokslutets noter 1, 10, 11, 23)

Utvecklingskostnaderna för immateriella tillgångar innefattar huvudsakligen programvara som utvecklas internt i OP Gruppen. Dessa utvecklingskostnader aktiveras då det konstaterats att programvaran kommer att generera framtida ekonomiska fördelar. Balansvärdet av data system under arbete som ingår bland immateriella tillgångar uppgick till 286 miljoner euro och balansvärdet på färdiga immateriella tillgångar till 344 miljoner euro. OP Gruppens utvecklingskostnader uppgick till 454 miljoner euro år 2017.

För att bedöma om det finns behov för nedskrivningar av immateriella tillgångar under arbete uppskattar OP Gruppen årligen de framtida avkastningsförväntningarna och övrig förväntad nytta. Färdiga immateriella tillgångar värderas till anskaffningspris minskat med avskrivningar och nedskrivningar.

Tillämpningen av redovisningsprinciper och värderingen av utvecklingskostnader samt uppskattningen av nedskrivningsbehovet för färdiga immateriella tillgångar förutsätter i hög grad av ledningen gjorda. På grund av utvecklingskostnadernas natur är värderingen av aktiverade utvecklingskostnader typiskt förknippad med större osäkerhet än i genomsnitt. På grund av detta är de bland immateriella tillgångar ingående utvecklingskostnaderna ett område av särskild betydelse för revisionen.

Våra granskningsåtgärder har omfattat en bedömning av immateriella tillgångars uppföljnings- och kontrollprocesser och redovisningsprinciper i förhållande till OP Gruppens interna direktiv och testning av kontrollerna för immateriella tillgångar under arbete. I revisionen har vi på basen av gjorda stickprov granskat att investeringsprojekten har behandlats enligt i OP Gruppen fastställda principer.

OP Gruppen har i samband med uppgörandet av bokslutet bedömt avkastningsförväntningar och övrig förväntad nytta för data system under arbete och fastställt behövliga nedskrivningar vid bokslutstidpunkten.

Vi har utvärderat analyserna och sakligheten av på basen av dessa gjorda värderingar av utvecklingskostnader under arbete. Vi har även utvärderat presentationen av bland immateriella tillgångar ingående utvecklingskostnader och härtillhörande avskrivningar i bokslutet.

Direktionens och verkställande direktörens ansvar för bokslutet

Direktionen och verkställande direktören ansvarar för upprättandet av bokslutet och för att det konsoliderade bokslutet ger en rättvisande bild enligt internationella redovisningsstandarder (IFRS), så som de antagits av EU på det sätt som närmare beskrivs i noterna till bokslut och för att bokslutet ger en rättvisande bild samt uppfyller de lagstadgade kraven. Direktionen och verkställande direktören ansvarar även för den interna kontroll som de bedömer är nödvändig för att upprätta ett bokslut som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av bokslutet ansvarar Direktionen och verkställande direktören för bedömningen av OP Gruppens förmåga att fortsätta verksamheten. De upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan

påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om man avser att likvidera OP Gruppen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar för revisionen av bokslutet

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida bokslutet som helhet innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i bokslutet.

Som del av en revision enligt god revisionssed använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- Identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i bokslutet, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risker för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- Skaffar vi oss en förståelse av den del av OP Gruppens interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- Utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i ledningens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- Drar vi en slutsats om lämpligheten i att direktionen och verkställande direktören använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av bokslutet. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om OP Gruppens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i bokslutet om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om bokslutet. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att ett OP Gruppen inte längre kan fortsätta verksamheten.
- Utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i bokslutet, däribland upplysningarna, och om bokslutet återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.
- Inhämtar vi tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis avseende den finansiella informationen för enheterna eller affärsaktiviteterna inom OP Gruppen för att göra ett uttalande avseende OP Gruppens konsoliderade bokslut. Vi är ensamt ansvariga för vårt uttalande.
- Revisionen av OP Gruppens konsoliderade bokslut baserar sig på medlemsbankernas bokslut och revisionsberättelser som avgetts för OP Gruppens konsoliderade bokslut.

Vi kommunicerar med OP Andelslagets förvaltningsorgan avseende, bland annat, revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den, samt betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat under revisionen.

Vi förser också OP Andelslagets förvaltningsorgan med en bekräftelse om att vi har följt relevanta yrkesetiska krav avseende oberoende, och kommunicerar alla relationer och andra förhållanden som rimligen kan påverka vårt oberoende samt i tillämpliga fall tillhörande motåtgärder.

Av de frågor som kommuniceras med OP Andelslagets förvaltningsorgan fastställer vi vilka frågor som varit de mest betydelsefulla för räkenskapsperiodens revision och som därför utgör de för revisionen särskilt betydelsefulla områdena. Vi beskriver dessa områden i revisionsberättelsen såvida inte lagar eller andra författningar förhindrar upplysning om frågan eller när, i ytterst sällsynta fall, vi bedömer att en fråga inte ska kommuniceras i revisionsberättelsen på grund av att de negativa konsekvenserna av att göra det rimligen skulle väntas vara större än allmänintresset av denna kommunikation.

Övriga rapporteringsskyldigheter

Uppgifter om revisionsuppdraget

Vi har fungerat som av OP Andelslags andelsstämma vald revisor från 2002 oavbrutet i 16 år.

Övrig information

Direktionen och verkställande direktören ansvarar för den övriga informationen. Den övriga informationen omfattar verksamhetsberättelsen. Vårt uttalande om bokslutet täcker inte övrig information.

Vår skyldighet är att läsa den ovan specificerade övriga informationen i samband med revisionen av bokslutet och i samband med detta göra en bedömning av om det finns väsentliga motstridigheter mellan den övriga informationen och bokslutet eller den uppfattning vi har inhämtat under revisionen eller om den i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter. Det är ytterligare vår skyldighet att bedöma om verksamhetsberättelsen har upprättats enligt gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Enligt vår uppfattning är uppgifterna i verksamhetsberättelsen och bokslutet enhetliga och verksamhetsberättelsen har upprättats i enlighet med gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Om vi utgående från vårt arbete på den övriga informationen, drar slutsatsen att det förekommer en väsentlig felaktighet i verksamhetsberättelsen, bör vi rapportera detta. Vi har ingenting att rapportera gällande detta.

Helsingfors den 15 februari 2018

KPMG OY AB

RAIJA-LEENA HANKONEN

Raija-Leena Hankonen

CGR